Гордана Штасни • Наташа Добрић • Моња Јовић • мр Јелена Ангеловски

ПРИРУЧНИК

за наставнике

Српски језик и књижевност

за осми разред основне школе

eduka

Гордана Штасни, Наташа Добрић, Моња Јовић, мр Јелена Ангеловски

ПРИРУЧНИК ЗА НАСТАВНИКЕ
СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ
ЗА ОСМИ РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

ГЛАВНИ УРЕДНИК
Проф. др Бошко Влаховић

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
Доц. др Наташа Филиповић

ЛЕКТОР И КОРЕКТОР
Јелена Журић

ИЗДАВАЧ
Едука д.о.о. Београд
Ул. Змаја од Ноћаја бр. 10/1
Тел./факс: 011 3287 277, 3289 443, 2629 903
Сајт: www.eduka.rs • имејл: eduka@eduka.rs

ЗА ИЗДАВАЧА
Наташа Филиповић, директор

САДРЖАЈ

1. Увод 5

2. Наставни план и програм Српског језика за 8. разред основне школе 6

3. Образовни стандарди за крај обавезног образовања – Српски језик 27

4. Индивидуализација у раду са децом са сметњама у напредовању у редовној школи 33

Поремећаји аутистичког спектра 33

Избор образовних стандарда за децу са поремећајима аутистичког спектра 38

Блаже сметње у менталном развоју 40

Избор образовних стандарда за децу са блажим сметњама у менталном развоју 43

Хиперкинетички синдром (хиперактивност) 45

Коришћена литература 48

5. Планирање циљева, задатака и активности 49

Логичко и критичко мишљење 51

Технике подстицања мишљења у наставном процесу 52

Питања, задаци, налози 53

Оцењивање и извештавање 55

6. Годишњи план рада 57

7. Тематски план рада 58

8. План наставних јединица по темама 59

9. Месечни планови рада (оперативни) 67

10. Методичке интерпретације одабраних тема из српског језика и културе изражавања за 8. разред основне школе 87

11. Писане дневне припреме по наставним јединицама 147

12. Литература 421

1. УВОД

Приручник из предмета Српски језик за осми разред конципиран је тако да наставнику пружи могућност јаснијег разумевања концепције постојећег уџбеника, као и да подстакне идеје за осмишљавање и реализацију наставе овог предмета.

Такође, у приручнику се налазе и сегменти који обухватају подсетнике и конкретне примере из методике наставе, успешна решења реализације програмских садржаја и примере добре праксе, најчешће потешкоће у организацији и реализацији наставе, као и предлог писаних припрема за сваку наставну јединицу. Наставник ће предложене нацрте писаних припрема схватити само као један од начина осмишљавања и реализације часа, прилагодиће их условима свог рада и потребама конкретног одељења које води, односно могућностима и интересовањима својих ученика. На крају сваке припреме дат је и предлог листе за самоевалуацију рада наставника за реализовани час. Ова листа може послужити наставнику као смерница за анализу процеса и ефеката сопственог рада на часу, као и планирање и унапређивање будућих наставних активности.

Надамо се да ће наставник коришћењем овог приручника моћи ефикасније и квалитетније да планира, реализује и вреднује свој наставни рад и напредовање ученика.

2. НАСТАВНИ ПЛАН И ПРОГРАМ СРПСКОГ ЈЕЗИКА ЗА 8. РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Циљ и задаци

Циљ наставе српског језика јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку и писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и да овладају основним законитостима српског књижевног језика на којем ће се усмено и писмено правилно изражавати, да упознају, доживе и оспособе се да тумаче књижевна дела, позоришна, филмска и друга уметничка остварења из српске и светске баштине и савремене уметности.

Задаци наставе српског језика:

- стварање разноврсних могућности да кроз различите садржаје и облике рада током наставе српског језика сврха, циљеви и задаци образовања, као и циљеви наставе српског језика буду у пуној мери реализовани ;
- развијање љубави према матерњем језику и потребе да се он негује и унапређује;
- описмењавање ученика на темељима ортоепских и ортографских стандарда српског књижевног језика;
- поступно и систематично упознавање граматике и правописа српског језика;
- упознавање језичких појава и појмова, овладавање нормативном граматиком и стилским могућностима српског језика;
- оспособљавање за успешно служење књижевним језиком у различитим видовима његове усмене и писмене употребе и у различитим комуникационим ситуацијама (улога говорника, слушаоца, саговорника и читаоца);
- развијање сећања за аутентичне естетске вредности у књижевној уметности;
- развијање смисла и способности за правилно, течно, економично и уверљиво усмено и писмено изражавање, богаћење речника, језичког и стилског израза;
- увежбавање и усавршавање гласног читања (правилног, логичког и изражајног) и читања у себи (доживљајног, усмереног, истраживачког);
- оспособљавање за самостално читање, доживљавање, разумевање, свестрано тумачење и вредновање књижевноуметничких дела разних жанрова;
- упознавање, читање и тумачење популарних и информативних текстова из илустрованих енциклопедија и часописа за децу;
- поступно, систематично и доследно оспособљавање ученика за логичко схватање и критичко процењивање прочитаног текста;
- развијање потребе за књигом, способности да се ученици њоме самостално служе као извором сазнања; навикавање на самостално коришћење библиотеке (одељењске, школске, месне); поступно овладавање начином вођења дневника о прочитаним књигама;
- поступно и систематично оспособљавање ученика за доживљавање и вредновање сценских остварења (позориште, филм);
- усвајање основних теоријских и функционалних појмова из позоришне и филмске уметности;
- упознавање, развијање, чување и поштовање властитог националног и културног идентитета на делима српске књижевности, позоришне и филмске уметности, као и других уметничких остварења;
- развијање поштовања према културној баштини и потребе да се она негује и унапређује;

- навикавање на редовно праћење и критичко процењивање емисија за децу на радију и телевизији;
- подстицање ученика на самостално језичко, литерарно и сценско стваралаштво;
- подстицање, неговање и вредновање ученичких ваннаставних активности (литерарна, језичка, рецитаторска, драмска, новинарска секција и др.);
- васпитавање ученика за живот и рад у духу хуманизма, истинољубивости, солидарности и других моралних вредности;
- развијање патриотизма и васпитавање у духу мира, културних односа и сарадње међу људима.

Оперативни задаци:

- даље овладавање знањима из граматике, стилистике, лексикологије, историје књижевног језика, дијалектологије;
- развијање позитивног односа према дијалектима (свом и другима), као и потребе да се усваја, негује и развија књижевни језик;
- даље усвајање ортоепске, ортографске, граматичке, лексичке и стилске норме српског језика;
- развијање критичког односа према језику и садржини текстова из свакодневног живота; развијање осетљивости на манипулацију језиком (нарочито у виду бирократског језика и језика реклама);
- формирање критеријума за самосталан избор, анализу и процену уметничких дела приступачних овом узрасту;
- систематизација знања о књижевнотеоријским појмовима;
- овладавање расправом као обликом усменог и писаног изражавања;
- обнављање и систематизовање знања из свих подручја.

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

ЈЕЗИК

Граматика

Српски језик међу другим словенским језицима. Дијалекти српског језика (основни подаци). Народни језик (језик као скуп дијалеката) и књижевни језик. Појам нормирања.

Развој српског књижевног језика: српскословенски, рускословенски, славеносрпски, Вукова реформа језика, писма и правописа, књижевни језик Срба од Вука до данас (основни подаци). Развој лексике српског језика (основни подаци).

Језици националних мањина (основни подаци).

Језик свакодневне комуникације – говорени и писани. Главне особине типичног говореног језика: ослањање на контекст и говорну ситуацију; функција гестова и мимике; кратке, елиптичне и недовршене реченице, емоционалност, неформалност. Главне особине типичног писаног језика у јавној комуникацији: експлицитност, потпуност реченица, интелектуалност, формалност. Фокусирање реченичних чланова помоћу реченичног акцента (у говореном језику) и помоћу реда речи (у писаном језику). Главне особине писаних стилова јавне комуникације
– публицистичког, научног, административног.

Синтагме – придевске, прилошке, глаголске.

Зависне предикатске реченице: обележја (зависни везници, везнички спојеви и др.); врсте: изричне (изричне у ужем смислу и зависноупитне), односне, месне, временске, узрочне, условне, допусне, намерне, последичне и поредбене; конституентска функција у оквиру више реченице (независне или зависне) или синтагме. Интерпункција у вези са зависним реченицама. Напоредни односи међу зависним реченицама (саставни, раставни, супротни).

Исказивање реченичних чланова зависном реченицом и предлошко – падежном

конструкцијом. Изражавање помоћу глагола (*Очекивали су да авион полети; Авион је полетео иако је била магла*) и глаголских именица (*Очекивали су полетање авиона; Авион је полетео уиркос магли*). Преимућства именичког начина изражавања (у неким случајевима оно је прецизније и економичније) и њене мане (сликовитост се губи, а реченица теже прати).

Основне функције и значења глаголских облика (обнављање и проширивање знање). Употреба глаголских облика у приповедању.

Грађење речи – обнављање; комбиновано грађење, грађење претварањем. Гласовне промене у вези са грађењем речи (само скретање пажње на нормативна решења).

Једнозначне и вишезначне речи; хомонимија. Приказивање полисемије и хомонимије у великим једнојезичним речницима. Метафора и метонимија као начини да реч стекне нова значења (*крило (птице)* → *крило зграде* – метафора; *Моја школа је близу* → *Цела школа иде на излет* – метонимија).

Главна правила стандардне акценатске норме и систематизовање знања о акцентима из претходних разреда.

Обнављање и систематизовање градива из претходних разреда ради припреме за завршни испит.

Ортоепија

Проверавање правилног изговора самогласника и сугласника. Интонација просте и сложене реченице. Варирање интензитета, темпа и пауза у говору и у текстовима различитог садржаја.

Правопис

Прилагођено писање имена из страних језика. Писање полусложеница.

Генитивни знак.

Систематизовање садржаја из правописа: употреба великог слова, интерпункција, спојено и растављено писање речи; писање скраћеница; растављање речи на крају реда.

КЊИЖЕВНОСТ

ЛЕКТИРА

Лирика

Народна песма: *Српска дјевојка*
Љубавне народне лирске песме (избор)
Митолошке народне лирске песме (избор)
Ђура Јакшић: *Отаџбина*
Јован Јовановић Змај: *Ђулићи* (избор), *Светли гробови*
Франческо Петрарка: *Канцонијер* (LXI сонет)
Десанка Максимовић: *Пролетња песма* или *Опомена*
Милош Црњански: *Ламент над Београдом* (одломак)
Васко Попа: *Очију твојих да није*
Оскар Давичо: *Србија*
Сергеј Јесењин: *Писмо мајци*
Рајнер Марија Рилке: *Љубавна песма*

Епика

Народна епско-лирска песма: *Женидба Милића Барјактара*
Народне епско-лирске песме (избор)
Народна песма: *Почетак буне против дахија*
Народне епске песме новијих времена (тематски круг о ослобођењу Србија и Црне Горе)
Вук Стефановић Караџић: *Српски рјечник* (избор); *О народним певачима*
Народна приповетка: *Немушти језик* или *Усуд*
Теодосије: *Житије светог Саве* (одломак)
Прота Матеја Ненадовић: *Мемоари* (одломак)
Петар Петровић Његош: *Горски вијенац* (избор кратких одломака)
Љубомир Ненадовић: *Писма из Италије* (одломци)
Симо Матавуљ: *Пилипенда*
Лаза Лазаревић: *Све ће то народ позлатити*
Петар Кочић: *Кроз мећаву*
Милош Црњански: *Сеобе I* (одломак)
Иво Андрић: *Мост на Жепи*, избор приповедака о деци
Добрица Ћосић: *Деобе* (одломак)
Исидора Секулић: *Царско достојанство језика (*одломак) или есеј по избору

Драма

Бранислав Нушић: *Сумњиво лице*
Данило Киш: *Ноћ и магла*
Виљем Шекспир: *Ромео и Јулија*
Молијер: *Грађанин племић* (одломак)

Допунски избор

Борисав Станковић: *Увела ружа*
Растко Петровић: *Африка* (одломци)
Гроздана Олујић: *Гласам за љубав*
Милорад Павић: *Предео сликан чајем* (одломак о путовању Атанасија Свилара на Свету гору)
Матија Бећковић: *Прича о Светом Сави*
Душан Ковачевић: *Ко то тамо пева*
Борислав Михајловић: *Бановић Страхиња*
Избор из антологија српске љубавне лирике
Роберт Гревс: *Златно руно* (одломци)
Џон Селинџер: *Ловац у житу*
Дејвид Гибинс: *Атлантида*
Ернест Хемингвеј: *Старац и море*

Са предложеног списка, или слободно, наставник бира најмање три, а највише пет дела за обраду.

Научнопопуларни и информативни текстови

Петар Влаховић: *Србија – земља, људи, живот, обичаји* (избор)
Миодраг Поповић: *Вук Стефановић Караџић* (одломци)
Ева Кири: *Марија Кири* (одломак)
Ш. Кулишић, Ж. Петровић, Н. Пантелић*: Српски митолошки речник* (избор)
Д. Срејовић, А. Цермановић: *Речник грчке и римске митологије* (избор)
Миле Недељковић: *Годишњи обичаји у Срба* (избор)
Драгомир Антонић: *Обичајни бонтон* (избор)
Јасминка Петровић: *Бонтон* (или одломци из овакве књиге неког другог аутора)
Избор из књига, енциклопедија и часописа за децу и омладину.

Са наведеног списка, обавезан је избор најмање три дела за обраду.

Тумачење текста

Оспособљавање ученика за самосталну анализу књижевноуметничког дела (лирска и епска песма, лирско-епска песма, приповетка,роман, драма и књижевнонаучне врсте) уз помоћ развијеног плана и теза. Процењивање идејно-естетских, језичко-стилских и других вредности уметничког дела.

Стицање поузданог критеријума за избор, анализу и процену књижевног текста. Упућивање ученика у коришћење одабране и приступачне литературе о делима и писцима. Подстицање и развијање критичког односа у проблемском приступу делу и писцу.

Систематизовање знања о народној и ауторској књижевности (на примерима из лектире).

Књижевнотеоријски појмови

Лирика

Стилска средства: метонимија, рефрен, антитеза, асонанца и алитерација.
Лирске врсте: љубавна народна лирика; љубавна народна и ауторска песма.
Сонет.

Епика

Епско-лирске врсте: поема, балада, романса.
Спев.
Путопис. Мемоари.
Есеј.

Драма

Трагедија.Трагично (појам).
Протагонист и антагонист.
Разрешење сукоба. Катарза.
Сценски знакови. Режија.
Телевизијска драма.

Систематизације књижевнотеоријских појмова

- Систематизација књижевних родова и врста у народној и ауторској књижевности.
- Систематизација облика казивања (форми приповедања) у књижевноуметничким текстовима: нарација (приповедање у 1. и 3. лицу); хронолошко и ретроспективно приповедање; дескрипција (портрет, пејзаж, појам ентеријера и екстеријера), наративна дескрипција; дијалог; монолог, унутрашњи монолог.
- Језичкостилска изражајна средства (систематизација).
- Структура уметничког текста (композиција, однос фабуле и сижеа, драмски елементи: експозиција, заплет, кулминација, перипетија, расплет).
- Врсте карактеризације (социолошка, психолошка, језичка ...).
- Мотиви: динамички, статички, наративни, описни, интернационални...).

Функционални појмови

Подстицање ученика на схватање и усвајање *функционалних појмова*:
- романтичарско, романтично, реалистично, реално;
- документовано, рационално, теза, чињеница;
- етичко, естетско;
- рефлексија, меморија;
- креативно, доживљајно, сугестивно, пластично;
- апсурд, провокација, противуречност, доследност;
- самокритичност, самоиницијатива;
- агресивност, себичност (егоизам), лицемерје, опортунизам;
- независно, самостално, зависно, завидно.

Читање

Усавршавање изражајног читања (са захтевима као у претходним разредима). Развијање личног тона при читању и казивању напамет научених прозних и поетских целина.

Вежбање у „летимичном“ читању познатог текста, ради налажења одређених информација и увођења ученика у „летимично“ читање непознатог текста, да би утврдили да ли их текст интересује и да ли ће га читати у целини (новински чланак, непозната књига и сл.).

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Основни облици усменог и писменог изражавања

Причање о доживљају са ефектним почетком и завршетком.

Интерпретативно препричавање књижевноуметничког текста.

Расправа (аргументативни текст) и пропагандни текст. Објективно и пристрасно приказивање чињеница.

Рекламе као врста пропагандних текстова. Језичке особине реклама. Манипулативност реклама.

Попуњавање различитих образаца.

Репортажа као новинарски жанр.

Усмена и писмена вежбања

Вежбања у причању о доживљајима (са ефектним почетком и завршетком).

Вежбања у интерпретативном препричавању књижевноуметничких текстова.

Вежбе на аргументативном тексту: сажимање текста, писање резимеа, проналажење кључних речи у тексту. Разликовање става аутора од других ставова изнесених у тексту. Издвајање из текста аргумената у прилог некој тези (ставу) и аргумената против ње; извођење закључака заснованих на тексту. Давање наслова тексту и поднаслова деловима текста.

Усмене и писане *расправе* на задате актуелне теме из савременог живота.

Критички приказ нове књиге, филма, радијске, телевизијске емисије и концерта.

Синтаксичке вежбе: изражавање помоћу зависних реченица и помоћу средстава реченичне кондензације (глаголски прилози, глаголске именице: *Док се враћао кући, размишљао је о свему – Враћајући се кући...; Обрадовао их је тиме што је пристао – Обрадовао их је својим пристанком*). Замена глаголима неумесно употребљених глаголских именица.

Препознавање бирократског језика као облика манипулације људима помоћу језика (да би се прикрила информација, истакла сопствена ученост, ублажиле непријатне чињенице). „Превођење“ са бирократског на обичан језик.

Лексичке вежбе: прикладна употреба апстрактних речи и речи из интелектуалног речника ради прецизног и ефикасног изражавања током расправе. Употреба сликовитих речи ради ефектног изражавања у репортажи. Коришћење речника српског језика.

Коришћење индексом, појмовником и библиографијом.

Читање и разумевање нелинеарних елемената текста: дијаграми, графикони.

Летимично читање (ради брзог проналажења важних информација).

Ортоепске вежбе: увежбавање правилног изговора самогласника и сугласника, реченичног (логичког) акцента. Проверавање степена усвојености српског књижевног акцента и организовање акценатских вежби. Коришћење речника с акцентованим речима. Правилан изговор ијекавског рефлекса дугог јата (*ије*) и преношење акцента на проклитику у изражајном читању књижевних текстова (посебно у вези с дијалекатском основом).

Осам домаћих писаних задатака и њихова анализа на часу.

Четири школска писмена задатка (један час је за израду и два за анализу задатака и писање побољшане верзије састава).

ДОДАТНИ РАД

Језик и језичка култура

Синтаксичка анализа компликованијих реченица.

Усмено расправљање на теме из свакодневног живота. Писање аргументативних текстова с коришћењем литературе.

Вежбе у говорништву. Кратко, садржајно и језгровито излагање о одређеној теми за одређено време, пред аудиторијумом.

Анализа реклама с телевизије, из новина и часописа, с рекламних паноа.

Самостално проналажење примера бирократског језика и његово „превођење“ на обичан језик.

Самостално састављање дијаграма и графикона.

Проучавање локалног говора. Самостални радови ученика о локалном говору (читање одговарајуће литературе; сакупљање грађе; писање рада и његово објављивање у школским гласилима).

Књижевност

Карактеризација ликова увидом у форме приповедања.

Језичкостилска анализа као интеграциони чинилац интерпретације књижевноуметничког текста.

Истраживачки рад на речницима (*Српски рјечник* Вука Стефановића Караџића, Речник МС (вишетомни или једнотомни), Речник књижевних термина, Речник симбола...).

Обједињујући и поредбени чиниоци у обради одабраних књижевних текстова (компаративни приступ).

Драматизација прозног текста.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

ЈЕЗИК (граматика, правопис и ортоепија)

У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писмену комуникацију стандардним српским језиком. Отуда захтеви у овом програму нису усмерени само на језичка правила и граматичке норме већ и на њихову функцију. На пример, реченица се не упознаје само као граматичка јединица (са становишта њене структуре), већ и као комуникативна јединица (са становишта њене функције у комуникацији).

Основни програмски захтев у настави граматике јесте *да се ученицима језик представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава не би требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција.* У I и II разреду у оквиру вежби слушања, говорења, читања и писања ученици запажају језичке појаве без њиховог именовања, да би се од III до VIII разреда у концентричним круговима и континуираним низовима граматички садржаји изучавали поступно и селективно у складу са узрастом ученика.

Поступност се обезбеђује самим избором и распоредом наставних садржаја, а конкретизација нивоа обраде, као врста упутства за наставну праксу у појединим разредима, назначена је описно формулисаним захтевима: запажање, уочавање, усвајање, појам, препознавање, разликовање, информативно, употреба, обнављање, систематизација и другима. Указивањем на *ниво програмских захтева* наставницима се помаже у њиховим настојањима да *ученике не оптерете* обимом и дубином обраде језичке грађе.

Селективност се остварује избором најосновнијих језичких законитости и информација о њима.

Таквим приступом језичкој грађи у програму наставници се усмеравају да тумачење граматичких категорија заснивају на њиховој функцији коју су ученици у претходним разредима уочили и њоме, у мањој или већој мери, овладали у језичкој пракси. Поступност и селективност у програму граматике најбоље се уочавају на садржајима из синтаксе и морфологије од I до VIII разреда. Исти принципи су, међутим, доследно спроведени и у осталим областима језика. На пример, алтернацију сугласника *к, ћ, х* ученици ће прво запажати у грађењу речи и деклинацији у V разреду, а вежбама и језичким играма у том и претходним разредима навикавати се на правилну употребу тих консонаната у говору и писању; елементарне информације о палатализацији добиће у VI разреду, а усвојена знања о

битним гласовним особинама српског језика обновити и систематизовати у VIII разреду. Тим начином ће ученици стећи основне информације о гласовним променама и алтернацијама, оспособиће се за језичку праксу, а неће бити оптерећени учењем описа и историје тих језичких појава.

Елементарне информације из *морфологије* почињу се ученицима давати од II разреда и поступно се из разреда у разред проширују и продубљују. Од самог почетка ученике треба навикавати да уочавају основне морфолошке категорије, на пример: у II разреду поред уочавања речи које именују предмете и бића, уводи се и разликовање рода и броја код тих речи а у III разреду разликовање лица код глагола. Тим путем ће се ученици поступно и логички уводити не само у морфолошке већ и у синтаксичке законитости (разликовање лица код глагола – лични глаголски облици – предикат – реченица). Речи увек треба уочавати и обрађивати у оквиру реченице, у којој се запажају њихове функције, значења и облици.

Програмске садржаје из *акцентологије* не треба обрађивати као посебне наставне јединице. Не само у настави језика, већ и у настави читања и језичке културе, ученике треба у сваком разреду уводити у програмом предвиђене стандардне акценатске норме а сталним вежбањем, по могућству уз коришћење аудио снимака, ученике треба навикавати да чују правилно акцентовану реч, а у местима где се одступа од акценатске норме, да разликују стандардни акценат од свога акцента.

Правопис се савлађује путем систематских вежбања, елементарних и сложених, која се организују често, разноврсно и различитим облицима писмених вежби. Поред тога, ученике врло рано треба упућивати на служење правописом и правописним речником (школско издање).

Настава **ортоепије** обухвата следеће елементе говора: артикулацију гласова, јачину, висину и дужину, акценат речи, темпо, ритам, реченичну интонацију и паузе.

Артикулационе вежбе односе се на правилан изговор гласова: *ч*, *ћ*, *џ*, *ђ*, *х*, као и *е* (често отворено). Ученици с неправилним изговором *р*, *с*, *з* упућују се логопеду. Гласови се најпре вежбају појединачно, а онда у говорном ланцу, у тексту.

Ортоепске вежбе, обично краће и чешће, изводе се не само у оквиру наставе језика него и наставе читања и језичке културе. Треба указивати на правилност у говору, али и на логичност и јасност.

Вежбе за усвајање и утврђивање знања из граматике до нивоа његове практичне примене у новим говорним ситуацијама проистиче из програмских захтева, али су у великој мери условљене конкретном ситуацијом у одељењу – говорним одступањима од књижевног језика, колебањима, грешкама које се јављају у писменом изражавању ученика. Стога се садржај вежбања у настави језика мора одређивати на основу систематског праћења говора и писања ученика. Тако ће настава језика бити у функцији оспособљавања ученика за правилно комуницирање савременим књижевним српским језиком.

У *настави граматике* треба примењивати следеће поступке који су се у пракси потврдили својом функционалношћу:

- подстицање свесне активности и мисаоног осамостаљивања ученика;
- сузбијање мисаоне инерције и ученикових имитаторских склоности;
- заснивање тежишта наставе на суштинским вредностима, односно на битним својствима и стилским функцијама језичких појава;
- уважавање ситуационе условљености језичких појава;
- повезивање наставе језика са доживљавањем уметничког текста;
- откривање стилске функције, односно изражајности језичких појава;
- коришћење уметничких доживљаја као подстицаја за учење матерњег језика;
- систематска и осмишљена вежбања у говору и писању;
- што ефикасније превазилажење нивоа препознавања језичких појава;
- неговање примењеног знања и умења;
- континуирано повезивање знања о језику са непосредном говорном праксом;
- остваривање континуитета у систему правописних и стилских вежбања;
- побуђивање ученикових језичког израза животним ситуацијама;

– указивање на граматичку сачињеност стилских изражајних средстава;
– коришћење прикладних илустрација одређених језичких појава.

У настави граматике изразито су функционални они поступци који успешно сузбијају ученикову мисаону инертност, а развијају радозналост и самосталност ученика, што појачава њихов истраживачки и стваралачки однос према језику. Наведена усмерења наставног рада подразумевају његову чврсту везаност за животну, језичку и уметничку праксу, односно за одговарајуће текстове и говорне ситуације. Због тога је указивање на одређену језичку појаву на изолованим реченицама, истргнутим из контекста, означено као изразито непожељан и нефункционалан поступак у настави граматике. Усамљене реченице, лишене контекста, постају мртви модели, подобни да се формално копирају, уче напамет и репродукују, а све то спречава свесну активност ученика.

Савремена методика наставе граматике залаже се да тежиште обраде одређених језичких појава буде засновано на суштинским особеностима, а то значи на њиховим битним својствима и стилским функцијама, што подразумева занемаривање формалних и споредних обележја проучаваних језичких појава.

У настави језика нужно је посматрати језичке појаве у животним и језичким околностима које су условиле њихово значење. Ученике ваља упутити на погодне текстове и говорне ситуације у којима се одређена језичка појава природно јавља и испољава. Текстови би требало да буду познати ученицима, а ако пак нису, треба их прочитати и о њима разговарати са ученицима.

Наставник ваља да има на уму и то да упознавање суштине језичке појаве често води преко доживљавања и схватања уметничког текста, што ће бити довољно јак подстицај за наставника да што чешће упућује ученике да откривају стилску функцију (изражајност) језичких појава. То ће допринети развијању ученикове радозналости за језик, јер уметничка доживљавања чине граматичко градиво конкретнијим, лакшим и примењивијим. Кад ученицима постане приступачна стилска (изражајна, експресивна) функција језичке појаве, прихватају је као *стваралачки поступак*, што је врло погодан и подстицајан пут да знања о језику брже прелазе у *умења,* да се на тај начин доприноси бољем писменом и усменом изражавању, али и успешнијој анализи књижевних текстова.

Нужно је да наставник увек има на уму пресудну улогу умесних и систематских *вежбања*, односно да наставно градиво није усвојено док се добро не увежба. То значи да вежбања морају бити саставни чинилац обраде наставног градива, примене, обнављања и утврђивања знања.

Методика наставе језика, теоријски и практично, упућује да у настави матерњег језика треба што пре превазићи нивое препознавања и репродукције, а стрпљиво и упорно неговати више облике знања и умења – *применљивост* и *стваралаштво*. У настојањима да се у наставној пракси удовољи таквим захтевима, функционално је у свакој погодној прилици знања из граматике ставити у функцију тумачења текста (уметничког и популарног), чиме се оно уздиже од препознавања и репродукције на нивое умења и практичне примене.

Практичност и применљивост знања о језику и његово прелажење у умење и навике посебно се постиже неговањем *правописних* и *стилских вежби*.

Ученике, такође, континуирано треба подстицати да своја знања о језику повезују са комуникативним говором. Један од изразито функционалних поступака у настави граматике јесу вежбања заснована на коришћењу примера из непосредне говорне праксе, што наставу граматике приближава животним потребама у којима се примењени језик појављује као свестрано мотивисана људска активност. Настава на тај начин постаје практичнија и занимљивија, чиме ученику отвара разноврсне могућности за његова стваралачка испољавања.

Ситуације у којима се испољавају одређене језичке појаве може и сам наставник да поставља ученицима, да их спретно подсећа на њихова искуства, а они ће казивати или писати како у изазовним приликама говорно реагују.

Целовити сазнајни кругови у настави граматике, који започињу мотивацијом, а завршавају сазнавањем, резимирањем и применом одређеног градива, у савременом методичком приступу, поготову у проблемски усмереној настави, отварају се и затварају

више пута током наставног часа. Такав сазнајни процес подразумева учестало спајање индукције и дедукције, анализе и синтезе, конкретизације и апстракције, теоријских обавештења и практичне обуке.

Савремена методика наставе истиче низ саодносних методичких радњи које ваља применити у наставној обради програмских јединица из језика и које омогућују да сваки целовит сазнајни пут, почев од оног који је уоквирен школским часом, добије своју посебну структуру.

Обрада нових наставних (програмских) јединица подразумева примену следећих методичких радњи:

- Коришћење погодног *полазног текста* (језичког предлошка) на коме се увиђа и објашњава одговарајућа језичка појава. Најчешће се користе краћи уметнички, научнопопуларни и публицистички текстови, а и примери из писмених радова ученика.
- Коришћење исказа (примера из пригодних, текућих или запамћених) *говорних ситуација*.
- Подстицање ученика да полазни текст *доживе* и *схвате* у целини и појединостима.
- Утврђивање и обнављање знања о познатим језичким појавама и појмовима који *непосредно доприносе* бољем и лакшем схватању новог градива. (Обично се користе примери из познатог текста.)
- Упућивање ученика да у тексту, односно у записаним исказима из говорне праксе, *уочавају примере* језичке појаве која је предмет сазнавања.
- Најављивање и бележење *нове наставне јединице* и подстицање ученика да запажену језичку појаву *истраживачки сагледају*.
- Сазнавање *битних својстава* језичке појаве (облика, значења, функције, промене, изражајних могућности...).
- Сагледавање језичких чињеница (примера) са *разних становишта*, њихово упоређивање, описивање и класификовање.
- Илустровање и *графичко представљање* језичких појмова и њихових односа.
- *Дефинисање језичког појма*; истицање својства језичке појаве и уочених законитости и правилности.
- Препознавање, објашњавање и примена сазнатог градива у новим околностима и у примерима које наводе сами ученици (непосредна дедукција и прво вежбање).
- Утврђивање, обнављање и примена стеченог знања и умења (даља вежбања, у школи и код куће).

Наведене методичке радње међусобно се допуњују и прожимају, а остварују се у сукцесивној и синхроној поставци. Неке од њих могу бити остварене пре наставног часа на коме се разматра одређена језичка појава, а неке и после часа. Тако, на пример, добро је да текст на коме се усваја градиво из граматике буде раније упознат, а да поједине језичке вежбе буду предмет ученичких домаћих задатака. Илустровање, на пример, не мора бити обавезна етапа наставног рада, већ се примењује кад му је функционалност неспорна.

Паралелно и здружено, у наведеном сазнајном путу теку све важне логичке операције: запажање, упоређивање, закључивање, доказивање, дефинисање и навођење нових примера. То значи да часови на којима се изучава граматичко градиво немају одељене етапе, односно јасно уочљиве прелазе између њих. Нешто је видљивији прелаз између индуктивног и дедуктивног начина рада, као и између сазнавања језичке појаве и увежбавања.

КЊИЖЕВНОСТ

Увођење ученика у свет књижевности, али и осталих, тзв. некњижевних текстова (популарних, информативних), представља изузетно одговоран наставни задатак. Управо на овом ступњу школовања стичу се основна и врло значајна знања, умења и навике од којих ће

у доброј мери зависити не само ученичка књижевна култура, већ и његова општа култура на којој се темељи укупно образовање сваког школованог човека.

Лектира

Укинута је непотребна подела на домаћу и школску *лектиру*, па тако извори за обраду текстова из лектире, поред читанки, постају књиге лектире за одређени узраст и сва остала приступачна литература.

Дата је лектира за одређен разред, разврстана по књижевним родовима – *лирика, епика, драма*, да би се кроз све програме могла пратити одговарајућа и разложна пропорција и имати увид у то. Подела је извршена према основној разлици везаној за стих и прозу. Лектира је обогаћена избором научнопопуларних и информативних текстова.

Текстови из *лектире* представљају програмску окосницу. Наставник има начелну могућност да понуђене текстове прилагођава конкретним наставним потребама, али је обавезан и на слободан избор из наше народне усмене књижевности и тзв. некњижевних текстова – према програмским захтевима.

Разлике у укупној уметничкој и информативној вредности појединих текстова утичу на одговарајућа методичка решења (прилагођавање читања врсти текста, опсег тумачења текста у зависности од сложености његове структуре, повезивање и груписање са одговарајућим садржајима из других предметних подручја – граматике, правописа и језичке културе и сл.).

Наставнику је дата могућност и *допунског избора* дела у складу са наставним потребама и интересовањима конкретног ђачког колектива са којим остварује програм.

Читање од III до VIII разреда

Тумачење текста заснива се на његовом читању, доживљавању и разумевању. При томе је квалитет доживљавања и разумевања текста и непосредно условљен квалитетом читања. Зато су разни облици усмереног читања основни предуслов да ученици у настави стичу сазнања и да се успешно уводе у свет књижевног дела.

Изражајно читање негује се систематски, уз стално повећавање захтева и настојање да се што потпуније искористе способности ученика за постизање високог квалитета у вештини читања. Вежбања у изражајном читању изводе се плански и уз солидно наставниково и учениково припремање. У оквиру своје припреме наставник благовремено одабира погодан текст и студиозно проучава оне његове особености које утичу на природу изражајног читања. У складу са мисаоно-емотивним садржајем текста, наставник заузима одговарајући став и одређује ситуациону условљеност јачине гласа, ритма, темпа, интонације, пауза, реченичног акцента и гласовних трансформација. При томе се повремено служи аудио снимцима узорних интерпретативних читања.

Пошто се изражајно читање, по правилу, увежбава на претходно обрађеном и добро схваћеном тексту, то је конкретно и успешно тумачење штива неопходан поступак у припремању ученика за изражајно читање. У оквиру непосредне припреме у VI, VII и VIII разреду повремено се и посебно анализирају психички и језичкостилски чиниоци који захтевају одговарајућу говорну реализацију. У појединим случајевима наставник (заједно са ученицима) посебно приређује текст за изражајно читање на тај начин што у њему обележава врсте пауза, реченичне акценте, темпо и гласовне модулације.

Изражајно читање увежбава се на текстовима различите садржине и облика; користе се лирски, епски и драмски текстови у прози и стиху, у наративном, дескриптивном,

дијалошком и монолошком облику. Посебна пажња посвећује се емоционалној динамици текста, његовој драматичности и говорењу из перспективе писца и појединих ликова.

У одељењу треба обезбедити одговарајуће услове за изражајно читање и казивање – ученицима у улози читача и говорника ваља обезбедити место испред одељењског колектива, у одељењу створити добру слушалачку публику, заинтересовану и способну да критички и објективно процењује квалитет читања и казивања. Посредством аудио снимка, ученицима повремено треба омогућити да чују своје читање и да се критички осврћу на своје умење. На часовима обраде књижевних дела примењиваће се ученичка искуства у изражајном читању, уз стално настојање да сви облици говорних активности буду коректни и уверљиви.

Читање у себи је најпродуктивнији облик стицања знања па му се у настави поклања посебна пажња. Оно је увек усмерено и истраживачко; помоћу њега се ученици оспособљавају за свакодневно стицање информација и за учење.

Вежбе читања у себи непосредно се уклапају у остале облике рада и увек су у функцији свестранијег стицања знања и разумевања не само књижевног дела, већ и свих осмишљених текстова.

Примена текст методе у настави подразумева врло ефикасне вежбе за савладавање брзог читања у себи с разумевањем и доприноси развијању способности ученика да читају флексибилно, да усклађују брзину читања са циљем читања и карактеристикама текста који читају.

Квалитет читања у себи подстиче се претходним усмеравањем ученика на текст и давањем одговарајућих задатака, а потом и обавезним проверавањем разумевања прочитаног текста, односно остварења добијених задатака, Информативно, продуктивно и аналитичко читање најуспешније се подстичу самосталним истраживачким задацима који се ученицима дају у припремном поступку за обраду текста или обраду садржаја из граматике и правописа. Тим путем се унапређују логика и брзина читања, а нарочито брзина схватања прочитаног текста, чиме се ученици оспособљавају за самостално учење.

Ученици старијих разреда уводе се у информативно читање које је условљено брзином и стварно прочитаним текстом. Оно се састоји од брзог тражења информације и значења у тексту, при чему се не прочита свака реч, већ се погледом „пролази“ кроз текст и чита се на прескок (међунаслови, поднаслови, први редови у одељцима, увод, закључак). При вежбању ученика у „летимичном“ читању, претходно се задају одговарајући задаци (тражење одређених информација, података и сл.), а потом проверава квалитет њиховог остварења и мери време за које су задаци извршени. Информативним читањем ученици се такође оспособљавају да ради подсећања, обнављања, меморисања, читају подвучене и на други начин означене делове текста приликом ранијег читања „с оловком у руци“, које треба систематски спроводити као вид припремања ученика за самосталан рад и учење.

Изражајно казивање напамет научених текстова и одломака у прози и стиху значајан је облик рада у развијању говорне културе ученика. Ваља имати у виду да је убедљиво говорење прозног текста полазна основа и неопходан услов за природно и изражајно казивање стихова. Зато је пожељно да се повремено, на истом часу, наизменично увежбава и упоређује говорење текстова у прози и стиху.

Напамет ће се учити разни краћи прозни текстови (нарација, дескрипција, дијалог, монолог), лирске песме разних врста и одломци из епских песама. Успех изражајног казивања знатно зависи од *начина учења и логичког усвајања текста*. Ако се механички учи, као што понекад бива, усвојени аутоматизам се преноси и на начин казивања. Зато је посебан задатак наставника да ученике навикне на осмишљено и интерпретативно учење текста

напамет. Током вежбања треба створити услове да казивање тече „очи у очи“, да говорник посматра лице слушалаца и да с публиком успоставља емоционални контакт. Максимална пажња се посвећује свим вредностима и изражајним могућностима говорног језика, посебно – природном говорниковом ставу, поузданом преношењу информација и сугестивном казивању.

Тумачење текста од III до VIII разреда

Са обрадом текста почиње се после успешног интерпретативног читања наглас и читања у себи. Књижевноуметничко дело се чита, према потреби и *више пута*, све док не изазове одговарајуће доживљаје и утиске који су неопходни за даље упознавање и проучавање текста. Разни облици поновљеног и усмереног читања дела у целини, или његових одломака, обавезно ће се примењивати у обради лирске песме и краће прозе.

При обради текста примењиваће се у већој мери јединство аналитичких и синтетичких поступака и гледишта. Значајне појединости, елементарне слике, експресивна места и стилско-језички поступци неће се посматрати као усамљене вредности, већ их треба сагледавати као фунционалне делове виших целина и тумачити у природном садејству с другим уметничким чиниоцима. Књижевном делу приступа се као сложеном и непоновљивом организму у коме је све условљено узрочно-последичним везама, подстакнуто животним искуством и уобличено стваралачком маштом.

Ученике треба ревносно навикавати на то да своје утиске, ставове и судове о књижевном делу подробније доказују чињеницама из самога текста и тако их оспособљавати за самосталан исказ, истраживачку делатност и заузимање критичких ставова према произвољним оценама и закључцима.

Наставник ће имати у виду да је тумачење књижевних дела у основној школи, поготову у млађим разредима, *у начелу предтеоријско* и да није условљено познавањем стручне терминологије. То, међутим, нимало не смета да и обичан «разговор о штиву» у млађим разредима буде стручно заснован и изведен са пуно инвентивности и истраживачке радозналости. Вредније је пројектовање ученика поводом неке уметничке слике и њено интензивно доживљавање и конкретизовање у ученичковој машти него само сазнање да та слика формално спада у ред метафора, персонификација или поређења. Зато се још од првог разреда ученици навикавају да слободно испољавају своје утиске, осећања, асоцијације и мисли изазване сликовитом и фигуративном применом песничког језика.

У свим разредима обрада књижевног дела треба да буде проткана решавањем *проблемских питања* која су подстакнута текстом и уметничким доживљавањем. На тај начин стимулисаће се ученичка радозналост, свесна активност и истраживачка делатност, свестраније ће се упознати дело и пружати могућност за афирмацију ученика у радном процесу.

Многи текстови, а поготову одломци из дела, у наставном поступку захтевају умесну *локализацију*, често и вишеструку. Ситуирање текста у временске, просторне и друштвено--историјске оквире, давање неопходних података о писцу и настанку дела, као и обавештења о битним садржајима који претходе одломку – све су то услови без којих се у бројним случајевима текст не може интензивно доживети и правилно схватити. Зато прототипску и психолошку реалност, из које потичу тематска грађа, мотиви, ликови и дубљи подстицаји за стварање, треба дати у пригодном виду и у оном обиму који је неопходан за потпуније доживљавање и поузданије тумачење.

Методика наставе књижевности већ неколико деценија, теоријски и практично, развија и стално усавршава наставников и учеников *истраживачки, проналазачки, стваралачки* и *сатворачки* однос према књижевноуметничком делу. Књижевност се у школи *не предаје* и *не учи*, већ *чита, усваја*, у њој се *ужива* и о њој *расправља.* То су путеви да настава књижевности шири ученикове духовне видике, развија истраживачке и стваралачке способности ученика, критичко мишљење и уметнички укус, појачава и култивише литерарни, језички и животни сензибилитет.

Модерна и савремена организација наставе матерњег језика и књижевности подразумева *активну улогу ученика* у наставном процесу. У савременој настави књижевности ученик не сме бити пасивни слушалац који ће у одређеном тренутку репродуковати „научено градиво“, односно наставникова предавања, већ активни субјекат који *истраживачки, стваралачки* и *сатворачки* у ч е с т в у ј е у проучавању књижевноуметничких остварења.

Ученикова активност треба да свакодневно пролази кроз све три радне етапе; пре часа, у току часа и после часа. У свим етапама ученик се мора систематски навикавати да у току читања и проучавања дела *самостално* решава бројна питања и задатке, који ће га у пуној мери емоционално и мисаоно ангажовати, пружити му задовољство и побудити истраживачку радозналост. Такви задаци биће најмоћнија мотивација за рад, што је основни услов да се остваре предвиђени интерпретативни домети. Наставник ваља да постави задатке који ће ученика подстицати да *уочава, открива, истражује, процењује* и *закључује*. Наставникова улога јесте у томе да осмишљено помогне ученику тако што ће га подстицати и усмеравати, настојећи да развија његове индивидуалне склоности и способности, као и да адекватно вреднује ученичке напоре и резултате у свим облицима тих активности.

Проучавање књижевноуметничког дела у настави је *сложен процес* који започиње наставниковим и учениковим *припремањем* (мотивисање ученика за читање, доживљавање и проучавање уметничког текста, читање, локализовање уметничког текста, истраживачки припремни задаци) за тумачење дела, своје напродуктивније видове добија у *интерпретацији* књижевног дела на наставном часу, а у облицима *функционалне примене стечених знања и умења* наставља се и после часа: у продуктивним *обнављањима знања* о обрађеном наставном градиву, у *поредбеним изучавањима* књижевноуметничких дела и *истраживачко-интерпретативним приступима* новим књижевноуметничким остварењима. Средишње етапе *процеса проучавања* књижевноуметничког дела у настави јесу *методолошко* и *методичко* **засновање** интерпретације и њено **развијање** на наставном часу.

У заснивању и развијању наставне интерпретације књижевноуметничког дела основно *методолошко* опредељење треба да буде превасходна *усмереност интерпретације према уметничком тексту.* Савремена методика наставе књижевности определила се, дакле, за *унутрашње (иманентно) изучавање уметничког текста,* али она никако не превиђа нужност примене и *вантекстовних гледишта* да би књижевноуметничко дело било ваљано и поуздано протумачено.

Уз наведена *методолошка* опредељења, наставна интерпретација књижевноуметничког дела ваља да удовољи и захтевима које јој поставља *методика наставе књижевности:* да буде *оригинална, естетски мотивисана, свестрано усклађена са наставним циљевима и значајним дидактичким начелима,* да има *сопствену кохерентност* и *доступност*, а да методолошка и методичка поступања на свакој деоници интерпретације остварују *јединство анализе* и *синтезе*.

О оквиру *основне методолошке оријентације* да наставна интерпретација књижевноуметничког дела у највећој мери буде усмерена *према уметничком тексту,* примат припада опредељењу да се *динамика интерпретације* усклађује са *водећим*

уметничким вредностима књижевног остварења, тако што ће оне бити *чиниоци обједињавања* интерпретативних токова кроз свет дела. Једно од најважнијих начела које поштује тако заснована и опредељена наставна интерпретација јесте удовољавање захтеву да се *тумачењем водећих вредности* обухвати, односно проучи, *дело у целини.* Пошто су *обједињена поставка* и односи *свестраних међусобних прожимања природне датости* уметничких чинилаца у делу, тумачењем водећих уметничких вредности обухватају се и упознају и *сви други битни чиниоци* уметничке структуре, међу којима сваки у интерпретацији добија онолико места колико му припада у складу са уделом који има у општој уметничкој вредности дела. У наставној интерпретацији књижевноуметничког дела *обједињавајући* и *синтетички* чиниоци могу бити: *уметнички доживљаји, текстовне целине, битни структурни елементи* (тема, мотиви, уметничке слике, фабула, сиже, књижевни ликови, поруке, мотивациони поступци, композиција), *форме приповедања (облици излагања), језичко стилски поступци* и *литерарни (књижевноуметнички) проблеми.*

У сваком конкретном случају, дакле, на ваљаним *естетским, методолошким и методичким* разлозима ваља утемељити избор оних вредносних чинилаца према којима ће бити усмеравана динамика наставне интерпретације књижевноуметничког дела. Зато *методолошки* и *методички прилази* књижевноуметничком делу, које теоријски и практично заснива и развија савремена методика наставе књижевности, *не познају* и *не признају* утврђене *методолошке* и *методичке системе* које би требало применити у интерпретацији сваког појединог дела. То значи да нема једном датих и уходаних путева којима се улази у свет сваког појединог књижевноуметничког остварења, већ су ти путеви унеколико увек другачији у приступу *сваком појединoм књижевноуметничком делу – онолико колико је оно аутономно, самосвојно* и *непоновљиво* уметничко остварење.

Књижевнотеоријски појмови

Књижевнотеоријске појмове ученици ће упознавати уз обраду одговарајућих текстова и помоћу осврта на претходно читалачко искуство. Тако ће се, на пример, током обраде неке родољубиве песме, а уз поредбени осврт на две-три раније прочитане песме исте врсте, развијати појам родољубиве песме и стицати сазнање о тој лирској врсти. Упознавање метафоре биће погодно тек када су ученици у претходном и предтеоријском поступку откривали изражајност извесног броја метафоричких слика, кад неке од њих већ знају напамет и носе их као уметничке доживљаје. Језичко-стилским изражајним средствима прилази се с доживљајног становишта; полазиће се од изазваних уметничких утисака и естетичке сугестије, па ће се потом истраживати њихова језичко-стилска условљеност.

Функционални појмови

Функционални појмови се не обрађују посебно, већ се у току наставе указује на њихова примењена значења. Ученици их спонтано усвајају у процесу рада, у текућим информацијама на часовима, а уз паралелно присуство речи и њоме означеног појма. Потребно је само *подстицати* ученике да наведене речи (а и друге сличне њима) *разумеју и схвате и да их примењују* у одговарајућим ситуацијама. Ако, на пример, на захтев да се уоче и објасне *околности* које утичу на понашање неког лика, ученик наведе те околности, онда је то знак (и провера) да је тај појам и одговарајућу реч схватио у пуном значењу.

У усменом и писменом изражавању узгредно ће се проверавати да ли ученици правилно схватају и употребљавају речи: *узрок, услов, ситуација, порука, однос* и сл. Током

обраде књижевних дела, као и у оквиру говорних и писмених вежби, настојаће се да ученици откривају што више *особина, осећања и душевних стања* појединих ликова, при чему се те речи бележе и тако спонтано богати речник функционалним појмовима.

Функционалне појмове *не треба ограничити на поједине разреде.* Сви ученици једног разреда неће моћи да усвоје све програмом наведене појмове за тај разред, али ће зато спонтано усвојити знатан број појмова који су у програмима старијих разреда. Усвајање функционалних појмова је непрекидан процес у току васпитања и образовања, а остварује се и проверава *у току* остваривања садржаја свих програмско-тематских подручја.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Развијање језичке културе један је од најважнијих задатака наставе матерњег језика. Овај наставни процес, иако је програмски конституисан као посебно подручје, с посебним садржајима и облицима рада, мора се преносити како на обраду књижевног текста који је најбољи образац изражавања, тако и на некњижевне текстове и на граматику с правописом, која нормира правила и дефинише језичке законе. Исто тако, у повратном смеру, обрада књижевног текста и рад на граматици и правопису књижевног језика, мора укључивати и садржаје за неговање културе усменог и писменог изражавања, јер су својим већим делом том циљу и подређени. Рад на богаћењу језичке културе треба да се интегрише са свим видовима усмених и писмених облика изражавања.

У настави језика и културе изражавања ваља непрестано имати у виду **заједнички основни циљ**: развијање језичког мишљења и језичке свести уочавањем језичких законитости, па тек на основу такве свести прелазити на нормирање и дефинисање. Отуда језик као средство изражавања треба да буде предмет наставне пажње у свим његовим структурама.

Неопходно је да ученици уоче разлику између говорног и писаног језика. У говорном језику реченице су обично краће. Чести недостаци су незавршене и стилски неуређене реченице и употреба поштапалица.

Настава ће бити очигледнија и ефикаснија ако се користе аудиоснимци (нпр. Звучна читанка) и ако се слуша и анализира снимљен говор ученика.

Лексичке и морфолошке вежбе треба да богате ученичко сазнање о речи као облику, чему служе не само конјугација и деклинација, него и систем грађења речи (изведене,сложене и сложено-изведене). Вежбе у грађењу изведених речи и сложеница, по угледу на сличне речи у обрађеном тексту, треба да утичу на богаћење ученичког речника.

У старијим разредима лексичко–семантичке вежбе се односе на сложеније садржаје: право и пренесено значење речи, синонимију, хомонимију, антонимију, полисемију, архаизме, дијалектизме, жаргонизме, позајмљенице, фразеологизме. Треба упућивати ученике на служење реченицама: једнојезичним и двојезичним, лингвистичким и енциклопедијским.

Семантичке вежбе се повезују с морфолошким и синтаксичким вежбама и оне треба да развију ученикову свест о одређеној моћи значења речи, на основу чега се једино и може развијати способност и вештина изражавања. У млађим разредима те вежбе обухватају откривање семантичке вредности акцента, и то искључиво на илустрованим примерима (Сунце је село за село хајдмо, селе, на село, итд.).

Синтаксичке вежбе су, као и морфолошке и семантичке, битнији садржаји језичке културе у свим разредима. Тежина захтева, природно, одређује се према узрасту ученика. Те се вежбе могу изводити и пре него што ученик почне да стиче синтаксичке појмове, с тим што се на том нивоу у наставном разговору не употребљавају стручни називи. До

упознавања првих синтаксичких појмова, вежбе у обликовању реченице треба да формирају свест ученика о месту и положају појединих реченичних делова у склопу просте реченице. Кад се стекну први појмови о простој реченици, и вежбе ће бити конкретније и богатије. Рад на стилистици реченице конкретно се наставља до краја основног школовања. Он се састоји како у анализи и оцени ученичких реченица из усменог излагања, тако и у анализи и процени реченица у њиховим писменим саставима, а нарочито и посебно - у анализи реченица из дела обеју лектира и говорног језика.

Све врсте тих вежбања, чији је циљ развијање језичког мишљења, изводе се на тексту или у току разговора.

Знатан део говорних вежбања има за циљ изграђивање културе усменог изражавања. У низу својих задатака (правилност, лакоћа, јасност, једноставност, природност, прецизност, дикција) те вежбе треба у највећој мери да приближе учеников говор књижевном изговору. С обзиром на велико шаренило и веома приметну дијалекатску разноликост говора ученика, а често и наставника, говорење напамет научених одломака у стиху и прози (уз помоћ аудитивних наставних средстава) треба да омогући ученику не само неговање правилне дикције него и да убрза процес приближавања књижевном изговору.

У свим облицима неговања језике културе **образац или узор** треба да добије одговарајуће место и његов значај се не сме никако потценити. Смишљено одабран узор, примерен узрасту и врсти, треба да буде циљ до којег се стиже уз одговарајуће напоре. И облици усменог, као и облици писменог изражавања, у свим врстама и типовима треба да се прикажу ученицима у пажљиво одабраним узорцима изражавања. Уколико се једна врста усменог или писменог изражавања континуирано понавља из разреда у разред, онда треба у сваком поновљеном случају, у истом или следећем разреду, анализом узорка конкретно показати и обим повећаних захтева (у садржајном, композиционо-формалном и језичко-стилском погледу).

Да се узорци не би претворили у клишеа која спутавају ученичку индивидуалност и самосталност, време између приказивања узорка и израде одговарајућег писменог задатка треба испунити радом на анализи сличних састава. Ови састави могу бити у форми одабраних текстова које ученици сами проналазе у својим читанкама или лектири, а обавезно и у форми самосталних домаћих писмених или усмених задатака – састава којима се остварује процес овладавања одређеним обликом писменог или усменог изражавања. У анализи узорака треба обратити пажњу на све елементе конкретне језичке структуре: садржај и композиција састава, распоред детаља и изражајност употребљене лексике и стилских поступака. Ниједан школски писмени задатак не би требало да се изведе, а да се претходно, на читавом низу смишљено програмираних часова, није говорило како о предмету који ће бити тема писменог састава, тако и о облику у којем ће та тема бити обрађена.

Богаћењу културе усменог и писменог изражавања посебно ће допринети самостални рад ученика на прикупљању одабраних примера језика и стила. Због тога ученици треба да бележе вредне примере: успеле описе, рељефне портрете, правилне реченице, како у погледу формалне структуре (распоред њених делова) тако и у погледу лексике и семантике. Овај рад треба да оствари два задатка везана непосредно за културу изражавања. Прво, тиме ученик организовано индивидуално ради на развијању своје говорне културе и писмености, а друго – у обиму своје читалачке пажње развија онај њен значајан квалитет који му омогућује непрестано посматрање језика и стила у штиву које чита.

Подстицање ученика на литерарно стваралаштво, схваћено свакако у ужем и претежно образовно-васпитном погледу, треба применити као фронталан рад с целим одељењем, а никако као обавезу литерарне секције. Рад у литерарној секцији је слободно

опредељење. Ученик основне школе, нарочито у млађим разредима, по својој природи увек је спреман на креативност, па то треба и подстицати. Усменим и писменим вежбама, кад то потреба допушта, наставник ће ученицима показати како настаје стих, како се речи бирају и распоређују да делују ритмично, како се конституише строфа, како се гради портрет, како се описује пејзаж или сцена. Уосталом, програм наставе усменог и писменог изражавања конципиран је тако да у себи садржи скоро све елементе и уметничког језичког изражавања, па би их требало повремено само обједињавати и осмишљавати. Подстицање ученика на литерарно стваралаштво у додатном раду и литерарној секцији има богатије садржаје и облике, као и обимније посебне циљеве. Тај рад не треба поистовећивати с подстицањем на литерарно стваралаштво у оквиру целог одељења.

Један од облика рада на развијању и неговању језичке чистоте јесте и развијање свести о поплави позајмљеница у нашем језику. Наставник ће, разумљиво, морати да нађе меру у објашњавању да сваки језик нужно прихвата и речи пореклом из грчког и латинског језика у стручној терминологији. Треба помоћи ученицима у разликовању позајмљеница које су добиле „право грађанства“ у нашем језику од оних речи које треба енергично гонити из говора. Разговори о томе треба да се воде у свакој конкретној прилици, кад се наиђе на позајмљеницу у тексту или кад се она појави у говору ученика; исто тако, са ученицима ваља смишљено трагати за позајмљеницама у свакодневном говору и разним медијима (штампа, радио, телевизија и др.). Записивање домаћих речи, такође, може да буде подесан облик неговања језичке чистоте.

ДОПУНСКА НАСТАВА

Допунски рад се организује за ученике који – из објективних разлога – у редовној настави матерњег језика не постижу задовољавајуће резултате у неком од програмско--тематских подручја.

Зависно од утврђених недостатака у знањима и умењима ученика, као и узрока заостајања, наставник формира одговарајуће групе с којима организује допунски рад (на пример: група ученика с недовољним знањем одређених садржаја и граматике или правописа; група ученика који нису савладали неки од предвиђених елемената књижевне анализе или облика усменог и писменог изражавања; група ученика са артикулационим проблемима, итд.). На основу претходног испитивања тешкоћа и узрока, за сваку групу се ствара посебан, одговарајући план рада, чијим ће се савладавањем отклонити испољени недостаци у знању, умењу и вештини ученика. Допунски рад претпоставља и специфичне облике у савладавању одређених програмских садржаја (индивидуализација наставе – полупрограмираним и програмираним секвенцама, наставним листићима; предавањима с друкчјим – очигледнијим примерима; посебни групни и индивидуални задаци и др.). Нарочито треба водити рачуна о одмерености захтева, као и о стимулисању ученика за показане резултате (похвале, награде, позитивна оцена).

Допунски рад организује се током целе наставне године, односно одмах чим се уоче тешкоће појединих ученика у усвајању програмских садржаја. Чим савлада одређену тешкоћу или отклони недостатак, ученик престаје с допунским радом ван редовне наставе. Током даље редовне наставе такве ученике не треба испуштати из вида, односно – диференцирањем редовне наставе – омогућити ученицима да градиво савладају на редовним часовима.

ДОДАТНИ РАД

1. **За додатни рад опредељују се ученици од IV до VIII разреда** изнадпросечних способности и посебних интересовања за наставу српског језика, односно за продубљивање

и проширивање знања из свих или само појединих програмско-тематских подручја редовне наставе (књижевност, језик, култура изражавања, филмска и сценска уметност). То су они ученици чија се знања, интересовања и даровитост изразитије испољавају већ у I, II и III разреду. Такве ученике уочавају, прате и подстичу наставници разредне наставе и педагошко-психолошка служба школе све до IV разреда када се први пут организује додатни рад (изводи се све до завршног разреда).

2. **Додатни рад се организује и изводи** за ученике од IV до VIII разреда, један час недељно током целе наставне године. Изузетно је важно да се започета динамика додатног рада одржи док се не реализује утврђени програм. Уколико се, изузетно, додатни рад организује само у једном делу наставне године, пожељно је да се интересовање даровитих ученика за овај рад доцније не гаси, односно да се они подстичу на самостални рад другим формама рада (нпр. појачаном индивидуализацијом рада у редовној настави, давањем посебних задатака, ангажовањем у одговарајућим слободним активностима и др.).

3. **Додатни рад** – заснован на интересовању ученика за проширивање и продубљивање знања, умења и вештина – непосредније активира ученике и оспособљава их за самообразовање, развија њихову машту, подстиче их на стваралачки рад и упућује на самостално коришћење различитих извора сазнања. Под руководством наставника ученици се у додатном раду самостално служе књижевном и некњижевном грађом (у учењу и истраживању), те припремају и излажу своје радове (усмене, писмене, практичне) пред својом групом, разредом или целом школом. Знања, умења и вештине, које су стекли истраживачким, индивидуалним и групним радом, ученици користе у редовној настави, слободним активностима и у другим приликама (конкурси, такмичења, школске и друге приредбе). Ученике који се посебно истичу у додатном раду треба и посебно стимулисати (похвале, награде, стипендије за даље школовање, упис у одговарајућу средњу школу и др.).

4. Уочавање потенцијално даровитих ученика у овој области остварује се непосредним праћењем од стране наставника разредне и предметне наставе, анализом радова ученика и остварених резултата на смотрама, такмичењима, интервјуисањем ученика и родитеља и применом одређених инструмената од стране школског психолога или педагога. На основу добијених резултата праћења и испитивања, интересовања и жеља даровитих ученика и напред наведених оријентационих садржаја, наставник заједно са ученицима утврђује (конкретизује) програм додатног рада с групама или појединим даровитим ученицима. **Програмом рада** обухватају се сегменти оријентационих садржаја програма (зависно од интересовања и жеља ученика: сва подручја или само књижевност, односно језик, односно језичка култура, филмска и сценска уметност). То значи да наставник није обавезан да с појединцем или групом ученика оствари у целини оријентационе садржаје програма. Битно је да планирани садржаји програма буду у складу са интересовањима и жељама ученика, као и са расположивим годишњим фондом часова.

5. Додатни рад из српског језика **може се реализовати као индивидуализовани** (примерен појединим ученицима) и **групни** (за групе ученика једног или више разреда који се посебно интересују за исте садржаје програма додатног рада). Зависно од интересовања ученика и програмских тема, групе се могу мењати (флексибилност састава групе).

6. **Улога наставника у додатном раду је специфична**. У сарадњи са учеником (евентуално – родитељима и школским педагогом или психологом) наставник утврђује конкретан програм додатног рада (у развијеним школама програм може да утврди и стручни актив наставника српског језика у разредној и предметној настави). Реализујући програм додатног рада, наставник за сваку од одабраних тема проналази и примењује најпогодније облике и методе рада, пре свега оне које у највећој могућој мери активирају све потенцијале ученика, а нарочито оне који омогућавају развој креативности ученика. Током додатног рада наставник се поставља као сарадник који стручно помаже рад појединца или групе: упућује и усмерава, помаже да се дође до правих решења, закључака и генерализација. Однос ученика и наставника у додатном раду је сараднички, у извесној мери непосреднији и ближи него у редовној настави.

7. У додатном раду са ученицима наставник **прати и евидентира** њихов развој и напредовање, усавршава утврђене програме, открива нове могућности индивидуализације

рада (проблемски задаци, истраживачки радови, програмиране и полупрограмиране секвенце, коришћење књижевне и некњижевне грађе и разних апарата и техничких помагала и др.), те врши уопштавање и примену стечених знања, умења и вештина у различитим ситуацијама. Обезбеђује укључивање ученика у организоване облике рада ван школе (конкурси, смотре, такмичења). За сваког ученика води досије у који уноси битне податке о неговом напредовању у развоју, те се стара да тај досије прати ученике пре уписа у средњу школу.

8. **Ученици се самостално опредељују за додатни рад** из српског језика (могу бити мотивисани, али никако присиљавани на то). Приликом опредељивања ученика за додатни рад, објективно треба проценити мотиве који су утицали на њихову одлуку (у обзир долазе само стварно надарени ученици, оцене из српског језика, а жеље ученика и родитеља не представљају пресудан фактор, јер не мора у сваком одељењу да буде даровитих ученика за овај предмет, талентованих за све предмете и области). Ученик остаје укључен у додатни рад онолико времена (година) колико жели. Посебно треба водити рачуна о томе да се даровити ученици не оптерећују изнад њихових стварних могућности и жеља (довољно је да ученик – уз редовну наставу – буде ангажован још само у једном виду васпитно-образовног рада – додатном раду, на пример, из овог предмета).

3. ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ ЗА КРАЈ ОБАВЕЗНОГ ОБРАЗОВАЊА
СРПСКИ ЈЕЗИК

Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме на основном нивоу.

1. ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ

У области *ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊА ПРОЧИТАНОГ* ученик/ученица:

СЈ.1.1.1. разуме текст (ћирилични и латинични) који чита наглас и у себи

СЈ.1.1.2. разликује уметнички и неуметнички текст; уме да одреди сврху текста: експозиција (излагање), дескрипција (описивање), нарација (приповедање), аргументација, пропаганда[1]*

СЈ.1.1.3. препознаје различите функционалне стилове на једноставним примерима

СЈ.1.1.4. разликује основне делове текста и књиге (наслов, наднаслов, поднаслов, основни текст, поглавље, пасус, фуснота, садржај, предговор, поговор); препознаје цитат; служи се садржајем да би пронашао одређени део текста

СЈ.1.1.5. проналази и издваја основне информације из текста према датим критеријумима

СЈ.1.1.6. разликује у тексту битно од небитног, главно од споредног

СЈ.1.1.7. повезује информације и идеје изнете у тексту, уочава јасно исказане односе (временски след, средство – циљ, узрок – последица и сл.) и изводи закључак заснован на једноставнијем тексту

СЈ.1.1.8. чита једноставне нелинеарне елементе текста: легенде, табеле, дијаграме и графиконе

2. ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

У области *ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ* ученик/ученица:

СЈ.1.2.1. зна и користи оба писма (ћирилицу и латиницу)

СЈ.1.2.2. саставља разумљиву, граматички исправну реченицу

СЈ.1.2.3. саставља једноставан експозиторни, наративни и дескриптивни текст и уме да га организује у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста)

СЈ.1.2.4. уме да преприча текст

СЈ.1.2.5. свој језик прилагођава медијуму изражавања* (говору, односно писању), теми, прилици и сл.; препознаје и употребљава одговарајуће језичке варијетете (формални или неформални)

СЈ.1.2.6. влада основним жанровима писане комуникације: саставља писмо; попуњава различите обрасце и формуларе с којима се сусреће у школи и свакодневном животу

СЈ.1.2.7. зна да се служи Правописом (школским издањем)*

СЈ.1.2.8. примењује правописну норму (из сваке правописне области) у једноставним примерима

СЈ.1.2.9. има изграђену језичку толеранцију и негативан став према језику дискриминације и говору мржње*

---

[1] У стандарде су укључени и они који овом приликом нису испитани. Они су обележени звездицом.

3. ГРАМАТИКА, ЛЕКСИКА, НАРОДНИ И КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК

У подобласти *ГРАМАТИКА* ученик/ученица:

СЈ.1.3.1. зна особине и врсте гласова; дели реч на слогове у једноставнијим примерима; примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовним променама

СЈ.1.3.2. уочава разлику између књижевне и некњижевне акцентуације* одређује

СЈ.1.3.3. место реченичног акцента у једноставним примерима препознаје врсте

СЈ.1.3.4. речи; зна основне граматичке категорије променљивих речи; примењује књижевнојезичку норму у вези с облицима речи

СЈ.1.3.5. разликује просте речи од твореница; препознаје корен речи; гради реч према задатом значењу на основу постојећих творбених модела

СЈ.1.3.6. препознаје синтаксичке јединице (реч, синтагму, предикатску реченицу и комуникативну реченицу)

СЈ.1.3.7. разликује основне врсте независних реченица (обавештајне, упитне, заповедне)

СЈ.1.3.8. одређује реченичне и синтагматске чланове у типичним (школским) примерима

СЈ.1.3.9. правилно употребљава падеже у реченици и синтагми правилно

СЈ.1.3.10. употребљава глаголске облике (осим имперфекта) препознаје

СЈ.1.3.11. бирократски језик као непожељан начин изражавања*

У подобласти *ЛЕКСИКА*ученик/ученица:

СЈ.1.3.12. познаје основне лексичке појаве: једнозначност и вишезначност речи; основ- не лексичке односе: синонимију, антонимију, хомонимију; метафору* као лексички механизам

СЈ.1.3.13. препознаје различита значења вишезначних речи које се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.)

СЈ.1.3.14. зна значења речи и фразеологизама који се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.), као и оних који се често јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.)

СЈ.1.3.15. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (једноставни случајеви)

СЈ.1.3.16. служи се речницима, приручницима и енциклопедијама

У подобласти *НАРОДНИ И КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК* ученик/ученица:

СЈ.1.3.17. разликује појмове књижевног и народног језика; зна основне податке о развоју књижевног језика код Срба (од почетака до данас)

СЈ.1.3.18. зна основне податке о пореклу и дијалекатској разуђености српског језика

СЈ.1.3.19. зна основне податке о језицима националних мањина

СЈ.1.3.20. има позитиван став према дијалектима (свом и туђем)*

СЈ.1.3.21. разуме важност књижевног језика за живот заједнице и за лични развој*

4. КЊИЖЕВНОСТ

У области *КЊИЖЕВНОСТ* ученик/ученица:

СЈ.1.4.1. повезује наслове прочитаних књижевних дела (предвиђених програмима од V до VIII разреда) са именима аутора тих дела

СЈ.1.4.2. разликује типове књижевног стваралаштва (усмена и ауторска књижевност)

СЈ.1.4.3. разликује основне књижевне родове: лирику, епику и драму

СЈ.1.4.4. препознаје врсте стиха (римовани и неримовани; осмерац и десетерац)

СЈ.1.4.5. препознаје различите облике казивања у књижевноуметничком тексту: нарација, дескрипција, дијалог и монолог

СЈ.1.4.6. препознаје постојање стилских фигура у књижевноуметничком тексту (епитет, поређење, ономатопеја)

СЈ.1.4.7. уочава битне елементе књижевноуметничког текста: мотив, тему, фабулу, време и место радње, лик...

СЈ.1.4.8. има изграђену потребу за читањем књижевноуметничких текстова и поштује национално, књижевно и уметничко наслеђе*

СЈ.1.4.9. способан је за естетски доживљај уметничких дела*

Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме на средњем нивоу.

1. ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ

У области *ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊА ПРОЧИТАНОГ* ученик/ученица:

СЈ.2.1.1. чита текст користећи различите стратегије читања: „летимично читање“ (ради брзог налажења одређених информација); читање „с оловком у руци“ (ради учења, ради извршавања различитих задатака, ради решавања проблема); читање ради уживања*

СЈ.2.1.2. познаје врсте неуметничких текстова (излагање, технички опис, техничко приповедање, расправа, реклама)

СЈ.2.1.3. препознаје и издваја језичка средства карактеристична за различите функционалне стилове

СЈ.2.1.4. разликује све делове текста и књиге, укључујући индекс, појмовник и библиографију и уме њима да се користи

СЈ.2.1.5. проналази, издваја и упоређује информације из два краћа текста или више њих (према датим критеријумима)

СЈ.2.1.6. разликује чињеницу од коментара, објективност од пристрасности и пропаганде на једноставним примерима

СЈ.2.1.7. препознаје став аутора неуметничког текста и разликује га од другачијих ставова изнетих у тексту

2. ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

У области *ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ* ученик/ученица:

СЈ.2.2.1. саставља експозиторни, наративни и дескриптивни текст, који је целовит и кохерентан

СЈ.2.2.2. саставља вест, реферат и извештај

СЈ.2.2.3. пише резиме краћег и/или једноставнијег текста

СЈ.2.2.4. зна основне особине говорног и писаног језика*

СЈ.2.2.5. зна правописну норму и примењује је у већини случајева

3. ГРАМАТИКА, ЛЕКСИКА, НАРОДНИ И КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК

У подобласти *ГРАМАТИКА* ученик/ученица:

СЈ.2.3.1. одређује место акцента у речи; зна основна правила акценатске норме
СЈ.2.3.2. препознаје гласовне промене
СЈ.2.3.3. познаје врсте речи; препознаје подврсте речи; уме да одреди облик променљиве речи
СЈ.2.3.4. познаје основне начине грађења речи (извођење, слагање, комбинована творба, претварање)
СЈ.2.3.5. препознаје подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица)
СЈ.2.3.6. одређује реченичне и синтагматске чланове у сложенијим примерима
СЈ.2.3.7. препознаје главна значења падежа у синтагми и реченици
СЈ.2.3.8. препознаје главна значења и функције глаголских облика

У подобласти *ЛЕКСИКА*ученик/ученица:

СЈ.2.3.9. познаје метонимију* као лексички механизам
СЈ.2.3.10. зна значења речи и фразеологизама који се јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.), као и литерарним и медијским текстовима намењеним младима, и правилно их употребљава
СЈ.2.3.11. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (сложенији примери)

4. КЊИЖЕВНОСТ

У области *КЊИЖЕВНОСТ* ученик/ученица:

СЈ.2.4.1. повезује дело из обавезне лектире са временом у којем је настало и са временом које се узима за оквир приповедања
СЈ.2.4.2. повезује наслов дела из обавезне лектире и род, врсту и лик из дела; препознаје род и врсту књижевноуметничког дела на основу одломака, ликова, карактеристичних ситуација
СЈ.2.4.3. разликује лирско-епске врсте (баладу, поему)
СЈ.2.4.4. разликује књижевнонаучне врсте: биографију, аутобиографију, дневник и путопис и научно-популарне текстове
СЈ.2.4.5. препознаје и разликује одређене (тражене) стилске фигуре у књижевноуметничком тексту (персонификација, хипербола, градација, метафора, контраст)
СЈ.2.4.6. одређује мотиве, идеје, композицију, форму, карактеристике лика (психолошке, социолошке, етичке) и њихову међусобну повезаност
СЈ.2.4.7. разликује облике казивања у књижевноуметничком тексту: приповедање, описивање, монолог/унутрашњи монолог, дијалог
СЈ.2.4.8. уочава разлику између препричавања и анализе дела
СЈ.2.4.9. уме да води дневник о прочитаним књигама*

Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме на напредном нивоу.

1. ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ

У области *ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊА ПРОЧИТАНОГ* ученик/ученица:

СЈ.3.1.1. проналази, издваја и упоређује информације из два дужа текста сложеније структуре или више њих (према датим критеријумима)

СЈ.3.1.2. издваја кључне речи и резимира текст

СЈ.3.1.3. издваја из текста аргументе у прилог некој тези (ставу) или аргументе против ње; изводи закључке засноване на сложенијем тексту

СЈ.3.1.4. чита и тумачи сложеније нелинеарне елементе текста: вишеструке легенде, табеле, дијаграме и графиконе

2. ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

У области *ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ* ученик/ученица:

СЈ.3.2.1. организује текст у логичне и правилно распоређене пасусе; одређује прикладан наслов тексту и поднаслове деловима текста

СЈ.3.2.2. саставља аргументативни текст

СЈ.3.2.3. пише приказ (књиге, филма, позоришне представе и сл.), репортажу и расправу

СЈ.3.2.4. пише резиме дужег и/или сложенијег текста

СЈ.3.2.5. зна и доследно примењује правописну норму

3. ГРАМАТИКА, ЛЕКСИКА, НАРОДНИ И КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК

У подобласти *ГРАМАТИКА* ученик/ученица:

СЈ.3.3.1. дели реч на слогове у сложенијим случајевима

СЈ.3.3.2. познаје гласовне промене (уме да их препозна, објасни и именује)

СЈ.3.3.3. зна и у свом говору примењује* акценатску норму

СЈ.3.3.4. познаје подврсте речи; користи терминологију у вези са врстама и подврстама речи и њиховим граматичким категоријама

СЈ.3.3.5. познаје и именује подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица)

СЈ.3.3.6. познаје главна значења падежа и главна значења глаголских облика (уме да их објасни и зна терминологију у вези с њима)

У подобласти *ЛЕКСИКА*ученик/ученица:

СЈ.3.3.7. уме да одреди значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава, контекста у коме су употребљени, или на основу њиховог порекла

СЈ.3.3.8. зна значења речи и фразеологизама у научнопопуларним текстовима, намењеним младима, и правилно их употребљава

4. КЊИЖЕВНОСТ

У области *КЊИЖЕВНОСТ* ученик/ученица:

СЈ.3.4.1. наводи наслов дела, аутора, род и врсту на основу одломака, ликова, карактеристичних тема и мотива

СЈ.3.4.2. издваја основне одлике књижевних родова и врста у конкретном тексту

СЈ.3.4.3. разликује аутора дела од лирског субјекта и приповедача у делу

СЈ.3.4.4. проналази и именује стилске фигуре; одређује функцију стилских фигура у тексту

СЈ.3.4.5. одређује и именује врсту стиха и строфе

СЈ.3.4.6. тумачи различите елементе књижевноуметничког дела позивајући се на само дело

СЈ.3.4.7. изражава свој став о конкретном делу и аргументовано га образлаже

СЈ.3.4.8. повезује књижевноуметничке текстове с другим текстовима који се обрађују у настави*

4. ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЈА У РАДУ СА ДЕЦОМ СА СМЕТЊАМА У НАПРЕДОВАЊУ У РЕДОВНОЈ ШКОЛИ[2]

ПОРЕМЕЋАЈИ АУТИСТИЧКОГ СПЕКТРА

ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Аутизам је развојни поремећај који се испољава до треће године живота. Тежина клиничке слике варира од најтежих манифестација аутизма до сасвим дискретних форми аутистичког понашања. Зато и говоримо о поремећајима аутистичког спектра.

Ма колико се међусобно разликовали, сви поремећаји аутистичког спектра имају неке заједничке карактеристике: поремећај социјалних интеракција, поремећај комуникације и стереотипије у понашању.

ПОРЕМЕЋАЈ СОЦИЈАЛНИХ ИНТЕРАКЦИЈА

Деца са аутизмом често немају потребу да остваре контакт са другим особама или се, пак, социјални контакт остварује само да би се задовољиле властите потребе. Дете које је повређено, уплашено или тужно, неће тражити утеху од друге особе, нити ће покушати да са другом особом подели своје задовољство. С друге стране, деца са аутизмом углавном не препознају емоције других људи. Контакт погледом је обично површан и краткотрајан, пре свега због тога што дете са аутизмом не уме да прочита емоцију са лица друге особе. Многа правила социјалног живота, почев од оних најлакших, па све до најкомплекснијих, особе типичног развоја усвајају спонтано, без икакве формалне обуке. За децу са аутизмом, неписана правила социјалног функционисања представљају велику загонетку која се може само делимично решити упорним и систематским радом.

ПОРЕМЕЋАЈ КОМУНИКАЦИЈЕ

Нека деца са аутизмом уопште не говоре. Код ове деце не јавља се ни гест као спонтани покушај да се надомести недостатак вербалне комуникације. У многим случајевима, развија се говор који нема комуникативну функцију. Често се у говору запажају: бизарна модулација гласа, ехолалија (понављање туђих речи), неологизми (измишљене речи), идиосинкразије (говор специфичан само за ту особу), неправилна употреба личних заменица (о себи говоре у трећем, а често и у другом лицу)... Изразити су поремећаји прагматике, чак и код деце са високофункционалним аутизмом, која имају развијену вербалну комуникацију. Они се испољавају на различите начине: дете не уме да одреди адекватну удаљеност од саговорника; да прилагоди интензитет и модулацију гласа социјалним захтевима; да препозна када би требало да ћути а када да говори; да одреди колико би дуго требало да говори о одређеној теми; да препозна комуникационе намере саговорника итд. Деца са аутизмом, осим у ретким случајевима, не разумеју идиоме, фразе и сарказам у говору. Њихово разумевање говора је буквално.

СТЕРЕОТИПИЈЕ У ПОНАШАЊУ

Деца са аутизмом често су заокупљена бојом, мирисом, текстуром, вибрацијом и другим карактеристикама предмета који су небитни за њихово функционисање. Понекад имају ритуале који могу бити везани за било који аспект живота: исхрану, облачење, успављивање... Углавном имају отпор према променама. Многа деца са аутизмом имају стереотипне покрете телом или деловима тела (лепршање рукама, клаћење, љуљање, увртање

[2] Из приручника за наставнике *Индивидуализација у раду са децом са сметњама у напредовању у редовној школи* проф. др Ненада Глумбића и Љиљане Вдовић, Едука, Београд, 2012.

прстију, ход на врховима прстију итд.). Деца са високофункционалним аутизмом могу имати уска, ограничена и необична интересовања. Тако се дешава да ученик нижих разреда основне школе одлично познаје возове, пилоне или неке врсте животиња, а да при томе има отпор према већини наставних садржаја који се обрађују у школи.

ОСТАЛИ ПОРЕМЕЋАЈИ

Осим наведених, ученици са аутизмом могу имати и бројне друге поремећаје који на различите начине утичу на њихово образовање.

Поремећаје аутистичког спектра карактерише учестала појава сензорних абнормалности. Оне се најчешће испољавају: у облику сензорне преосетљивости, када обични звуци и додири изазивају бол и друге непријатне сензације; у виду снижене осетљивости појединих чула; у виду немогућности да се јасно идентификује извор звука и да се занемари позадинска бука; у облику снижене толеранције на дуготрајно излагање сензорним стимулусима итд.

Аутизам се може комбиновати са било којим нивоом интелектуалног функционисања, од најтежих форми интелектуалне ометености до просечних или чак натпросечних интелектуалних способности.

Код деце са аутизмом и тежим облицима интелектуалне ометености може се очекивати и не тако ретка појава епилептичних напада који су изузетно ретки код деце са високофункционалним аутизмом.

У овој последњој категорији, пак, честа је моторичка неспретност, која се може испољити и неким обликом диспраксије. Један од облика диспраксије код деце школског узраста јесте и поремећај рукописа – дисграфија.

ПЕДАГОШКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ

На основу доброг познавања природе аутистичког поремећаја, могуће је осмислити извесна упутства за образовно-васпитни рад са овом популацијом. Међутим, ниједно упутство не би требало схватити као рецепт који би се могао применити на сваку појединачну ситуацију и на свако дете са аутизмом. Наставницима се саветује да пажљиво прочитају општа упутства за прилагођавање образовно-васпитног рада деци с поремећајима аутистичког спектра, а да све недоумице разрешавају уз консултацију са дефектологом.

1. Обезбедите структуриран ритам дана

Деца са аутизмом не умеју да организују и користе слободно време на продуктиван начин. Зато им је потребно обезбедити високоструктуриран ритам дана, и код куће и у школи. Потребно је да се установи одређена рутина које ћемо се придржавати што је више могуће. Једном установљена рутина пружа детету са аутизмом утеху и сигурност.

2. Користите визуелну подршку

За многу децу са аутизмом слике имају много већи значај у преношењу порука него речи. Зато користите визуелну подршку кад год је то могуће. Ако ученику дајете вербални налог који он не разуме, престаће да вас слуша. Слика ће му помоћи да остане у контакту са вама. Потребно је, наравно, да дете разуме значење одређене слике. Зато би слике требало да буду сасвим реалистичне, без непотребних детаља и карикатура. Уколико дете не разуме слику, можете користити фотографије или тродимензионалне објекте. Када дете овлада одређеном активношћу, визуелна подршка се смањује, а некада и сасвим укида. Визуелна подршка је посебно значајна приликом стварања распореда.

3. Направите распоред активности

Добро структуриран ритам дана уз адекватну визуелну подршку најбоље се може остварити креирањем визуелних распореда. Визуелни распореди омогућавају деци са аутизмом да предвиде редослед активности, да боље усмере пажњу и да се осећају сигурном. Најбоље би било да се направи један општи визуелни распоред, који би служио за структурирање активности у току једног школског дана, и низ специфичних визуелних распореда који се односе на конкретне активности у току једног школског часа или неке ваннаставне активности.

Како да направимо општи визуелни распоред? Потребно је да прво изаберемо слике, фотографије или симболе са одређеним значењем. На пример, цртеж или фотографија лопте може да означава игру у школском дворишту. Визуелна средства треба пластифицирати јер ће се користити током дужег временског периода. Дете треба да научи значење одређеног симбола. То се постиже дуготрајном, доследном и свакодневном употребом истих симбола у идентичним околностима. Иако симболи могу бити поређани на једном листу папира, много је ефикасније да се у прављењу визуелних распореда користи чичак-трака. Чичак-трака треба да се постави на јасно видљиво и лако доступно место, нпр. на унутрашњу страну врата учионице. Боја чичак-траке треба да се јасно разликује од боје коришћених симбола. Слике које означавају главне активности у школи поређамо на чичак-траку одозго надоле. Нпр. можемо имати слику која се односи на час математике, затим слику која означава мали одмор, слику која се односи на час матерњег језика, слику за активност у школском дворишту итд. Испод сваке слике треба да буде и словима назначена активност. У већ наведеном примеру са лоптом, на дну пластифициране картице на којој је фотографија лопте написаћемо „игра у дворишту“. Картице се увек ређају тако да се између појединачних слика види чичак-трака у дужини од око 5 цм. На дну чичак-траке прави се џеп или сандуче у које ће се картице са симболима одлагати када одређена активност буде завршена. У близини визуелног распореда не би требало да буде других визуелних средстава.

На почетку сваког радног дана доведемо ученика до места на коме се налази визуелни распоред и укратко испричамо шта ћемо радити тога дана. Задржимо се на првој картици и кажемо шта та картица представља. Затим скинемо картицу са чичак-траке и однесемо је до места где ће се обавити одговарајућа активност. Када активност буде завршена, заједно са дететом одлажемо картицу у џеп или у кутију на дну чичак-траке, а затим узимамо следећу картицу и са њом поступамо на идентичан начин.

Овај поступак се, у зависности од способности детета, може донекле модификовати. За децу ненавиклу на визуелне распореде некад ће бити потребно да се и на месту на коме се обавља активност налази симбол те активности. С друге стране, деци која су извежбана у коришћењу визуелних распореда биће довољно да распоред дневних активности буде написан у свесци. Ако ученик уме да чита, распоред се може организовати у форми чек-листе, тако да ученик може да штиклира сваку активност која је завршена. Важно је да се визуелни распореди користе упорно, без обзира на то што нам се можда чини да дете не разуме њихово значење.

За децу која не говоре и не разумеју налоге, користите стварне предмете у циљу антиципације следеће активности. На пример, десетак минута пре часа физичког васпитања дајте им да држе малу гумену лопту; ако одлазе кући колима, неколико минута пре поласка дајте им аутомобил играчку. Понављајте ове активности свакодневно користећи увек исте предмете.

Помоћу визуелних распореда може се организовати и било која друга активност: овладавање одређеном вештином, учење неког садржаја или израда домаћих задатака. Приликом израде домаћих задатака, важно је да ученик унапред зна колико ће нека активност трајати. Ако, на пример, треба да напише три реда неког слова, потребно је да му се да свеска у којој је на почетку сваког од три реда написано по једно слово. Родитељи треба да направе визуелни распоред у коме ће се наизменично смењивати картице са словом (три картице за сваки ред) и картице које означају награду која ће уследити након сваког исписаног реда.

4. Наградите дете

Ако се одлучите да помоћу визуелног распореда подучавате ученика са аутизмом, једна од картица морала би да се односи и на награду. Награда се добија као резултат успешно изведених активности. Она се може користити и за поткрепљивање социјално пожељног понашања. У избору награде руководимо се жељама самог детета. За неко дете ће адекватну награду представљати „смајли“, жетон или балончић, док ће за неко друго дете функцију награде имати комадић омиљене хране или краткотрајно обављање омиљене активности.

5. Говорите конкретно и јасно

Говорите јасно. Не користите сувишне речи. Уместо да кажете: „Данас је прилично хладно. Не би било лоше да обучеш јакну када будемо ишли у шетњу“, једноставно реците: „Обуци јакну“. Питајте ученика шта сте рекли да бисте проверили да ли вас је разумео. Немојте користити идиоме. Ако кажете детету да се „претвори у уво“, можете очекивати само две реакције: дете не разуме шта сте изговорили или, пак, добија панични напад јер нити зна како да се претвори у уво, нити жели да постане уво. Избегавајте иронију и сарказам. Вашу иронично изговорену опаску да уживате када дете лупа вратима, ученик са аутизмом схватиће буквално. Иако вам то не изгледа учтиво, радије кажите: „Дај ми књигу“, него „Да ли би могао да ми даш књигу?“ Ако ваш налог није експлицитан, дете са аутизмом помислиће да га питате да ли он може (тј. има способност) да вам да књигу. Ако нудите избор, нека ваша понуда буде што конкретнија. „Да ли би волео да црташ црвеном или плавом оловком?“ много је боља опција него питање: „Којом би бојицом волео да црташ?“ Имајте у виду да деца са аутизмом боље реагују на визуелну него на слушну информацију. Према томе, ако дете уме да чита, добро би било да му напишете своје захтеве.

6. Преусмерите стереотипе

Ограничена интересовања, стереотипије и ритуали саставни су део клиничке слике аутизма. Извесни стереотипи у понашању никада неће нестати. По правилу, стереотипије не треба забрањивати већ преусмеравати. То је могуће само ако детету понудимо другу активност, врло сличну његовом стереотипу, која ће имати социјално прихватљиву форму. Дешава се, на пример, да дете хода тачно одређеном путањом по учиниоци. Можемо да направимо од итисона кружне облике које ћемо поређати у непосредној близини његове путање и тражити да хода газећи по кружним формама. Ако дете има неки стереотипни покрет телом, можемо осмислити игру у којој ће се тај покрет користити у комбинацији са неким другим, сличним покретом. Овакве активности се могу лепо уклопити у наставу физичког или музичког васпитања. Ако у току одређеног часа немамо могућности за реализацију наведених активности, евентуалну појаву стереотипија треба игнорисати.

Нека деца имају отпор према променама, а свака промена рутине изазива страх. Ако нашу уобичајену активност у дворишту морамо да изменимо због лошег времена, онда би што пре у визуелном распореду требало заменити картице како би се дете навикло на новонасталу ситуацију. У извесним случајевима, деца са аутизмом пружају отпор према променама које су свакодневне и које чине саставни део школских активности, као што је одлазак у фискултурну салу. У том случају потребно је да више пута у току претходног часа кажемо да ће следећи час бити одржан у фискултурној сали прецизирајући колико је времена остало до завршетка часа. Нпр. можемо рећи да за десет (пет, три...) минута почиње час физичког. Иако деца са аутизмом често немају концепт метричког времена, свакодневним понављањем наведених активности постепено се навикавају на правилну употребу термина којима се одређује трајање. Оријентација у времену лакше ће се постићи ако користимо тајмере или пешчане сатове. Уколико је дете изразито анксиозно приликом преласка из једне у другу просторију, треба му дозволити да са собом понесе омиљену играчку или неки други предмет за који је нарочито везано.

Ако ученик са аутизмом има уска и ограничена интересовања, њих би требало искористити као потенцијал за усвајање наставних садржаја из различитих предмета. Ако је, на пример, ученик фасциниран животињама и ако има снажан отпор према математици, онда ћемо таблицу множења обрађивати задацима следећег типа: „Ако у седам кавеза има по три мајмуна, колико има укупно мајмуна?“ На сличан начин могу се обрађивати граматика, ликовно васпитање итд.

Повремено се ученику са аутизмом могу дозволити омиљене активности у форми награде или као део процеса учења. Тада се, међутим, суочавамо са проблемом временског ограничавања такве активности. Због тога је потребно да се одреди правило у погледу трајања одређене активности. Добро је да дете у сваком тренутку зна колико му је преостало времена за омиљену активност. То се постиже употребом тајмера који визуелно приказују проток времена. Иако су врло једноставни уређаји, тајмере је понекад тешко набавити у нашој средини. Уместо тога, могу се користити пешчани сатови различите величине.

7. Поставите јасна социјална правила

Деца са аутизмом не поштују ни најосновнија правила понашања. Имајте у виду да се не ради о неваспитању, већ о неразумевању социјалних правила. Ако ученик са тежим обликом аутизма не показује интересовање за друге особе, потребно је да га постепено укључимо у интерактивну игру. То је најбоље учинити на часу физичког васпитања тако што ћемо организовати наизменичне активности. Деца са високофункционалним аутизмом имају већи капацитет за разумевање социјалних правила, али их не могу усвојити спонтано. Корисно средство за прихватање правила понашања јесу тзв. социјалне приче. Ове приче се пишу за сваку конкретну ситуацију, а могу бити презентоване и у сликовној форми. У причи се описује одређена ситуација, како се протагонисти приче осећају и шта би се могло десити.

8. Помозите ученику са аутизмом да се избори са сензорним проблемима

Деца са аутизмом не могу да игноришу небитне сензорне стимулусе и да разликују важније и мање важне информације. Зато је потребно да са плафона уклоните све висеће елементе, а са зидова и паноа све цртеже, графиконе и друге визуелне садржаје који се не користе свакодневно. Алтернативно, визуелна средства се могу прекрити и приказивати само када је то неопходно. Учиниоца не би требало да буде у непосредној близини улице. Ученик са аутизмом треба да седи у предњем делу учионице, удаљен и од прозора и од врата, како би опажао што мање непотребних стимулуса. Сто за којим седи дете не би требало да буде обојен јарким бојама. На столу треба да се налази само оно што је тренутно потребно за рад.

Нека деца са аутизмом изузетно су осетљива на звукове одређене фреквенције. Ова деца најчешће покривају уши рукама. Ако дете виче или на други начин прави галаму, могуће је да му смета околна бука коју покушава да маскира звуцима које само производи. Оваквој деци треба дозволити да се привремено изолују. У ту сврху се могу користити ниски паравани, који не заузимају много простора, слушалице и антифони. Ако се дете плаши одређеног звука (нпр. дела неке песме), можете снимити такву песму и пуштати је сваког дана тако што ћете интензитет тона подесити испод границе чујности, постепено га појачавајући до прихватљивог нивоа.

Деца са аутизмом могу имати снажне негативне реакције на трепћуће светло. Ако сте убеђени да светло не трепери, вероватно грешите. Реч је о томе да ни ви ни друга деца не можете опазити оно што опажају нека деца са аутизмом. Да бисте избегли треперење светла, користите увек нове сијалице, избегавајте употребу флуоресцентног светла, а уместо компјутера користите лаптоп. Посаветујте родитељима да затраже савет офталмолога у вези са евентуалном куповином ИРЛЕН наочара са обојеним филтерима. Ако дете уме да пише, избегавајте папир интензивно жуте боје. Бели папир, који се у нашим школама најчешће користи, такође није најбоље решење за децу са аутизмом. Уместо тога користите сиви, светлоплави или светлозелени папир.

Нека деца са аутизмом не подносе поједине тактилне стимулусе. Уверите се да им не смета текстура одеће или наставног средства. Не додирујте их.

Извесни облици понашања (љуљање, окретање укруг, пењање по столовима, повишена покретљивост итд.) упућују на могућност да је детету са аутизмом потребна интензивнија сензорна стимулација. Овој деци је потребно дозволити да повремено учествују у моторичкој активности, најбоље у виду награде за извршени задатак. Осим тога, детету које је стално у покрету потребно је дозволити да носи испуњени прслук, будући да снажан притисак обезбеђује неопходну стимулацију. Ношење испуњеног прслука требало би ограничити на временски интервал од двадесет минута. Искористите часове физичког васпитања за стимулацију љуљањем. Дете може да се љуља на љуљашци или на великим лоптама за пилатес лежећи на стомаку, при чему масирамо леђа кружним покретима у смеру казаљке на сату. Нека деца ће уживати ако их увијемо у струњачу и благо котрљамо. Искуство показује да се током љуљања и лежања у струњачи боље учи говор него током уобичајених активности у учионици.

9. Укључите друге ученике у систем подршке

Осталој деци из разреда објасните зашто се ученик са аутизмом понаша на одређени начин. Мотивишите их да учествују са њим у интерактивној игри. Искористите прилику када се организује излет или нека друга ваннаставна активност да одредите децу која ће бити задужена да помажу детету са аутизмом. Деца се бирају само ако се добровољно пријаве. Посебно ћете истаћи њихову улогу ако им доделите неки беџ или траку са натписом који указује на њихову функцију. Тиме, не само да помажемо детету са аутизмом, већ и код осталих ученика развијамо одговорност, толеранцију и самопоштовање. Посаветујте се са дефектологом у вези са формирањем „круга пријатеља“ и других облика вршњачке подршке.

ИЗБОР ОБРАЗОВНИХ СТАНДАРДА ЗА ДЕЦУ СА ПОРЕМЕЋАЈИМА АУТИСТИЧКОГ СПЕКТРА

Ученик са аутизмом који има очувану интелигенцију и релативно добре комуникационе способности, моћи ће да усваја наставне садржаје као и деца из опште популације под условом да се обезбеди висок степен индивидуализације наставе. Уколико се индивидуализацијом наставе чак ни на основном нивоу не могу постићи одговарајући образовни ефекти, потребно је приступити изради индивидуалних образовних програма. Посебан изазов за наставнике представљају ученици са тешким облицима аутизма. Са њима се често ништа не ради или се, пак, прави прећутни договор између наставника и родитеља да ће се прелазна оцена „зарадити“ механичким усвајањем основних чињеница (формула, образаца, закона...). Огромна енергија уложена у механичко памћење непотребних садржаја може се целисходније искористити прилагођавањем прописаних образовних стандарда. Никада не инсистирајте на томе да ученици са аутизмом меморишу садржаје који су изван способности њиховог разумевања. Ако дете са аутизмом никада не научи да пише или да чита, ви за то нисте одговорни. Уколико, пак, приморавате дете са аутизмом, које нема одговарајуће когнитивне способности, да пише или да чита, бићете одговорни за могуће последице таквих активности.

Избор активности, понуђених у опису образовних стандарда, треба заснивати на познавању конкретног ученика са аутизмом. Отуда наведено решење треба схватити само као могући предлог за избор образовних стандарда који се могу примењивати у раду са децом са аутизмом.

ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ ЗА КРАЈ ОБАВЕЗНОГ ОБРАЗОВАЊА

Деца са високофункционалним аутизмом могу имати изразите потешкоће у остваривању појединих захтева са основног нивоа образовних стандарда, а да при томе у неким другим областима достижу напредни ниво знања, вештина и умења. Избор образовних стандарда за ову децу зависиће од индивидуалних профила њихових капацитета и ограничења. Много је већи изазов избор адекватних образовних стандарда за децу са аутизмом која немају очуване интелектуалне способности. На базичном нивоу образовних стандарда описана су темељна знања и вештине неопходни за сналажење у животу и за наставак школовања. Сасвим је извесно да многа деца са аутизмом не могу да достигну стандарде основног нивоа, па је потребно извршити њихов избор. Од наставника се очекује да, приликом избора предложених стандарда, има у виду сасвим конкретног ученика. Отуда напомене које следе треба разумети само као опште упутство приликом избора образовних стандарда за децу са аутизмом. Наставник одређеног предмета који закључи да ученик не може да достигне ниједан од предложених образовних стандарда за крај обавезног образовања, треба да изабере образовне стандарде обухваћене првим циклусом образовања.

Српски језик

Образовни стандарди за крај обавезног образовања за српски језик дефинисани су за следеће области: Вештина читања и разумевања прочитаног, Писано изражавање, Граматика, лексика, народни и књижевни језик и Књижевност.

Вештина читања и разумевања прочитаног

Нека деца са аутизмом могу да овладају вештином читања ако слова личе на активност која се представља. Тако се, на пример, реч „трчати“ пише словима којима су доцртане ноге и руке у покретима трчања. Читање се олакшава ако уз написану реч стоји слика предмета или појаве на коју се та реч односи. У многим случајевима, захтеви ће бити ограничени на препознавање тзв. „слике речи“, када од ученика не очекујемо да чита препознајући појединачна слова, већ целовите речи. Треба бирати речи које се односе на важне информације или упозорења (нпр. „стоп“, „улаз“, „излаз“, „вуци“ и сл.). Данас постоје бројне компјутерске игрице засноване на разумевању и извршавању налога наведних у кратком тексту. Неке од њих су посебно дизајниране за децу са аутизмом. Док деца из опште популације обрађују сложене текстове, ученик са аутизмом може да игра прикладне компјутерске игрице.

Писано изражавање

У писаном изражавању ограничавамо се само на штампана ћирилична слова. Многа деца са поремећајима аутистичког спектра не могу да науче да пишу. У том случају треба примењивати методе алтернативне и аугментативне комуникације и научити дете да креира и шаље поруке знаковним језиком, сликовним симболима, тактилним симболима или на неки други начин, уз евентуалну употребу асистивне технологије. Препоручује се наставницима да сарађују са дефектолозима у процесу избора и примене одговарајућих модела алтернативне комуникације.

На основном нивоу постигнућа, од ученика се очекује да саставља разумљиву, граматички исправну реченицу. Ако дете са аутизмом зна да пише, важно га је научити да преноси поруку писменим путем. Важније је да порука буде разумљива, него граматички коректна.

Граматика, лексика, народни и књижевни језик

Захтеве из ове области треба ограничити на проширивање фонда речи и увиђање лексичких односа синонимије, хомонимије и антонимије између речи које ученик активно користи.

Књижевност

Образовни стандарди на основном нивоу постигнућа у области књижевности превише су тешки за готово сву децу са аутизмом. Неки ученици са аутизмом моћи ће да идентификују основни ток радње и главне ликове у књижевном делу кратког обима.

БЛАЖЕ СМЕТЊЕ У МЕНТАЛНОМ РАЗВОЈУ

ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

У овој публикацији под блажим сметњама у менталном развоју подразумевамо стање лаке интелектуалне ометености. Сваки облик интелектуалне ометености карактеришу значајна ограничења у интелектуалном функционисању и адаптивном понашању. Наведена ограничења настају у развојном периоду, тј. до 18. године живота. Највећи број деце са интелектуалном ометеношћу има блаже сметње у менталном развоју. Ова деца имају успорен развој когнитивних, говорно-језичких, моторичких и социјалних способности, што у многим случајевима постаје очигледно тек у млађем школском узрасту. Деца са лаком интелектуалном ометеношћу имају исте физиолошке, емоционалне и социјалне потребе као и сва друга деца. Међутим, ова деца ступају у животну утакмицу са лошије развијеним адаптивним способностима од вршњака из опште популације. Многе карактеристике ученика са блажим сметњама у менталном развоју могу се разумети само унутар друштвеног контекста. Приликом навођења заједничких карактеристика ове деце треба имати на уму да је реч о изузетно хетерогеној популацији. Стога је нереално очекивати да ће се свако појединачно дете уклопити у општи приказ лаке интелектуалне ометености који наводимо у овом тексту.

КОГНИТИВНИ РАЗВОЈ

Деца са лаком интелектуалном ометеношћу пролазе кроз исте фазе сазнајног развоја као и деца из опште популације, али нешто споријим темпом. Осим тога, ова деца не достижу највише нивое формалних логичких операција. Њихово је мишљење конкретно тако да се радије фокусирају на очигледне карактеристике предмета, појава или бића него на нека мање видљива, апстрактна својства. Из истих разлога, ова деца ће лакше разумети актуелна догађања него догађаје из прошлости или хипотетичке ситуације у будућности.

ПАЖЊА

Ученици снижених интелектуалних способности, по правилу, имају краткотрајну пажњу. Неуспех у учењу, бар једним делом, може се објаснити и тиме што деца не поклањају довољно пажње постављеном задатку. Осим тога, ова деца имају и мањи обим пажње, тј. не могу истовремено да обрате пажњу на већи број релевантних стимулуса. Некада усмеравају пажњу на мање битне аспекте задатка, занемарујући при томе најважније информације.

ПАМЋЕЊЕ

Деца са лаком интелектуалном ометеношћу тешко памте нове информације, а већ запамћене релативно брзо заборављају. Основни проблем ове деце јесте недостатак

ефективне стратегије упамћивања. Посебно тешки за упамћивање јесу ментално и језички захтевни задаци.

ГОВОР И ЈЕЗИК

Деца са блажим сметњама у менталном развоју имају успорен, а у неким случајевима и атипичан, говорно-језички развој у области артикулације, семантике, синтаксе и прагматике. Артикулациона одступања могу се испољити у облику омисије (изостављања гласова), супституције (замене једног гласа другим стандардним гласом) или дисторзије (измењене артикулације гласа као у случају „котрљајућег р“). На плану семантике, најизразитији проблеми односе се на ограничен вокабулар и недовољно познавање лексичких односа између речи. Синтаксичке конструкције могу бити врло специфичне, у складу са когнитивним функционисањем појединца. Највеће проблеме ова деца имају у домену прагматике, тј. правилног разумевања и употребе говора у социјалном контексту.

МОТИВАЦИЈА

Ако нека особа мисли да су за све успехе и неуспехе у њеном животу одговорни судбина, случај или други људи, кажемо да таква особа има спољашњи локус контроле. Насупрот томе, особе са унутрашњим локусом контроле сматрају да је највећи број позитивних и негативних догађаја у њиховом животу резултат њихове властите активности. Мала деца, без изузетка, имају спољашњи локус контроле. Сазревањем, она постају свесна последица својих активности. Деца са лаком интелектуалном ометеношћу задржавају спољашњи локус контроле. То се испољава у претераном ослањању на друге особе, у сталном очекивању неуспеха и у неприхватању одговорности за властито понашање.

ПРОБЛЕМИ У ПОНАШАЊУ

Деца са лаком интелектуалном ометеношћу често се сусрећу са неразумевањем и неприхватањем унутар вршњачке групе. Услед искуства неуспеха и недовољно развијених адаптивних способности, ова деца се често повлаче из социјалних интеракција или их остварују на неприкладан начин. Проблеми у понашању могу да настану због тога што дете не прави разлику између адекватних и социјално неприхватљивих облика понашања, као реакција на фрустрацију због неуспеха у школи или због тога што је дете научено да привлачи пажњу других ученика који га охрабрују да се понаша на непримерен начин. Осим тога, нека деца са лаком интелектуалном ометеношћу имају тзв. дуалне дијагнозе, односно придружене психијатријске болести, које значајно утичу на њихово понашање и социјалну адаптацију.

ПЕДАГОШКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ

Карактеристике ученика са блажим сметњама у менталном развоју изискују прилагођавање приступа у наставном раду. Педагошке импликације су наведене оним редом којим су описиване њихове опште карактеристике.

КОГНИТИВНИ РАЗВОЈ

Когнитивни развој не зависи само од личности и активности појединца, већ и од његовог окружења. Интелектуалну ометеност не можемо „излечити“, али можемо обезбедити повољне околности за учење у складу са дететовим потребама и могућностима. Наш је задатак да препознамо на ком се развојном нивоу налази ученик и да задатке прилагодимо његовим сазнајним способностима.

С обзиром на природу мишљења, увек треба користити конкретна наставна средства. Придржавајте се принципа очигледности, али имајте у виду то да превелик број наставних средстава такође омета процес учења. Апстрактне концепте треба преносити у мањем обиму, повезујући их са конкретним примерима. Научене садржаје увек треба повезивати са животним потребама ученика, са његовим искуством и могућностима њихове примене. Постављени циљеви морају бити краткорочни, а награде за успешно изведену активност тренутне.

ПАЖЊА

Задатак треба да буде презентован тако што ће се ученику предочити ограничен број стимулуса. Из задатка уклањамо све оне информације и стимулусе који су небитни за његово решавање. Ученику усмеравамо пажњу на најважније податке, критичне за решавање задатка. Охрабрујемо и подстичемо ученика да одржи пажњу на задатку, краткотрајним додиром или речима у императивном облику (пази, види, стани, спреми се...). Тежину задатака постепено повећавамо.

ПАМЋЕЊЕ

Ученици из опште популације спонтано организују информације како би их лакше упамтили. Деци са лаком интелектуалном ометеношћу можемо помоћи тако што ћемо груписати објекте које опажају и које би требало да упамте. Груписање може бити просторно (објекти који припадају некој класи сврставају се у скупове са јасно ограниченим линијама) или временско (прво се приказују објекти једне категорије, а затим се, после краће паузе, приказују објекти друге категорије).

Најчешћа грешка коју наставници праве јесте да ученику са интелектуалном ометеношћу презентују велики број информација у кратком временском периоду. Ученик може да упамти мањи број података, под условом да се информација више пута понови и илуструје конкретним примерима. Затражите од ученика да понови шта сте рекли или да, са неколико речи, опише кључне елементе наученог садржаја. Помозите ученику да повеже новостечену информацију са властитим искуством (нпр. „Видиш, девојчица из ове приче зове се Маја, баш као што се и твоја сестра зове Маја“). Уверите се да ученик разуме оно што би требало да упамти.

ГОВОР И ЈЕЗИК

Уколико ученик има било који поремећај говора и језика, затражите помоћ логопеда. Користите једноставне речи. Прилагодите своје излагање могућностима ученика. Повремено проверавајте да ли ученик разуме оно о чему говорите. Током излагања наставних садржаја користите макете, цртеже и слике. Избегавајте метафоричке изразе, идиоме и фразе. Реченице би требало да буду кратке. У раду са млађом децом користите увек исте термине уз постепено увођење синонима.

МОТИВАЦИЈА

Познато је да ништа не успева тако добро као успех. Ако ученик има нагомилано искуство неуспеха, престаће да се труди. Да би ученик са лаком интелектуалном ометеношћу био мотивисан за учење, морате му пружити шансу да успешно изврши задатак. У почетку постављајте само оне задатке за које сте сигурни да ће их ученик са лакоћом извршити. Ученика треба јавно похвалити за сваки тачан одговор и за сваки тачно извршени задатак. Од

наставника се не очекује да похваљује ученика без икаквог разлога, већ да ствара ситуације у којима ће постојати разлог да га похвали. Тек када ученик стекне самопоуздање, можемо га научити како да реагује на неуспех.

ПРОБЛЕМИ У ПОНАШАЊУ

Наставник треба да делује превентивно како ученик са интелектуалном ометеношћу не би испољио проблеме у понашању. Од почетка школовања треба неговати пријатну разредну атмосферу. Вршњачка едукација и други облици сарадничког учења имају позитиван утицај на прихваћеност деце са блажим сметњама у менталном развоју. Индивидуализован приступ овим ученицима омогућава им да стекну позитивна искуства у процесу учења. Тиме се развија њихово самопоуздање што умањује могућност појаве социјално неприхватљивих облика понашања. Непримерено понашање ових ученика често се погрешно тумачи. Импулсивност може бити резултат емоционалне незрелости а не свесне намере да се крше одређене норме понашања. Директан стил комуникације, коришћење колоквијалних израза и привлачење негативне пажње чести су код деце која потичу из одређених супкултурних слојева, као и код ученика који немају довољно развијене социјалне вештине. Наставник треба да затражи помоћ дефектолога у процесу креирања програма за развој социјалних вештина. Евентуална појава бизарног понашања могла би да укаже на дуалну дијагнозу, када се препоручује саветовање са дечјим психијатром.

ИЗБОР ОБРАЗОВНИХ СТАНДАРДА ЗА ДЕЦУ СА БЛАЖИМ СМЕТЊАМА У МЕНТАЛНОМ РАЗВОЈУ

Основни ниво знања, вештина и умења требало би да постигне најмање 80 одсто ученика. Треба имати у виду то да знања са основног нивоа нису увек мање сложена од знања са средњег или напредног нивоа. То се дешава због тога што су базичним нивоом обухваћена и нека темељна знања, неопходна за сналажење у животу, без обзира на ниво њихове сложености. Очекује се да би таквим фундаменталним знањима требало да овладају готово сва деца, укључујући и ону са лаком интелектуалном ометеношћу. Захтев да знање буде повезано са реалним животним ситуацијама посебно је значајан за децу снижених интелектуалних способности. У процесу избора образовних стандарда увек би требало имати на уму примењивост знања.

ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ ЗА КРАЈ ОБАВЕЗНОГ ОБРАЗОВАЊА

Очекује се да ће готово сви, а најмање 80 одсто ученика, постићи основни ниво образовних стандарда за крај обавезног образовања. Ученици са лаком интелектуалном ометеношћу често не достижу ни основни ниво образовних стандарда. У овом тренутку не постоје формулисани стандарди четвртог нивоа који би били прилагођени деци са когнитивним тешкоћама. Зато је потребно да се изврши избор међу постојећим стандардима. Никако не треба захтевати да ученик меморише податке или да ствара псеудопојмове како би привидно достигао задати ниво знања. Увек се треба враћати на стандарде предвиђене за крај првог циклуса обавезног образовања. Ученик са лаком интелектуалном ометеношћу треба да усвоји темељна знања, вештине и умења на крају основне школе, а то ће бити могуће само ако добије употребљиво знање у складу са својим могућностима. Понуђени избор образовних стандарда базичног нивоа треба разумети само као општи предлог који ће сваки наставник додатно конкретизовати у складу са могућностима и образовним потребама ученика који има блаже сметње у менталном развоју.

Српски језик

Потребно је радити на: правилној артикулацији гласова; прецизном изражавању; хронолошки тачном препричавању догађаја из личног живота; уочавању разлике између појединих говорних стилова (разлике у начину обраћања познатим и блиским особама са једне стране и непознатим или недовољно блиским особама са друге); исказивању мишљења, заступању ставова и поштовању мишљења саговорника.

Вештина читања и разумевања прочитаног

Ученик треба да разуме једноставне текстове написане ћирилицом или латиницом. Неки ученици лакше разумеју текст ако га читају наглас, а други ако га читају у себи. Ученик треба да користи технику читања која му највише одговара. За неку децу са интелектуалном ометеношћу крај обавезног образовања уједно је и крај њиховог школовања. Стога је врло важно да већ на овом нивоу стекну известан степен документационе функционалне писмености, тј. да разумеју различите обрасце, формуларе и сл. Уколико је текст једноставан, ученик може да пронађе и да издвоји основне информације из текста према задатом критеријуму, да уочава једноставне узрочно-последичне односе и да, уз помоћ, прави разлику између битних и небитних информација. Нпр. читајући новински текст, ученик би требало да разуме шта се и када се догодило, ко је учествовао у описаном догађају, како се нешто догодило (редослед дешавања и узрочно-последични односи) и да ли ће описани догађај имати било какав утицај на његов живот или на живот њему блиских људи. У књизи или тексту ученик може да разликује наслов, основни текст, поглавље и пасус. На једноставним примерима прави разлику између уметничког и неуметничког текста (нпр. између новинског текста и песме).

Писано изражавање

Очекује се да ученик зна оба писма, ћирилицу и латиницу. Ако ученик има велике потешкоће у коришћењу писаних слова, треба му дозволити да користи само штампана. Више треба радити на писању разумљивих порука и попуњавању формулара него на препричавању текста. Ако ипак радимо на препричавању текста писаним путем, значајно ћемо помоћи ученику постављањем питања на која треба да одговори. Ученик треба да примењује основна правописна правила. Деца са интелектуалном ометеношћу подложна су виктимизацији. Зато их треба оспособити да препознају вербално насиље и говор мржње и да сами развију језичку толеранцију.

Граматика, лексика, народни и књижевни језик

Ученик уме да дели реч на слогове у једноставним примерима. Очекујемо да ученик врши гласовне промене, не на основу књижевнојезичке норме, већ на основу најчешћих примера (нпр. „Да ли се каже председник или прецедник?“). На исти начин се очекује да ученик правилно употребљава падеже и глаголске облике. Препознаје основне врсте речи. На једноставним примерима уочава разлику између простих речи и твореница. Прави разлику између речи и реченице. Разликује обавештајне, упитне и заповедне реченице. Може да наведе синониме, хомониме и метониме на једноставним примерима. Није неопходно да ученик познаје термин за означавање лексичких односа. Довољно је да одговара на питања типа „Како се још каже...“, „Шта још значи реч...“, „Шта је супротно од...“ и сл. Препознавање метафора у говору врло је тешко, па ову област треба ограничити само на најједноставније и најчешће коришћене примере. Ученик треба да познаје основне фразеологизме који се користе у свакодневној комуникацији („Добар дан, како сте?“, „Шта има ново?“, „Чућемо се!“ итд.). На крају основног образовања ученик би требало да препозна постојање дијалеката (посебно ако се и сам користи дијалектом), да зна који се језици националних мањина говоре у Србији и да има позитиван став према језичкој разноврсности.

Књижевност

Ученик зна ауторе најважнијих књижевних дела која се обрађују током школовања. Разликује усмену и ауторску књижевност. На једноставним примерима препознаје основне књижевне родове. Зна разлику између описивања, монолога и дијалога. Препознаје основне стилске фигуре (поређење и ономатопеју). У једноставним и кратким текстовима уме да одреди тему, ликове, време и место радње.

ХИПЕРКИНЕТИЧКИ СИНДРОМ (ХИПЕРАКТИВНОСТ)

ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Хиперкинетички или хиперактивни синдром са поремећајем пажње (АДХД) најчешћи је ментални поремећај код деце. Јавља се као последица неравнотеже између одређених хемијских супстанци у мозгу. Неравнотежа између ових супстанци може значајно да утиче на понашање детета, расположење, размишљање и пажњу. Поред детета, последице осећа и породица, у којој се јавља значајно повећан ниво стреса, као и учестала депресија.

Хиперкинетички поремећај са поремећајем пажње присутан је код три до десет одсто школске деце, а три пута је чешћи код дечака него код девојчица. Јавља се у првим годинама живота, а дијагностикује се најчешће при поласку детета у школу.

Дете са овим проблемом у сталном је покрету, узнемирено је, са изразито краткотрајном пажњом. Не може да истраје у започетим активностима. Прекида још незавршену активност како би отпочело нову, па и њу напустило недовршену. Хиперактивно дете би све да види, да додирне, привуче. Све што чује – оно би да види, без икакве селекције или скале вредности која би неким садржајима дала предност а неке занемарила. И најмањи шум или догађај привлачи дететову пажњу и одвлачи га од задате активности. Дете са хиперактивним проблемом не успева да прати упутства и не сналази се у групи и групним правилима. Није свесно свог проблема и не може да објасни своје понашање.

Хиперкинетички или хиперактивни поремећај карактеришу три основна симптома.

1) *Хиперактивност.* Дете је у сталном покрету, врпољи се, устаје и шета по одељењу, не може да седи када ситуација то од њега захтева, претерано трчи, пење се у ситуацијама у којима је то неодговарајуће, често има проблем да се тихо игра, претерано прича.

2) *Импулсивност.* Даје одговоре исхитрено и непромишљено и пре него што се доврши питање, има проблем да сачека да дође на ред, често прекида друге (упада у разговор или игру).

3) *Поремећај пажње.* Тешко одржава пажњу на задацима или у игри, не обраћа пажњу на детаље и често прави грешке у изради задатака (које нису производ незнања), често не може да следи ни директне инструкције и не успева да доврши задатке или своје обавезе, има тешкоће у самосталном организовању задатака и активности, често избегава да започне рад на задацима који изискују трајнији напор, губи ствари и школски прибор, заборавно је у дневним активностима, лако га ометају спољашњи стимулуси.

Уколико се симптоми не лече правовремено и на одговарајући начин, могу имати велики утицај на смањење квалитета живота детета и његове околине. Код детета са АДХД-ом најчешће се јавља лош успех у школи, који је често знатно испод нивоа његових интелектуалних могућности, осећање усамљености и недостатак самопоуздања, неуспех у дружењу са осталом децом, неуспех у покушајима да се укључи у додатне школске и ваннаставне активности. Преко 50 одсто деце са овим проблемом не може да прати редован

наставни план и програм, па се укључују у додатне часове за савладавање школског градива. Такође, испитивања показују да 35 одсто деце напусти школу, а само пет одсто стекне факултетско образовање. Уколико деца нису обухваћена одговарајућим третманом, проблеми се настављају и у адолесценцији, као и у одраслом добу.

НАЈЧЕШЋЕ ЗАБЛУДЕ У ТУМАЧЕЊУ УЗРОКА ПРОБЛЕМА

Погрешно је веровање да су деца са АДХД-ом лења и незаинтересована. Проблеми ове деце директно утичу на смањење посвећености и истрајности у активностима, што је посебно уочљиво у изради школских и домаћих задатака. Деца са овим проблемом често не могу да разумеју и запамте дате инструкције, не могу да изразе мисли на разумљив начин те да самостално усмере пажњу и одрже је на задатим активностима; имају озбиљнијих потешкоћа у писању и читању услед чега лако одустају и постају незаинтересована. Отуда је осмишљена и структурирана подршка одраслог неопходна.

Често се верује да је недостатак дисциплине у породичном окружењу главни „кривац“ за настанак овог поремећаја. Истраживања показују да су неадекватне васпитне мере заправо последица а не узрок овог поремећаја. Услед бројних проблема са којима се свакодневно сусрећу, родитељи ове деце често имају неадекватне и непримерене реакције. Усвајање ефикаснијег начина васпитања омогућиће разрешавање бројних проблема и отклањање многих тешкоћа деце са овим проблемом.

ПЕДАГОШКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ

ОРГАНИЗАЦИЈА ЧАСА

Због проблема са пажњом, дете са АДХД-ом треба да седи близу наставника, са што мање предмета на радној површини стола, као и у видном пољу. Наставник је тада у могућности да лакше прати и усмерава рад детета.

Наставне активности и задаци морају бити разноврсни. Активности које изискују мировање треба смењивати активностима које изискују кретање. На прве знаке умора (када дете почиње да прекида рад, да се врпољи, прича и сл.), неопходно је променити активност, односно дати детету задужење које ће му задовољити потребу за кретањем.

Када се суочи са сложеним задацима (када треба да препише текст и одговори на питања или да изврши неку рачунску операцију), дете са АДХД-ом не успева да запамти упутства, не може да се сети редоследа радњи и тачног решења задатака. Због тога је важно давати краће задатке које дете може да обави у кратком временском року. Дуже и сложеније текстове и задатке треба делити на више мањих целина. У задацима треба смањити број захтева (да их не буде више од три).

Примереније је примењивати усмено испитивање, кратким питањима, што ређе у групи. Понекад деца са овим синдромом испољавају смањену координисаност у покретима, нарочито када су у питању сложене активности. Потешкоће се посебно јављају у писању и цртању, где деца са АДХД-ом имају проблем да организују различите покрете по утврђеном редоследу. Зато је потребно да наставник, у складу са могућностима конкретног детета, продужи време за израду задатака писаним путем.

Проблематично понашање биће ређе уколико дете може да предвиди активности, па је важно активности најављивати и држати се предвиђеног распореда.

Дете са АДХД-ом не би требало укључивати у активности које нису структурисане, добро организоване и које се врше без надзора одраслог. Такође, требало би избегавати такмичарске активности, као и активности у већим групама које се одвијају по сложенијим правилима.

КОМУНИКАЦИЈА

Детету са овим проблемом неопходно је обраћати се јасним, кратким и недвосмисленим реченицама. Из упутстава и налога треба избацити све непотребне изразе. Веома је корисно тражити од детета да понови захтев како би се проверило разумевање. Дете може да запише упутства, али је при томе потребно проверити исправност записаног. Такође, захтеви треба да буду прилагођени могућностима детета – не тражити од њега нешто за шта је унапред јасно да не може да реализује. На пример, тражење од ученика да седи и решава задатке двадесетак минута или да чека да наставник или родитељ заврши започети разговор са другим лицем, сигурно ће довести до непожељног понашања. Захтеве, упутства и објашњења требало би давати у ситуацијама у којима нема других стимулуса који би детету одвлачили пажњу. И правила која се постављају треба да буду јасна и једноставна, и пожељно је да буду видно истакнута. Уколико желимо да нас дете разуме и реализује захтев, треба избегавати формулације типа „ако–онда“. У постављању услова пожељна је формулација „када–онда“. Међутим, уколико детету том приликом задамо неколико захтева истовремено, врло је вероватно да неће моћи да их реализује (нпр. да препише текст са табле, уради задатке и сачека да наставник прегледа).

Ако дете почне на часу да се непримерено понаша, може се и невербалним ставом зауставити у неодговарајућој активности (стати поред њега, ставити му руку на раме, узети му свеску и погледати је и сл.). Корисни су и унапред договорени сигнали за умиривање (пуцкање прстима, картице у боји или са сликама и сл.).

ПОХВАЛЕ, НАГРАДЕ И КАЗНЕ

Због своје импулсивности, дете са овим проблемом не размишља о ономе што ради у одређеном тренутку. Не може да предвиди последице својих поступака. Због тога доводи у опасност и себе и друге. Склоно је да поступа увек на исти начин иако је за сличне поступке раније било кажњавано. Дете нема намеру да лоше поступа – оно зна како би требало да се понаша у одговарајућој ситуацији, али без помоћи одраслог не може да спроведе одговарајућа правила понашања. Због тога је неопходан системски рад одраслог на развијању прво спољашње, а затим и унутрашње мотивације.

Ако се дете прихватљиво понаша, треба га наградити. Ако желимо да одустане од непримереног понашања, које није опасно ни по њега ни по друге, треба да игноришемо такво понашање. Уколико се дете понаша непримерено и доводи у опасност и себе и друге, казна је неопходна. При томе треба имати на уму да ће одрасли, с обзиром на дететова честа неодговарајућа понашања, прибегавати све чешћим и строжим казнама, које неће имати ефекта. Такође, претерано кажњавање ће довести до тога да дете пажњу усмерава на избегавање казне а не на пожељне облике понашања.

Под наградама се не подразумевају само слаткиши, играчке и слично. Награде су и пажња коју одрасли посвећује детету када се адекватно понаша, наклоност и уважавање које испољава, као и давање могућности детету да обавља за њега пријатне активности. Дете треба наградити чим се примерено понаша. У пракси је често обрнут случај. Наставник пажњу усмерава на дете са овим проблемом када жели да га опомене, подсети на задатак и усмери на задату активност. Како дете настави да ради започето, наставник пажњу усмерава на неког другог. И тако се проблем наставља.

Подстицаји треба да буду за дете значајни. Похвале не треба давати уопштено, као у примеру „браво“, „ово си одлично урадио/урадила“ и слично. Дете неће моћи да разуме на шта се похвала конкретно односи.

С обзиром на то да се дете са АДХД-ом лако засити сваког понављања, награде би требало често мењати. Дете треба хвалити и због уложеног труда, а не само због оствареног резултата.

Дете са овим проблемом често доживљава неуспехе и критике наставника и родитеља, па може да створи слику о себи као о неспособном и лошем детету. Уколико се проблему не приђе системски и правовремено, дете са АДХД-ом може да развије поремећаје у понашању.

Коришћена литература:

1. AAIDD (2011). *Intellectual disability: Definition, classification, and system of support (11th ed.)*, AAIDD, Washington, DC.
2. Beirne-Smith, M., Ittenbach, R. F., Patton, J. R. (2002). *Mental retardation (6th ed.)*, Merill Prentice Hall, Ohio.
3. Fernández, J. M. G., Cobacho, J. P., Adelantado, P. P. B. (2005). *Discapacidad intelectual: Desarrollo, comunicación e intervención*, CEPE, Madrid.
4. Глумбић, Н. (2010). *Одрасле особе са аутизмом*, Универзитет у Београду – ФАСПЕР (ЦИДД), Београд.
5. Graziano, A. M. (2002). *Developmental disabilities: Introduction to a diverse field*, Pearson Education Company, Boston.
6. Губерина Абрамовић, Д. (2008). *Приручник за рад с ученицима с посебним потребама интегрираним у разредну наставу у основној школи*, Школска књига, Загреб.
7. Хана, Л. (2007). *Подршка у учењу деци са потешкоћама из спектра аутизма: Практичан водич за родитеље и особље у редовним школама и вртићима*, Републичко удружење за помоћ особама са аутизмом, Београд.
8. Јапунџа Милисављевић, М. (2008). *Методика наставе математике за децу ометену у интелектуалном развоју*, Универзитет у Београду – ФАСПЕР (ЦИДД), Београд.
9. Министарство просвете и спорта Републике Србије (2006). *Правилник о наставном програму за четврти разред основног образовања и васпитања*, Просветни преглед, Београд.
10. Министарство просвете и спорта Републике Србије, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања (2009). *Обавезни стандарди за крај обавезног образовања*, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд.
11. Министарство просвете и спорта Републике Србије, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања (2011). *Општи стандарди постигнућа – Образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања (математика)*, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд.
12. Министарство просвете и спорта Републике Србије, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања (2011). *Општи стандарди постигнућа – Образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања (природа и друштво)*, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд.
13. Министарство просвете и спорта Републике Србије, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања (2011). *Општи стандарди постигнућа – Образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања (српски језик)*, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд.
14. Moor, J. (2002). *Playing, laughing and learning with children on the autism spectrum: A practical resource of play ideas for parents and carers*, Jessica Kingsley Publishers, London.
15. СЗО (1992). *ИЦД-10 Класификација менталних поремећаја и поремећаја понашања*, ЗУНС, Београд.
16. Федели, Д. (2007). *Хиперактивно дете,* Evro-Giunti, Београд.
17. Ковачевић, Ј. (2007). *Дете са посебним потребама у редовној школи,* Учитељски факултет, Београд.

5. ПЛАНИРАЊЕ ЦИЉЕВА, ЗАДАТАКА И АКТИВНОСТИ

Савремена концепција наставе треба да омогући ученику конструкцију знања, односно процес активне изградње употребљивих знања и умења уз властити напор ученика, његовог мишљења и активности. У савременом наставном процесу акценат није више на преносу информација, већ на стварању услова и могућности ученицима за самосталну конструкцију знања. Нагласак не би требало да буде на активностима и улогама наставника, нити на програмском садржају одређеног предмета, већ на процесу учења, улози и активностима ученика и исходима тог процеса. Каквог ће квалитета бити настава, зависи од квалитета знања ученика који се у тој настави развија – фактографска знања, која подразумевају запамћивање и репродуковање научених чињеница, или виши мисаони процеси, који омогућавају ученику да разуме и интерпетира чињенице, примени научено знање у свакодневним животним ситуацијама, изводи закључке и аргументовано их образлаже и слично. Најчешћа смерница о томе које се мисаоне активности и на који начин развијају у школи јесте Блумова таксономија у когнитивном домену.

Бенџамин Блум је са сарадницима креирао таксономију циљева васпитања и образовања у три подручја: когнитивном (нове информације, мисаоне активности), афективном (осећања, склоности, интересовања, вредности) и психомоторном (физичке и перцептивне активности и вештине). Циљеве и исходе у когнитивном подручју разврстао је у шест основних категорија које су хијерархијски уређене (према нивоу апстраховања), а то су: знање, схватање, примена, анализа, синтеза и евалуација. У табели су дати нивои са примерима мишљења и типовима активности којима се ови различити мисаони процеси ангажују.

Компетенција	Демонстрирана знања и вештине	Активности којима се проверава оствареност исхода на датом нивоу
Знање	опажа, именује информације; зна датуме, податке, места, зна главне идеје	дефиниши, наведи, опиши, идентификуј, покажи, означи, изабери, испитај, именуј и сл.
Схватање	разуме информацију; преводи из једног у други контекст; интерпретира податке,упоређује, разликује; уређује, групише, открива узроке, предвиђа последице	резимирај, опиши, интерпретирај, повежи, процени, дискутуј, прошири
Примена	користи информације; користи методе, појмове, теорије у новим ситуацијама; решава проблеме користећи усвојене вештине или сазнања	примени, демонстрирај, покажи, реши, испитај, преобликуј, класификуј, екпериментиши, истражи
Анализа	одређује структуру; организује делове; препознаје главни смисао; идентификује елементе	анализирај, издвој, уреди, објасни, класификуј, подели, упореди, изабери
Синтеза	користи старе идеје за стварање нових; генерише из датих података; повезује знања са другим областима; предвиђа закључке/закључује	замени, направи план, предвиди, формулиши, припреми, уопшти, поново напиши

Евалуација	упоређује, утврђује сличности и разлике између идеја; процењује вредност теорија и излагања; бира на основу рационалних аргумената; утврђује вредност података; препознаје субјективност	процени, одлучи, оцени, провери, тестирај, измери/одмери, предложи, изабери, просуди, објасни, закључи, резимирај

Бројни аутори су разматрали и проверавали ваљаност хијерархијских структура Блумове таксономије у когнитивном подручју. Међу њима су и Андерсон и Кратвол, који су проширили таксономију комбинујући когнитивне процесе и димензије знања. Управо оваква таксономија може да олакша наставницима планирање наставе, односно прецизније формулисање циљева и операционализацију исхода.

Ова ревидирана таксономија подразумева две димензије сазнавања:

- **знање** – *знање чињеница*; *знање појмова и структура појмова* (концептуална знања); *знање поступака и процедура* (процедурална знања), и *свест о сазнајним процесима, као и учење сазнајних процеса потребних за сазнавање других знања* (метакогнитивна знања);
- **когнитивне процесе**.

Користећи ову таксономију у планирању наставе кроз планирање циљева наставне јединице, наставник ће много јасније усмеравати сазнајне процесе које жели да ангажује код ученика, као и врсте знања којима ученик треба да овлада у процесу учења. Такође, ова таксономија омогућава наставнику да проверава оствареност циљева и исхода, као и да планира и реализује праћење и оцењивање напредовања ученика.

Много је лакше проверавати квалитет и прецизност осмишљених циљева наставних јединица у односу на ову таксономију. Као што је познато, сврха одређивања циљева часа јесте да се прецизно дефинише шта је то што наставник жели да ученик научи на датом часу. У табели су дати примери нејасно формулисаних циљева, који неминовно доводе до проблема у планирању, достизању и вредновању квалитета образовних постигнућа ученика. Поред њих су дати експлицитно и конкретно дефинисани циљеви и исходи часа.

Нејасно дефинисани циљеви часа	Нејасно дефинисани исходи часа	Експлицитно и конкретно дефинисани циљеви часа	Експлицитно и конкретно дефинисани исходи часа
➢ Усвајање знања о развоју српског језика.	➢ Ученици ће знати најважније о развоју српског језика.	➢ Усвајање знања о Вуковој реформи српског језика и правописа.	➢ Ученици знају у чему се састојала Вукова реформа (рад на језику и правопису), умеју да наведу најзначајнија дела (*Писменицу, Пјеснарицу, Рјечник*, превод *Новог завјета*), као и имена Вукових сарадника и противника, односно да образложе зашто је Вукова реформа имала присталице и противнике.

• Упознавање ученика са Андрићевим приповеткама о деци.	• Ученици ће бити упознати са Андрићевим приповеткама о деци.	• Уочавање и именовање основних тема и мотива везаних за детињство и одрастање у Андрићевим приповеткама о деци.	• Ученици ће умети да препознају и именују основне теме и мотиве везане за детињство и одрастање у Андрићевим приповеткама о деци.

Да би час био успешно реализован, неопходно је избећи замке планирања превеликог броја циљева за један наставни час, као и нејасно или прешироко формулисаних циљева. Ако је нејасно шта је циљ часа, немогуће је проценити да ли је он реализован. Такође, неће бити јасно који су очекивани исходи тог часа. Зато при планирању и реализацији часова треба имати на уму:

- конкретност циљева часа;
- усклађеност циљева и стандарда постигнућа ученика;
- прецизност активности ученика;
- разноврсност активности ученика;
- релевантност активности у односу на циљ;
- број предвиђених активности за реализацију циља;
- трајање активности;
- остварљивост циљева за предвиђено време активности.

Да би планирање наставног часа било успешно, наставник се може руководити и следећим питањима:

- Који је циљ/циљеви часа? Који су очекивани ефекти/исходи?
- На које начине ће се циљ/циљеви остварити?
- Шта ученици раде на часу (које активности обављају)?
- У којој мери су активности ученика разноврсне и сврсисходне у односу на предвиђени циљ и ефекте?
- На које начине су уважена искуства ученика и ранија сазнања?
- На које начине се остварује повезаност са претходно наученим градивом из датог предмета?
- Шта може бити тешкоћа у реализацији припремљеног часа? Који се проблеми очекују?
- На основу којих ће активности/показатеља наставник знати да је одређени час успео?

ЛОГИЧКО И КРИТИЧКО МИШЉЕЊЕ

Како би се ученици припремили да користе читав низ вештина а развијају различите облике мишљења и понашања, како би могли да тумаче и повезују информације у смислене целине и идеје, које ће затим и практично примењивати, наставом морају бити заступљени и виши мисаони процеси.

Логичко мишљење користи логичка правила закључивања приликом решавања проблема:

- **дефинисање** појаве;
- уопштавање појаве – извођење општег из појединачног (**индукција и класификација)**;
- закључивање о појединачном на основу општег **(дедукција**);
- **поређење** – утврђивање једнакости, разлика или сличности;
- **допуњавање целине** (комплементарност);
- **обртање процеса** (реверзибилност);
- разлагање на делове ради уочавања њиховог односа и склапање целине од делова (**анализа и синтеза**).

Критичко мишљење има све карактеристике логичког, али укључује и преиспитивање, процењивање и просуђивање или вредновање у односу на одговарајући критеријум.

Критичко мишљење је сложен мисаони процес којим се:

- активирају сви потенцијали јединке;
- предмет проучавања сагледава са различитих аспеката;
- промишља се, закључује, предвиђају се исходи неког догађаја и понашања;
- има јасан циљ;
- може бити креативан јер се информације преобликују, осмишљавају се алтернативни поступци и сл.

Основа за развој критичког мишљења је развој способности децентрације – сагледавање појаве са различитих аспеката (јавља се између 7. и 9. године и развија интензивно до 11. године).

Процес критичког мишљења креће од неке идеје која се анализира, преиспитује, упоређује са другим сличним и супротним идејама; затим се заузима став о тој идеји или се формулише нова идеја.

Неопходно је да се у наставном процесу, у оквиру свих наставних предмета, од ученика захтева:

- да доносе закључке или процењују ваљаност и утемељеност изнетих закључака;
- да на различитим примерима из свакодневног живота уочавају разлику између чињеница и субјективног тумачења чињеница;
- да износе аргументе у прилог или против одређених тврдњи;
- да тумаче поруке, како оне експлицитно дате, тако и оне скривене између редова;
- да препознају угао гледања из којег неко говори, да пореде и вреднују различита гледишта;
- да самостално уочавају и формулишу проблеме;
- да предлажу различита решења проблема.

ТЕХНИКЕ ПОДСТИЦАЊА МИШЉЕЊА У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ

Наведени примери само су неки од погодних техника које подстичу различите нивое мишљења. Предложене технике погодне су за примену у свим предметима, у свим фазама наставног процеса, као и на различитим типовима часова. Омогућавају индивидуализован и диференциран приступ, прилагођен различитим могућностима деце.

Мозгалица	Слободно асоцирање на неку тему, идеју, појам, са циљем да се добије што више могућих начина за размишљање о њој; све се записује, без селекције.

Коцкарење	У односу на извучени број ученици извршавају тражени захтев. 1. Опиши 2. Упореди 3. Повежи 4. Рашчлани 5. Примени 6. За/против
Графичко представљање (Венов дијаграм)	Разврставање сличности и разлика између двеју појава или више њих, чиме је омогућено организовање података у категорије.
Инсерт техника	Наведени примери захтева уз читање текста омогућавају метакогнитивни приступ учењу, као и повезивање претходно наученог. • Шта знам о тој теми? *означи* + • Шта је ново што сам сазнао/ ла? *заокружи* • Шта ме је изненадило и зашто? *означи* * • Шта ми је било посебно занимљиво? *означи !* • Шта ми је нејасно? *означи* -
Читање са предвиђањем	Погодно за развој логичког и критичког мишљења

Метакогнитивном знању, о којем је било речи на претходним странама, не посвећује се довољна пажња у нашем образовном систему. Неопходно је у наставном процесу научити ученике да управљају сопственим учењем, како би могли да размишљају о сопственим изборима, процењују њихову успешност, постављају циљеве за своје учење, као и свој даљи развој. Ученик са развијеном метакогницијом познаје себе, односно има свест о сопственим јаким и слабим странама у учењу. Поред тога, ученици који уче метакогнитивно могу да анализирају захтеве како би размотрили различите могућности у њиховом извршењу и умеју да образложе зашто су се одлучили баш за тај начин рада. У наставном процесу наставник може одговарајућим активностима да усмерава ученике да објасне задатак својим речима, да разговара са ученицима о томе шта све треба учинити у припреми рада на задатку, у току рада, и после завршетка, да дискутује шта је то што ученици уче лако, а шта не, и међусобно размењују шта су о себи ново научили у току израде задатка.

Кроз наведене примере питања ученицима је омогућено метакогнитивно учење. Питања се односе на припрему за читање одређене лекције, а могу се примењивати и при најави нове наставне теме/садржаја/појма.

Пример метакогнитивних питања
Прочитај <u>наслов</u>, па одговори на питања:
• Шта мислиш, шта је описано у тексту?
• Шта знаш о томе? Напиши/испричај.
• Шта би волео/ла да сазнаш о томе? Напиши/испричај.
• Прочитај текст пажљиво.

ПИТАЊА, ЗАДАЦИ, НАЛОЗИ

Задаци се могу груписати у *задатке отвореног типа,* као на пример: кратак одговор, допуњавање реченица одређеним речима, есеј, попуњавање табеле... и *задатке затвореног*

типа: спаривање, двочланог (алтернативног) избора, вишеструки избор, ређање по задатом критеријуму, исправљање понуђених одговора и сл.

Приликом формулисања задатака спаривања пожељно је дати један појам или објашњење више које ће остати неповезано, и то обавезно напоменути у самом захтеву.

Алтернативна питања могу се допунити захтевом да се, уколико је тврдња нетачна, напише тако да буде тачна, како би се избегао висок степен погађања.

У табели су дати примери задатака вишеструког избора који захтевају ангажовање сложенијих мисаоних процеса.

Примери задатака вишеструког избора	
Задаци уочавања сличности и разлика	Заокружи слова испред тачних одговора. Издвој сличности између **приповетке** и **романа**: а) То су књижевне врсте. б) То су књижевни родови. в) Припадају епској књижевности. г) По правилу говоре о истинитим догађајима.
Задаци типа питање – најбољи одговор	

Основна правила при формулисању задатака:

- *задаци треба да буду граматички, правописно и стилски исправни;*
- *избегавати упитне реченице – не* Како...? *већ* Опиши... *и* Објасни...
- *користити речи које су добро познате ученицима;*
- *формулисати реченице (исказе) на нов начин, а не онако како су дати у уџбенику;*
- *ако се не може избећи негација, потребно ју је подвући или зацрнити;*
- *род и број у понуђеним одговорима у задацима са вишеструким избором треба да буду усаглашени са родом и бројем у основном исказу; (*Заокружи слово испред тачног одговора или Заокружи слова испред тачних одговора*)*
- *једним задатком се испитује један појам;*
- *одговарање на једном задатку не сме да усмерава одговарање на другом нити да зависи од одговарања на друго питање;*
- *не постављати ученицима задатке „замке“ у којима се мере интелектуалне способности, а не знање;*
- *не формулисати задатке који су намењени трагању за оним што ученик не зна односно што је недовољно обрађено;*
- *избегавати тривијалне задатке;*
- *поставити јасно упутство шта се од ученика тражи и како треба да одговори и дати му све елементе потребне за решавање задатка;*
- *задатке уредити по сложености или по сличности.*

Питања, налози и задаци могу да траже од ученика:

- проналажење сличности и разлика између података, феномена, појмова;
- проналажење хијерархијски надређених и хијерархијски подређених појмова за појам који се учи;
- проналажење сопствених примера и илустрација за дати појам;
- класификовање неких појава;

- сумирање појединачних налаза и закључака;
- самостално вредновање неких чињеница (шта је важније а шта мање важно, шта је тачније итд.);
- ређање у неки смислени редослед (на пример логички, хронолошки);
- налажење синонима, сличних речи и антонима за термине којима су означени појмови у лекцији;
- одређивање кључних речи у лекцији или главних идеја у прочитаном тексту уз образлагање;
- самостално временско и просторно лоцирање неке појаве;
- навођење примера за практичну примену знања које се учи;
- успостављање просторних, временских и узрочних веза између конкретних појава, чињеница и догађаја.

ОЦЕЊИВАЊЕ И ИЗВЕШТАВАЊЕ

Разговор са ученицима једна је од основних активности наставника која се јавља у континуитету, у свим фазама наставног процеса. Без обзира на то које све поступке наставник спроводио у процесу оцењивања – посматрање; усмено и писмено испитивање; тестирање; оцењивање ученичких радова; оцењивање домаћих задатака, са ученицима је неопходно разговарати о:

- планираним исходима и очекиваним постигнућима;
- ефикасним начинима наставе и учења којима ће се остварити дефинисани циљеви и исходи;
- критеријумима оцењивања;
- оствареним резултатима;
- начинима побољшања успеха и конкретним корацима.

Оцењивање у наставном процесу може бити:

- наставниково оцењивање ученика;
- заједничко оцењивање наставника и ученика;
- међусобно оцењивање ученика без учешћа наставника;
- самооцењивање ученика.

У табели су дате само неке од тврдњи уз помоћ којих ученик може да прати и оцењује свој рад. Пожељно је да наставник са учеником продискутује резултат самопроцене и заједно са учеником планира даље кораке у раду.

Тврдње	Најчешће	Повремено	Ретко	Никад
Могу да објасним својим речима шта треба да урадим у задатку.				
Могу да одредим кључне речи у лекцији.				
Могу да одговорим на питања: Шта? Где? Како? Зашто?				
Користим различите изворе информација самостално или уз помоћ одраслих.				
Знам да поставим три питања у вези са лекцијом.				
Одређујем циљ пре сваког учења.				
Знам шта учим лако, а шта тешко у новој лекцији.				
Знам шта ми помаже при учењу тежег градива.				

Постављам питања одраслима када ми треба појашњење дела лекције или лекције у целини.				
Активно учествујем у раду на часу.				

Ученицима је, без обзира на узраст, потребна подршка наставника у виду:

- указивања на оно што је успешно урађено у претходној фази рада;
- конкретног усмерења на оно што је још потребно да науче или ураде;
- сугестија о различитим начинима рада у наредној фази учења;
- подршка када покажу напредак у учењу.

Добар извештај о раду и напредовању ученика треба да:

- буде јасан и лако разумљив;
- опише ученикова постигнућа у односу на дефинисане исходе;
- јасно прикаже наредне кораке у учењу;
- укаже на развојне потребе ученика;
- садржи запажања наставника о позитивним личним особинама ученика;
- буде саопштен у правилним размацима и роковима са којима су сви упознати.

6. ГОДИШЊИ ПЛАН РАДА

ПОЛУГОДИШТЕ		Потребан број часова					
		обрада новог градива	комбиновани (понављање и обрада новог градива)	увежбавање и утврђивање градива	систематиза-ција знања	проверавање	свега
I	планирано	37	9	14	1 + 1*	4 + 6*	65
	остварено						
II	планирано	44	6	15	2	4 + 6*	71
	остварено						
укупно	планирано	81	15	29	3 + 1*	8 +12*	136
	остварено						

7. ТЕМАТСКИ ПЛАН РАДА

Годишњи фонд часова: **136**

*Број часова са звездицом означава да је овај тип часа део комбинованог часа (утврђивање и систематизација знања или утврђивање и провера).

Тема	Назив теме	Број часова према типу						Оквирно време реализације
		О	У	К	ПЗ	С	укупно	
1.	Говор је слика душе	12	4	1	0 + 1*	0	17	септембар
2.	„Боже мили, чуда великога“	7	3	2	2 + 1*	0	14	октобар
3.	„Вјечна зубља, вјечне помрчине“	11	3	5	0 + 2*	0 + 1*	19	октобар и новембар
4.	Лепим речима против зла	7	4	1	2 + 2	1	15	децембар
5.	„У тамнини да се не изгуби“	13	2	2	1 + 1*	0	18	јануар и фебруар
6.	„Како да душу спутам, да се твоје не такне“	13	5	0	1 + 2*	0	19	март
7.	Са извора живота	11	3	2	2 + 1*	0	18	април и мај
8.	На крају стазе дуге осам година	7	5	2	0 + 2*	2	16	мај
СВЕГА		81	19	15	8 + 12*	3 + 1*	**136**	

8. ПЛАН НАСТАВНИХ ЈЕДИНИЦА ПО ТЕМАМА

НАСТАВНА ТЕМА	ЧАС ПО РЕДУ	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА
„Говор је слика душе“	**1.**	Говорна вежба: *Проговори да ти кажем ко си*	увежбавање и утврђивање градива
	2.	Исидора Секулић: *Српски народни језик, боље рећи говор*	обрада
	3.	Српски језик међу другим словенским језицима	обрада
	4.	Народна бајка: *Немушти језик*	обрада
	5.	Говорна вежба: Интерпретативно препричавање народне бајке *Немушти језик*	увежбавање и утврђивање градива
	6.	Народни језик, дијалекти српског језика књижевни језик и појам нормирања језика	обрада
	7.	Анализа домаћих радова: *О локалном говору*	увежбавање и утврђивање градива и провера
	8.	*Митолошке народне лирске песме* (избор)	обрада
	9.	Ш. Кулишић, Ж. Петровић, Н. Пантелић*:* *Српски митолошки речник* (избор)	обрада
	10.	Развој српског књижевног језика: старословенски језик	понављање и утврђивање градива
	11.	Развој српског књижевног језика: српскословенски, рускословенски, славеносрпски језик	обрада
	12.	Народна епско-лирска песма: *Женидба Милића Барјактара*	обрада
	13.	Народна епско-лирска песма: *Женидба Милића Барјактара*	комбиновани (обрада и увежбавање)
	14.	Вукова реформа језика, писма и правописа	обрада
	15.	Миодраг Поповић: *Вук Стефановић Караџић* (одломци)	обрада
	16.	Књижевни језик Срба од Вука до данас	обрада
	17.	Вук Стефановић Караџић: *Српски рјечник* (избор)	обрада
„Боже мили, чуда великога“	**18.**	Развој лексике српског језика	обрада
	19.	Речници српског језика; анализа домаћег задатка: приказ лексикографске обраде одредница из одабраног речника српског језика	комбиновани (обрада, увежбавање и провера)

НАСТАВНА ТЕМА	ЧАС ПО РЕДУ	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА
„Боже мили, чуда великога“	**20.**	Језици националних мањина	обрада
	21.	Контролни задатак – развој српског језика	провера
	22.	Народна песма: *Почетак буне против дахија*	обрада
	23.	Народна песма: *Почетак буне против дахија*	комбиновани (обрада и увежбавање)
	24.	Језик свакодневне комуникације – говорени и писани, главне особине типичног говореног језика	обрада
	25.	Прота Матеја Ненадовић: *Мемоари* (одломак)	обрада
	26.	Говорна и писмена вежба: *Историја виђена очима народног певача и Проте Матеје Ненадовића*	увежбавање и утврђивање градива
	27.	Први писмени задатак	провера
	28.	Анализа писменог задатка	увежбавање и утврђивање градива
	29.	Исправак писменог задатка	утврђивање градива
	30.	Народне епске песме новијих времена (тематски круг о ослобођењу Србије и Црне Горе)	обрада
	31.	Главне особине типичног писаног језика у јавној комуникацији	обрада
	32.	Петар Петровић Његош: *Горски вијенац* (избор)	обрада
„Вјечна зубља, вјечне помрчине“	**33.**	Петар Петровић Његош: *Горски вијенац* (избор)	комбиновани (обрада и увежбавање)
	34.	Говорна вежба: казивање и тумачење напамет научених стихова из *Горског вијенца*	увежбавање градива
	35.	Фокусирање реченичних чланова помоћу реченичног акцента и помоћу реда речи; Интонација реченице	обрада
	36.	Љубомир Ненадовић: *Писма из Италије* (одломци)	обрада
	37.	Анализа домаћих задатака: *Путопис из...*	увежбавање и утврђивање градива и провера

НАСТАВНА ТЕМА	ЧАС ПО РЕДУ	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА
„Вјечна зубља, вјечне помрчине“	**38.**	Главне особине писаних стилова јавне комуникације – публицистичког, научног, административног	обрада
	39.	Говорна и писмена вежба: Читање и разумевање текстова писаних научним стилом; Препознавање карактеристика функционалних стилова на различитим текстовима	комбиновани (обрада, увежбавање и систематизација)
	40.	Роберт Гревс: *Златно руно* (одломци)	обрада
	41.	Појам синтагме и именичка синтагма; Синтагме – придевске, прилошке, глаголске	комбиновани (понављање и обрада)
	42.	*Народне епско-лирске песме* (избор)	обрада
	43.	Реченични чланови – исказивање реченичних чланова зависном реченицом и предлошко-падежном конструкцијом	комбиновани (обрада и увежбавање)
	44.	Ђура Јакшић: *Отаџбина*	обрада
	45.	Зависне предикатске реченице	обрада
	46.	Јован Јовановић Змај: *Ђулићи* (избор) или *Свети гробови*	обрада
	47.	Изричне реченице	обрада
	48.	Симо Матавуљ: *Пилипенда*	обрада
	49.	Симо Матавуљ: *Пилипенда*	комбиновани (понављање и обрада)
	50.	Интерпретативно препричавање текста *Пилипенда*	увежбавање градива и провера
Лепим речима против зла	**51.**	Односне реченице	обрада
	52.	Контролни задатак – синтагма, реченични чланови, изричне и односне реченице	проверава знања
	53.	Лаза Лазаревић: *Све ће то народ позлатити*	обрада
	54.	Лаза Лазаревић: *Све ће то народ позлатити*	комбиновани (понављање и обрада)
	55.	Месне реченице; Писање страних личних имена	обрада
	56.	Добрица Ћосић: *Деобе* (одломак)	обрада
	57.	Говорна и писмена вежба: *Лепим речима против зла*	увежбавање градива и провера
	58.	Други писмени задатак	проверава знања

НАСТАВНА ТЕМА	ЧАС ПО РЕДУ	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА
Лепим речима против зла	**59.**	Анализа писменог задатка	увежбавање и утврђивање градива
	60.	Исправак писменог задатка	увежбавање и утврђивање градива
	61.	Иво Андрић: *Мост на Жепи*	обрада
	62.	Иво Андрић: *Мост на Жепи*	обрада
	63.	Анализа домаћег задатка: Карактеризација лика везира Јусуфа	увежбавање и утврђивање градива и провера
	64.	Временске реченице	обрада
	65.	Полугодишње понављање градива	понављање и систематизација градива
„У тамнини да се не изгуби“	**66.**	Теодосије: *Житије Светог Саве*	обрада
	67.	Теодосије: *Житије Светог Саве*	обрада
	68.	Говорна вежба: *Лик светог Саве у очима народа и књижевника* (паралела)	увежбавање и провера
	69.	Милорад Павић: *Предео сликан чајем* (одломак о путовању Атанасија Свилара на Свету гору)	обрада
	70.	Узрочне реченице; Писање полусложеница	обрада
	71.	Оскар Давичо: *Србија*	обрада
	72.	Условне реченице	обрада
	73.	Народна песма: *Српска дјевојка*	обрада
	74.	Допусне реченице	обрада
	75.	*Љубавне народне лирске песме* (избор)	обрада
	76.	Намерне реченице	обрада
	77.	Милош Црњански: *Ламент над Београдом* (одломак)	обрада
	78.	Говорна и писмена вежба: „*Ти трепериш, и кад овде звезде гасну*“	увежбавање и утврђивање градива
	79.	Последичне реченице	обрада
	80.	Милош Црњански: *Сеобе I* (одломак)	обрада
	81.	Милош Црњански: *Сеобе I* (одломак)	комбиновани (понављање и обрада)
	82.	Поредбене реченице; Интерпункција у вези са зависним реченицама и утврђивање градива о врстама зависних реченица	комбиновани (обрада и утврђивање знања)

НАСТАВНА ТЕМА	ЧАС ПО РЕДУ	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА
„У тамнини да се не изгуби“	**83.**	Контролни задатак – врсте зависних реченица	провера
„Како да душу спутам, да се твоје не такне“	**84.**	Десанка Максимовић: *Опомена*	обрада
	85.	Трећи писмени задатак	провера
	86.	Анализа писменог задатка	увежбавање и утврђивање градива
	87.	Исправак писменог задатка	увежбавање и утврђивање градива
	88.	Односи међу зависним реченицама	обрада
	89.	Рајнер Марија Рилке: *Љубавна песма*	обрада
	90.	Напоредни односи међу зависним реченицама (саставни, раставни, супротни)	обрада
	91.	Васко Попа: *Очију твојих да није*	обрада
	92.	Анализа домаћег задатка: *Чезнем да ти кажем најлепше речи*	увежбавање и утврђивање градива и провера
	93.	Номинализација исказа	обрада
	94.	Франческо Петрарка: *Канцонијер* (LXI сонет)	обрада
	95.	Говорна вежба: изражајно рецитовање љубавне поезије по избору; Увежбавање правилног изговора самогласника и сугласника	увежбавање и утврђивање градива и провера
	96.	Глаголски облици	понављање и утврђивање градива
	97.	Права и релативна значења глаголских облика	обрада
	98.	Виљем Шекспир: *Ромео и Јулија*	обрада
	99.	Виљем Шекспир: *Ромео и Јулија*	обрада
	100.	Права и релативна значења презента	обрада
	101.	Сергеј Јесењин: *Писмо мајци*	обрада
	102.	Права и релативна значења аориста и имперфекта	обрада
Са извора живота	**103.**	Петар Кочић: *Кроз мећаву*	обрада
	104.	Петар Кочић: *Кроз мећаву*; Правилан изговор (и)јекавског рефлекса јата и преношење акцента на проклитику	комбиновани (понављање и обрада)
	105.	Права и релативна значења перфекта и плусквамперфекта	обрада
	106.	Данило Киш: *Ноћ и мајла*	обрада

НАСТАВНА ТЕМА	ЧАС ПО РЕДУ	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА
Са извора живота	**107.**	Права и релативна значења футура I и футура II	обрада
	108.	Библиографија, појмовник, индекс	обрада
	109.	Права и релативна значења императива и потенцијала	обрада
	110.	Бранислав Нушић: *Сумњиво лице*	обрада
	111.	Бранислав Нушић: *Сумњиво лице*	комбиновани (понављање и обрада)
	112.	Значења инфинитива и глаголских придева	обрада
	113.	Молијер: *Грађанин племић* (одломак)	обрада
	114.	Анализа домаћег задатка: Карактеризација драмског лика по избору	увежбавање и утврђивање и провера
	115.	Значења глаголских прилога	обрада
	116.	Контролни задатак – значења и функције глаголских облика	провера
	117.	Репортажа	обрада
	118.	Четврти писмени задатак	провера
	119.	Анализа писменог задатка	увежбавање и утврђивање
	120.	Исправак писменог задатка	увежбавање и утврђивање
На крају стазе дуге осам година	**121.**	Расправа и пропагандни текст – објективно и пристрасно приказивање чињеница	обрада
	122.	Анализа домаћег задатка – расправа или репортажа	увежбавање и утврђивање и провера
	123.	Грађење речи – суфиксација и слагање	увежбавање и утврђивање
	124.	Реклама	обрада
	125.	Комбиновано грађење, грађење претварањем, гласовне промене у вези са грађењем речи	обрада
	126.	Душан Ковачевић: *Ко то тамо пева*	обрада
	127.	Анализа домаћег задатка: Критички приказ филма по избору	увежбавање и утврђивање и провера
	128.	Једнозначне и вишезначне речи	обрада
	129.	Акценатска норма	комбиновани (понављање и обрада)

НАСТАВНА ТЕМА	ЧАС ПО РЕДУ	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА
На крају стазе дуге осам година	**130.**	Акценатска норма; Генитивни знак	комбиновани (понављање и обрада)
	131.	Јасминка Петровић: *Бонтон* (одломци)	обрада
	132.	Бирократски језик	обрада
	133.	Говорна и писмена вежба: попуњавање различитих образаца; Читање и разумевање дијаграма, графикони	увежбавање и утврђивање
	134.	Обнављање и систематизовање градива из претходних разреда ради припреме за завршни испит	обнављање и систематизација
	135.	Обнављање и систематизовање градива из претходних разреда ради припреме за завршни испит	обнављање и систематизација
	136.	Говорна вежба – причање о доживљајима са ефектним почетком и завршетком: *Пред вратима нове школе*	увежбавање и утврђивање

9. МЕСЕЧНИ ПЛАНОВИ РАДА (ОПЕРАТИВНИ)

Школска _____ година

ОПЕРАТИВНИ ПЛАН РАДА НАСТАВНИКА ЗА МЕСЕЦ: СЕПТЕМБАР, _____ године

Назив предмета: **СРПСКИ ЈЕЗИК** Разред: **осми** Недељни фонд часова: **4**

Редни бр. наст. теме	Редни број часа	Назив наставне јединице Стандарди	Тип часа	Облик рада	Наставне методе	Наставна средства	Корелација
1.	1.	Говорна вежба: *Проговори да ти кажем ко си* СЈ.1.2.5.	увежбавање и утврђивање градива	фронтални, индивидуални	вербална	свеске	језик, језичка култура
1	2.	Исидора Секулић: *Српски народни језик, боље рећи говор* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7, СЈ.3.4.8.	обрада новог градива	фронтални, ииндивидуални	текстуална, дијалошка	Читанке, свеске	књижевност
1	3.	Српски језик међу другим словенским језицима СЈ.1.3.17.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	текстуална, дијалошка, монолошка	Граматике, Радне свеске, свеске, графички приказ	историја
1	4.	Народна бајка: *Усуд* СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7, СЈ.3.4.8.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	текстуална, дијалошка	Читанке, свеске	књижевност, митологија
1	5.	Говорна вежба: Интерпретативно препричавање народне бајке *Усуд* СЈ.1.1.5, СЈ.1.1.6, СЈ.1.1.7, СЈ.2.1.5, СЈ.3.1.2, СЈ.3.1.3.	увежбавање и утврђивање градива	фронтални, индивидуални	монолошка, дијалошка	свеске	књижевност, језичка култура
1	6.	Народни језик, дијалекти српског језика књижевни језик и појам нормирања језика СЈ.1.3.18; СЈ.1.3.20; СЈ.1.3.21.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	монолошка, дијалошка	Граматике, Радне свеске, свеске	језик, историја
1	7.	Анализа домаћих радова: писање бајке према плану СЈ.1.1.5, СЈ.1.1.6, СЈ.1.1.7, СЈ.2.1.5, СЈ.3.1.2, СЈ.3.1.3.	увежбавање и утврђивање градива и провера знања	фронтални, индивидуални	монолошка, дијалошка	свеске	књижевност, језичка култура
1	8.	Народна епско-лирска песма: *Женидба Милића Барјактара* СЈ.1.4, 2/7/8, СЈ.2.4.3, СЈ.2.4.6, СЈ.3.4.6.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, текстуална	Читанке, свеске	књижевност (дијахр.)

1	9.	Народна епско-лирска песма: *Женидба Милића Барјактара* СЈ.1.4, 2/7/8, СЈ.2.4.3, СЈ.2.4.6, СЈ.3.4.6.	комбинована (обрада новог градива и увежбавање)	фронтални, индивидуални	дијалошка, текстуална, монолошка	Читанке, свеске	књижевност (дијахр.)
1	10.	Развој српског књижевног језика: старословенски језик СЈ.1.3.17.	понављање и утврђивање градива	фронтални, индивидуални, рад у паровима	вербално--текстуална, демонстр.	Граматике, Радне свеске, свеске, електронска презентација	језик, историја
1	11.	Развој српског књижевног језика: српскословенски, рускословенски, славеносрпски језик СЈ.1.3.17.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, рад у паровима	дијалошка, монолошка, демонстр.	Граматике, Радне свеске, свеске, електронска презентација	језик, историја
1	12.	Д. Срејовић, А. Цермановић, *Речник грчке и римске митологије,* одредница *Аргонаути* СЈ.1.4, 2/7/8, СЈ.2.4.6, СЈ.3.4.6.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, групни	дијалошка, текстуална	Читанке, свеске, илустрације	књижевност, језик, историја, митологија
1	13.	Р. Гревс, *Златно руно* Д. Срејовић, А. Цермановић, *Речник грчке и римске митологије,* одредница *Аргонаути* СЈ.1.4, 2/7/8, СЈ.2.4.6, СЈ.3.4.6.	комбиновани (обрада новог градива и увежбавање)	фронтални, индивидуални	дијалошка, текстуална	Читанке, свеске, илустрације	књижевност, језик, историја, митологија
1	14.	Вукова реформа језика, писма и правописа СЈ.1.3.17.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка	Граматике, Радне свеске, свеске	историја, језик, језичка култура
1	15.	Миодраг Поповић: *Вук Стефановић Караџић* (одломци) СЈ.1.4, 2/7/8, СЈ.2.4.6, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, текстуалана	Читанке, свеске	језик, језичка култура
1	16.	Књижевни језик Срба од Вука до данас СЈ.1.3.17.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, текстуална	Граматике, Радне свеске, свеске	језик, историја
1	17.	Вук Стефановић Караџић: *Српски рјечник* (избор) СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.8, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, рад у пару	дијалошка, текстуална	Читанке, свеске, *Рјечник српског језика,* Вук Стефановић Караџић	језик, књижевност, историја,

Школска _____ година

ОПЕРАТИВНИ ПЛАН РАДА НАСТАВНИКА ЗА МЕСЕЦ: ОКТОБАР, _____ године

Назив предмета: **СРПСКИ ЈЕЗИК** Разред: **осми** Недељни фонд часова: **4**

Редни бр. наст. теме	Редни број часа	Назив наставне јединице Стандарди	Тип часа	Облик рада	Наставне методе	Наставна средства	Корелација
2.	18.	Развој лексике српског језика CJ.1.3.15; CJ.1.3.16; CJ2.3.11; CJ.3.3.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	текстуална, дијалошка, писана	Граматике, Радне свеске, свеске, *Речник српског језика* Матица српска	језик, историја,
2.	19.	Речници српског језика; анализа домаћег задатка: приказ лексикографске обраде одредница из одабраног речника српског језика CJ.1.3.16.	комбиновани (обрада новог градива, увежбавање и провера знања)	фронтални, индивидуални, групни	монолошка, дијалошка, писана	Граматике, Радне свеске, свеске, *Речник српског језика* Матица српска	језик , језичка култура
2.	20.	Језици националних мањина CJ.1.3.19; CJ.1.2.9.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, групни	текстуална, дијалошка	Граматике, Радне свеске, свеске	језик
2.	21.	Контролни задатак – развој српског језика CJ.1.3.17.	провера знања	индивидуални	писана, метода самосталних радова ученика	наставни лист	језик
2.	22.	Народна песма: *Почетак буне против дахија* CJ.1.4.1, CJ.1.4.2, CJ.1.4.3, CJ.1.4.4, CJ.1.4.6, CJ.1.4.7, CJ.1.4.8, CJ.1.4.9, CJ.2.4.1, CJ.2.4.2, CJ.2.4.5, CJ.2.4.6, CJ.3.4.2, CJ.3.4.4, CJ.3.4.5, CJ.3.4.6, CJ.3.4.7, CJ.3.4.8.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	текстуална, дијалошка	Читанке, свеске	књижевност, историја
2.	23.	Вук Стефановић Караџић: *О народним певачима* Народна песма: *Почетак буне против дахија* CJ.1.4.1, CJ.1.4.2, CJ.1.4.3, CJ.1.4.4, CJ.1.4.6, CJ.1.4.7, CJ.1.4.8, CJ.1.4.9, CJ.2.4.1, CJ.2.4.2, CJ.2.4.5, CJ.2.4.6, CJ.3.4.2, CJ.3.4.4, CJ.3.4.5, CJ.3.4.6, CJ.3.4.7, CJ.3.4.8.	комбиновани (обрада новог градива и увежбавање)	фронтални, индивидуални	текстуална, дијалошка	Читанке, свеске	књижевност, историја
2.	24.	Језик свакодневне комуникације – говорени и писани, главне особине типичног говореног језика CJ.1.1.5, CJ.1.1.6, CJ.1.2.5, CJ.3.1.3.	обрада и вежбање	фронтални, индивидуални, рад у пару	дијалошка, текстуална	Граматике, Радне свеске, свеске	језик, језичка култура

2.	25.	Прота Матеја Ненадовић: *Мемоари* (одломак) СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7, СЈ.3.4.8.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка, текстуална	Читанке, свеске	књижевност, историја
2.	26.	Говорна и писмена вежба: *Историја виђена очима народног певача и Прота Матеје Ненадовића* СЈ.1.2.1, СЈ.1.2.2, СЈ.1.2.3, СЈ.1.2.4, СЈ.1.2.5, СЈ.2.2.5, СЈ.3.2.1, СЈ.3.2.2, СЈ.3.2.5.	увежбавање и утврђивање градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка, текстуална, писана	Читанке, свеске	књижевност, историја
2.	27.	Први писмени задатак СЈ. 1.2.1/2/3/8, СЈ. 2.2.1/5, СЈ.3.2.1/5	провера знања	индивидуални	метода самост. уч. радова, писана	вежбанке	Језик, језичка култура
2.	28.	Анализа писменог задатка СЈ. 1.2.1/2/3/8, СЈ.2.2.1/5, СЈ.3.2.1/5	увежбавање и утврђивање градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка, метода рада на тексту	свеске, вежбанке	Језик, језичка култура
2.	29.	Исправак писменог задатка СЈ. 1. 2. 1/2/3/8, СЈ.2.2.1/5, СЈ. 3.2.1/5	утврђивање градива	индивидуални	метода самост. уч. радова, писана	вежбанке	Језик, језичка култура
2.	30.	Народне епске песме новијих времена (тематски круг о ослобођењу Србије и Црне Горе) СЈ.1.4, 2/7/8, СЈ.2.4.6, СЈ.3.4.6.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, текстуална	Читанке, свеске	књижевност, историја
2.	31.	Главне особине типичног писаног језика у јавној комуникацији СЈ.1.2.5, СЈ.1.2.6, СЈ.2.2.4, СЈ.1.2.8.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, рад у пару	дијалошка, монолошка, текстуална	Граматике, Радне свеске, свеске	језик, језичка култура.
3.	32.	Петар Петровић Његош: *Горски вијенац* (избор) СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.4, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, текстуална	Читанке, свеске, звучнаа читанка	књижевност, историја
3.	33.	Петар Петровић Његош: *Горски вијенац* (избор) СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.4, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	комбиновани (обрада новог градива и увежбавање)	фронтални, индивидуални	текстуална, дијалошка	Читанке, свеске	књижевност, историја
3.	34.	*Горски вијенац* и косовски мит СЈ.1.2.1, СЈ.1.2.2, СЈ.1.2.3, СЈ.1.2.4, СЈ.1.2.5, СЈ.2.2.5, СЈ.3.2.1, СЈ.3.2.2, СЈ.3.2.5.	комбиновани (обрада новог градива и увежбавање)	фронтални, индивидуални, групни	текстуална, дијалошка	Читанке, свеске	књижевност, историја

Школска _____ година

ОПЕРАТИВНИ ПЛАН РАДА НАСТАВНИКА

ЗА МЕСЕЦ: НОВЕМБАР, _____ године

Назив предмета: **СРПСКИ ЈЕЗИК** Разред: **осми** Недељни фонд часова: **4**

Редни бр. наст. теме	**Редни број часа**	**Назив наставне јединице Стандарди**	**Тип часа**	**Облик рада**	**Наставне методе**	**Наставна средства**	**Корелација**
3.	35.	Фокусирање реченичних чланова помоћу реченичног акцента и помоћу реда речи; Интонација реченице CJ.0.1.3, CJ.1.3.3, CJ.2.2.1.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, рад у пару	монолошка, дијалошка, текстуална	Граматике, свеске, Радне свеске, наставни листићи	језик, језичка култура
3	36.	Љубомир Ненадовић: *Писма из Италије* (одломци) CJ.1.4.1, CJ.1.4.2, CJ.1.4.3, CJ.1.4.4, CJ.1.4.5, CJ.1.4.6, CJ.1.4.7, CJ.1.4.8, CJ.1.4.9, CJ.2.4.1, CJ.2.4.2, CJ.2.4.4, CJ.2.4.5, CJ.2.4.6, CJ.2.4.8, CJ.3.4.1, CJ.3.4.2, CJ.3.4.4, CJ.3.4.5, CJ.3.4.6, CJ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, текстуална	Читанке, свеске	књижевност, историја
3.	37.	Анализа домаћих задатака о једном од елемената косовског мита CJ. 1.2.2/3, CJ. 2.2.1/5, CJ. 3.2.1.	увежбавање и утврђивање градива и провера знања	фронтални, индивидуални	дијалошка, текстуална, монолошка	свеске	књижевност, језик, језичка култура, историја
3.	38.	Главне особине писаних стилова јавне комуникације – публицистичког, научног, административног CJ.1.1.3, CJ.1.2.5, CJ.2.1.3, CJ.1.2.8.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, рад у пару	текстуална, дијалошка, монолошка	Граматике, свеске, Радне свеске, наставни листови	језик, језичка култура
3.	39.	Говорна и писмена вежба: Читање и разумевање текстова писаних научним стилом; Препознавање карактеристика функционалних стилова на различитим текстовима CJ.1.1.5, CJ.1.1.6, CJ.1.2.8, CJ.3.2.1, CJ.2.2.3, CJ.3.1.3	увежбавање и систематизација	фронтални, индивидуални, рад у пару	текстуална, монолошка, дијалошка	Граматике, свеске, Радне свеске, наставни листови	језик, језичка култура
3.	40.	Ђура Јакшић: *Отаџбина* CJ.1.4.2, CJ. 1.4.9, CJ.3.4.2, CJ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	текстуална, дијалошка	Читанке, свеске, звучна читанка	књижевност, језик, историја
3.	41.	Појам синтагме и именичка синтагма; Синтагме – придевске, прилошке, глаголске CJ.1.3.6, CJ.2.3.5, CJ.3.3.5, CJ.1.3.8, CJ.2.3.6.	комбиновани (понављање и обрада новог градива)	фронтални, индивидуални,	текстуална, дијалошка, писана	Граматике, свеске, Радне свеске, наставни листови	језик
3.	42.	Јован Јовановић Змај: *Светли гробови* CJ.1.4.2, CJ. 1.4.9, CJ.3.4.2, CJ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, текстуална, писана	Читанке, свеске, звучна читанка	књижевност

3.	43.	Реченични чланови – исказивање реченичних чланова зависном реченицом и предлошко-падежном конструкцијом СЈ.1.3.6, СЈ.1.3.8, СЈ.2.3.6.	комбиновани (обрада новог градива и увежбавање)	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка, писана	Граматике, свеске, Радне свеске	језик
3.	44.	Симо Матавуљ: *Пилиѿенда* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.4, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални и индивидуални	дијалошка, монолошка, текстуална	Читанке, свеске	књижевност, историја
3.	45.	Симо Матавуљ: *Пилиѿенда* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.4, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	комбиновани (понављање и обрада новог градива)	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка, текстуална	Читанке, свеске	књижевност, историја
3.	46.	Интерпретативно препричавање текста *Пилиѿенда* СЈ.2.4.8.	увежбавање градива и провера знања	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка	Читанке, свеске	књижевност, језичка култура
3.	47	Зависне предикатске реченице СЈ.2.3.5, СЈ.3.3.5.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, писана	Граматике, свеске, Радне свеске, наставни листови	језик, језичка култура
3.	48.	Изричне реченице СЈ.2.3.5, СЈ.3.3.5, СЈ.2.2.5.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, писана	Граматике, свеске, Радне свеске	језик, језичка култура
3.	49.	Лаза Лазаревић: *Све ће ѿо народ ѿозлаѿиѿи* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.4, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка, текстуална	Читанке, свеске	књижевност, језик
3.	50	Лаза Лазаревић: *Све ће ѿо народ ѿозлаѿиѿи* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.4, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	комбиновани (понављање и обрада новог градива)	фронтални, индивидуални	дијалошка, метода рад на тексту	Граматика, свеске, наставни листићи	језик, језичка култура
3.	51.	Односне реченице СЈ.2.3.5, СЈ.3.3.5, СЈ.2.2.5.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, писана	Граматике, свеске, Радне свеске	језик, језичка култура

Школска _____ година

ОПЕРАТИВНИ ПЛАН РАДА НАСТАВНИКА ЗА МЕСЕЦ: ДЕЦЕМБАР, _____ године

Назив предмета: **СРПСКИ ЈЕЗИК** Разред: **осми** Недељни фонд часова: **4**

Редни бр. наст. теме	**Редни број часа**	**Назив наставне јединице Стандарди**	**Тип часа**	**Облик рада**	**Наставне методе**	**Наставна средства**	**Корелација**
4.	52.	Контролни задатак – синтагма, реченични чланови, изричне и односне реченице CJ.1.3.6, CJ.2.3.5, CJ.3.3.5.	провера знања	индивидуални	метода самост. учен. радова, писана	наставни листови	језик, језичка култура
4.	53.	Анализа домаћег задатка: Писање приче према плану CJ. 1.2.2/3, CJ. 2.2.1/5, CJ. 3.2.1.	увежбавање и утврђивање градива и провера знања	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка	свеске	језик, језичка култура
4.	54.	Месне реченице; Писање страних личних имена CJ.2.3.5, CJ.3.3.5, CJ.2.2.5, CJ.2.2.5, CJ.3.2.5.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, групни	дијалошка, писана	Граматике, свеске, Радне свеске, *Правопис српског језика,* Матица српска	језик, језичка култура
4.	55.	Иво Андрић: *Мост на Жети* CJ.1.4.1, CJ.1.4.2, CJ.1.4.3, CJ.1.4.4, CJ.1.4.5, CJ.1.4.6, CJ.1.4.7, CJ.1.4.8, CJ.1.4.9, CJ.2.4.1, CJ.2.4.2, CJ.2.4.4, CJ.2.4.5, CJ.2.4.6, CJ.2.4.8, CJ.3.4.1, CJ.3.4.2, CJ.3.4.4, CJ.3.4.5, CJ.3.4.6, CJ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	текстуална, дијалошка, монолошка, демонстративна	Читанке, свеске, репродукције уметничких слика	књижевност, језик, ликовна култура
4.	56.	Иво Андрић: *Мост на Жети* CJ.1.4.1, CJ.1.4.2, CJ.1.4.3, CJ.1.4.4, CJ.1.4.5, CJ.1.4.6, CJ.1.4.7, CJ.1.4.8, CJ.1.4.9, CJ.2.4.1, CJ.2.4.2, CJ.2.4.4, CJ.2.4.5, CJ.2.4.6, CJ.2.4.8, CJ.3.4.1, CJ.3.4.2, CJ.3.4.4, CJ.3.4.5, CJ.3.4.6, CJ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	текстуална, дијалошка, монолошка	Читанке, свеске	књижевност, језик
4.	57.	Говорна и писмена вежба: *Грађевина којој се дивим* CJ. 1.2.2/3, CJ. 2.2.1/5, CJ. 3.2.1.	увежбавање градива и провера знања	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка, демонстративна	електронска презентација, свеске	језик, језичка култура
4.	58.	Други писмени задатак CJ.1.2. 1/2/3, CJ.2.2.1, CJ.3.2.1/5.	провера знања	индивидуални	метода самост. учен. радова, писана	вежбанке	језик, језичка култура
4.	59.	Анализа писменог задатка CJ. 1.2. 1/2/3/8, CJ.2.2.1/5, CJ.3.2.1/5	увежбавање и утврђивање градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка	вежбанке, свеске	књижевност, језичка култура

4.	60.	Исправак писменог задатка СЈ. 1.2. 1/2/3/8, СЈ.2.2.1/5, СЈ.3.2.1/5	увежбавање и утврђивање градива	индивидуални	метода самост. учен. радова, писана	свеске, *Правопис српскога језика*, Матица српска, *Речник језичких недоумица,* Иван Клајн и *Речник синонима*, вежбанке	језик
4.	61.	Добрица Ћосић: *Деобе* (одломак) СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.4, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	текстуална, дијалошка, монолошка	Читанке, свеске	језик, језичка култура, историја
4.	62.	Временске реченице СЈ2.3.5, СЈ3.3.5, СЈ2.2.5.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, писана	Граматика, свеске, Радне свеске	језик, језичка култура
4.	63.	Оскар Давичо: *Србија* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.3, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	текстуална, дијалошка, монолошка	Читанке, свеске, звучна читанка	књижевност, језичка култура
4.	64.	Милош Црњански: *Ламент над Београдом* (одломак) СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.3, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	текстуална, дијалошка, монолошка, демонстративна	Читанке, свеске, звучна читанка, електронска презентација	књижевност, језичка култура
4.	65.	Узрочне реченице; Писање полусложеница СЈ..2.3.5, СЈ..3.3.5, СЈ.1.2.7, СЈ.1.2.8, СЈ2.2.5, СЈ..3.2.5.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, текстуална	Граматика, свеске, Радне свеске, *Правопис српскога језика*, Матица српска	књижевност, језичка култура
4.	66.	Ш.Кулишић, Ж.Петровић, Н. Пантелић*: Из српског митолошког речника,* одредница *Свети Сава* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.4, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, рад у пару	текстуална, дијалошка, монолошка	Читанка, свеске	језик, језичка култура, митологија
4.	67.	Условне реченице СЈ2.3.5, СЈ3.3.5.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, писана	Граматика, свеске, Радне свеске	језик, језичка култура
4.	68.	Полугодишње понављање градива Стандарде треба ускладити са задацима на тесту и са нивоима постигнућа.	понављање и систематизација градива	фронтални, индивидуални, групни	дијалошка, монолошка, писана	свеске, Радне свеске	језик, језичка култура

Школска _____ година

ОПЕРАТИВНИ ПЛАН РАДА НАСТАВНИКА ЗА МЕСЕЦ: ЈАНУАР, _____ године

Назив предмета: **СРПСКИ ЈЕЗИК** Разред: **осми** Недељни фонд часова: **4**

Редни бр. наст. Теме	**Редни број часа**	**Назив наставне јединице** **Стандарди**	**Тип часа**	**Облик рада**	**Наставне методе**	**Наставна средства**	**Корелација**
5.	69.	Теодосије: *Житије Светоī Саве* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.4, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	текстуална, дијалошка, демонстративна	Читанка,свеске, електронска презентација	књижевност, језичка култура, историја
5.	70.	Теодосије: *Житије Светоī Саве* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.4, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	текстуална, дијалошка	Читанка,свеске	књижевност, језичка култура, историја
5.	71.	Говорна вежба: *Лик Светоī Саве у очима народа и књижевника* (паралела) СЈ.1.2.5, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	увежбавање градива и провера знања	индивидуални	дијалошка, монолошка	припремни задаци ученика	књижевност, језичка култура,
5.	72.	Допусне реченице СЈ2.3.5, СЈ3.3.5.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, писана	Граматике, свеске, Радне свеске	језик
5.	73.	Избор из савремене српске прозе: Васко Попа, *Свети Сава* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.4, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, групни	дијалошка,текстуална	Читанка,свеске	књижевност, језичка култура, историја

5.	74.	Милорад Павић: *Пред Светом гором* (из романа *Предео сликан чајем* – одломак о путовању Атанасија Свилара на Свету гору) СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.4, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, текстуална, демонстративна	Читанка,свеске, електронска презентација	књижевност, језичка култура, историја
5.	75.	Намерне реченице СЈ2.3.5, СЈ3.3.5.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, писана	Граматике, свеске, Радне свеске	Језик
5.	76.	Народна песма: *Српска дјевојка* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.3, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	текстуална, монолошка, дијалошка	Читанка,свеске, звучна читанка	књижевност, језик, страни језици
5.	77.	Љубавне народне лирске песме (избор) СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.3, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	текстуална, монолошка, дијалошка	Читанка,свеске, *Лирске народне песме*, Вук Стефановић Караџић	књижевност, језичка култура
5.	78.	Народне епско-лирске песме (избор) СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.3, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	текстуална, монолошка, дијалошка	Читанка, свеске, звучна читанка	књижевност, језичка култура

Школска _____ година

ОПЕРАТИВНИ ПЛАН РАДА НАСТАВНИКА ЗА МЕСЕЦ: ФЕБРУАР, _____ године

Назив предмета: **СРПСКИ ЈЕЗИК** Разред: **осми** Недељни фонд часова: **4**

Редни бр. наст. теме	Редни број часа	Назив наставне јединице Стандарди	Тип часа	Облик рада	Наставне методе	Наставна средства	Корелација
5.	79.	Последичне реченице CJ2.3.5, CJ3.3.5.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, писана	Граматике, свеске, Радне свеске	језик, језичка култура
5.	80.	Милош Црњански: *Сеобе I* (одломак) CJ.1.4.1, CJ.1.4.2, CJ.1.4.3, CJ.1.4.4, CJ.1.4.5, CJ.1.4.6, CJ.1.4.7, CJ.1.4.8, CJ.1.4.9, CJ.2.4.1, CJ.2.4.2, CJ.2.4.4, CJ.2.4.5, CJ.2.4.6, CJ.2.4.8, CJ.3.4.1, CJ.3.4.2, CJ.3.4.4, CJ.3.4.5, CJ.3.4.6, CJ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка, текстуална, демонстративна	Читанка, свеске, електронска презентација	књижевност, ликовна култура, историја
5.	81.	Милош Црњански: *Сеобе I* (одломак) CJ.1.4.1, CJ.1.4.2, CJ.1.4.3, CJ.1.4.4, CJ.1.4.5, CJ.1.4.6, CJ.1.4.7, CJ.1.4.8, CJ.1.4.9, CJ.2.4.1, CJ.2.4.2, CJ.2.4.4, CJ.2.4.5, CJ.2.4.6, CJ.2.4.8, CJ.3.4.1, CJ.3.4.2, CJ.3.4.4, CJ.3.4.5, CJ.3.4.6, CJ.3.4.7.	комбиновани (понављање и обрада новог градива)	фронтални, индивидуални, рад у пару	дијалошка, монолошка, текстуална	Читанка, свеске	језик, ликовна култура, историја
5.	82	Поредбене реченице; Интерпункција у вези са зависним реченицама и утврђивање градива о врстама зависних реченица CJ.2.3.5, CJ.3.3.5.	комбиновани (обрада новог градива и утврђивање знања)	фронтални, индивидуални	дијалошка, текстуална, писана	Граматике, свеске, Радне свеске, Правопис српскога језика	језик, језичка култура
5.	83.	Контролни задатак – врсте зависних реченица CJ.2.3.5, CJ.3.3.5, CJ.2.3.6.	провера знања	индивидуални	писана, метода самост. радова ученика	наставни листови	језик
6.	84.	Јован Јовановић Змај: *Ђулићи* или Десанка Максимовић: *Опомена* CJ.1.4.1, CJ.1.4.2, CJ.1.4.4, CJ.1.4.6, CJ.1.4.7, CJ.1.4.9, CJ.2.4.1, CJ.2.4.2, CJ.2.4.5, CJ.2.4.6, CJ.3.4.1, CJ.3.4.2, CJ.3.4.3, CJ.3.4.5, CJ.3.4.6.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, рад у пару	дијалошка, монолошка, текстуална	Читанка, свеске, звучна читанка	књижевност, ликовна култура
6.	85.	Трећи писмени задатак CJ.1.2.1/2/3, CJ.2.2.1, CJ.3.2.1/5.	провера знања	индивидуални	писана, метода самост. радова ученика	вежбанке	језик, култура изражавања
6.	86.	Анализа писменог задатка CJ.1.2.1/2/3/8, CJ.2.2.1/5, CJ.3.2.1/5	увежбавање и утврђивање градива	фронтални, индивидуални	текстуална, дијалошка, монолошка	Граматике, свеске, Радне свеске	језик, култура изражавања

6.	87.	Исправак писменог задатка СЈ.1.2.1/2/3/8, СЈ.2.2.1/5, СЈ.3.2.1/5	увежбавање и утврђивање градива	индивидуални	писана, метода самост. радова ученика	вежбанке	језик, култура изражавања
6.	88.	Односи међу зависним реченицама СЈ.2.3.5, СЈ.3.3.5, СЈ.2.3.6.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, рад у пару	дијалошка, монолошка, демонстративна, писана	Граматике, свеске, електронска презентација	језик
6.	89.	Рајнер Марија Рилке: *Љубавна песма* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.3, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	текстуална, дијалошка, монолошка	Читанка, свеске, звучна читанка	књижевност
6.	90.	Напоредни односи међу зависним реченицама (саставни, раставни, супротни) СЈ.2.3.5, СЈ.3.3.5, СЈ.2.3.6.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, рад у паровима	дијалошка, монолошка, демонстративна, писана	Граматике, свеске, електронска презентација	језик
6.	91.	Васко Попа: *Очију твојих да није* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.3, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	текстуална, дијалошка, демонстративна	Читанке, свеске, звучна читанка	језик
6.	92.	Номинализација исказа СЈ.1.1.3, СЈ.2.1.3.	обрада новог градива	индивидуални, фронтални	дијалошка, текстуална, монолошка	Граматике, свеске, Радне свеске	језик, језичка култура
6.	93.	Франческо Петрарка: *Канцонијер* (LXI сонет) СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.3, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6.	обрада новог градива	индивидуални, фронтални	текстуална, дијалошка, демонстративна	Читанке, свеске, звучна читанка, електронска презентација	књижевност
6.	94.	Говорна вежба: изражајно рецитовање љубавне поезије по избору; Увежбавање правилног изговора самогласника и сугласника СЈ.2.1.1	увежбавање и утврђивање градива и провера знања	фронтални, индивидуални, рад у пару	монолошка, текстуална	Читанка, свеске, Радне свеске	књижевност, језичка култура, језик

Школска _____ година

ОПЕРАТИВНИ ПЛАН РАДА НАСТАВНИКА ЗА МЕСЕЦ: МАРТ, _____ године

Назив предмета: **СРПСКИ ЈЕЗИК** Разред: **осми** Недељни фонд часова: **4**

Редни бр. наст. теме	Редни број часа	Назив наставне јединице Стандарди	Тип часа	Облик рада	Наставне методе	Наставна средства	Корелација
6.	95.	Глаголски облици СЈ.3.3.6, СЈ.1.3.10, СЈ.2.3.8.	понављање и утврђивање градива	индивидуални, фронтални	дијалошка, писана, монолошка	Граматике, свеске, Радне свеске, наставни лист	језик, језичка култура, књижевност
6.	96.	Права и релативна значења глаголских облика СЈ..3.3.6, СЈ.1.3.10, СЈ..2.3.8.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, писана, монолошка	Граматике, свеске, Радне свеске, наставни листови	језик, језичка култура, књижевност
6.	97.	Виљем Шекспир: *Ромео и Јулија* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, рад у паровима	текстуална, дијалошка, демонстративна	Читанке, свеске, електронска презентација	књижевност, језик, језичка култура, географија
6.	98.	Виљем Шекспир: *Ромео и Јулија* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, рад у пару	текстуална, дијалошка, демонстративна	Читанке, свеске, електронска презентација	књижевност, језик, језичка култура
6.	99.	Права и релативна значења презента СЈ.3.3.6, СЈ.1.3.10, СЈ.2.3.8.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, писана, монолошка	Граматике, свеске, Радне свеске	књижевност, језик, језичка култура
6.	100.	Сергеј Јесењин: *Писмо мајци* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.3, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, текстуална, монолошка	Читанке, свеске	књижевност, језичка култура
6.	101.	Права и релативна значења аориста и имперфекта СЈ.3.3.6, СЈ.1.3.10, СЈ.2.3.8.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, писана, монолошка	Граматике, свеске, Радне свеске	књижевност, језик, језичка култура
7.	102.	Петар Кочић: *Кроз мађаву* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, текстуална, монолошка	Читанке, свеске	књижевност, језик

7.	103.	Петар Кочић: *Кроз мећаву*; Правилан изговор (и)јекавског рефлекса јата и преношење акцента на проклитику СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	комбиновани (понављање и обрада новог градива)	фронтални, индивидуални	дијалошка, текстуална, монолошка	Читанке, свеске, Радне свеске	књижевност, језик, језичка културе
7.	104	Права и релативна значења перфекта и плусквамперфекта СЈ3.3.6, СЈ.1.3.10, СЈ2.3.8.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, писана, монолошка	Граматике, свеске, Радне свеске	књижевност, језик, језичка култура
7.	105.	Данило Киш: *Ноћ и маїла* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, групни	текстуална, дијалошка	Читанка, свеске	језик, историја
7.	106.	Права и релативна значења футура I и футура II СЈ3.3.6, СЈ.1.3.10, СЈ2.3.8.	обрада новог градива	фронтални, рад у пару	текстуална, дијалошка	Граматике, свеске, Радне свеске	књижевност, језик, језичка култура
7.	107.	Библиографија, појмовник, индекс СЈ2.1.4.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, текстуална	Граматике, свеске, Радне свеске	језичка култура, језик
7.	108.	Бранислав Нушић: *Сумњиво лице* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7, СЈ.2.4.9.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, рад у пару, групни	текстуална, дијалошка, монолошка, демонстративна	Читанка, свеске, електронска презентација, инсерти из филма	књижевност, језичка култура, историја
7.	109.	Бранислав Нушић: *Сумњиво лице* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7, СЈ.2.4.9.	комбиновани (понављање и обрада новог градива)	фронтални, индивидуални, рад у пару, групни	дијалошка, монолошка, текстуална, демонстративна	Читанка, свеске, инсерти из филма	књижевност, језичка култура, историја
7.	110.	Значења инфинитива и глаголских придева СЈ3.3.6, СЈ.1.3.10, СЈ2.3.8.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, писана, монолошка	Граматике, свеске, Радне свеске, наставни лист	језик, језичка култура
7.	111.	Молијер: *Грађанин ӣлемић* (одломак) СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, групни	дијалошка, монолошка, текстуална	Читанка, свеске	књижевност, језик

Школска _____ година

ОПЕРАТИВНИ ПЛАН РАДА НАСТАВНИКА ЗА МЕСЕЦ: АПРИЛ, _____ године

Назив предмета: **СРПСКИ ЈЕЗИК** Разред: **осми** Недељни фонд часова: **4**

Редни бр. наст. теме	**Редни број часа**	**Назив наставне јединице** **Стандарди**	**Тип часа**	**Облик рада**	**Наставне методе**	**Наставна средства**	**Корелација**
7.	112.	Анализа домаћег задатка: Карактеризација драмског лика по избору СЈ. 1.2.2/3, СЈ. 2.2.1/5, СЈ. 3.2.1.	увежбавање и утврђивање градива и провера знања	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка, текстуална	Читанка, свеске	језик, језичка култура, књижевност
7.	113.	Значења глаголских прилога СЈ3.3.6, СЈ.1.3.10, СЈ2.3.8.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, рад у пару	дијалошка, монолошка, писана	Граматика, свеске, Радне свеске	књижевност, језик, страни језици
7.	114.	Понављање и утврђивање градива о значењима и функцијама глаголских облика СЈ3.3.6, СЈ.1.3.10, СЈ2.3.8.	увежбавање и утврђивање градива	фронатални, иднивидуални	дијалошка, монолошка, писана	Граматика, свеске, Радне свеске, наставни листови	језик
7.	115.	Контролни задатак – значења и функције глаголских облика СЈ3.3.6, СЈ.1.3.10, СЈ2.3.8.	провера знања	иднивидуални	писана, метода самост. радова ученика	наставни листови	језик
7.	116.	Репортажа СЈ.1.1.2, СЈ.2.1.2, СЈ.1.1.5, СЈ.2.1.5, СЈ.1.1.6, СЈ.2.1.6.	обрада новог градива	фронатални, иднивидуални	дијалошка, монолошка, текстуална	Граматика, свеске, Радне свеске	језик, језичка култура, књижевност
7.	117.	Четврти писмени задатак СЈ.1.2. 1/2/3, СЈ.2.2.1, СЈ.3.2. 1/5.	провера знања	индивидуални	писана, метода самост. радова ученика	вежбанке	језик, језичка култура, књижевност
7.	118.	Анализа писменог задатка СЈ. 1.2. 1/2/3/8, СЈ. 2. 2. 1/5, СЈ. 3. 2. 1/5	увежбавање и утврђивање градива	фронтални, рад у пару	дијалошка, монолошка	вежбанке, свеске	језик, језичка култура, књижевност

8.	119.	Исправак писменог задатка СЈ. 1.2.1/2/3/8, СЈ.2.2.1/5, СЈ.3.2.1/5	увежбавање и утврђивање градива	индивидуални	писана, метода самост. радова ученика	вежбанке	језик, језичка култура, књижевност
8.	120.	Расправа и пропагандни текст – објективно и пристрасно приказивање чињеница СЈ.1.1.2, СЈ.2.1.2.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, рад у пару	дијалошка, монолошка, текстуална	Граматика, свеске, Радне свеске	језик, језичка култура
8.	121.	Анализа домаћег задатка – расправа или репортажа СЈ.1.1.2, СЈ.2.1.2.	увежбавање и утврђивање градива и провера знања	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка	свеске	језик, језичка култура
8.	122.	Грађење речи – суфиксација и слагање СЈ.1.3.5, СЈ.2.3.2, СЈ.3.3.2.	понављање и обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка, демонстративна	Граматика, свеске, Радне свеске, електронска презентација	језик
8.	123.	Реклама СЈ.2.1.6.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, рад у пару	дијалошка, монолошка, демонстративна	Граматика, свеске, Радне свеске, електронска презентација	језик, језичка култура

Школска _____ година

ОПЕРАТИВНИ ПЛАН РАДА НАСТАВНИКА ЗА МЕСЕЦ: МАЈ, _____ године

Назив предмета: **СРПСКИ ЈЕЗИК** Разред: **осми** Недељни фонд часова: **4**

Редни бр. наст. теме	**Редни број часа**	**Назив наставне јединице** **Стандарди**	**Тип часа**	**Облик рада**	**Наставне методе**	**Наставна средства**	**Корелација**
8.	124.	Комбиновано грађење, грађење претварањем, гласовне промене у вези са грађењем речи СЈ.1.3.5, СЈ.2.3.4, СЈ.2.3.2, СЈ.3.3.2.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	демонстративна, дијалошка, монолошка, текстуална	Граматика, свеске, Радне свеске, електронска презентација	језик
8.	125.	Иво Андрић*: Деца* СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.4, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка	Читанка, свеске	историја, веронаука
8.	126.	Критички приказ СЈ.1.1.7, СЈ.2.1.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка, текстуална	Граматика, свеске, Радне свеске	језик, историја
8.	127.	Анализа домаћег задатка: Критички приказ филма / позоришне представе по избору СЈ.1.2.2/3, СЈ. 2.2.1/5, СЈ. 3.2.1.	увежбавање и утврђивање градива и провера знања	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка	свеске	књижевност, језик
8.	128.	Једнозначне и вишезначне речи СЈ.1.3.12, СЈ.2.3.9, СЈ.1.3.13, СЈ.3.3.7, СЈ.1.3.16.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални, рад у пару	дијалошка, монолошка	Граматика, свеске, Радне свеске, *Речник српскога језика*, Матица српска	језик
8.	129.	Акценатска норма СЈ.1.3.1, СЈ.2.3.1, СЈ.3.3.1.	комбиновани (понављање и обрада новог градива)	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка, писана	Граматика, свеске, Радне свеске, *Речник српскога језика*, Матица српска	језик

8.	130.	Акценатска норма; Генитивни знак СЈ.1.3.1, СЈ.2.3.1, СЈ.3.3.1.	комбиновани (понављање и обрада новог градива)	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка, писана	Граматика, свеске, Радне свеске, Правопис, *Речник српскоīа језика*, Матица српска	језик, језичка култура
8.	131.	Бирократски језик СЈ.1.3.11.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	текстуална, дијалошка, монолошка	Граматика, свеске, Радне свеске	језик, језичка култура
8.	132.	Говорна и писмена вежба: попуњавање различитих образаца; Читање и разумевање дијаграма и графикона СЈ.1.2.6, СЈ.1.1.8, СЈ.3.1.4.	увежбавање и утврђивање градива	фронтални, индивидуални, рад у паровима	текстуална, дијалошка, монолошка, писана	Граматика, свеске, Радне свеске	језик, језичка култура, историја, географија
8.	133.	Избор из савремене српске прозе СЈ.1.4.1, СЈ.1.4.2, СЈ.1.4.3, СЈ.1.4.4, СЈ.1.4.5, СЈ.1.4.6, СЈ.1.4.7, СЈ.1.4.8, СЈ.1.4.9, СЈ.2.4.1, СЈ.2.4.2, СЈ.2.4.4, СЈ.2.4.5, СЈ.2.4.6, СЈ.2.4.8, СЈ.3.4.1, СЈ.3.4.2, СЈ.3.4.4, СЈ.3.4.5, СЈ.3.4.6, СЈ.3.4.7.	обрада новог градива	фронтални, индивидуални	текстуална, дијалошка, монолошка	Читанке, свеске	књижевност, језик
8.	134.	Обнављање и систематизовање градива из претходних разреда ради припреме за завршни испит СЈ.1.3.1, СЈ.1.3.3, СЈ.1.3.4, СЈ.2.3.1, СЈ.2.3.2, СЈ.2.3.3, СЈ.3.3.1, СЈ.3.3.2, СЈ.3.3.3, СЈ.3.3.4.	обнављање градива и систематизација знања	фронтални, индивидуални, групни	текстуална, дијалошка, монолошка, писана	Граматика, свеске, Радне свеске	књижевност, језик, језичка култура
8.	135.	Обнављање и систематизовање градива из претходних разреда ради припреме за завршни испит СЈ.1.3.1, СЈ.1.3.3, СЈ.1.3.4, СЈ.2.3.1, СЈ.2.3.2, СЈ.2.3.3, СЈ.3.3.1, СЈ.3.3.2, СЈ.3.3.3, СЈ.3.3.4.	обнављање градива и систематизација знања	фронтални, индивидуални, групни	текстуална, дијалошка, монолошка, писана	Граматика, свеске, Радне свеске	књижевност, језик, језичка култура
8.	136.	Говорна вежба – причање о доживљајима са ефектним почетком и завршетком: *Пред враūима нове школе* СЈ.1.2.5.	увежбавање и утврђивање градива	фронтални, индивидуални	дијалошка, монолошка	свеске	језичка култура

10. МЕТОДИЧКЕ ИНТЕРПРЕТАЦИЈЕ ОДАБРАНИХ ТЕМА ИЗ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КУЛТУРЕ ИЗРАЖАВАЊА ЗА 8. РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Апликација 1.

Наставна јединица	**Развој српског књижевног језика: српскословенски, рускословенски, славеносрпски**
Тип часа	обрада
Облици рада	фронтални, индивидуални
Наставне методе	дијалошка, монолошка, демонстративна
Наставна средства	електронска презентација
Циљ часа	уочавање основних фаза у развоју српског књижевног језика од старословенске епохе до Вуковог раздобља; усвајање основних карактеристика језичких идиома карактеристичних за одређену фазу у историјском развоју језика
Образовни, васпитни и функционални задаци	уочавање континуитета у развоју српског књижевног језика; понављање градива у вези са настанком старословенског језика и мисионарским радом Ћирила и Методија са циљем да се ученици уведу у српскословенску епоху; упознавање са основним карактеристикама првих писама: глагољице и ћирилице; упознавање са појмом редакција или рецензија; српска редакција старословенског језика и руска редакција српског језика; увод у рускословенску и славеносрпску епоху; упознавање са најстаријим рукописима писаним ћирилицом (Мирослављево јеванђеље, Повеља Кулина бана, Душанов законик); развијање позитивног односа према традицији и културном наслеђу, поштовање тековина наших предака и схватање значаја писане речи за културу и напредак друшва у целини
Литература	Ивић, Павле (2001). *Срӣски народ и њеӣов језик*. Сремски Карловци – Нови Сад. Ивић, Павле (1998). *Преӣлед исӣорије срӣскоӣ језика*. Сремски Карловци – Нови Сад.
Временска структура часа	уводни део: 10 мин. главни део: 30 мин. завршни део: 5 мин.
Напомена Веома је важно да се ученицима прикажу писма, први рукописи и сл. како би им се та веома удаљена епоха приближила и учинила мање апстрактном; наставник може да креира сопствени материјал, а ми предлажемо електронску презентацију у комбинацији са вербалним методама (монолошком и дијалошком).	

Модел за уводни мотивациони разговор

Читање одабраног одломка из уџбеника: Бранислав Нушић, *Мрӣви језици*

– За које језике кажемо да су мртви? Зашто се у њиховом називу налази такво одређење?– По чему се они разликују од живих језика?

– Да ли су мртви језици заиста „мртви“? Имају ли они своју примену и данас? Где се, на пример, користи латински језик? Да ли знаш неку латинску изреку?

– Старословенеки језик се убраја у мртве језике. Којим су писмом писали Стари Словени? – Ко је Старим Словенима донео писменост заједно са хришћанством? Како су Стари Словени живели пре Моравске мисије? Како су се Константин Фиолозоф и брат му Методије спремили за Моравску мисију? Због чега је ова мисија значајна у ширем културолошком смислу?

Подсетимо се (уз помоћ електронске презентације)
За активирање постојећег знања о старословенском језику определили смо се за електронску презентацију. Овакав вид наставног рада сматрамо вишеструко корисним. Наиме, одабраним графичким приказима и сликама могуће је лакше приближити ове ученицима у великој мери апстрактне теме и појмове, с једне стране, и са друге, креираним моделима за разговор ученици ће се укључити у активно промишљање и сагледавање одабране теме. Комбиновањем методичких поступака демонстративне и дијалошке методе може се постићи квалитетан и функционалан методички приступ презентованом градиву.

Прилог 1. (електронска презентација)[1]

Почеци словенске писмености

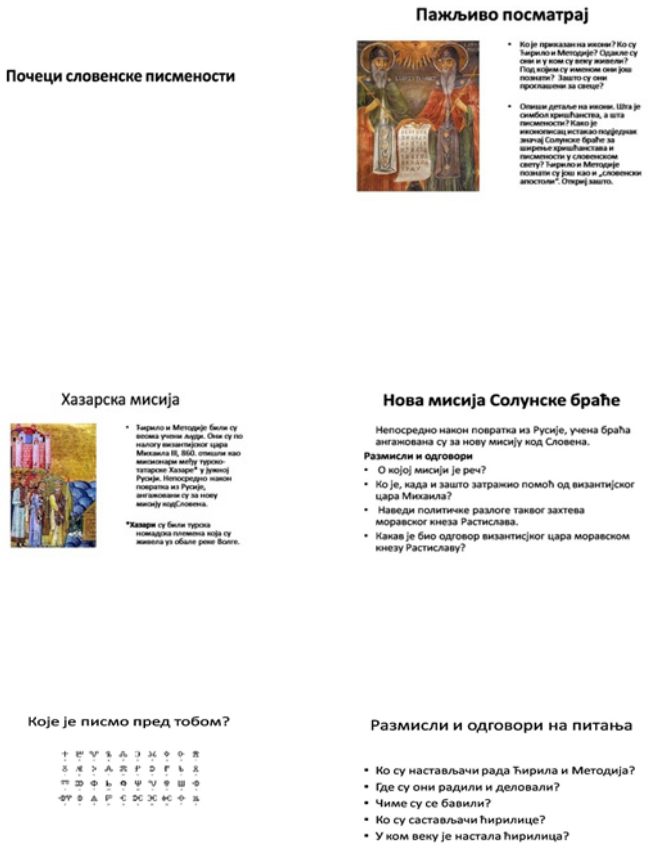

[1] Ученици могу и сами припремити презентацију, ова се нуди само као модел.

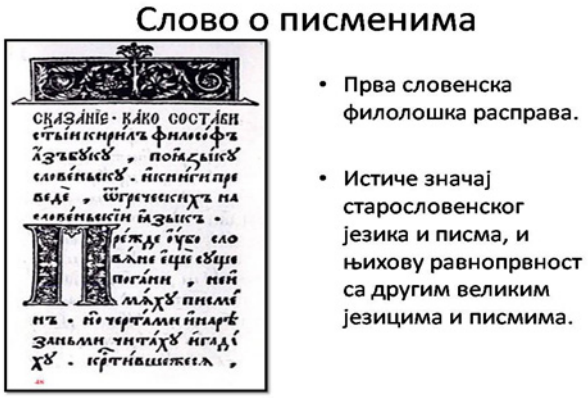

Опште методичке напомене

Понављањем градива о раду Солунске браће, старословенском језику, глагољици и раду ученика Ћирила и Методија остварује се неопходан континуитет у сагледавању наредних фаза у развоју српског језика. Неопходно је, такође, историјске језичке идиоме посматрати у контексту друштвених, политичких и културних прилика карактеристичних за доба у којем су настали, развијали се и употребљавали у одређеним видовима језичке продукције и одређеним књижевним и другим функционалним стиловима. Како су ове теме ученицима потпуно нове, препоручујемо употребу монолошке методе са елементима методе демонстрирања (приказ писма, читање одабраних текстова, графички прикази, географске мапе и сл.). Употреба слика и фотографија у обради одређене наставне јединице представља рад у посебном програму (вид програмиране наставе). Обрада неке теме програмом у сликама реализује се у три етапе:

а) најава теме, која може започети постављањем питања или кратком информацијом што се илуструје одговарајућом сликом;

б) ученици пажљиво посматрају слику и настоје да проникну у садржај који она „носи“;

в) ученици саопштавају запажања и закључак до којих су дошли посматрањем.

Поред наведеног модела, питања у вези са хронолошким развојем српског језика могу се методички интерпретирати у духу корелацијско-интеграцијског методичког система, уз нужно издвајање кључних корелата који ће бити сагледани са аспекта историје језика, историје, историје књижевности, ликовне уметности и архитектуре, па и музике онога доба. Како би се постигла што већа активност ученика, пожељно је осмислити истраживачке задатке са јасно дефинисаним циљевима истраживања.

Српскословенски језик (српска редакција старословенског језика)

Модел за уводни разговор
– У ком раздобљу се употребљавао старословенски језик?
– Која су два писма била у употреби?
Ученике треба упутити на уџбеник где се налази приказ старословенске ћирилице, а посебно на табелу у којој се паралелно приказују прва слова глагољице и ћирилице. Нека их упореде, покушају да напишу слова глагољице и сл.

Требало би истаћи прву етапу у развоју српског књижевног језика, која траје од IX до XII века, језик и писма тог раздобља.

Следи српскословенска епоха. Ученици и сами могу закључити да се почетак употребе српскословенског језика везује за XII век. Важно је да се упознају са чињеницама у вези са настанком овога језика. Као битно обележје наводимо диглосију – паралелно постојање и употребу старословенског језика (књижевног и богослужбеног језика) и народног језика. Уношење црта народног језика у строго канонизовани старословенски језик потпуно је природан процес. Тако је српском редакцијом старословенског језика (уношењем елемената народног говора у старословенски) настао српскословенски језик. Како би се лакше усвојио нови појам, требало би објаснити мотивацију за именовање самога језика: српски и словенски. То би могао бити задатак за ученике.

Прилог 2. (електронска презентација)
Српскословенски рукописи
Уз приказивање слајдова наставник треба да даје и детаљнија објашњења у вези са најстаријим споменицима писаним ћирилицом. Потребно је да се успостави корелација са историјским подацима. То је добра прилика да се и ученици укључе у рад. Теме за разговор могу бити шире постављене (Српска средњовековна држава и њени владари) или се могу усмерити на историјске личности са којима се наведена дела доводе у везу. Ученике треба упознати и са употребом српскословенског језика.

Задатак
Српскословенски језик у почетку се јављао искључиво као језик цркве, богослужбених књига, али је временом почео да се користи и у оригиналној и преведеној књижевности.
Ученицима треба представити најзначајније сачуване рукописе из овог периода:
Житије светоī Симеона од Светог Саве
Повеља бана Кулина (крај XII века)
Душанов законик (XIV век)

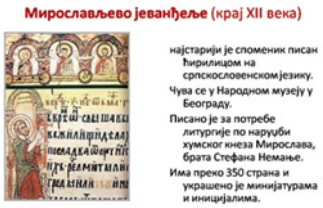

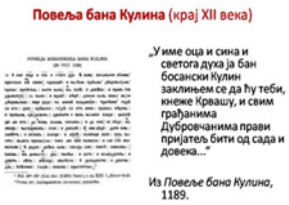

– Које од наведених дела припада књижевности? Ком функционалном стилу припадају друга два дела?

С обзиром на то да *Мирослављево јеванђеље* представља дело непроцењиве вредности српског културног наслеђа, наставник га може опширније и детаљније представити. На сликама се види да је текст јеванђеља писан у два ступца црном бојом, а већина наслова црвеном бојом. Веома је богато украшено, садржи чак 296 минијатура цртаних пером, а затим бојених црвеном, зеленом, жутом и белом бојом и украшених златом. Иницијали су разноврсни, са геометријским преплетом, биљним елементима и представама стварних и фантастичних животиња, а постоје и иницијали са људском фигуром. Све се то на сликама види, а може се ученицима и рећи.

– Од средине XVI до краја XVII века, у крајевима под турском влашћу књижевни рад је углавном ограничен на црквене потребе и негује се само по црквама и манастирима. Српскословенски језик користио се од XII до прве половине XVIII века.

Важно је саопштити ове информације и јасно временски омеђити српскословенско раздобље у развоју српског књижевног језика.

Рускословенски језик (руска редакција старословенског језика)

Ученици би могли самостално да објасне како је дошло до стварање рускословенског језика. Треба да упореде називе: *старословенски*, *српскословенски*, *рускословенски* и аналогијом да закључе (с обзиром на то да им је познат појам редакције) да је рускословенски језик руска редакција старословенског језика (настао је уношењем елемената руског језика у старословенски).

Модел за разговор

– Колико дуго је био у употреби српскословенски језик?

– Коју је он функцију вршио:

а) био је народни језик;

б) био је књижевни језик;

в) употребљавао се само у цркви.

Питањем овога типа (избора) ученици треба не само случајним одабиром да дају одговор, већ је нужно и објашњење. Понуђени одговори проблематизују, у ствари, домен употребе српскословенског језика, а код ученика треба да се развије упитаност: Којим се језиком служи народ? Постоји ли поново паралелна употреба књижевног (српскословенског) и

народног језика? Зашто је дошло до смене српскословенског језика новим рускословенским језиком?

Наставник треба да приближи ученицима историјски контекст (положај Срба у Аустријском царству) и повеже га са језичким развојем. Очекује се одговор на два питања:
а) Зашто је било важно да се Срби не покатоличе? Ово питање треба шире сагледати, са различитих аспеката (у верском, културолошком, политичком и историјском смислу).
б) Зашто се Срби обраћају Русима за помоћ? На који начин им Руси пружају помоћ?
Требало би да ученици прочитају текст у уџбенику.

За оне који желе више

Двадесетих и тридесетих година XVIII века у Војводину стижу **руски учитељи**. Они доносе са собом књиге и отварају школе. Књиге које су донели биле су написане на **рускословенском језику**, руској редакцији старословенског језика.
На рускословенском језику преписивана су или штампана црквена дела, он је употребљаван у црквеној и школској администрацији, а њиме су превођена и књижевна дела. Рускословенски језик био је још удаљенији од народног језика него српскословенски. Зато су неки писци писали упоредо на рускословенском и народном језику (Јован Рајић, Захарија Орфелин).

Славеносрпски језик

– Убрзо после одласка руских учитеља рускословенски је почео и да се посрбљава. У њега се уносе елементи српског народног језика. Тако се крајем XVIII века посрбљавањем рускословенског, уз увођење неких елемената српскословенског и руског књижевног језика, ствара нови српски књижевни језик – славеносрпски. Треба навести *Славеносрпски маѓазин* Захарија Орфелина, први часопис објављен на славеносрпском језику, штампан 1768. године у Венецији. Неопходно је истаћи значај овога часописа.

На крају, као својеврсну синтезу у уочавању континуитета у историјском развоју српског књижевног језика до Вука Караџића, ученици треба самостално да попуне следећу табелу (распоред података у табели није исти као у уџбенику). Потребно је да хронолошки одреде када је одређени језик био у употреби.

старословенски	српскословенски	рускословенски	славеносрпски

Апликација 2.

Наставна јединица	**Развој лексике српског језика**
Тип часа	обрада
Облици рада	фронтални, групни, индивидуални
Наставне методе	дијалошка, монолошка, демонстративна, рад на тексту
Наставна средства	наставни листови, *Речник српскоѓа језика* (2007), Иван Клајн и Милан Шипка: *Велики речник страних речи и израза*
Циљ часа	упознавање ученика са основним лексиколошким појмовима и критеријумом за класификацију речи према пореклу
Образовни, васпитни и функционални задаци	усвајање основних лексиколошких појмова – лексема, лексика, лексикон; сагледавање структуре лексикона на основу порекла речи у српском језику, усвајање основне

	класификације (аутохтоне речи и речи страног порекла – позајмљенице односно посуђенице); упознавање са комплексном структуром лексикона српског језика и статуса речи странога порекла у њему; развијање свести о томе да су у појединим доменима српског језика речи страног порекла незамењиве и оправдане (терминологије, језик науке и сл.) док у књижевном стваралаштву могу имати наглашену стилску вредност, а да је присуство неких, посебно новијих англицизама, неоправдано и непожељно, нарочито када постоје одговарајући домаћи еквиваленти – развијање критичке свести о оправданости односно неоправданости присуства и употребе страних речи у српском језику; препознавање речи странога порекла у конкретном тексту с намером да се открије њихово порекло и сврсисходност њихове употребе; упознавање са речницима српског језика и речницима речи страног порекла и стицање навике за коришћење речника
Литература	Драгићевић, Рајна (2007). *Лексикологија српског језика*, Београд: Завод за уџбенике. Шипка, Данко (1998). *Основи лексикологије и сродних дисциплина*. Нови Сад: Матица српска.
Временска структура часа	уводни део: 7 мин. главни део: 18 мин. завршни део: 20 мин.
Напомена С обзиром на комплексност ове наставне јединице и велики број нових појмова и термина које ученици треба да усвоје предлажемо комбиновани облик рада који је заснован на фронталном и групном облику рада. За обраду лексиколошких термина, који су у уџбенику посебно издвојени и графички приказани, предлажемо мононолошки приступ у комбинацији са елементима дијалошке методе. Са кључним терминима: *лексема*, *лексика* и *лексикон* ученици су већ имали додира, али је овога пута потребно њихово прецизно терминолошко и појмовно одређење.	

Модел за разговор

– Покушајте да одредите шта се подразумева под лингвистичким појмом *реч*.

– Које услове треба да задовољи одређени гласовни склоп да би могао имати статус речи?

– Колико има речи, по вашем мишљењу, у следећој реченици: *Рука руку миње.*

– Да ли су облици *рука* и *руку* две посебне речи?

– Ако бисмо желели да сазнамо која све значења има реч *рука,* у ком бисмо је облику потражили у, на пример, *Речнику српског језика* (2007)?

– Такав облик именске речи (номинатив једнине) уједно је и облик у којем се реч представља у речнику. Она се назива лексемом или одредницом. Међутим, лексема означава и укупност свих облика једне речи и сва њена значења (*рука*, *руке*, *руци*, *руку*, *руко*, *руком*, *руци*, *руке*...).

Значења лексеме *рука* треба прочитати у *Речнику српског језика* (2007).

– У ком бисте облику у истом речнику потрежили глаголски облик *мије*? Глаголи се у речнику приказују такође у свом основном облику – инфинитиву. Да ли су и глаголи у речнику лексеме? У којим се све облицима глаголи могу наћи?
– Шта се подразумева под појмом *лексика*?
Наставник треба да нагласи да се под овим појмом у ширем смислу подразумевају све речи једног језика. У том смислу се користи и термин *лексикон*.
– Који је други назив за речнике?

Монолошком методом наставник треба да нагласи да је лексикон веома сложен феномен и да се речи у оквиру лексикона могу представљати, описивати и класификовати према различитим критеријумима. Један од критеријума је и порекло речи.

До овог закључка долазимо заједно на основу анализе лингвометодичког предлошка. Економичности ради добро би било припремити наставне листове или графофолију на којој ће се налазити лингвометодички предложак и објашњење речи.

Лингвометодички предложак 1

Фотосинтеза [φότος (светлост), συν- (заједно) и τιθεναι (ставити)] је важан биохемијски процес у којем биљке, алге и неке бактерије користе енергију сунчевог зрачења као извор енергије за синтезу хране. Тада се од простог неорганског материјала синтетишу шећери – моносахариди. Овако синтетисане органске материје представљају извор хране и енергије како биљкама у којима се синтетишу, тако и осталим организмима на Земљи, што чини овај процес круцијалним за опстанак живота на Земљи. Фотосинтеза је заслужна и за константну производњу кисеоника. Организми који производе енергију фотосинтезом називају се фототрофи.

– Издвајамо заједно речи домаћег порекла, и оне које су страног порекла.
– Речи: *важан*, *биљка*, *користити*, *извор*, *храна*, *прост*, *представљати*... имају домаће порекло.
– Речи: *фотосинтеза*, *биохемијски*, *процес*, *енергија*, *материјал*, *моносахарид*, *организам*... речи су страног порекла. Углавном долазе из грчког и латинског језика. Ту је и реч *шећер* чије страно, турско, порекло више не осећамо и која нема домаћу одговарајућу замену.
– Реч *биохемијски* састављена је од грчког префикса *био*-, старолатинске речи *хемија* и домаћег суфикса -*ски*.
Овако су речи дефинисане у *Великом речнику страних речи и израза* Ивана Клајна и Милана Шипке:

енергија, -е ж [грч. enérgeia рад] 1. физичка величина која подразумева способност тела да се крећу и узајамно делују, јачина, снага. 2. спремност на рад, активност, одлучност, замах, полет.

био- [грч. bíos живот] први део сложенице са значењем: који се односи на живот, животни.

хемија и кемија, -е ж [срлат. chymia, према khēmeía, khymeía мешање метала од ар. al-hami, према Hami, Hemi Египат] наука која се бави проучавањем промена у материји и закона по којима се те промене врше.
Требало би да покушају да стране речи замене одговарајућим домаћим речима и да открију у којим случајевима је то немогуће.
Уводе се термини **позајмљеница** и **посуђеница**.
Поједине речи страног порекла више не доживљавамо као туђе. За њих обично немамо одговарајућу домаћу реч: *шећер, бубреī*, *јаст̄ук*, *лот̄та*, *сунђер*, *соба*, *чизма*, *кифла*...
Поједине су део научног језика и стога су веома важне: *деклинација*, *морфолоīија*, *фот̄осинт̄еза*, *електрицит̄ет̄*, *īројекција*...
Неке су присутне, а нису неопходне: *шоīинī*, *фан*, *ст̄еји*...
Поједине су застареле, па их ретко можемо чути: *дувар*, *басамак*, *īенџер*...

Задаци за групни облик рада
Потребно је да задатке наставник унапред припреми на наставним листовима. На часу ће формирати групе. Ученици имају на располагању 20 минута да реше задатке на наставним листовима.

Прва група

„Дахије пошљу у сваку касабу својим муселимима заповест тајно, и одреде им дан, да сваки муселим свога кнеза погуби; а Фочић Мемед-ага, не могавши се поуздати да ће мога оца и Бирчанина други ко моћи погубити, науми сам тога ради изаћи у Ваљево. Зато поручи да долази у ваљевску и шабачку нахију у теферич и да лови, но да му кнезови конаке преправљају и друге заире што му на 200 момака треба. У јануарју крене дахија Фочић Мемед-ага, удари у Зеоке и код куће кнеза Станоја руча. Премда су и Станоје и Хаџи Рувим записани били у тефтеру да погину, опет није за онда кнезу Станоју ништа хтео, да се не би чуло и да не би мој отац и Бирчанин побегли.“

Из *Мемоара* Проте Матеје Ненадовића

– Прочитајте текст о турцизмима у уџбенику и одговорите на питања.
– Како су турцизми ушли у српски језик?
– Прочитајте одломак из *Мемоара* и издвојте турцизме. Који се од њих још увек могу понекад чути у свакодневном разговору? С којим циљем су турцизми употребљени у овом тексту?
– Наведите оне турцизме чија значења знате, а затим потражите у *Великом речнику ст̄раних речи и израза* значења оних турцизама које не знате.
– Саставите према азбучном реду мали речник турцизама из овог одломка.

Трећа група
„Електронски отпад или е-отпад је назив за истрошене електронске производе: компјутере, штампаче, тонере, мониторе, мобилне телефоне, телевизоре, факс машине и фотокопире, али и батерије, каблове и дискове који нам више нису потребни.
Уколико се електронски уређаји баце у смеће и заврше на депонијама или се неправилно рециклирају, њихове штетне хемикалије завршиће у земљишту, ваздуху или води.“

Из часописа *Национална īеоīрафија јуниор*

– Из наведеног текста издвојте посуђенице. Оне су у српски језик стигле из различитих језика. Разврстајте их према пореклу.

грецизми _____

латинизми _____

галицизми _____

германизми _____

– Саставите према азбучном реду мали речник позајмљеница из овог одломка.

Неке од наведених речи су интернационализми. На основу чега препознајемо интернационализме?

– За коју су област материјалне културе везане наведене речи?

– За које позајмљенице постоје српски еквиваленти? Наведите их.

Четврта група

„Одлучујем се ипак да изађем на главну улицу и пређем преко пута у **дућан** код чика Лаке Царићевића. Субота је, можда он и **шегрт** Славко Мићашевић мере у папирне **кесе** **шећер** и со за сутра, за недељу, кад сељаци навале да **пазаре**, па да им помажем и слажем у **рафове** штаницле од фртаља и од пола киле. (...)

– Љубим руке, чика Лако!

– Здраво, Боро! Како си, колега?

Сви Цриħевићи ме зову тако, колега, и стрина Милка, и Миленко, и Мира, и Божана.

– Јел фришак лебац? – пита чика Лака.

– Фришак.

– Бил ми дао мало да коштам?

Зачуђен да матори људи воле леба и масти – никад их нисам видео да га једу – понудим га:

– Ево, узмите!

– Фала, колега, само ти једи! Тео сам да видим јесил амишан.“

Из *Аутобиографије о другима* Борислава Михајловића Михиза

– Из одломка издвојте речи за које мислите да су германизми.

– У одломку су истакнути турцизми. Који су се од наведених турцизама толико одомаћили да више и не осећамо њихово страно порекло?

– Проверите из ког језика долазе речи *папир* и *кила*.

– У одломку се налази и један хунгаризам. Наведите га и проверите у *Великом речнику страних речи и израза* његово значење.

– Саставите према азбучном реду мали речник позајмљеница из овог одломка.

Пета група

У току дугог периода еволуције, коју можемо схватити као непрекидан процес прилагођавања новим условима спољашње средине, често се дешавало да веома сродни организми дођу до веома различитих адаптивних решења, тако да данас, иако су генетички веома блиски, морфолошки изгледају веома различито. Овај процес морфолошког одвајања сродних организама назива се еколошка дивергенција.

Из *Биологије за 8. разред основне школе*, Дмитра Лакушића и Слободана Јовановића

– Из одломка издвојте речи страног порекла. Готово све су стигле из грчког или латинског језика. Разврстајте их на грецизме и латинизме.
– Проверите у *Великом речнику страних речи и израза* из ког језика долази реч *организам*.
– Ове се речи ретко користе у свакодневном разговору. У ком се функционалном стилу оне употребљавају?
– Издвојте оне термине који се тичу само биологије. Напишите њихова значења.
– Које значење у одломку има реч *морфолошки*?
– Напишите домаће еквиваленте за речи: *форма*, *индикатор*, *адаптиван.*
– Саставите према азбучном реду мали речник позајмљеница из овог текста.

Завршни део часа
У завршном делу свака група ученика има на располагању 4 минута да презентује свој рад.

Добро би било да неко од ученика направи на хамеру табелу из уџбеника у којој су приказане групе речи страног порекла у српском језику и да она стоји на видном месту у учионици.

старословенски језик	**слој прасловенских речи**	**VI и VII век**	**грецизми романизми (речи из локалних дијалеката латинског језика)**
српскословенски језик	с л а в е н и з м и	средина XVI и крај XVII	**турцизми**
рускословенски језик		Срби у Аустро-угарској	**германизми хунгаризми латинизми**
славеносрпски језик		XVIII и XIX век	**галицизми италијанизми интернационализи**
српски језик	од Вука до данас	друга половина XIX века **XX и XXI век**	**русизми** **англицизми**

Апликација 3.

Наставна јединица	**Синтагме – придевске, прилошке, глаголске**
Тип часа	комбиновани (понављање и обрада)
Облици рада	фронтални, рад у пару
Наставне методе	дијалошка, монолошка, демонстративна, рад на тексту
Наставна средства	слајдови или графофолије, наставни лист
Циљ часа	усвајање нових знања о врстама синтагми, уочавање и опис њихове структуре, уочавање синтаксичких функција које одређене синтагматске врсте могу имати
Образовни, васпитни и функционални задаци	обнављање и систематизација већ стечених знања о појму синтагме и именичкој врсти синтагми; утврђивање и усвајање критеријума за типологију синтагматских конструкција; идентификација главног (управног) члана синтагме и зависног синтагматског члана; уочавање међусобног односа синтагматских конституената (формално-граматички и семантички критеријум); уочавање односа између синтагме као синтаксичке јединице и реченице
Литература	Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике. Петровачки, Љиљана (2004). *Синтакса у настави српског језика и књижевности.* Нови Сад: Змај. Петровачки, Љиљана (2010). Процеси сазнавања синтаксичких појмова. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*. XXXV-2. 443–453. Поповић, Љубомир (1996). Морфосинтаксичке ниске. *Српски језик*. 1–2. 90–101.
Временска структура часа	уводни део: 5–7 мин. главни део: 30–35мин. завршни део: 5 мин.
Напомена Ова је припрема конципирана на елементима система учења путем откривања и то комбиновањем различитих метода и методичких поступака. Осим тога, предвиђен је поред фронталног и рад у паровима, што, из угла ученика, овај час чини динамичним. Наиме, везивањем за теме блиске ученичком узрасту и интересовању, одабиром адекватних и различитих сарадничких императива, задатака и питања – час постаје динамичнији.	

Модел за уводни мотивациони разговор

Препоручујемо да ученици из уџбеника прочитају одломак из текста И. Клајна „Синтагма је кренула“, а затим да се исти текст искористи као лингвометодички предложак. Пошто је ученицима појам синтагме познат, као и именичка врста синтагми, потребно је да они у тексту уоче и опишу издвојене именичке синтагме.

Ах, та модерна реч „синтагма“! Лингвисти узалуд објашњавају да је синтагма група од две или више узастопних речи повезаних по функцији (нпр. „вредно радити“ или „стара кућа крај реке“), али да у подели језичког ланца представља *мању јединицу од реченице*. Зато већ и „Сунце сја“ не може бити синтагма (јер садржи субјекат и предикат)...

Иван Клајн, *Синтагма је кренула*, из књиге *Странпутице смисла*

Графичким приказом који се може израдити на самом часу, пожељно је илустровати синтагматске спојеве са именицом *реч* као главним конституентом. Зависне чланове треба ученици самостално да наводе, а затим да саставе реченице у којима ће их употребити.

У претходним примерима у функцији зависног синтагматског конституента наведени су само придеви, ученици треба самостално на основу следећих примера да закључе које све јединице (врсте речи) могу заузети место зависног члана именичке синтагме: *моја* реч, *прве* речи, *много* речи, *једна* реч.

На основу примера и на основу свог предзнања ученици могу да закључе да зависни члан синтагме испуњава потребу именица за новим, прецизнијим одређењима. Ученици у раду могу да се користе уџбеником и то ће им помоћи да буду сигурнији у доношењу закључака и при анализи конкретних примера синтагми. У тој анализи потребно је да они уочавају да се у именичкој синтагми приликом одређивања именице, поред значењских односа, успостављају и граматички – конгруенција у роду, броју и падежу.

У **главном делу часа** појмовно уводимо нове врсте синтагми. Ученике треба навести да путема аналогије самостално дођу до следећих закључака:

– Врсте синтагми разликујемо према томе којој врсти речи припада управни (главни) члан синтагме.

- именичка синтагма: са именицом као главним чланом
- придевска синтагма: са придевом као главним чланом
- глаголска синтагма: са глаголом као главним чланом
- прилошка синтагма: са прилогом као главним чланом

Придевске синтагме

На основу примера и графичких приказа у уџбенику, који се могу приказати и као слајдови или на графофолији, требало би заједно са ученицима откривати структуру придевске синтагме.

Уопштеним приказом постиже се неопходан ниво апстракције посматраног проблема. Међутим, ученици могу веома једноставно, самосталним примерима, полазни уопштени приказ поново транспоновати у конкретан, а ако још од ученика захтевамо да самостално саставе реченице у којима ће употребити креиране примере, онда је процес учења зокружен, а њихово знање функционално.

Нужно је да се на часу истакне синтаксичка функција придевских синтагми. Ученици треба самостално да открију коју службу у реченици врши придевска синтагма и какав је њен формално-граматички и семантички однос са именицом на коју се односи. Ови се проблеми могу сагледати на истом примеру из уџбеника, али наставник може, наравно, и на својим примерима или примерима ученика да разматра ова питања.

Уводи се затим појам уже и шире синтагме:
– И придевска синтагма, као и придев, одређује именицу. Стога је она веома често део *шире (сложене)синтаѓме,* и то као њен зависни члан. Уже синтагме се уклапају једна у другу и тако чине сложену синтагму, што се веома лепо може видети на графичком приказу. Важно је да ученици препознају најпре смисаону целину, а да, затим, уоче структуру која је носилац значења и оне структуре (зависне) које су у функцији детерминатора. У ужој синтагми зависни члан је реч, а у широј синтагми зависни члан је синтагма.

Прилошке синтагме

Ученици треба самостално да открију структуру прилошких синтагми и да на основу датих примера уоче која је њихова функција у реченици. Требало би да својим примерима поткрепе уочене карактеристике прилошких синтгами.

Глаголске синтагме

Заједно са ученицима откривамо структуру и специфична обележја глаголских синтагми, нарочито је важно да схвате како у глаголској синтагми главни члан никада не може бити глагол у личном глаголском облику. Треба да самостално дођу до одговора и открију зашто је то тако. Поново нека читају Клајнов текст и у њему пронађу поткрепљење за свој одговор.

Након прегледа класификације синтагми према управном члану, потребно је у основним цртама сагледати и функције синтагми. Након уводних реченица којима наставник истиче двоструку функцију синтагми: прву функцију остварују као чланови реченице; друга им је улога да ближе одређују појмове и да тако дају прецизније податке у вези са главном речју, ученици треба на примерима из уџбеника самостално да идентификују синтаксичке функције синтагми – субјекта, објекта, прилошких одредби.

Завршни део часа

На крају часа уз мали подсетник у виду табеларног приказа врста синтагми и наставни лист утврђујемо и увежбавамо обрађено градиво.

Врсте синтагми	Примери
именичке	Сава је пренео *очеве мошти* у Студеницу.
придевске	Украшена је *врло раскошним* украсима.
прилошке	Студеница је *веома брзо* стекла висок углед
глаголске	*Предано молећи се*, исказао је љубав према оцу.

НАСТАВНИ ЛИСТ

1. задатак

Из следећих реченица издвој синтагме. Одреди главни члан за сваку синтагму и врсту којој припада.

Наша наставница није јако строга.

Јесења киша је врло дуго падала на уснули град.

До нас је дотрчао комшијски пас весело машући репом.

синтагма	главни члан	врста

2. задатак

Сваки пар ће добити по једну реч од које треба да створи што већи број синтагми у којима ће та реч бити главни члан. На пример, *вода*: питка вода, вода са извора, топла вода, морска вода, вода из бунара... Речи треба исписати на табли док ученици решавају први задатак.

3. задатак

Користећи што већи број синтагми, опиши у три или четири реченице свог најбољег друга или другарицу.

Апликација 4.

Наставна јединица	**Главне особине писаних стилова јавне комуникације – публицистичког, научног, административног**
Тип часа	обрада
Облици рада	фронтални, индивидуални
Наставне методе	дијалошка, монолошка, демонстративна, рад на тексту
Наставна средства	наставни листови, пано
Циљ часа	упознавање ученика са поделом и основним карактеристикама функционалних стилова
Образовни, васпитни и функционални задаци	обнављање градива о књижевноуметничком и разговорном стилу, упознавање са научним, административним и публицистичким стилом и њиховим одликама; оспособљавање ученика за препознавање текстова писаних различитим стиловима; неговање културе усменог и писаног изражавања уз примену прикладних изражајних средстава; оспособљавање ученика за употребу примереног функционалног стила у различитим комуникативним ситуацијама
Литература	Тошовић, Бранко (2002). *Функционални стилови*. Београд: Београдска књига. Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике.
Временска структура часа	уводни део: 5–7 мин. главни део: 25 мин. завршни део: 8–10 мин.
Напомена Тежиште методичке обраде ове наставне јединице усмерено је на истицање најуочљивијих специфичности функционалних стилова и на уочавање разлика које произилазе из употребе одређеног стила у специфичним комуникативним ситуацијама. За сваки функционални стил потребно је припремити репрезентативне примере. Наставник се може послужити предложеним примерима, али их може и самостално одабрати и методички интерпретирати.	

Уводни део часа

Интерпретација одреднице о стилу из *Великоī речника сшраних речи и израза* Ивана Клајна и Милана Шипке послужиће нам као мотивација за уводни разговор.

стил, -а м, мн. стилови [лат. stilus писаљка од грч. stýlos] 1. карактеристичан начин писменог и усменог изражавања; скуп карактеристичних црта, обележја материјалне културе (у ликовној уметности, архитектури, одевању и сл.) једне епохе или нације. 2. карактеристика, обележје, облик рада, живота, игре, спорта и сл.; начин понашања, опхођења. 3. обим, опсег. 4. начин рачунања година. 5. ист. писаљка старих Грка и Римљана.

– У колико различитих значења се јавља реч *сшил*?

Прво значење лексеме *сшил* може послужити уједно и као најава теме ове наставне јединице и повод за разговор о стилу у ужем (лингвостилистичком) и ширем (књижевноуметничком, културолошком, историјском и сл.) значењу.

– У ком значењу ви употребљавате реч стил? За кога сматрате да има добар односно лош стил? На шта при том мислите (особине, поступке, одевање...)?

– Пажљиво прочитај следећи дијалог и размисли ком функционалном стилу припада.

– Јуче сам био у Београду, па сам свратио у позориште!

– Стварно? Баш супер! Шта си гледао?

– Ма, гледао сам „Косу“. Екстра је!

– Јој, страва, морам и ја ићи!

– Иди, иди, нећеш се покајати!

– ОК, идем сада, журим на час. Знаш да енглезара мрзи кад каснимо.

– Ма знам, жена је прави смор. Хајде пали!

– Ко су учесници у овом разговору? Шта мислиш, када и где се водио овај разговор? Ком стилу припада? Истакнимо главне карактеристике разговорног стила.

Ученици треба да дођу до закључка да су за разговорни стил карактеристичне једноставне реченице, спонтаност, неформалност комуникације, употреба геста и мимике, употреба жаргонизама.

– Осим разговорног, већ вам је познат и књижевноуметничког стил.

– Прочитај пажљиво следећи одломак у којем је главни лик Пепељуга. Подвуци изразе и реченице које нису у складу са уметничким казивањем карактеристичним за бајку. На који те тип текста подсећа овај одломак о *Безличној Пепељуīи*?

„... Тачно у поноћ дошло је до прекида у дејству чаролије и Пепељуга се дала у бекство. Том приликом дошло је до губитка једне ципелице. Следећег дана, по принчевом наређењу, дошло је до масовне потраге за девојком којој припада ципела.“

Иван Клајн, *Безлична Пепељуīа*

– Поправи стил прочитаног одломка. Прочитај текст тако да буде у духу бајке.

Главни део часа

Бајка је књижевноуметничко дело. Којим се стилом пишу књижевна дела? Међу понуђеним карактеристикама различитих стилова подвуци неке од оних које су типичне за књижевноуметнички стил.

– објективност у саопштавању
– употреба стилских изражајних средстава
– систематичност у излагању
– стилистичка неутралност
– наглашена субјективност
– песничка слобода
– апстрактан начин мишљења
– експресивност у изражавању

– *Безличну Пепељугу* саставио је Иван Клајн поигравајући се са бајком у жељи да укаже на погрешну употребу речи и израза у изражавању. Назив који је аутор дао тексту указује на једну од главних карактеристика бирократског језика. Наведи ту одлику и дај образложење. У том тексту се користе конструкције типичне за бирократски начин изражавања који се најчешће може срести у **административном стилу**.

Водећи разговор са ученицима, наставник, треба да истакне сферу употребе административног стила (администрација, право, судство) и да анализом одабраних одломака укаже на карактеристике које овај стил чине препознатљивим.

На одломцима из закона о уџбеницима *Промене у законској регулативи којом се уређује издавање уџбеника* Мирославе Радикић и *Члан 3* из *Закона о уџбеницима и другим наставним средствима* уочаваћемо карактеристике административног стила.

„Закон о основама система образовања и васпитања, као системски закон у области образовања упућује на одобравање уџбеника у складу са посебним законом, што је захтевало доношење новог закона. Закон о уџбеницима и другим наставним средствима донет је на седници Народне скупштине од 31. августа 2009. године, а објављен у „Службеном гласнику“ број 72/09 од 3. септембра 2009. године, тако да је ступио на снагу 11. септембра 2009. године.“

Употреба језика и писма
Члан 3.

Уџбеник се штампа на српском језику ћириличним писмом.

Уџбеник се штампа и на језику и писму националне мањине за ученике за које се образовно-васпитни рад изводи на том језику.

Уџбеници страних језика штампају се на одговарајућем страном језику и писму.

За лица са сметњама у развоју и инвалидитетом уџбеници се издају у складу са посебним потребама ученика, како на српском, тако и на језицима националних мањина.

За извођење прилагођеног образовно-васпитног рада са слепим и слабовидим, уџбеник, односно наставно средство може да се издаје на Брајевом писму, у електронској форми или форматима који су прилагођени за слепе и слабовиде (текст штампан великим словима, звучни запис или фотографска увећања, односно други облик и медиј).

• У тексту закона пронађи примере којима ћеш поткрепити наведене одлике административног стила:
– наглашена објективност;
– изражавање засновано на чињеницама;
– начин изражавања који тежи да буде прецизан;
– безличне конструкције;

– сув и хладан начин изражавања;
– употреба устаљене лексике, шаблонских реченица и синтагми.

• Упореди текстове о срцу и реци којим стиловима су написани. Један од њих писан је **научним стилом**. Наведи који.

Срце је мишићна пумпа која својим ритмичким контракцијама омогућава стални проток крви кроз сва ткива обезбеђујући нормалну размену материја.

Крвни судови се групишу према томе да ли доводе или одводе крв од срца и према величини. Артерије и мање артериоле одводе крв од срца до капилара, које су повезане са мањим венама и кроз које протиче крв до већих вена које доводе крв натраг у срце.

Срце моје самохрано,
ко те дозва у мој дом?

Срце моје, срце лудо,
шта ти мислиш с плетивом?
.....
Срце моје, срце кивно,
убио те живи гром!

Лаза Костић

Додај ми тацну, срце мамино.
Срце моје, јеси ли урадила домаћи задатак?

Задржаћемо се на карактеристикама **научног стила**.

– Где се употребљава научни стил? Уочавамо заједно његове карактеристике:
изношење научних чињеница, хипотеза, дефиниција; објективност у казивању; употреба стручних термина; јасност и прецизност у изражавању; систематичност у излагању.
– Са карактеристикама **публицистичког стила** ученици ће се упознати анализирајући следећи лингвометодички предложак.

„Торањ на Авали обновљен је прошле године, а пре неколико дана обележена је и прва годишњица од његове изградње и пуштања у рад, подсетио је Хоман.

Авалски торањ срушен је у НАТО бомбардовању СР Југославије 1999. године, у ноћи између 29. и 30. априла. Био је висок 202,87 метара, а прорадио је, после петогодишње изградње, 1965. године.

Једини торањ на свету, који је за пресек имао једнакостранични троугао као симбол српског троношца за седење, пројектовали су Угљеша Богуновић и Слободан Јањић, као и конструктор, академик Милан Крстић.

Нови Авалски торањ је висок 204,5 метара и највиша је грађевина на Балкану. На 120. метру налази се ресторан површине 100 метара квадратних, а посетиоце ће до видиковца, који се налази на 124. метру висине, превозити два лифта брзином од три метра у секунди.

Из електронских новина Blic online, 28. IV 2011.

Истичемо информативни карактер текстова писаних овим стилом и њихову употребу у медијима. Основне карактеристике овога стила јесу: актуелност, објективност, тачност, сликовитост. Ученици треба да поткрепе ове одлике примерима из лингвометодичког предлошка.

Завршни део часа

Урадити задатке 2, 3 и 4. из радне свеске, лекција *Функционални стилови јавне комуникације*. На хамеру израдити графички приказ функционалних стилова према предложеном моделу, који ће се попуњавати током часа као вид синтезе и систематизације обрађеног градива.

Врсте функционалних стилова

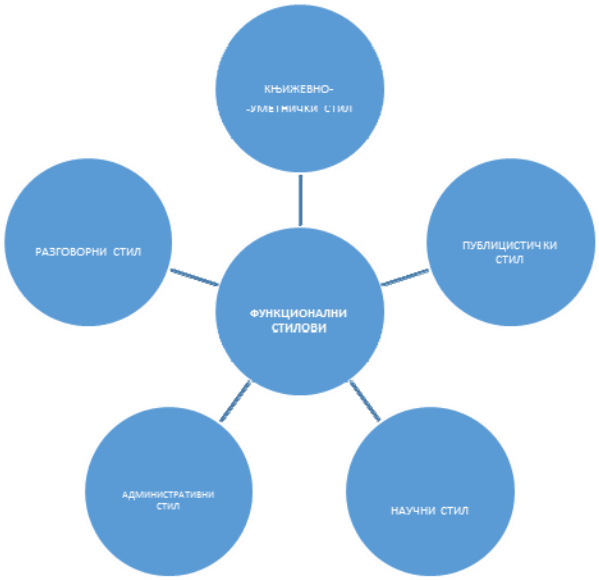

Апликација 5.

Наставна јединица	**Зависне предикатске реченице**
Тип часа	обрада
Облици рада	фронтални, индивидуални
Наставне методе	дијалошка, монолошка, демонстративна, рад на тексту
Наставна средства	наставни листови
Циљ часа	уочавање значења и различитих функција зависних реченица
Образовни, васпитни и функционални задаци	усвајање основних синтаксичких појмова – главна реченица, зависна реченица; уочавање зависних реченица, њиховог значења и функције; сагледавање комуникативног, семантичког и синтаксичког аспекта зависних реченица; оспособљавање ученика за самосталну анализу, трансформацију и уочавање значења зависних реченица; подстицање ученика на самосталан рад и закључивање
Литература	Петровачки, Љиљана (2004). *Синтакса у настави српског језика и књижевности.* Нови Сад: Змај. Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике.
Временска структура часа	уводни део: 10 мин. главни део: 30 мин. завршни део: 5 мин.
Напомена С обзиром на то да су ученици увежбавајући исказивање реченичних чланова речју, синтагмом и реченицом, већ припремљени за обраду зависних реченица, овај час организоваћемо уз коришћење полупрограмираног материјала, с тежиштем на увођењу нових синтаксичких појмова и сагледавању конкретних проблема. Материјал треба припремити у виду наставних листова.	

Уводни део часа

– Већ знамо да различита синтаксичка средства могу вршити исту фунцију.
Решавањем задатака на наставном листу, ученици активирају и примењују постојећа знања о формално-језичким средствима за исказивање реченичних чланова. Први задатак је заснован на идентификацији језичког модела, други на њиховој трансформацији у зависну реченицу. Први задатак захтева од ученика да повежу и примене знања из морфосинтаксе, други да применом постојећег знања конструишу нови језички модел којим се саопштава исти садржај, чиме се увежбава флексибилност, али и прецизност у изражавању.

НАСТАВНИ ЛИСТ

1. Одреди којим су синтаксичким средством исказани истакнути чланови реченице.

Радили су **вредно**. _____
Сликали су **према задатим пропозицијама**._____
Послали су радове **на време**._____
Били су срећни **због свог успеха**._____
Радови ће бити изложени у холу **који се налази у приземљу школе**. _____

2. Истакнуте речи и синтагме замени реченицама.

Сликали су **према задатим пропозицијама**.
Сликали су **онако како** _____.

Послали су радове **на време**.
Послали су радове **кад** _____.
Били су срећни **због свог успеха**.
Били су срећни **јер** _____.

– Реченице које смо саставили називају се **зависне реченице**. Зависне реченице улазе у састав **сложених реченица**. Оне допуњују или одређују значење **главне реченице**.
Ове реченице могу вршити функције различитих реченичних чланова: субјекта, објекта, атрибута и прилошких одредби. Тако зависне реченице према функцији могу бити **субјекатске**, **објекатске**, **атрибутске** и **прилошке**.

Њихова значења могу бити различита.

Послали смо радове	**чим смо их завршили**.	КАДА?
	који су били најуспелији.	КОЈЕ?
	да бисмо учествовали на конкурсу.	С КОЈИМ ЦИЉЕМ?

Главни део часа

Из лингвометодичког предлошка биће издвојени примери на којима ће се анализирати значење и функција зависних реченица. Примере можемо дати на наставним листовима.

Лингвометодички предложак

Ученици наше школе такмичили су се на ликовном конкурсу. Учествовало је много ученика и било је доста веома успелих радова. Победници ће бити познати када жири прегледа радове. Биће проглашена три најбоља ликовна остварења. Чула сам да ће бити уручене лепе награде за најуспелије радове. Ученици који буду најмаштовитији и највештији, добиће награду. Сви радови ће бити изложени у холу школе.

1. а. Подвуци предикате и одреди колико предикатских реченица има у следећим примерима.

Чула сам да ће бити награђени најбољи радови.
Надам се да ће мој рад освојити неку награду.

б. Одреди која реченица може да стоји самостално, а која се налази у зависном односу
главна реченица: _____
зависна реченица: _____
главна реченица: _____
зависна реченица: _____

– Реченица која може да стоји самостално назива се **главна реченица**. У датим примерима то су реченице *Чула сам*, *Надам се*. **Зависна реченица** нема потпуну информацију и не може да стоји самостално већ само као допуна или одредба главне реченице (*да ће бити награђени најбољи радови; да ће мој рад освојити неку награду*).
Однос између главне и зависне реченице може се и симболички представити:
P + p
P = главна реченица
p = зависна реченица

2. Уочимо значење и функцију истакнутих реченица.		**значење**	**функција**
Чула сам	***да ће бити награђени најбољи радови***		
Надам се	***да ће мој рад освојити неку награду***		

– Обрати пажњу на предикате главних реченица. Имају ли ове реченице потпуно значење? – Које питање ћемо поставити кад чујемо реченице *Чула сам* и *Надам се*?

Из датих примера се види да зависна реченица служи да допуни значење главне реченице. Зависна реченица која **допуњује значење предиката** главне реченице врши функцију **објекта** главне реченице.

– Вршећи **функције** различитих реченичних чланова, зависна реченица допуњује или прецизније одређује **значење** главне реченице.

3. Анализирајмо заједно реченице:

Подвуци предикате главне и зависне реченице. Усправном цртом подели реченице. Одреди главну и зависну реченицу.

Биће награђени **радови *који буду најбољи***.

На коју се реч у главној реченици односи зависна реченица *који буду најбољи*?
Који радови ће бити награђени?

_____

Коју функцију врши зависна реченица? Упореди:

Биће награђени радови ***који буду најбољи***.
Биће награђени ***најбољи*** радови.

Ученици треба да закључе да односна реченица у наведеном примеру ближе одређује именску реч уз коју стоји (*радови*) и да је њена функција је атрибутска.

4. Истакнута је зависна реченица. Одредимо њено значење и функцију.

***Ко пошаље најбољи рад**, добиће награду.*
значење _____ **функција** _____

Истакнуту зависну реченицу замени синтагмом која ће имати исто значење.
_____ ће добити награду.

Утврди у којој функцији се налази синтагма употребљена уместо зависне реченице.

Зависна односна реченица (*Ко пошаље најбољи рад*) врши функцију субјекта главне реченице. То се још јасније уочава кад зависну реченицу заменимо синтагмом (*аутор најбољег рада*).

5. Подвуци зависну реченицу.
Победници ће се знати кад жири прегледа радове.
значење _____ **функција** _____

На које питање одговара зависна реченица?

_____

Одредимо њено значење и функцију.

Ученици на примеру треба да уоче да зависна реченица врши функцију прилошке одредбе за време. Реченице које се налазе у функцији прилошких одредби називају се **прилошким зависним реченицама**.

– Зависне прилошке реченице могу имати различита значења.

6. Пажљиво прочитај примере. Повежи сваку зависну реченицу са прилошким значењем које јој одговара.	
Милица ће учити <u>кад се врати с тренинга</u>	*УЗРОК*
Милица ће учити <u>јер треба да одговара</u>.	*УСЛОВ*
Милица ће учити <u>да би поправила оцене</u>.	*ДОПУСНО ЗНАЧЕЊЕ*
Милица ће учити <u>ако буде расположена</u>.	*ВРЕМЕ*
Милица ће учити <u>иако није намеравала</u>	*МЕСТО*
Милица ће учити <u>где јој буде најудобније.</u>	*НАМЕРА*

– Зависном реченицом се могу исказати различита прилошка значења: месно, временско, узрочно, начинско, намерно, условно, допусно, последично, па тако зависне прилошке реченице према свом значењу могу бити: **месне**, **временске**, **узрочне**, **начинске**, **намерне**, **условне**, **допусне** и **последичне.**

7. Допуни главну реченицу различитим врстама зависних реченица.		
Такмичићемо се и следеће године		(циљ, намера)
		(узрок)
		(услов)
		(време)
		(допусно значење)

Завршни део часа

За завршни део часа предвиђен је наставни лист за утврђивање градива.

Допуни реченице.

Сложена реченична струкрура састављена од једне _____ и једне или више _____ реченица назива се зависносложена реченица. Зависне реченице могу да се налазе у функцији _____, _____, _____ и _____ главне реченице. Зависне реченице које имају месно, временско, начинско, узрочно, условно, намерно, допусно или последично значење врше функцију _____ главне реченице.

Апликација 6.

Наставна јединица	**Условне реченице**
Тип часа	обрада
Облици рада	фронтални, индивидуални
Наставне методе	дијалошка, монолошка, демонстративна, рад на тексту
Наставна средства	графофолија са табеларним приказом
Циљ часа	уочавање значења и функције условних реченица
Образовни, васпитни и функционални задаци	упознавање ученика са новом врстом зависних реченица – условним реченицама; препознавање говорних ситуација у

	којима се најчешће употребљавају условне реченице; ученици треба да схвате да су условне реченице врста зависних реченица у оквиру сложене реченице са одређеном синтаксичком функцијом и да имају службу прилошких одредби за услов; утврђивање и рашчлањивање синтаксичких конструкција; примена знања при анализи конкретних синтаксичких јединица; уочавање смисаоних веза у реченици; примена знања из ове наставне јединице у усменом и писменом изражавању; појачавање радозналости и подстицање истраживачког духа код ученика
Литература	Ивић, Милка (1983). О српскохрватским погодбеним реченицама. *Лингвистички огледи*. Београд: Просвета. 143–151. Клајн, Иван (2005). Условне (погодбене, кондиционалне) реченице. *Граматика српског језика*. Београд: Завод за уџбенике. 251–253. Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике. Петровачки, Љиљана (2004). *Синтакса у настави српског језика и књижевности*. Нови Сад: Змај. Петровачки, Љиљана (2008). Исказивање услова: условне реченице. *Методичка истраживања у настави српског језика и књижевности*. Нови Сад: Филозофски факултет. 154–166. Петровачки, Љиљана и Гордана, Штасни (2008). *Методичке апликације*: *Планирање, програмирање и припремање наставе српског језика и књижевности.* Нови Сад: Филозофски факултет.
Временска структура часа	уводни део: 10 мин. главни део: 30 мин. завршни део: 5 мин.
Напомена Ученици већ знају да се сви реченични чланови могу развијати градећи реченичне комплексе. Када су у питању прилошке одредбе, ученицима је најлакше да уоче различите нивое у начину исказивања тих реченичних чланова (предлошко-падежне конструкције, синтагме, зависне реченице). Исти принцип се примењује при исказивању услова.	

Уводни део часа

У табели су приказана неки синтаксички модели за исказивање услова.

без + генитив	**уз + генитив**	**глаголска синтагма**
Без муке, нема науке.	**Уз твоју помоћ**, завршићу тај посао.	**Марљиво радећи**, постићи ћеш успех.

Од истакнутих делова реченица заједно са ученицима развићемо зависне условне реченице. Наводимо нека од могућих решења:

Ако се не помучиш, нећеш ништа научити.

Кад би ми ти помогао, завршио бих тај посао.
Уколико будеш марљиво радио, постићи ћеш успех.
Да си марљиво радио, сад би имао успеха.

Треба истаћи да се условним реченицама износи услов под којим ће се (из)вршити радња исказана у главној реченици, па је самим тим читава ситуација хипотетичка. Зависна условна реченица у сложеној реченици обично се назива *протаза* или *уводница*, а њој управна реченица *аподоза* или *закључница*. У условним реченицама важан је и облик глагола који је у њима употребљен, као и комбинација глаголских облика у протази и аподози. Значење условне реченице, па и читаве зависносложене реченице са условном клаузом, зависи од употребљеног глаголског облика. Зависна условна реченица мора се посматрати заједно са главном реченицом јер од типа услова и подврсте условне реченице зависи избор везника и глаголских облика и у једној и у другој реченици.
Примере потребне за тумачење условних реченица издвојићемо из лингвометодичког предлошка који се налази у уџбенику.

Диња

Продавао трговац диње, кад наиђе неки човек. Трговац се хтеде нашалити, па му рече:

– Слушај, ако ме одмах брзо слажеш, даћу ти једну дињу!

– Шта ће ми две диње, молим те газда, доста ми је и једна! – одговори човек.

– Па једну сам ти и казао.

– Богами, казао си да ћеш дати две!

– Лажеш!

– Е, кад лажем, дај ми ту једну дињу што си обећао за лаж! – рече човек и однесе дињу.

Народна приповетка

Циљаним питањима наводимо ученике да самостално открију услов који је потребан за извршење радње исказане главном реченицом.

– Како су се погодили трговац и човек? Под којим условом ће човек добити дињу?
Од ученика се очекује да условну реченицу моделирају употребом најтипичнијих везника *ако* и *уколико*.

***Ако ме брзо слажеш**, даћу ти једну дињу.*
***Уколико ме брзо слажеш**, диња је твоја.*

– Који глаголски облици су употребљени у прва два примера? Да ли се истим глаголским обликом може допунити главна реченица у следећем примеру? Који се глаголски облик намеће? Допунимо започети пример.
Кад би ме брзо слагао, _____.

Условна реченица може се увести и везником *кад.* Да би везником *кад* могла бити уведена условна реченица, предикати у обе реченице морају имати облик потенцијала. Уколико га немају, *кад* је временски везник (Ивић, М 1983: 46). Услов или погодба исказује се условним (погодбеним) реченицама. То је врста зависних реченица којима се означава услов који би требало испунити да би се реализовала радња исказана предикатом главне реченице. Везници којима се уводе условне реченице јесу: *ако*, *уколико*, *кад* и *да*.
Важно је ученицима скренути пажњу да услови могу бити тројаки с обзиром на њихову остварљивост. Пожељно је да они самостално на примерима уочавају различите типове услова и да их аналогијом повежу са различитим типовима условних реченица.

Према својој остварљивости услови могу бити:
1) реални;
2) могући (потенцијални) и
3) ирални.
Тако и условне реченице могу да буду **реалне**, **могуће** и **иреалне**.

РЕАЛАН УСЛОВ	МОГУЋ УСЛОВ	ИРЕАЛАН УСЛОВ
Ако (уколико) човек ӣревари ӣрӣовца, добиће дињу.	*Кад би човек ӣреварио ӣрӣовца,* добио би дињу.	*Да је човек ӣреварио ӣрӣовца,* добио би дињу.

– Уочи разлику између врста услова исказаних у наведеним реченицама.
На основу анализе датих примера и индуктивним поступком заједно са ученицима долазимо до следећих закључака:

Разлика између реалних и могућих условних реченица јесте у томе што се реалним условним реченицама износи актуелан, остварљив услов, а могућим условним реченицама исказује се потенцијални услов. Потенцијални услов је остварљив, али није актуелан или је његово остварење мало вероватно. Иреалним условним реченицама износи се претпоставка која је супротна стварним чињеницама – подразумева се да услов не постоји, односно да није ни постојао.

На графофолији наставник може припремити табеларни приказ могућих комбинација глаголских облика у сложеној реченици са реалним условним реченицама. Табеларни приказ треба да буде радног карактера, на часу ће ученици попуњавати празна места у њему.

РЕАЛНА УСЛОВНА РЕЧЕНИЦА ПРЕЗЕНТ *Ако (уколико)* ***слажеш****,*	**ГЛАВНА РЕЧЕНИЦА** ФУТУР I _____ *дињу.*
ФУТУР II *Ако (уколико)* _____,	ФУТУР I ***добићеш*** *дињу.*
ФУТУР II *Ако (уколико) ӣе* ***буде слаӣао****,*	ИМПЕРАТИВ _____ *му дињу.*
ПЕРФЕКАТ *Ако (уколико) ӣа* ***је слаӣао****,*	ПЕРФЕКАТ _____*дињу.*

МОГУЋА УСЛОВНА РЕЧЕНИЦА ПОТЕНЦИЈАЛ *Кад* ***би*** *ӣрӣовац* ***знао*** *да ће ӣа човек ӣревариӣи,*	**ГЛАВНА РЕЧЕНИЦА** ПОТЕНЦИЈАЛ *не* _____ *с њим.*
ПРЕЗЕНТ ПЕРФЕКТИВНОГ ГЛАГОЛА *Да* _____ *дињу,*	ПОТЕНЦИЈАЛ ***ӣоделио бих*** *је с вама.*

ИРЕАЛНА УСЛОВНА РЕЧЕНИЦА ПРЕЗЕНТ *Да* _____ *ӣамеӣи,*	**ГЛАВНА РЕЧЕНИЦА** ПОТЕНЦИЈАЛ *ӣи* ***би*** *ме* ***ӣреварио****.*
ПЕРФЕКАТ *Да ме* ***ниси ӣреварио***	ПОТЕНЦИЈАЛ *не* _____ *дињу.*

Ученицима можемо скренути пажњу на то да постоје и такве реченице које подсећају на условне, али немају погодбено већ мотивационо значење:

Ако нећеш да радиш, немој сметати другима. (=Ти, видим, нећеш да радиш и, кад је већ тако, немој бар другима сметати.)
Ако ћеш већ ићи на пијацу, купи и мени дињу. (=Видим, ићи ћеш на пијацу, кад је већ тако, купи дињу и мени.)

Графофолија са вежбама*
1. Међу наведеним примерима препознај оне у којима се јављају условне реченице.

Ако дођеш код мене, ићи ћемо заједно на пијацу.
Кад будеш дошао код мене, водићу те у куповину.
Уколико се предомислиш, јави ми.
Пошто имаш довољно новца, можеш купити дињу.
Да си понео довољно новца, сад би купио воће.
Ако је гужва, нећемо се задржавати на пијаци.
Купиш ли воће, правићемо сок.

2. Истакнуте делове реченице развиј у условну реченицу.
Уз мало среће, наћи ћемо шта нам треба.
Без новца не можеш ништа купити.
Заболеће те руке **носећи толики терет**.
Узевши у обзир цену воћа у продавницама, ово и није тако скупо.
Судећи по ценама, воће се ове године неће добро продавати.

3. Одреди тип условне реченице.
Ако будемо сад обилазили све тезге, требаће нам цео дан.
Кад бисмо сад обилазили све тезге, требао би нам цео дан.
Да смо обилазили све тезге, то би потрајало цео дан.
Ако потрошим сав новац за воће, нећу имати за поврће.
Да сам потрошила сав новац за воће, не бих имала за поврће.
Уколико не потрошиш сав новац, позајми ми за цвеће.
Да ниси све потрошила, имала би и за цвеће.

4. Одреди тип условне реченице, а затим је трансформиши у друге типове условних реченица.

Ако пожуримо, стићи ћемо на почетак филма.
Да си купила карту, сада би била на концерту.
Кад би ти мени донела новац на време, лако бих ја уплатила летовање.

5. Искажи услов потребан за вршење радње.
_____, он би нам помогао.
_____, доћи ћемо код вас.
_____, био би задовољан.
_____, нећеш имати проблема.
_____, не бисмо допустили да дође до свађе._____, уживаћеш.

*Задатке ученици решавају усмено.

На графофолији се налазе вежбе различитог типа, али су све подређене јединственом циљу – функционалном овладавању условним реченицама. Вежбе су распоређене по принципу

поступности (од лакших ка тежим задацима), тако да се овако осмишљеним вежбама у настави постиже известан степен индивидуализације и диференцијације. Сагледајмо сарадничке императиве и захтеве исказане у задацима:

1. препознај (циљ је општа идентификација);
2. развиј (вежба трансформације);
3. одреди (циљ је прецизнија идентификација);
4. одреди и развиј (најтежи задатак заснован на комбинованом поступку, идентификација и трансформација);
5. искажи (задатак конструкције).

Нужно нам се намеће следеће поређење: да су задаци за вежбање распоређени по етапама развоја драмске радње. Сматрамо да је овакав распоред задатака функционалан и делотворнији, а да се код ученика може створити позитивнији однос према раду. Најтежи задаци обично су на крају тестова када су ученици већ уморни, или нису довољно добро проценили тежину задатака и време које им је потребно за њихово решавање. Зато је боље и тестове и контролне задатке конципирати по предложеном моделу.

Завршни део часа

Урадити 1. и 2. вежбу у уџбенику.

Апликација 7.

Наставна јединица	**Односи међу зависним реченицама**
Тип часа	обрада
Облици рада	фронтални, рад у пару
Наставне методе	монолошка, дијалошка, метода демонстрирања, текст-метода
Наставна средства	наставни лист
Циљ часа	уочавање семантичко-комуникативних односа међу зависним реченицама у оквиру сложене реченичничне структуре
Образовни, васпитни и функционални задаци	уочавање типова напоредних односа међу зависним реченицма и елемената на основу којих се идентификују одређени тип односа (саставни, раставни и супротни); оспособљавање ученика да уважавајући различите критеријуме (формално-структурни и функционално-семантички критеријум) идентификују одређени тип напоредног односа међу зависним реченицама; увиђање и рашчлањивање синтаксичких конструкција; функционална примена знања при анализи конкретних синтаксичких јединица; оспособљавање ученика за читање и тумачење графичких и др. схематских приказа; развијање аналитичког и синтетичког мишљења код ученика; уочавање смисаоних веза у реченици; примена знања из ове наставне јединице у усменом и писменом изражавању; појачавање радозналости и подстицање истраживачког духа код ученика
Литература	Петровачки, Љиљана (2004). *Синтакса у настави српског језика и књижевности.* Нови Сад: Змај. Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике. Поповић, Љубомир (1982). Из проблематике конституисања и структурирања сложених реченица. Независне и зависне реченице. *Књижевност и језик*. 29/1. Београд. 2–15.

Временска структура часа	уводни део: 5 мин. главни део: 33–35мин. завршни део: 5–7 мин.
Напомена Ученици треба да схвате да зависне реченице образују посебан синтаксички (под)систем. Њега чине зависне предикатске реченице. Оне су несамосталне и везују се за друге реченице и добијају функцију неког од реченичних конституената (допуна или одредба). На основу већ познатих синтаксичких појмова и знања о напоредним односима међу независним реченицима, ученици би требало самостално да увиђају напоредне односе и међу зависним реченицама.	

Уводни део часа
С намером да се активирају постојећа знања ученика о напоредним односима међу независним реченицама, понудићемо ученицима задатак овога типа.

– Наведене реченице допуни одговарајућим везником и реци који је тип напоредног односа заступљен у датим примерима.

Пропустићу овај аутобус _____ сачекати други.
Немам ситног новца, ____ треба да платим карту.
____ купи карту ____ иди пешке.

Главни део часа
Како ћемо на овом часу разматрати напоредне односе међу зависним реченицама, анализу ћемо наставити на лингвометодичком предлошку који се налази у уџбенику. Из предлошка ћемо издвојити типичне примере и графички их представити. Приказ ће бити радног карактера и ученици ће заједно са наставником попуњавати празна места у њему.

„Градски превоз је највеће искушење за бонтон. Ем је мали простор, ем је много људи, ем је возило у покрету. Зато је важно да сваки путник заузме што мање места и да што више брине о безбедности осталих, или у преводу:

- Држите се чврсто за држаче да се при наглом кочењу не бисте нашли на поду или завршили у нечијем крилу.
- Не завирујте преко рамена у туђе новине, а још мање у туђе ташне и новчанике.
- Ако не желите да вас попреко гледају сви они који улазе и излазе из аутобуса, онда се померите с врата.“

Из књиге *Бонтон*, Јасминка Петровић

У сложеној реченичној структури може да се налази више зависних реченица исте врсте које су у међусобном *напоредном односу*. Тај однос међу њима може бити *саставни*, *раставни* или *супротни*.
– Обрати пажњу на дати пример. На основу информација из лингвометодичког предлошка допуни започети графички приказ.

Графички приказ треба да се налази на графофолији или на наставном листу.
(1) главна реченица

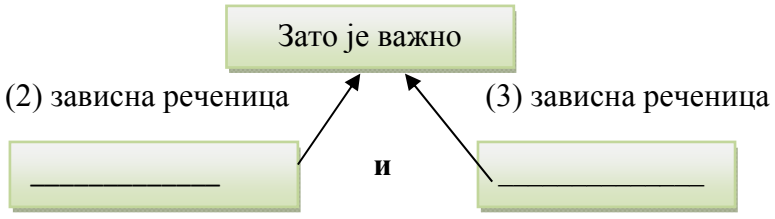

Наводимо модел за разговор који садржи наведена питања са намером да ученицима укажемо на то како правилно треба да уочавају логичке везе међу информацијама на графичком приказу, да га читају, и по истом принципу сагледавају и тумаче наредне графичке приказе аналитички приказаних синтаксичких конструкција.
– Зашто је главна реченица у графичком приказу дата изнад зависних реченица? О каквом хијерархијском устројству говори овај приказ? Зашто су стрелице усмерене од зависних реченица ка главној? Колико зависних реченица допуњује главну реченицу? Којој врсти припадају те зависне реченице? Шта те је навело на тај закључак?
На основу анализиране реченице и тумачења графичког приказа ученици самостално закључују да су ове две зависне реченице повезане везником *и* и да међу њима нема зависног односа. Оне се налазе у **напоредном саставном** односу.

– Допуни самостално дати графички приказ:

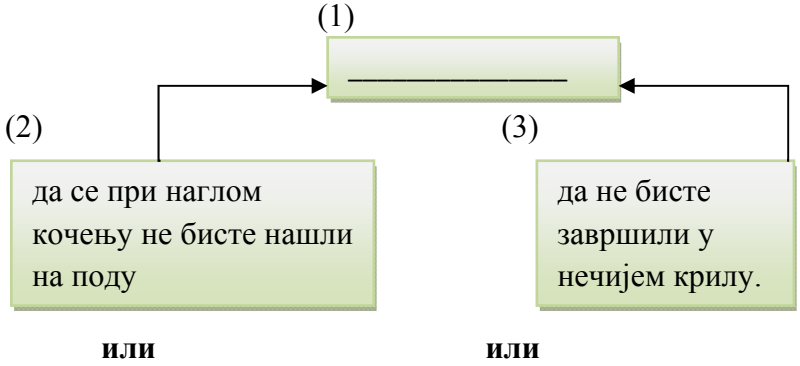

– Означи главну реченицу. Одреди колико има зависних реченица. Какве су оне према врсти и функцији? Којим везником су повезане? У каквом међусобном односу се налазе ове две реченице?

Зависне реченице се не везују само за независне, већ и за друге зависне реченице које су им у том случају надређене (управне). Такође могу бити везане и за поједине речи или синтагме из реченице уз које стоје.

– Анализираћемо сада један сложенији пример.

Ученици треба да допуне графички приказ подацима који недостају. Потребно је, затим, да прате стрелице у графичком приказу и да идентификују тип зависне реченице, као и да препознају хијерархијски поредак међу њима.

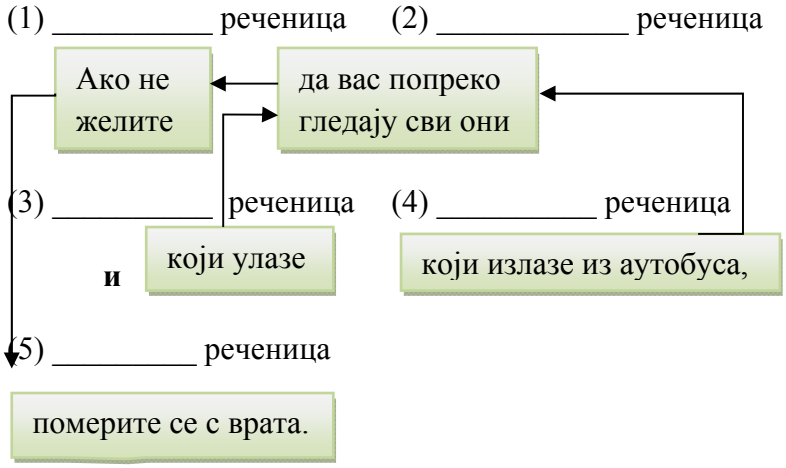

У приказаном примеру *Ако не желите да вас попреко гледају сви они који улазе и који излазе из аутобуса, померите се с врата* уз независну реченицу (5) налазе се четири зависне реченице: (1) условна, (2) изрична, (3) односна, (4) односна. Неке од њих ослањају се на

независну реченицу (*померите се с врата*). Зависној реченици (*да вас попреко гледају сви они*) надређена је зависна условна реченица (*Ако не желите*).

– Које се две од четири наведене зависне реченице налазе у напоредном односу? Који напоредни однос је међу њима успостављен? Која реченица је њима надређена (управна) реченица?

Наставни лист

1. Пажљиво прочитај дати пример и попуни графички приказ.

Кад се возите аутобусом или кад сте у биоскопу, искључите мобилни телефон.

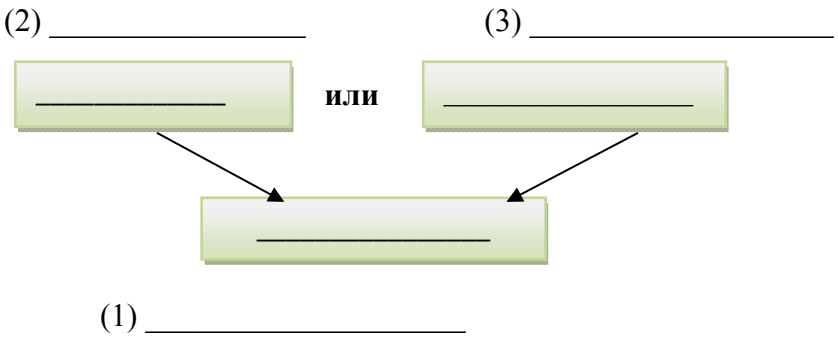

2. Реченице из датог примера распореди у графички приказ.
Сви су журили да уђу у аутобус јер је дувао ветар, али је већина остала на станици.

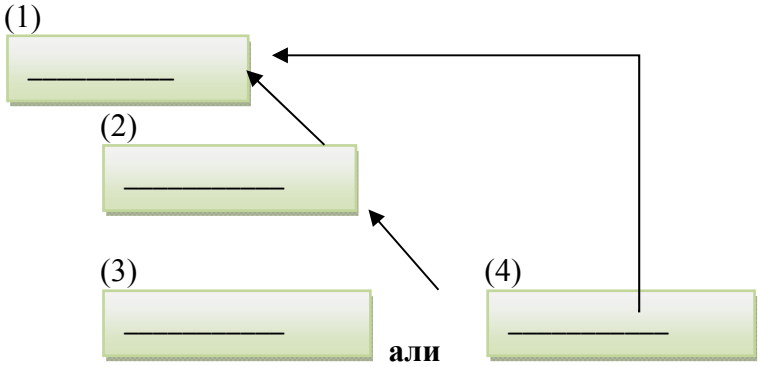

Допуни започете исказе и одговори на питања.
Главна реченица је _____.
Реченица *али је већина остала на станици* налази се у напоредном _____ односу са реченицом _____.
Наведи врсту употребљених зависних реченица:
(2) _____
(3) _____

Какав је међусобни однос између друге и треће зависне реченице? Заокружи слово испред тачног одговора.
а) Друга реченица је надређена трећој реченици.
б) Друга реченица је подређена трећој реченици.

3. Самостално анализирај дати пример и на основу анализе сачини графички приказ.

Мислим да већ сви знају да у аутобусу треба устати старијима и да их треба пропустити на вратима.

У структури овога радног листа доминирају питања конструкције и препознавања. Динамичност се постиже задацима конструкције и допуне у различитим смеровима, а тиме и флексибилност којом ученици размишљају о овом синтаксичко-семантичком феномену. Неопходно је графички представити (првенствено због принципа очигледности) примере за анализу, али и за увежбавање и проверу знања. Потребно је, такође, постепено оспособљавати и ученике да и они самостално графички представљају реченичне делове и успостављају односе међу њима. Тако ће се заокружити фаза учења и увежбавања новог градива.

Завршни део часа

Ученици треба да саставе примере у којима ће се остварити следећи задати односи између зависних реченица:

а) две или три зависне реченице у напоредном саставном односу;
б) две зависне реченице у којима ће се остварити надређени односно подређени однос међу њима;
в) две зависне реченице у напоредном раставном односу.

Апликација 8.

Наставна јединица	**Значења презента**
Тип часа	обрада
Облици рада	фронтални, индивидуални
Наставне методе	монолошка, дијалошка, демонстративна, рад на тексту
Наставна средства	наставни листови, графофолија
Циљ часа	упознавање ученика са апсолутним и релативним значењима презента
Образовни, васпитни и функционални задаци	ученици треба да прошире знање о значењима презента и да се оспособе за функционалну примену новоусвојених термина: апсолутно значење презента (апсолутни презент) и релативна значења презента (наративни или приповедачки презент, презент за будућност); уочавање утицаја глаголског вида на значење презента; истицањем карактеристика и употребе квалификативног и модалног презента ученици треба да сазнају да се, осим временског значења, презентом изражава и нека стална особина или стање субјекта (квалификативни презент) и став говорног лица према још неоствареној радњи (модални презент)
Литература	Ивић, Милка (1958). Систем личних глаголских облика за обележавање времена у српскохрватском језику. *Годишњак Филозофскоī факултета у Новом Саду*. књига III. 139–152. Ивић, Милка (1981). Српскохрватски глаголски облици за исказивање појава које постоје у садашњости. *Јужнословенски филолоī.* XXXVII, 13–24. Танасић, Срето (1996). *Презент у савременом српском језику*. Нова серија. Књига 12. Београд: Институт за српски језик САНУ. Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српскоī језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике. Мразовић, Павица и Зора Вукадиновић (2009). *Граматика српскоī језика за странце.* Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.

Временска структура часа	уводни део: 5 мин. главни део: 33–35 мин. завршни део: 5–7 мин.
Напомена Ово је уводна лекција из области синтаксе глаголских облика. Требало би да послужи као методички модел за обраду сродних наставних јединица (остали глаголски облици и њихова значења). Методички приступ се базира на функционалном повезивању морфолошког и семантичког аспекта глаголских облика, чиме се успешно може превазићи непотребна граматикализација и формализам.	

Уводни део часа

Са формално-граматичким особинама (грађење презента) и неким значењима презента ученици су се већ упознали у петом разреду. Програмски захтев је сада да се истакну различита значења презента и да се значења повежу са граматичким средствима или облицима којима се исказују. О појму апсолутних и релативних значења глаголских облика ученици сазнају на уводном часу који претходи тематској целини посвећеној синтакси глаголских облика. На овом часу ученике треба оспособити да ове појмове примењују на конкретном глаголском облику – презенту.

Методичка обрада ће бити заснована на принципу поступности уз активирање постојећих знања о значењу презента. Обраду презента можемо започети анализом примера из уџбеника.

– Упореди парове реченица. Зашто су примери у другој колони неприхватљиви? Обрати пажњу на глаголски вид.

(Сада) ***учим*** *о презенту.*	~~***Научим*** *о презенту.*~~
Решавам *задатке.*	~~***Решим*** *задатке.*~~
Смишљам примере.	~~***Смислим*** *примере.*~~

Ученици треба самостално да закључе да је обавезна употреба имперфективног глаголског вида за исказивање праве садашњости. Сада ћемо уз описно тумачење праве садашњости – радње која се дешава у тренутку говора – активирати употребу термина **апсолутни презент**.

– *Апсолутним презентом* се, дакле, означава радња која се дешава у тренутку када се о њој говори.

Ученици се уводе у нове ситуације и захтева се да анализирају наведене примере. Наставник може да постави питање:

– Хоће ли бити прихватљиви следећи примери?

Кад ***научим*** *презент, учићу о аористу.*
Пошто ***решим*** *задатке, одморићу се.*
Када ***смислим*** *примере, бићу сигуран да знам.*

Ученици самостално закључују о томе када је употреба перфективног презента могућа и које се значење у том случају остварује. Оваквом анализом повезујемо формално-граматички план са синтаксичко-семантичким.

– Када ће се вршити радње исказане у наведеним примерима?

Наставник као граматичку правилност може да истакне следећу констатацију: са футуром у главној реченици, **презент свршеног глагола** у зависној реченици може означавати будућу радњу, где је еквивалентан футуру II.

Ученици у примеру идентификују тражене глаголске облике и уочавају који је глаголски облик еквивалентан перфективном презенту, а затим одређују значење презента.

Он ће учити док му не *стигну* гости (= док не *буду стигли* гости)
Ако *нађем* (= *будем нашао*) књигу, донећу ти је.
Сада можемо да активирамо употребу термина **релативни презент.**

Главни део часа
У главном делу часа тежиште ће бити на тумачењу релативних значења презента. Најпре ученике упознајемо са наративним презентом. Треба им напоменути да су у паралелној употреби термини **наративни** и **приповедачки** презент, а они могу самостално да открију због чега је тако.

Анализу ћемо започети примерима из разговорног језика.

Идем *јуче улицом и* ***сретнем*** *Сању.*
Каже *ми да те поздравим.*

– Када се дешавају истакнуте радње? Која реч упућује на прошлост? Да ли се радња исказана презентом одмерава према садашњем тренутку?

Самостално ће закључити да се наративним презентом изражава радња која се догодила у прошлости. Функционално би било применити вежбу трансформације:

– Презенте у датим примерима замени перфектом. Шта примећујеш? Када је приповедање живописније?

У књижевноуметничким делима употреба наративног (приповедачког) презента веома је честа и углавном има стилску функцију. У датом одломку ученици треба да препознају наративни презент. Лингвометодички предложак може бити дат на графофолији или на наставном листу.
„Замишљен, добовао је прстима по прозорској хартији. Данас би се, можда, рекло да се опасна снага његове мисли распростирала свуд наоколо и деловала; онда се помињала само снага турске окрутности. Било како било, једном се суседу, Турчину учини сумњиво то добовање и он затражи од Мирка, сав бесан, да га пусти у кућу. Мирко одбије и настане препирка. Дође и терзија Мехмед. Сусед му објасни како је Мирко добовањем давао тајне знаке бунџијама а Мехмед заборави на своју доброћудност и казни Мирка бичевањем по табанима.“

Одломак из књиге *Дорћол* Светлане Велмар Јанковић

Поново се на примерима из разговорног језика ученици упућују у ново значење презента.
Ускоро ***путујемо*** *на екскурзију. Ако* ***поправим*** *оцене,* ***идем*** *и ја.*

– Одреди време вршења истакнутих радњи.
На основу датих примера ученици самостално закључују да се презентом може исказати и радња која ће се догодити у будућности – ***презент за будућност***. И ово је значење презента релативно јер се радња не одмерава према садашњем тренутку.

Графичким приказом на графофолији даћемо преглед најчешћих значења презента. Уједно је то и врста синтезе о употреби презента са временским значењем.

Ради утврђивања знања ученици треба самостално да ураде прву вежбу из уџбеника.

Важно је ученицима предочити и квалификативно и модално значење презента и истаћи њихове специфичности у односу на апсолутни, наративни и презент за будућност.

Квалификативно значење презента ћемо сагледати на следећим примерима:
Дунав ***протиче*** *кроз Нови Сад.*
Јован лепо ***црта*** *и још лепше* ***ваја****.*
Милица ***говори*** *два страна језика.*

– Какве радње су сад исказане презентом? Да ли су везане само за садашњи тренутак?

Заједно са ученицима закључићемо да се квалификативним презентом означавају радње које се врше по неком природном реду, по обичају или навици, односно радње које се понављају и самим тим укључују и садашњи тренутак. Њиме се изражава и нека стална особина или стање субјекта.

– Наведене карактеристике квалификативног презента препознај у датим примерима.

Нагласићемо да се презентом може изразити и став говорног лица према још неоствареној радњи. То је презент са ***модалним*** *значењем*.

Да ми одмах ***враћаш*** *књигу.*
– Које значење је исказано презентом у датом примеру?
– Замени облике императива презентом за исказивање заповести.
Јави ми се обавезно!
Купи новине у повратку.

Завршни део часа

У завршном делу часа ученици треба самостално да направе схематски приказ значења презента и да га илуструју својим примерима.

Општа напомена

У методичкој обради и уопште учењу градива из граматике изузетно је важан одабир лингвометодичких предложака. Ово поље наставног рада подразумева његову чврсту везаност за животну, језичку и уметничку праксу, односно за одговарајуће текстове и говорне ситуације, како је то наглашено у упутству за реализацију наставе у оквиру *Наставног плана*. У упутствима се такође наглашава да је указивање на одређену језичку појаву на изолованим реченицама, истргнутим из контекста изразито непожељан и нефункционалан поступак у настави граматике. Усамљене реченице, лишене контекста, постају мртви модели, подобни да се формално копирају, уче напамет и репродукују, а све то спречава свесну активност ученика.

Апликација 9.

Наставна јединица	**Грађење (творба) речи; суфиксација, слагање (композиција)**
Тип часа	комбиновани (понављање и обрада)
Облици рада	фронтални, индивидуални
Наставне методе	монолошка, дијалошка, демонстративна
Наставна средства	наставни листови, графофолија, електронска презентација
Циљ часа	упознавање са основним принципима суфиксације као најпродуктивнијег творбеног процеса у српском језику и усвајање основне дериватолошке терминологије
Образовни, васпитни и функционални задаци	уочавање значењске и обличке везе између мотивне речи и деривата; разликовање парадигматских облика од деривираних лексема, схватање суфиксације као творбеног процеса; опис структуре изведених речи; указивање на различите врсте речи које се могу наћи у функцији мотивне лексеме; упознавање са основним деривационим принципима извођења именица и придева и структуром изведених речи (творбена основа и суфикс); упознавање са основним принципима слагања речи; сагледавање проблема везаних за мотивацију сложеница; усвајање основних дериватолошких појмова
Литература	Клајн, Иван (2002). *Творба речи у савременом српском језику, Први део – слагање и префиксација*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства. Клајн, Иван (2003). *Творба речи у савременом српском језику, Други део – суфиксација и конверзија*. Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства. Матица српска. Институт за српски језик САНУ. Шипка, Данко (2003). *Речник творбених форманата*. Београд: Алма. Штасни, Гордана (2008). *Творба речи у настави српског језика*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
Временска структура часа	уводни део: 3 мин. главни део: 40 мин. завршни део: 3 мин.

Напомена
За методичку интерпретацију ове наставне јединице препоручујемо примену елемената система проблемске наставе у комбинацији са елементима програмиране наставе.

Ученици се у учењу о творби речи у српском језику најпре сусрећу са појмовима *корен речи* и *основа речи*. Разумевање и усвајање ових појмова представља базично знање из области творбе које су ученици стекли у претходним разредима. Питању о корену речи требало би да претходи разумевање категорије коренских, простих речи. Важно је истаћи функцију простих речи у творбеним процесима, јер оне директно, као неизведене, и не представљају предмет проучавања у творби речи.
Мотивација (успостављање семантичко-деривационе везе двеју лексема у творбеном процесу) најважнији је параметар за идентификацију речи са становишта творбе и „докле год у речи постоји макар један део који је недвосмислено везује за коју другу реч, таква реч је твореница и спада у делокруг истраживања творбе речи" (Клајн 2002: 12). Стога је реч чији се ниједан део не може значењски везати за коју другу реч нетворена, немотивисана, основна, проста. Веома је важно да ученици схвате и усвоје појам просте речи.

Уводни део часа
Уводни део часа може се започети решавањем задатака са наставног листа који су усмерени на активирање постојећег знања ученика о творби речи у српском језику. То је, у првом реду, сагледавање творбе речи као научне дисциплине и предмета њеног проучавања.

НАСТАВНИ ЛИСТ 1

1. Чиме се бави творба речи као лингвистичка дисциплина?
2. Наведи основне творбене процесе у српском језику.
3. Шта се подразумева под појмом твореница?
4. Наведи речи које се убрајају у творенице.
5. Које речи са становишта творбе сматрамо простим речима?
6. Из датог низа *сунце*, *сунашце*, *сунчати се*, *сунцобран*, *сунцокрет*, *сунчан* издвој:
просте речи: _____
изведенице: _____
сложенице: _____

Рад је пожељно наставити разговором о идентификацији мотивне речи за одређени творбени низ или творбено гнездо.

– Пажљиво прочитај дати низ речи:

рукавица, руком, рукохват, рукав, наруквица, ручни, руковати се, руковање.

Ученици треба да открију која је реч мотивна (са којом се све наведе речи могу довести у значењску везу) за све речи у низу. Проблемску ситуацију створићемо веома једноставним поступком: увођењем падежног облика (руком) међу творенице. Ученици треба да објасне зашто овај облик не припада датом низу речи.

Главни део часа

Главни део часа биће посвећен продубљивању и усвајању нових информација о суфиксацији и композицији. Када је реч о суфиксацији, треба напоменути да је то један од најпродуктивнијих процеса у грађењу речи у српском језику. У науци се основна теоријска питања, која се постављају у вези са суфиксацијом, могу сврстати у две основне групе: а) семантичко-деривациони однос творбене основе и суфикса, и у вези с тим облик и значење изведене речи; б) својства која произилазе из перинтеграције, односно процеса којим се размењује фонетски материјал између основе и суфикса. Начин на који се теоријски приступа овим питањима такође утиче на школски концепт учења о суфикацији. Зато је важно да се на једноставним и јасним примерима истакну основне особине суфиксације као творбеног процеса. Разговор се даље може водити на следећи начин:

– Посматрајмо сада овај пар речи: *ручни* и *рукав*. Реч *ручни* је придев, *рукав* је именица. Део речи који нас повезује са именицом *рука* садржан је у првом делу ових речи, у творбеној основи: РУЧ- и РУК-.

– Ови се облици разликују (*руч-* и *рук-*), немају подударан гласовни склоп иако су од исте речи потекли. У првом је дошло до гласовне промене под утицајем суфикса, другог дела речи.
Део речи који их разликује по значењу јесте суфикс. Суфиксом *-ни* граде се придеви, а суфиксом *-ав* именице.

НАСТАВНИ ЛИСТИЋ 2

Како је настао глагол: *руковати*? _____
А глаголска именица *руковање*? _____
Све речи које смо анализирали настале се на исти творбени начин – _____, суфиксацијом.

Након урађеног радног листа и провере решења, потребно је заједно са ученицима дефинисати суфиксацију као творбени процес којим настају нове речи додавањем суфикса иза творбене основе.

За разумевање комплексног односа између мотивне речи и изведенице, ученици се постепено припремају уз одговарајуће коментаре, посредством схематских приказа и решавајући одговарајуће примере. Циљ је да ученици самостално откривају и спознају ову врсту односа решавајући одређене задатке.

Тематска јединица о извођењу именица структурирана је тако да представља конкретизацију узајамног односа мотивне речи и изведенице. Изведеница је именица или придев, а у својству мотивне речи могу бити: именица, придев, глагол, прилог, број. Схематским приказима сваке појединачне творбене варијанте извођења именица, односно придева и захтевима да се опише значење изведенице, ученици самостално долазе до одређених творбених правила.

У овој апликацији тежиште је на могућностима графичког представљања творбених јединица у њиховој деривационој структури, што није уобичајено у нашим школским граматикама. Графичке приказе наставник може да припреми на графофолији или као наставне листиће. Ми ћемо дати већи број графичких приказа са циљем да системски укажемо на поједине феномене у вези са суфиксацијом, а наставник може да направи избор из понуђеног материјала или да креира сопствени у складу са својом идејом о методичкој обради ове наставне јединице.

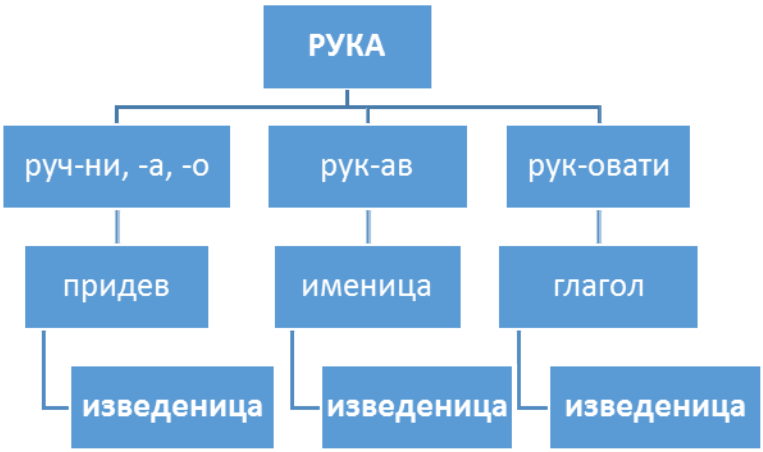

Реч настала суфиксацијом назива са **изведеница.**
Изведеница има следеће творбене јединице: творбену основу (ТО) и суфикс.

НАСТАВНИ ЛИСТИЋ 3
1. Суфиксацијом створи изведенице које означавају:

	са великом главом	_____
мушку особу	са великом трбухом	_____
	са великим носем	_____
мушку особу	која кува	_____
	која пева	_____
	која ради	_____
женску особу	која кува	_____
	која пева	_____

За творбу именица којима означавамо особе мушког пола као вршиоца одређене радње најчешће користимо следеће суфиксе: _____, _____, _____.

За творбу именица којима означавамо особе женског пола као вршиоца одређене радње најчешће користимо следећи суфикс: _____

Наставник може дати следећи коментар након израде задатака у наставном листу 3 уз једноставан запис у виду формуле на табли:
– У досадашњим примерима творбена основа је била именичка (од именица: *рука, сунце, глава*) или глаголска (*радити, кувати, певати*).

Од именичке творбене основе додавањем одређених суфикса настале су речи исте или другачије морфолошке врсте.

И од придева се могу суфиксацијом стварати нове речи које припадају другим врстама речи. Тако од придева *леп* додавањем суфикса *-ота* добијамо именицу која означава својство, особину онога који је леп, или онога што је лепо.

леп – лепОТА

Од придева *млад* створићемо именицу са значењем својства или особине онога који је млад употребом суфикса *-ост*.

млад – младОСТ

НАСТАВНИ ЛИСТ 4
Додај одговарајуће суфиксе на придевску основу и створи именицу са значењем датог својства или особине:

стар	_____	+	_____	=	_____
добар	_____	+	_____	=	_____
глуп	_____	+	_____	=	_____
мудар	_____	+	_____	=	_____
чист	_____	+	_____	=	_____

Напиши од којих су придева изведене следеће именице:

слабост	_____	лудост	_____
шкртост	_____	ваљаност	_____
чедност	_____	стручност	_____
пристојност	_____	тачност	_____

Извођење именица
Монолошким казивањем наставник може да резимира основну поделу именица са становишта творбе са посебним нагласком на изведенице. Уз електронску презентацију и језгровите коментаре моћи ће на часу да прикаже различите мотивационе могућности за извођење именица.
– Као што знамо, именице могу бити просте, неизведене речи. Такве су: *ноћа, рука, снег, киша, миш*... Много је више оних које су настале суфиксацијом. Веома су велике могућности да се додавањем суфикса на одређену творбену основу стварају нове именице. Погледајмо како додавањем истог суфикса на различите творбене основе настају именице са веома разноврсним значењима. Ученици за сваку изведеницу треба да напишу значење на одговарајућем месту.

Слајд 1

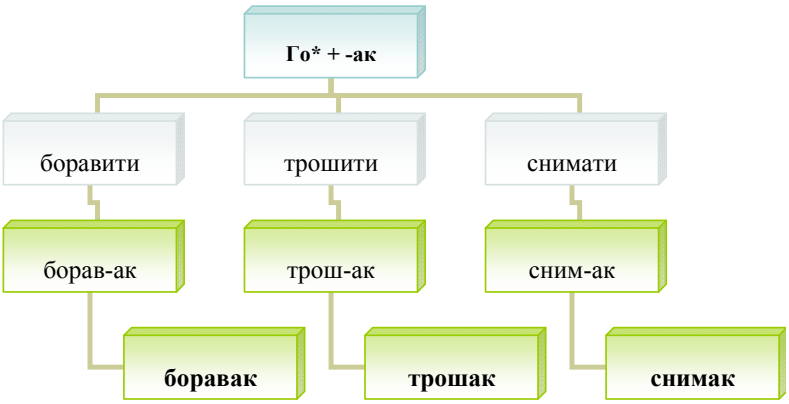

* Го = глаголска творбена основа

боравак _____
трошак _____
снимак _____

Слајд 2

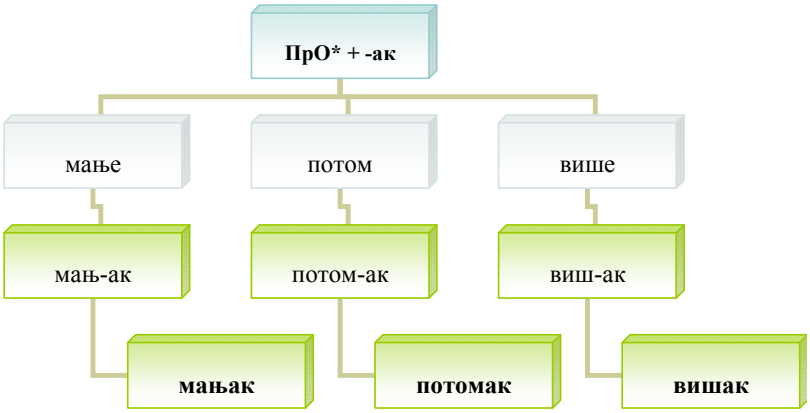

*ПрО = прилошка творбена основа

мањак _____
потомак _____
вишак _____

Слајд 3

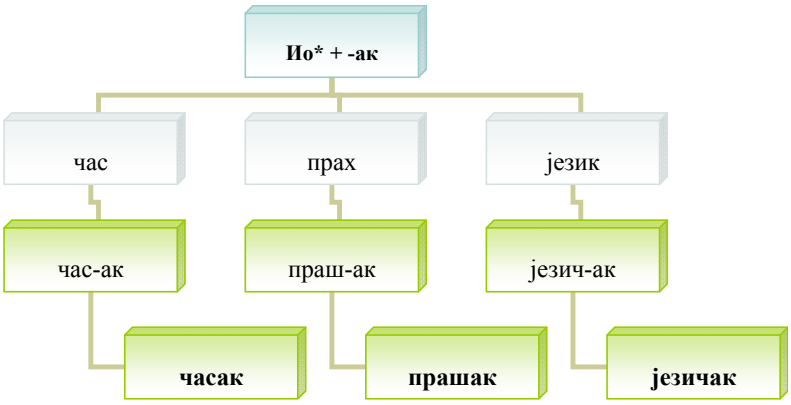

*Ио = именичка творбена основа

часак _____
прашак _____
језичак _____

Слајд 4

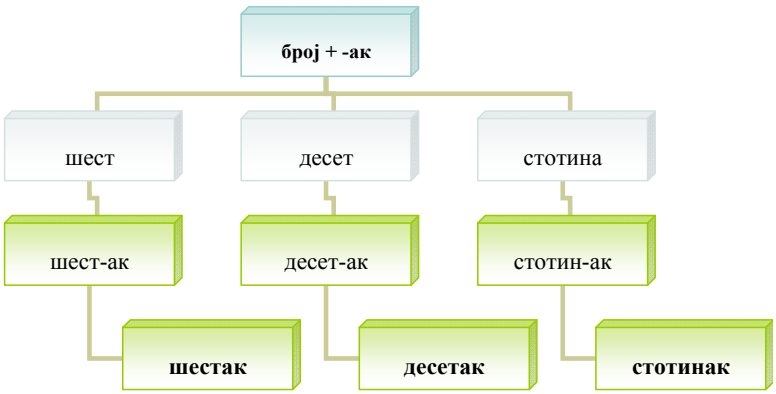

шестак _____
десетак _____
стотинак _____

Извођење придева
Наставник ће ученицима дати објашњење следећег типа:
– Придеви могу бити просте, неизведене речи. И они, као и именице, могу настати од творбених основа других врста речи и од различитих суфикса. Изведени придеви могу настати и додавањем истог суфикса на различите творбене основе. Затим ће навести примере и објаснити их:

Од именице *длака* и суфикса -*ав* настао је придев *длакав*.
Од глагола *дрхтати* и суфикса -*ав* настао је придев *дрхтав*.
Од придева *глуп* и суфикса -*ав* настао је придев *глупав*.

– Придеви могу настати од именица, глагола, придева и других врста речи, односно њихових творбених основа додавањем одређеног суфикса.

НАСТАВНИ ЛИСТ 5

1. Препознај од којих су речи настали придеви уз помоћ суфикса -*ан*.
тужан од _____ *штетан* од _____
успешан од _____ *слободан* од _____

2. Наведени придеви настали су од _____ додавањем суфикса _____.
журан од _____ *погрешан* од _____
наследан од _____ *годан* од _____

3. Наведени придеви настали су од _____ додавањем суфикса _____.
напредан од _____ *залудан* од _____ *назадан* од _____ *сувишан* од _____.
4. Наведени придеви настали су од _____ додавањем суфикса _____.

5. Придеви се могу градити и од других придева додавањем различитих суфикса.
пуначак од _____ *беличаст* од _____
дугачак од _____ *лепушкаст* од _____.

У другој половини главног дела часа бавићемо се проблемима везаним за **композицију**. С обзиром на то да у науци постоје различити теоријски приступи сложеницама и композицији уопште, предлажемо да се наставник детаљније тематски припреми за ову тему увидом у предложену литературу.

Полазећи од формалног и семантичког критеријума и упоређујући сложенице са изведеницама на општем деривационом плану, наставник треба да укаже а ученици самостално да закључе да су сложенице речи које се могу довести у мотивациону или творбену везу са две речи; у семантичком смислу сложеница је једна целина, један јединствен појам у чијем су значењу удружена значења њених основних речи.

НАСТАВНИ ЛИСТ 6

Правилно распореди наведене ознаке:
0 = мотивна реч, проста реч
1>0 реч изведена директно од мотивне речи
2>1 реч изведена од већ изведене речи
С = сложеница
_____ дрво
_____ дрвени
_____ дрвенарија
_____ дрвенаст
_____ дрворед
Анализу ћемо затим усмерити на сложеницу *дрворед* и објаснити мотивациону везу са речима *дрво* и *ред*, као и њено значење (тако удружујемо формални и семантички критеријум).
Рад на наставном листићу заснован је на подстицању ученика да уоче одређену појаву на основу формирања контрастних лексичких парова који се састоје од изведенице и сложенице. Захтевом да се издвоје речи са једном творбеном основом, утврђивањем творбене структуре и значења изведенице ученици се подстичу на размишљање и примену већ усвојеног знања. Метод за идентификацију сложеница заснован је првенствено на уочавању две речи у једној, али уз истицање и самостално уочавање да се значење сложене речи, иако се у њеној структури уочавају две речи, односи само на једног референта, као код изведеница. Захтевом да се допуни значење наведених сложеница поткрепљује се ово правило.

НАСТАВНИ ЛИСТ 7

1. Посматрај следећи низ речи:
звездица и *звездозналац*
руковати и *руководити*
бродски и *бродовласник*
верник и *веронаука*
војник и *војсковођа*

Из датог низа издвој речи са једном творбеном основом:
_____,_____,_____,_____,_____

2. Разврстај их сада према врсти речи којој припадају:

именице:	придев:	глагол:
_____	_____	_____
_____		
_____		

3. Препиши изведене именице и усправном цртом их подели на творбену основу и суфикс:

_____, _____, _____.

Прва изведена именица има _____ значење.
Друге две означавају _____

4. Из датог низа издвој речи у којима препознајеш по две речи:

_____,_____,_____,_____,_____,

Напиши речи које у њима препознајеш:

звездозналац	_____	и _____
руководити	_____	и _____
бродовласник	_____	и _____
веронаука	_____	и _____
војсковођа	_____	и _____

Од којих се врста речи оне састоје:

звездозналац	_____	и _____
руководити	_____	и _____
бродовласник	_____	и _____
веронаука	_____	и _____
војсковођа	_____	и _____

Напиши значење сложеница:

звездозналац је застарео назив за астронома, стручњака који проучава звезде;
бродовласник је _____
веронаука је _____
војсковођа је _____

Након израђеног наставног листа, ученици самостално могу закључити следеће о саставу, структури, сложеница:
На првом месту је _____ одређене речи, на другом је месту_____, а оне су спојене _____.

Као важно обележје сложеница ученици треба да истакну да, иако се у њима могу препознати по две речи, оне означавају само један појам. Сада су спремни и да самостално дефинишу композицију или слагање као творбени процес.
– Творбени процес спајања двеју речи или њихових творбених основа помоћу спојног вокала назива се **слагање** или **композиција**. Овако настале речи називају се **сложенице**.
Додатним примерима и задацима може се тумачити формална структура сложеница и њихова основна подела на сложенице са спојним вокалом и сложенице без спојног вокала.

Погледајмо састав следећих сложеница (примере треба исписати на табли, као и сегментацију):
бубамара = буба + мара
висибаба = виси + баба
дуванкеса = дуван + кеса
Београд = бео + град

Примећујемо да су оне настале спајањем двеју речи, али да нису спојене вокалом *о*. Оне су, такође, сложенице.

НАСТАВНИ ЛИСТ 8
Од следећих речи створи сложенице и опиши њихову структуру:
велики град _____; _____
начелник града _____; _____
власник куће _____; _____

Завршни део часа
Ученици треба пажљиво да прочитају дати лингвометодички предложак и у њему да пронађу све изведенице и све сложенице.

Путовали путник и путница. Упутили се путањом, путићем, путељком, аутопутем. Запутили се странпутицама и беспућем. Успут – путокази, распућа, путари, путарине, крајпуташи, путовође, сапутници, путописци. Путујући напутно и запутно, пропутовали су, напутовали се и допутовали.
Из *Забавне граматике* Симеона Маринковића

У прилог бољем разумевању композиције и сложеница и њихове улоге у деривационом систему треба обратити пажњу на следеће ситуације.
На основу личног наставног рада и искуства, питања која нам упућују наставници српског језика на такмичењима и семинарима за стручно усавршавање, познато нам је да се у настави као један од већих проблема у вези са суфиксацијом и композицијом јавља неразумевење следећег феномена у вези са сложеницама: сложенице, као и просте речи, у деривационом систему доприносе динамичности и имају важну мотивну функцију. Свака реч која у себи има две или више основа не мора бити сложеница, него може бити и изведеница. Тако су, на пример, сложенице: *рукопис, малопродаја, самовоља,* а изведенице: *рукописни, малопродајни, самовољан* јер су настале од једне речи.
Наиме, сложенице првога степена постају носиоци сопственог микрогнезда, иницирајући деривате другог или трећег степена који, заправо, представљају деривате већ сложених лексема. Њихови деривати одражавају значајан семантички и деривациони потенцијал мотивне речи, тј. првостепене сложенице.

C1<0 **рук-о-творити**, -им импф., тр. израдити руком.
C2$_1$<C1 **рукотвор** м → рукотворина.
C2$_2$<C1 **рукотвор-<u>а</u>ц,** -рца м nomen agentis онај који твори, ради рукама, који ручно израђује; мануелни радник.
C2$_3$<C1 **рукотвор-ен,** -а, -о 1. гл. прид. трп. ← рукотворити. 2. квалит. прид. израђен рукама, људским радом.
C2$_4$<C1 **рукотвор-ина** ж оно што је створено руком, предмет ручне израде, ручни рад.
C2$_5$<C1 **рукотвор-је** с зб. имен. ← рукотвор.
C2$_6$<C1 **рукотвор-ник** м nomen agentis → рукотворац.
C2$_7$<C1 **рукотвор-ство** с nomen actionis ручна производња, мануфактура.

$C3_1$<$C2_1$ **рукотвор-ан,** -рна, -рно квалит. и релац. прид. 1. начињен, израђен руком 2. који се односи на рукотворине, производе домаће радиности.
Сложени придеви у својству мотивне лексеме формирају углавном гнездо са деадјективним именицама као првостепеним дериватима: 0 *маловеран*; 1<0 *маловер-ство* и *маловер-је* (творбени дублети са истом творбеном основом и различитим суфиксима); 0 *дуготрпељив*; 1<0 *дуготрпељив-ост*.
Стога је веома важно разликовати сложено-суфиксалну творбу од извођења деривата са мотивном сложеницом у творбеној основи. Клајн разликује чисто сложене речи и оне настале сложено-суфиксалном творбом.

Апликација 10.

Наставна јединица	**Комбинована творба и конверзија**
Тип часа	обрада
Облици рада	фронтални, индивидуални
Наставне методе	монолошка, дијалошка
Наставна средства	наставни лист
Циљ часа	упознавање са основним принципима комбиноване творбе речи и конверзије
Образовни, васпитни и функционални задаци	указивање на основне деривационе принципе у комбинованој творби речи; упознавање са основним деривационим процесима и моделима који се сматрају комбинованом творбом: сложено-суфиксална творба и префиксално-суфиксална творба; оспособљавање ученика да уоче разлике између сложеница и твореница насталих комбинованом творбом; истицање специфичности конверзије као творбеног процеса у односу на деривацију творбеним формантима; упознавање ученика са основим типовима конверзије
Литература	Клајн, Иван (2002). *Творба речи у савременом српском језику, Први део – слагање и префиксација*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства. Клајн, Иван (2003). *Творба речи у савременом српском језику, Други део – суфиксација и конверзија*. Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства. Матица српска. Институт за српски језик САНУ. Шипка, Данко (2003). *Речник творбених форманата*. Београд: Алма. Штасни, Гордана (2008). *Творба речи у настави српског језика*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
Временска структура часа	уводни део: 5–7 мин. главни део: 33–35мин. завршни део: 5 мин.
Напомена Важно је да ученици повежу творбено-формалну структуру твореница насталих комбинованом творбом са њиховим творбеним, па и лексичким значењем; такође је неопходно да схвате разлику између семантички и лексички самосталних и потпуних јединица од оних које немају услова за лексикализацију. Развијањем ове способности ученици ће лакше моћи да препознају творенице настале комбинованом творбом од сложеница насталих композицијом.	

Уводни део часа

У уводном делу часа требало би на примерима поновити и још једном објаснити правила на основу којих настају сложенице. Важно је пред ученицима демонстрирати сегментацију сложеница и симболички приказати њихову структуру. Важно је, такође, идентификоване творбене јединице именовати: творбена основа и спојни вокал.

Рад настављамо на примерима из уџбеника.

– Посматрајмо речи *романописац* и *ватрогасац*. Оне су само наизглед настале на исти начин. Наставник може дати следеће објашњење:

– Сложеница *романописац* настала је од речи *роман* и *писац*. Међутим, сложеницу *ватрогасац* не можемо разложити на овај начин: *ватра* и *гасац*. Ове се сложенице веома разликују.

– Именица *романописац* настала је слагањем или композицијом, а не комбинованом творбом речи. У њеном другом сложеничком делу је реч *писац*, која, иако није проста, већ изведена реч, има самостално значење. Она се користи самостално и увек има значење: особа која пише (књижевна дела). Ова се сложеница, дакле, састоји од именичке творбене основе (први сложенички део), спојног вокала *о* и именице.

Њен симболички запис је следећи: Ио + о + И*.

*Ио = именичка основа

о = спојни самогласник

И = именица

– Реч *ватрогасац* има следећу структуру: ватр-о-гас-ац. Она, дакле, у првом сложеничком делу има именичку творбену основу, спојни вокал *о*, глаголску творбену основу и суфикс -*ац*. Ова је сложеница настала сложено-суфиксалном творбом.

Њен симболички запис је: Ио + о + Го* + суфикс (-*ац*).

*Го = глаголска основа

Главни део часа

На основу анализираних примера ученици самостално могу закључити да је сложено суфиксална творба начин грађења речи у којем нова реч настаје додавањем суфикса на две већ спојене творбене основе.

Структура твореница насталих сложено-суфиксалном творбом, симболима записана, различита је од структуре чистих сложеница. Структура сложеница и твореница насталих сложено-суфиксалном творбом треба да буде записана на табли.

Слагање: $То_1$ + о + Р или $Р_1$ + о + $Р_2$

$То_1$ + Р или $Р_1$ + $Р_2$

Сложено-суфиксална творба: $То_1$ + о + $То_2$ + суфикс

То = творбена основа; Р = самостална реч; о = спојни вокал

Сложене именице, придеви, глаголи, прилози могу настати како чистим слагањем тако и сложено-суфиксалном творбом.

кремпита = *крем-* + *-пита* – чисто слагање

среброљубац = *сребр-* + *-о-* + *-љуб-* + *-ац* – сложено-суфиксална творба

Ученицима треба скренути пажњу на прилог број 3 у уџбенику. У њему се налазе табеле које могу да послуже за подсећање, проверу, разрешење недоумица када се сусрећу са новим и тежим примерима.

Ученике ћемо затим упознати са основним принципима префиксално-суфиксалне творбе. Рад ћемо започети анализом примера *надлактица*. Најпре ћемо питати ученике да кажу значење ове речи, а затим да је сегментирају и именују творбене јединице које су у њој заступљене: под|лакт|ица. Очигледности ради, могу и на табли у табели приказати творбену структуру лексеме *подлактица*.

под-	-лакт-	-ица
префикс	творбена основа	суфикс

Рад настављамо на примерима из уџбеника, решавањем следећег задатка:
– Издвој творбене јединице (елементе) у речи *подбрадак*.

– Поред творбене основе именице *брада*, које творбене елементе уочаваш? Сегментирај реч *подбрадити*, којој је, такође, творбена основа *брада*.
Заједно са ученицима ћемо закључити да су ове речи настале истовременим додавањем префикса и суфикса на творбену основу речи од које су настале. Дакле, настале су префиксално-суфиксалном творбом.
У следећем задатку ученици ће упоређивати творенице настале различитим облицима комбиноване творбе речи: *поглавица* и *стаклорезац*. Сегментираће их и попунити табелу коју је наставник, док су ученици радили, скицирао на табли.
по- + -глав- + -ица и *стакл- +-о- + -рез- + -ац*

по-	-глав-	-ица

У структури прве речи уочавамо следеће творбене јединице: префикс, творбену основу и суфикс. Она је настала комбинованом префиксално-суфиксалном творбом.

У структури друге речи разликујемо:

прву творбену основу	спојни вокал	другу творбену основу	суфикс

Ова је реч настала комбинованом сложено-суфиксалном творбом.

Ученике треба упознати и са **конверзијом** или творбом претварањем, веома специфичним творбеним процесом. Како је овај појам ученицима потпуно непознат, наставник може одмах да га дефинише и истакне његове главне карактеристике и облике или врсте.

– Под конверзијом се подразумева прелаз једне врсте речи у другу без промене морфолошког и фонолошког састава.

А) **Поименичавање**

Процес прелажења одређених врста речи у категорију именица назива се поименичавање.
Поименичавају се углавном придеви (**придев → именица**), што ће се примерима илустровати. Примери могу бити приказани на графофолији.

Графофолија 1

Поименичавање

*У собу је ушла веома **лепа**$_1$ девојка румених образа.*

Лепа$_2$ је путовала возом неколико сати.

лепа$_1$ → придев Лепа$_2$ → именица

Ученици могу решити задатак у уџбенику и да у наведеним реченицама уочи облике настале поименичавањем.

Родбина несталог обратила се полицији.
Окривљени је желео да напусти судницу.

Пожељно је да и самостално осмисле нове примере.

Б) **Попридевљавање**

Графофолија 2

***Висећи$_1$** о грани, напрезао се да чује њено пуцкетање.*
*Стаклени **висећи$_2$** украси много су лепши од*

Наставник ће изнети нове примере на графофолији, а ученици би аналошким путем могли самостално закључити и дефинисати попридевљавање као посебан облик конверзије. Треба да идентификују врсту истакнутих речи у датим реченицама и да објасне овај вид конверзије.

В) **Прелазак у предлоге**

Графофолија 3

***Чело$_1$** му се усијало од претешких мисли.*
*На **дну$_1$** се ухватио талог.*
***Чело$_2$** главе копље пободоше, а **дно$_2$** ногу сабљу оставише.*

Ученици треба да одреде којој врсти припадају истакнуте речи и да одреде нови тип конверзије (прелазак различитих врста речи у предлоге).

Завршни део часа

Ученици треба да попуне следећи схематски приказ називом творбеног процеса или примерима.

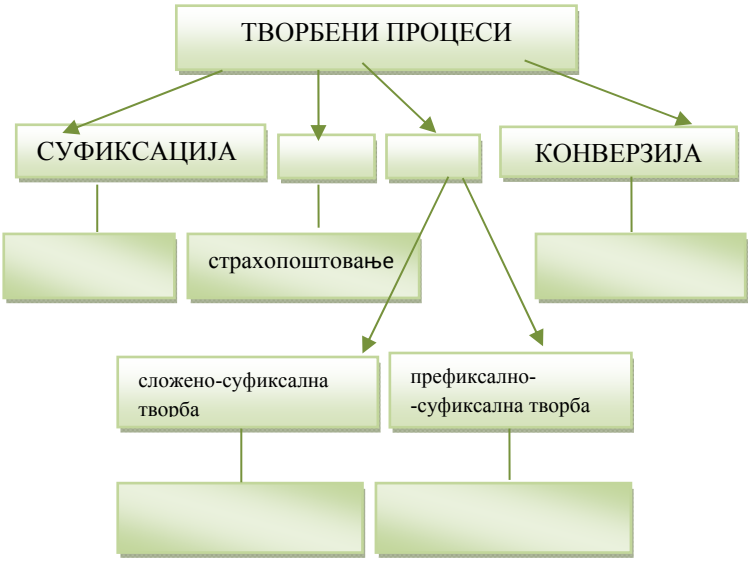

Апликација 11.

Наставна јединица	**Једнозначне и вишезначне речи**
Тип часа	обрада
Облици рада	фронтални, рад у пару
Наставне методе	монолошка, дијалошка, метода демонстрирања, рад на тексту
Наставна средства	наставни лист, *Речник српског језика (2007)*
Циљ часа	упознавање са семантичком структуром лексема; схватање феномена вишезначности посредством основних семантичких механизама којима се развија значењски опсег једне лексеме; упознавање са основном поделом речи према значењу на једнозначне и вишезначне
Образовни, васпитни и функционални задаци	схватање феномена једнозначних и вишезначних речи, као и основних семантичких критеријума на основу којих је могуће објаснити овакву поделу лексема; упознавање са основним разлозима који утичу на то да одређене лексичке јединице имају односно немају способност ширења семантичког опсега; упознавање са основним семантичким механизмима (асоцијације по облику, боји, функцији и сл.) којима се најчешће индукују секундарна значења; приказ семантичке структуре вишезначних речи уз приказ и тумачење одредница у *Речнику српског језика* (2007)
Литература	Гортан Премк, Даринка (2004). *Полисемија и организација лексичког система*. Београд: Завод за уџбенике. Драгићевић, Рајна (2007). *Лексикологија српскога језика.* Београд: Завод за уџбенике. **Петровачки, Љиљана и Гордана, Штасни (2008). О полисемичности лексема и примени компоненцијалне анализе у настави српског језика. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*. XXXIII-2. 391–400.**
Временска структура часа	уводни део: 5–7 мин. главни део: 30–35мин. завршни део: 5 мин.

Напомена

Наставник би требало да објасни зашто су поједине речи једнозначне а поједине имају могућности да развију више различитих значења. Како је ово питање веома сложено, препоручујемо да наставник на примеру термина или туђица објасни феномен једнозначности. У том смислу може разговарати са ученицима о томе зашто је потребно да језик науке буде прецизан, јасан и недвосмислен. Требало би да се подсете особина научног функционалног стила, а да затим у том контексту сагледају и поједине примере лексема са статусом термина или специјалних речи. У науци је општеприхваћено мишљење да „моносемантичност термина (док су термини) проистиче из конвенционалности номинације у терминолошким, и уопште затвореним лексичким системима“ (Гортан Премк 2004: 41). Такође је општеприхваћено мишљење у науци да је вишезначност својствена свим речима општег лексичког фонда. Другим речима казано, вишезначност је последица богатог семантичког садржаја лексеме у основном значењу, за разлику од једнозначних речи чији је семантички садржај сиромашан и нема могућности да путем асоцијација или неких других семантичких механизама индукује нова секундарна значења.

Уводни део часа

Час се може започети семантичком анализом примера у уџбенику. Важно је да вежба буде осмишљена тако да ученици схватају да се одређена значења речи реализују у датом реченичном контексту.

Навођењем нових реченица у којима ће се понављати одабрана једнозначна реч, ученици ће запазити да је њено значење увек исто, без обзира на контекст или везу са одређеним глаголом.

Купио је *бицкил* прошлог лета.	купити → бицикл
Покушали су сами да поправе *бицикл*, али нису успели.	поправити → бицикл
Дечак је пројурио *бициклом* кроз улицу.	пројурити → бициклом
Заборавио је да склони *бицикл* од кише.	склонити → бицикл

Ученици ће констатовати да је значење речи *бицикл* у свим реченицама исто. Покушаће, затим, да дају значење ове речи, записаће га, а онда ће у *Речнику српског језика* (2007) потражити ову реч и прочитати и записати њено значење и упоредити га са својим.

Наставник ће уочену карактеристику речи *бицикл* уопштити и повезати са феноменом једнозначних речи. Навешће, такође, да једнозначних речи има мало у српском језику. Обично су то оне које се користе у одређеним стручним круговима – термини, затим имена којима се означавају рођаци: *стрина*, *ујна*, *ујак*..., углавном су то и називи бројева и мерних јединица: *волт, ампер*.

Сматра се, такође, да се једнозначност углавном јавља код речи страног порекла – посуђеница: *сако*, *интервју*.

Главни део часа

Вежбе за ученике

1. Ученици треба самостално да смисле примере у којима ће употребити одређене термине и тако показати да ће они у различитим контекстима увек реализовати исто значење.

2. Пажљиво прочитај одломак из Андрићеве приповетке *Мост на Жети.* Издвој речи за које мислиш да су страног порекла. Шта мислиш из ког језика су пореклом? Наведи њихово значење.

„И овога **јутра** везир је био уморан и неиспаван, али миран и сабран; очни капци су му били тешки, а лице као слеђено у свежини **јутра**. Мислио је на странца неимара који је умро, и на сиротињу која ће **јести** његову зараду“

Иво Андрић *Мост на Жети*

јутро

1. време око изласка сунца, од раздањивања до испред подне. 2. фиг. почетак нечег новог. 3. мера за површину земљишта (57,546 ари).

– Одреди у којим лексичким спојевима реч *јутро* остварује основно значење, а у ком значење које је у речнику обележено као фигуративно (пренесено или сликовито).
рано → јутро
свеже → јутро
јутро → живота

– Које је значење у реченици остварио придев *миран*? Потражи у *Речнику српскоī језика* (2007) сва значења које има овај придев.

– У ком је значењу употребљен глагол *јести*? Провери у речнику која све значења има овај глагол. Покушај да напишеш реченице у којима ће се та значења остварити.

Након урађене вежбе треба констатовати заједно са ученицима да је у српском језику много више речи са већим бројем значења (до оваквог закључка могу доћи на основу претходно урађених задатака). Овом приликом уводимо и нови термин. Ученици ће моћи и самостално да закључе да **полисемија** или **вишезначност** представља способност речи да реализује више значења.

Једноставним графичким приказом на табли представићемо ову основну поделу речи према опсегу или ширини значења:

РЕЧИ

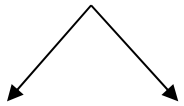

једнозначне вишезначне

Ученици ће исписати примере једнозначних и вишезначних речи из анализираних реченица.

Неопходно је објаснити структуру вишезначних речи, њено основно или примарно значење и секундарна значења. Секундарна значења се развијају из основног значења на основу значењских компонената садржаних у њему. Након наставниковог објашњења пожељно је да се на примерима из уџбеника (значење лексеме *īлава*) размотри, сагледа и рашчлани семантичка структура ове значењима веома богате речи. На основу минималне компоненцијалне анализе (издвајања основних компонента значења које ће утицати на стварање нових значења) ученици треба да уоче основне механизме (асоцијација и аналогија) који могу бити индуктори секундарних семантичких реализација. Неопходно је, такође, да се тумачења прате илустрацијама којима ће се одређене асоцијације учинити видљивим.

Погледајмо сада која све значења има реч *īлава*:
глава *1.а. īорњи део човечијеī, односно īредњи део живоīињскоī īела, у коме су смешīени мозак, īлавна чула и īредњи део īробавноī и дисајноī сисīема; б. сīрана меīалноī новца на којој је нечији лик или нека друīа ликовна īредсīава.*
Зато када бацамо новчић, кажемо *īлава-īисмо*.

Разложићемо сада основно значење речи *īлава* на значењске компоненте.

1.а. горњи ***део*** *човечијег, односно* ***предњи део*** *животињског тела, у коме су* ***смештени*** *мозак, главна чула и предњи део пробавног и дисајног система;*
1= део тела (човечјег или животињског)
2 = позиција на телу (горњи део човечјег, односно предњи део животињског тела)
3 = садржај (мозак, главна чула и предњи део пробавног и дисајног система)

Која је значењска компонента утицала на то да се део ексера, чиоде и сл. назива *главом ексера, главом чиоде*?

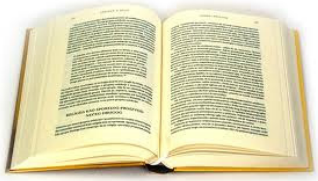

Главом се назива и део књиге који чини извесну тематску целину. Шта мислиш зашто?

Зашто се *глава купуса* или *глава шећера* називају тако? Која је семантичка компонента у основном значењу речи *глава* допринела томе?
Обрати пажњу! Ова семантичка компонента није садржана у дефиницији појма *глава.*

Захваљујући асоцијацијама које се стварају на основу семантичких компонената садржаних у основном значењу долази до развијања значењске структуре једне речи. Тако су асоцијације по облику, функцији, боји, положају веома чести узрочници стварања нових значења. Ученици би требало самостално да дођу до овог закључка на основу анализираних примера.

Завршни део часа
Ученици решавају 1. и 2. задатак у Радној свесци, лекција *Једнозначне и вишезначне речи*.

Општа методичка напомена
Приступ темама из области лексикологије и семантике од наставника захтева додатну припрему и читање стручне литературе с обзиром на то да су могућа различита тумачења одређених семантичких и лексиколошких феномена у зависности од теоријског приступа и метода којим се спроводи научна процедура у тумачењу и разлагању компонената значења, па и од схватања самога истраживача. Чувен је пример *лисице* и *оковратника од њеног крзна* (Ставила је лисицу око врата). Секундарно значење може се тумачити и метафоризацијом, и метонимијским преносом номинације и синегдохом. Ово није усамљени пример.

Важно је, дакле, да ученици разумеју основну поделу на једнозначне и вишезначне речи и да им се приближе узроци једнозначности односно вишезначности лексичких јединица. У том смислу што већи број анализираних примера може да помогне ученицима у самосталном расуђивању и закључивању. Неопходно је, такође, истаћи значај контекста за реализацију одређеног значења из полисемантичке структуре одређене лексеме. И у овом случају потребно је да ученици самостално анализирају примере, размишљају о оствареним значењима, упоређују своје семантичке интерпретације са онима у *Речнику српског језика* (2007). Тако се уче јасном и прецизном изражавању, али и сликовитом и експресивном

казивању, с једне стране, а са друге, што нам је подједнако важно, стичу корисну навику да употребљавају речник. Предлажемо, такође, да основне семантичке механизме (метафору, метонимију, синегдоху) наставник обрађује на посебном часу, а да се овој уводној теми посвети цео школски час.

Апликација 12.

Наставна јединица	**Акценатска норма**
Тип часа	комбиновани (понављање и обрада)
Облици рада	фронтални, индивидуални
Наставне методе	монолошка, дијалошка, демонстративна метода
Наставна средства	електронска презентација, наставни лист
Циљ часа	утврђивање основних прозодијских обележја гласова и принципа акценатске норме у стандардном српском језику
Образовни, васпитни и функционални задаци	понављање и утврђивање основних обележја акценатског система у стандардном српском језику; подстицање ученика за самосталну примену основних правила акцентовања речи; обнављање и систематизација знања о клитикама и акценатским целинама; оспособљавање ученика за самостално одређивање квалитета и квантитета наглашених гласова у речи; развијање способности ученика да уочавају утицај акцента на значење речи
Литература	Стевановић, Михаило (1991). *Књига о акценту књижевног језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна стредства. Суботић, Љиљана (2005). *Ортоепска и ортографска норма стандардног српског језика*. Нови Сад: Филозофски факултет. Петровачки, Љиљана и Гордана Штасни (2008). *Методичке апликације*: *Планирање, програмирање и припремање наставе српског језика и књижевности.* Нови Сад: Филозофски факултет.
Временска структура часа	уводни део: 5–7 мин. главни део: 33–35мин. завршни део: 5 мин.
Напомена Овај час треба да представља синтезу досадаших знања о акценатској норми коју су ученици усвајали у континуитету у претходним разредима.	

Уводни део часа

Наставни листић – Подсетимо се правила о акцентовању.

Наставни листић 1

Заокружи слово испред тачног одговора.

а) У српском језику све речи могу имати акценат.
б) Предлози и везници су акцентовани.
в) Акцентоване су само вишесложне речи.
г) Поједине речи у српском језику немају свој акценат.
ђ) Речи које немају сопствени акценат, него се спајају у фонетску целину са суседном наглашеном речју, називамо клитике.

Наставни лист 1

1. Подели дати текст усправним линијама на акценатске целине.

„А жени и деци ништа о томе не кажемо, да се не би плашили да ће нам се то још који пут десити, јер зима је тако дуга...
Јер зима је тако дуга – то је стални рефрен у говору ових људи, стално резигнирано јадање у овој земљи где је од човека до човека пусто и далеко.“

Из путописа *Писма из Норвешке* Исидоре Секулић

2. У наведеном одломку појављују се и речи које немају свој акценат, већ чине акценатску целину са речима уз које стоје.
Допуни реченице.
Проклитике стоје _____ наглашене речи.
Енклитике стоје _____ речи.

3. Наведене врсте речи разврстај на енклитике и проклитике.
предлози, везници, одрична речца *не*, морфема *се*, скраћени облици личних заменица, скраћени облици помоћних глагола, речца *ли*
Проклитике су _____.
Енклитике су _____.

4. Из одломка наведеног у првом задатку издвој клитике и разврстај их на:
енклитике _____
проклитике _____.

Главни део часа

– Већ знамо да се не изговарају једнако сви слогови у речи. Неки слогови су посебно истакнути – наглашени, односно акцентовани.
– Који гласови могу бити носиоци слога, па самим тим и акцента?
Дефинишемо заједно шта је акценат.

Графофолија или презентација.

Слајд 1

Слајд 2

АКЦЕНАТ

Главна правила стандардне акценатске норме

Место акцента

- Поједини слогови у речи су јаче наглашени – акцентовани.
- У наведеним речима истакнути су акцентовани слогови.

ЗИма, паХУљаче, заБЕлети, ХЛАдан

- Који су слогови наглашени у следећим речима:

цветић, имати, поморанџа, јабука, седети, превртнути, средина, мирисати?

Слајд 3

Акценатски знаци

- Попунимо заједно табелу акценатским знацима.

СИЛАЗНИ	КРАТКИ	
	ДУГИ	
УЗЛАЗНИ	КРАТКИ	
	ДУГИ	

Слајд 4

Основна правила за положај акцента у речи

- Носилац акцента може бити само самогласник или вокално *р* (*ја*, *реч*, *дрво*, *миш*, *милост*, *прст*...)
- Ако изузмемо ретке изузетке (*најраспрострањенији*), акцентована реч може имати само један акценат.
- На првом слогу у речи могу стајати сви акценти: *кȍнац*, *кУћа*, *мА̄јка*, *рȅка*.

Слајд 5

- Једносложне речи увек имају силазни акценат – дуг или кратак: *нȍћ*, *жȅђ*, *рА̄д*, *знА̄м*; *сА̄н*, *пр̑ст*, *сИр*, *цȉм*.
- На унутрашњим слоговима могу стајати само акценти узлазне интонације – краткоузлазни и дугоузлазни: *сведочити*, *издвојити*, *Бео̏град*; *сара̏ђа*, *огледати се*, *преда̏вати*.
- Последњи слог је неакцентован. На њему једино може стајати постакценатска дужина – *дру̑гови*, *ђȍ̄*, *јуна̏кА̄*.

Слајд 6

Правила за акцентовање

- Сва акценатска правила можемо графички приказати на следећи начин:
- **ȁ ȃ** На једносложним речима могу стајати само силазни акценти.
- **ȁ ȃ ȁ ȃ** На првом слогу вишесложних речи могу да стоје сви акценти.
- **ȁ ȃ** На унутрашњим слоговима могу стајати само узлазни акценти.
- Последњи слог је неакцентован.

Слајд 7

Вежбајмо

- Наведене једносложне речи разврстај на речи са кратким и речи са дугим акцентом.

рад, цвет, врх, црн, мак, ноћ, час, сан, век, сат, смех, мир

Краткосилазни акценат: _____

_____

Дугосилазни акценат: _____

_____

Слајд 8

- Подвуци наглашене самогласнике у датим паровима речи.

записати – записивати
ловити – уловити
продати – продавати
учити – учионица
лекар – излечити
купити – куповати
смејати се – осмех
роман – романтизам

Слајд 9

Дуг и кратак акценат

- Релативно је лако разликовати дуг акценат од кратког. Упореди речи и одреди које имају дуг, а које кратак акценат:

рад	*рис*
радити	*читати*
блед	*бео*
црн	*прст*

Слајд 10

Дуги акценти

- Упореди дуге узлазне и силазне акценте у следећим речима:

рА̄дити *рА̄д*

АДити *ра*

ра *АД*

писати	*пишем*
ношња	*нос*
трава	*лишће*

Слајд 11

Вежбајмо

- Речи: *мрак*, *дан*, *народ*, *глава*, *тужан*, *храбар*, *снага*, *клупа*, *со*, *мајстор*, *зид*, *корпа*, *штампати* распореди на оне са:
- дугосилазним акцентом _____
- дугоузлазним акцентом _____

Слајд 12

Краткосилазни акценат

- Уочи разлику између краткосилазног и краткоузлазног акцента.
- Код речи са краткосилазним акцентом слог под акцентом је кратак, а нагли пад у тону осећа се у следећем слогу:

ви̏дети *ви* *дети*

Слајд 13

Краткоузлазни акценат

- Код речи са краткоузлазним акцентом акцентовани слог је кратак, а тон следећег слога је на истој висини или је нешто виши од тона акцентованог слога.

се̏дети *се* *дети*

Слајд 14

Вежбајмо

- У сваком низу речи подвуци ону која има другачији акценат.

А) сладак, срећан, средина, сећи

Б) лист, лишће, трава, цвеће

В) писати, радити, предавати, штампати

Г) поље, ливада, земља, савана

Слајд 15

- Прочитај стихове из песме *Међу својима* Владислава Петковића Диса.

Стихови су обележени бројевима.

1. *У мом срцу понор. У њој каткад тиња*
2. *Мисо̏ да још живиш, мој пределе млади.*
3. *Моја лепа звезда, мајка и робиња,*
4. *Боже! Шта ли данас у Србији ради?*

Одреди да ли је наведена тврдња тачна или не.

- Последња реч у првом и четвртом стиху имају постакценатску дужину. Т Н
- Прва реч у другом стиху има дугосилазни акценат. Т Н

Слајд 16

- Последња реч у трећем стиху има краткоузлазни акценат. Т Н
- Прва реч у последњем стиху има краткосилазни акценат. Т Н

Слајд 17

Вежбајмо

- Речи издвојене из наведеног стиха имају другачији акценат. Одреди акценат наведених речи уписујући знак + у одговарајуће поље у табели.

Моја лепа звезда, мајка и робиња

Реч	Краткосилазни акценат	Краткоузлазни акценат	Дугосилазни акценат	Дугоузлазни акценат
МОЈА				
ЛЕПА				
ЗВЕЗДА				
РОБИЊА				

Слајд 18

Постакценатска дужина

- Слогови иза акцентованог могу бити дуги и кратки. Дужина се обележава знаком ¯ који се ставља изнад дугог неакцентованог слога:

ном. јд.	ген. мн.
је̏зеро	*је̏зе̄ра̄*
ста̏бло	*ста̏ба̄ла̄*

Слајд 19

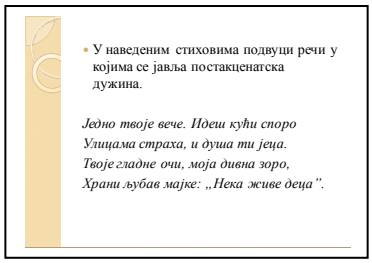

Слајд 20

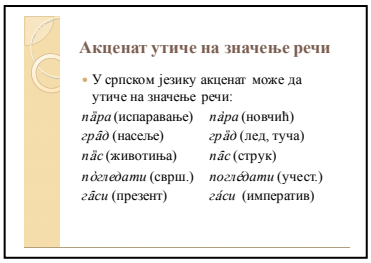

Завршни део часа

Од наведених речи састави реченице водећи рачуна о томе да акценат наведених речи утиче на њихово значење.

лук	лук
раван	раван
коса	коса
лети	лети
око	око
седи	седи

11. ПИСАНЕ ДНЕВНЕ ПРИПРЕМЕ ПО НАСТАВНИМ ЈЕДИНИЦАМА

Редни број: 1.	Наставна јединица: Упознавање с програмом – уводни час	Тип часа: уводни час
Циљеви и задаци часа: упознавање са програмом, уџбеницима, распоредом лектире, распоредом писмених и контролних задатака. Оспособљавање ученика за планирање активности. Подстицање ученика на разговор о предвиђеним активностима, као и њихово праћење.		
Стандарди постигнућа: СЈ.1.3.21, СЈ. 1. 4. 8.		
Наставне методе: дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални	
Наставна средства: вербална, свеска, уџбеници		

ТОК ЧАСА

Уводни

Наставник уопштено представља ученицима градиво осмог разреда и упознаје их са оним што их, у редовним и ваннаставним активностима очекује, када је реч о предмету Српски језик.

Главни

Наставник показује ученицима садржај и структуру уџбеника – *Читанка* за осми разред, као и *Српски језик и језичка култура* и *Радна свеска* за осми разред. Подсећа ученике да је неопходно коришћење школског издања *Правописа српскога језика*. Ученици листају један по један уџбеник, износе своје утиске и закључке о томе како изгледају уџбеници, колико име је тема (наслова књига, имена писаца, наставних јединица из граматике и културе изражавања, правописа) познато одраније, и каква су њихова очекивања у односу на програм осмог разреда.

Наставник на видно место истиче план лектире (по месецима) и представља ученицима распоред писмених и контролних вежби. Следи разговор о томе чиме би посебно ученици желели да се баве у оквиру предмета Српски језик, на часовима редовне али и допунске и додатне наставе.

Завршни

Ученици говоре о томе шта им се на часовима српског језика свидело, а шта не током протекле године, које су им области остале у сећању, а чега би требало да се подсете. Изражавају своје жеље за рад у секцијама (драмска, луткарска, литерарна, новинарска, рецитаторска).

Литература:

1.Милија Николић, *Методика наставе српскога језика*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2008.
2. Dragutin Rosandić, *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*, Školska knjiga, Zagreb, 1988.
3.Симеон Маринковић, *Методика креативне наставе српскога језика и књижевности,* Креативни центар, Београд, 1994.
4.*Правопис српскога језика*, МС; Нови Сад, 2013. (Школско издање)
5. Моња Јовић, *Читанка за осми разред основне школе*, Едука, Београд, 2012.
6. Гордана Штасни, Наташа Добрић, *Српски језик и језичка култура за осми разред*, Едука, Београд, 2012.
7. Наташа Добрић, Гордана Штасни, Маја Живковић, *Српски језик и језичка култура – Радна свеска за осми разред*, Едука, Београд, 2012.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 2.	Наставна јединица: Исидора Секулић: *Српски народни језик, боље рећи говор*	Тип часа: обрада новог градива
Циљеви и задаци часа: усвајање појма *есеј* као књижевно-научне врсте, оспособљавање ученика за уочавање особина есеја на обрађеном тексту; подстицање ученика на самостално формулисање и разумевање вредности культурног наслеђа.		
Стандарди постигнућа: СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 6.		
Наставне методе: вербална, текстуална	Облици рада: фронтални, рад у пару	
Наставна средства: Читанка, стр. 6–8.		

ТОК ЧАСА

Уводни

– Разговор са ученицима: подсећање на текстове Исидоре Секулић који су им познати (прича *Буре*, шести разред) и на оно што о овој списатељици већ знају.

– Читање текста.

Главни

– Разговор о у тексту изнетом мишљењу да је наш књижевни и језички случај посебан: подсећање на оно што им је познато о раду Вука Караџића.

– Рад у пару на припремљеним задацима:

а) уочавање начина на који се у тексту повезују појам језика и појам сеоба; б) анализа ситуације и ликова представљених на слици Паје Јовановића *Сеоба Срба под патријархом Арсенијем Чарнојевићем* која се налази на стр. 8 у Читанци; в) уочавање и образлагање личног списатељичиног става према језику, који је исказан у тексту.

– Читање урађеног и коментарисање, са наставником.

Завршни

– Разговор са ученицима: подсећање на текстове који су им познати, а који имају нека обележја есеја: Пећа Милосављевић, *Потера за пејзажима* (седми разред) или Андрићев запис о мостовима (пети разред).

– Уочавају особине есеја на обрађеном тексту, повезујући ова обележја са образлагањем личног списатељичиног става према језику, који су запажали у претходном задатку.

– Ученици уз помоћ наставника формулишу појам *есеј* као књижевно-научне врсте и записују најважније елементе појма у свеске.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 3.	Наставна јединица: Српски језик међу другим словенским језицима	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: обнављање знања о подели словенских језика; одређивање места српског језика у групи словенских језика; уочавање неких заједничких особина српског језика и других словенских језика.

Стандарди постигнућа: СЈ.1.3.17.

Наставне методе: вербална, демонстративна	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: табеле, графикони, карте

ТОК ЧАСА

Уводни

– Ученицима се демонстрира табеларни приказ речи *језик* на неколико европских језика. Од њих тражимо да уоче у којим је језицима ова реч иста или веома слична.

српски	руски	македонски	чешки	rumunski	енглески
језик	язы́к	јазик	jazyk	limbă	language

– Наставник подсећа ученике на градиво које су усвојили у седмом разреду о сеобама Словена и стварању словенских језика.

Главни

– На примерима се уочавају сличности и разлике међу индоевропским језицима и место појединих језика у овој групи језика (уџбеник, приказ стабла са индоевропским језицима).

– Уводе се и објашњавају појмови *језички савез* и *породица језика*.

– Даје се схематски приказ све три групе словенских језика (уџбеник из језика) и одређује место српског језика међу словенским језицима.

– Ученици решавају задатке у радној свесци и попуњавају табеле (5. и 6. страна) и тако утврђују стечена знања о индоевропској језичкој породици и подели словенских језика.

Завршни

– Задатак за индивидуални рад:

Ученици самостално читају одломак из *Аутобиографије* Бранислава Нушића, а затим решавају 4. задатак у радној свесци.

Литература: Ивић, Павле (2001). *Српски народ и његов језик*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 4.	Наставна јединица: Народна бајка: *Усуд*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: утврђивање појма *бајке,* као посебне, усмене књижевне врсте, оспособљавање ученика за уочавање структурних сличности у изградњи ликова и ситуација у народним бајкама: устаљени почеци и завршеци, устаљене функције ликова, устаљене ситуације утврђивање појма *карактеризација лика*.

Стандарди постигнућа: СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 6, СЈ. 1. 4. 2.

Наставне методе: вербална-текстуална, херменеутичка, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеске, књиге

ТОК ЧАСА

Уводни

– Разговор о ономе што је ученицима познато о народним бајкама из претходних разреда.

– Наставник на табли исписује, у две колоне, разлике између народне бајке и народне новеле, дискутујући са ученицима.

– Разговор о структури ученицима познатих бајки (нпр. *Чардак ни на небу ни на земљи*). Уочавање структурних сличности у изградњи ликова и ситуација у народним бајкама: устаљени почеци и завршеци, устаљене функције ликова, устаљене ситуације.

Главни

Читање народне бајке *Усуд.*

Рад у пару, на унапред припремљеним задацима, које ће наставник поделити сваком реду клупа:

– ред клупа: уочавање особина ликова и њиховог утицаја на развој радње: (Како је главни јунак сам нарушио равнотежу у причи? Како је он, као и два домаћина, деловао на промену своје судбине?);

– ред клупа: уочавање стилских фигура у тексту: (опис братовљеве и јунакове среће, контраст и персонификација);

– ред клупа: уочавање стилских фигура и њихова функција у тексту: (опис Усуда, његове куће и збивања у њој: персонификација и градација; улога ових фигура у изградњи лика и развоју радње).

Завршни

Дискутовање о решењу задатака.

Ученици самостално процењују сопствену активност и залагање, као и сарадњу у пару.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 5.	Наставна јединица: Народна бајка: *Усуд*	Тип часа: увежбавање и утврђивање градива

Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика за интерпретативно препричавање; вежбање говорних способности.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 1. 6, СЈ. 1. 1. 7

Наставне методе: дијалошка, монолошка	Облици рада: индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеске

ТОК ЧАСА

Уводни

– Наставник подсећа ученике на бајку *Усуд* и подстиче их да размисле о томе како би на најбољи начин ту бајку препричали неком ко је никад није читао.

Главни

– Ученици праве планове излагање (уз инструкције наставника).

– Ученици самостално излажу своје верзије препричане бајке (да би се избегло понављање, може се сваком ђаку дати различит део бајке који треба да преприча).

Завршни

Дискутовање о домаћем задатку (*Задатак из мале школе писања*, стр. 18. у Читанци).
Припрема за писање бајке према плану.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 6.	Наставна јединица: Народни језик, дијалекти српског језика, књижевни језик и појам нормирања језика	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: уочавање разлике између стандардног језика и дијалеката; упознавање са дијалектима српског језика и њиховим основним особинама; развијање позитивног односа према дијалектима; усвајање појмова стандардни језик нормирање језика, дијалекат.

Стандарди постигнућа: СЈ.1.3.18; СЈ.1.3.20; СЈ.1.3.21.

Наставне методе: вербална, демонстративна	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: схематски прикази, дијалекатска карта, табеле, графикони

ТОК ЧАСА

Уводни

– Ученици на изабраним дијалекатским текстовима уочавају разлике међу српским дијалектима и долазе до појмова дијалекат и стандардни језик.

– Наставник даје схематски приказ рефлекса „јата“ и објашњава како је дошло до тога да српски језик има две стандардне, књижевне изговорне варијанте штокавског наречја, екавску и (и)јекавску.

– Демонстрира се карта на којој је приказана распрострањеност изговорних варијанти штокавског наречја и ученици самостално уочавају на којим територијама је заступљена која варијанта.

Главни

– На примерима датим у табели у уџбенику уочавају разлике између екавског и (и)јекавског изговора и закључујемо кад је „јат“ замењено гласовном групом *је*, а када гласовном групом *ије*.

– Ученици посматрају дијалекатску карту српског језика, усвајају називе дијалеката и раде 7. задатак у радној свесци – уписују називе дијалеката на датој карти.

– Разговара се о одликама шумадијско-војвођанског и источнохерцеговачког дијалекта (акценатски систем, деклинација, замена „јата“...) и још једном напомиње да ова два дијалекта представљају основу српског стандардног језика.

– На примерима датим у уџбенику ученици уочавају и оне особине ових дијалеката које нису уврштене у норму.

– Наставник показује на примерима из уџбеника и најважније одлике призренско--тимочког и косовско-ресавског дијалекта и објашњава зашто они не припадају стандардном језику.

Завршни

– Задатак за индивидуални рад:

Ученици самостално раде задатак у уџбенику – на одломку из *Петријиног венца* издвајају дијалекатске облике и читају текст онако како би гласио у стандардном језику.

Литература: Ивић, Павле (2001). *Српски народ и његов језик*. Сремски Карловци – Нови Сад.

Ивић, Павле (1994). *Српскохрватски дијелекти. Њихова структура и развој.* Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 7.	Наставна јединица: Анализа домаћих радова: писање бајке према плану	Тип часа: обрада новог градива
Циљеви и задаци часа: анализирање домаћих радова – указивање на грешке, истицање успешних радова		
Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 1. 6.СЈ. 1. 1. 7, СЈ. 1. 2. 4.		
Наставне методе: вербално-текстуална, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални	
Наставна средства: свеске, радови ученика		

ТОК ЧАСА

Припрема за излагање домаћих радова писање бајке према плану, који су рађени према *Задатку из мале школе писања* са стр. 18. у Читанци:

Напиши бајку!

Изабери један од два понуђена задатка. Ликови и функције које они у бајци обављају су задати, а остало зависи од твоје креативности и маште. Према потреби, осмисли у својој бајци још неке ликове. Наслов бајци дај сама, или сам.

Задатак 1

Јунак: царев син

Противник: вештица

Пошиљалац: јунакова мајка, царица

Помагач: миш, лепа чобаница, дрво које говори

Задатак 2

Јунак: сиромашна девојка

Противник: зла царица

Пошиљалац: девојчин стари отац

Помагач: мудри старац пустињак, пчела, поток који говори

Ученици излажу урађене задатке. Анализа и дискусија.

Уводни

Главни

Завршни

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 8.	Наставна јединица: Народна епско-лирска песма: *Женидба Милића Барјактара*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: утврђивање појмова *народна балада; епско, лирско* и *драмско*; уочавање лирских, епских и драмских елемената на примеру текста; упознавање са значењем појма *интернационални мотив*; подстицање ученика на самостално литерарно стваралаштво.

Стандарди постигнућа: СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 6, СЈ. 1. 4. 2, СЈ. 2. 4. 3.

Наставне методе: вербално-текстуална, херменеутичка, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Подсећање на особине народне баладе (текст на стр. 25 у Читанци). Дискусија са ученицима о главним особинама лирског, епског и драмског рода. Наставник записује на табли, на основу одговора ученика, главне елементе наведених родова, у три колоне за епско, лирско и драмско.

Главни

Уочавање лирских, епских и драмских елемената у тексту. Наставник на табли, у три колоне, записује добијене резултате ученика. Ученици записују у свеске, у претходно формирану табелу. Запажају приповедни карактер баладе; начин на који је у њој изнета прича. Уочавају места у тексту у којима је радња прожета и условљена емоцијом, где се развија без епске поступности, у атмосфери слутње несрећног исхода. Обраћају посебну пажњу на присутност дијалога и монолога у којима се откривају сукоби страсти и нарави јунака.

На стр. 25. у Читанци читају текст *Учимо и подсећамо се: народна балада*, којим сумирају своје закључке и допуњују своје знање појмом *интернационални мотив* (додатно објашњен и на следећој, 26. страни).

Завршни

Дискутовање о *Задатку из мале школе писања* на стр. 26. у Читанци. Припрема за писање домаћег задатка *Драматизација текста народне баладе „Предраг и Ненад“*. Ученицима се даје упутство да баладу прочитају код куће, а затим да, према сопственом избору, драматизују неку од сцена понуђених у задатку.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 9.	Наставна јединица: Народна епско-лирска песма: *Женидба Милића Барјактара*	Тип часа: комбиновани (обрада новог градива и увежбавање)

Циљеви и задаци часа: оспособљавање за самостално читање, разумевање и тумачење митолошког слоја песме; увежбавање и усавршавање усмереног и истраживачког читања; развијање осећања за аутентичне естетске вредности у књижевном делу; утврђивање појмова *паралелизам* и *мотив (статички, динамички и асоцијативни)*.

Стандарди постигнућа: СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 6, СЈ. 1. 4. 2, СЈ. 2. 4. 3.

Наставне методе: вербално-текстуална, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Указивање на стилску фигуру *паралелизам* у тексту. Подстицање ученика да уоче функцију дате стилске фигуре.
Дискусија о мотиву урока. Подсећање на објашњење појма *мотив* на стр 20. у Читанци. Ученици образлажу којем типу мотива (*статички*, *динамички* или *асоцијативни*) припада мотив урока и зашто.
(Овде се може додатно објаснити ученицима да је гора хтонско место, место нечистих сила и да је отуда уобичајено да урок невесту сустигне управо на том месту.)
Уочавање преступа главног јунака (превелика гордост и претерано хваљење невесте) који су и довели до немилих догађаја.

Главни

Ученици самостално раде на *Задатку за истраживање*, који се налази на стр. 31. у Читанци. Откривање „скривене“ митолошке поруке: Милић и Љепосава су изједначени са источним и западним сунцем, и отуда ова балада крије у себи дубоки слој значења који се односи на соларни мит. Од ученика се тражи да у тексту пронађу доказе за ову тврдњу. Подвлаче стихове који описују правац Милићевог кретања док тражи за себе девојку. Проналазе стихове у којима се описује дејство Љепосавине лепоте на сватове. Означавају их и спремају се да усмено изложе своја запажања. Поново читају Милићев дијалог са Љепосавином мајком. Спремају се да усмено објасне како је Милић Љепосаву доживео први пут кад ју је видео. Запажају у тексту на којој страни света је сахрањен Милић, а на којој Љепосава. Уочавају у које доба дана мајка на крају песме ишчекује сина, а у које доба снаху. Подвлаче стихове који о томе експлицитно говоре.
Дискусија о добијеним резултатима.

Завршни

Кратка анализа домаћих задатака: *Драматизација текста народне баладе „Предраг и Ненад“*.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 10.	Наставна јединица: Развој српског књижевног језика: старословенски језик	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: усвајање основних података о стварању и развоју првог књижевног језика Словена и његовом значају у даљем развоју језика; усвајање знања о првим словенским писмима и њиховим творцима.

Стандарди постигнућа: СЈ.1.3.17.

Наставне методе: вербална, текст-метода, демонстративна, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: схематски прикази, карте, табеле, графикони, репродукције писаних споменика, уџбеник

ТОК ЧАСА

Уводни

– Ученици самостално читају уводни део лекције који говори о Старим Словенима, њиховој постојбини и сеобама. На карти одређујемо територију коју је заузимао аварско-словенски савез, говоримо о утицајима којима су Словени били изложени и ученици самостално решавају задатке у уџбенику који о овоме говоре.

Главни

– Треба се подсетити градива из седмог разреда о панонско-моравској мисији, улози Ћирила и Методија у овој мисији, ширењу хришћанства међу Словенима и стварању првог књижевног језика – старословенског језика. Наставник подсећа ученике на то да је прво словенско писмо била глагољица, објашњава како је настала и демонстрира како је изгледала.

– Ученици решавају задатке у уџбенику.

– На графичком приказу у уџбенику уочавају сличност и разлике између глагољице и ћирилице и разговарају са наставником о њима.

– Ученици се подсећају на то како је створено друго словенско писмо – ћирилица, ко су њени творци, кад је заменила глагољицу и кад је преовладала у српским земљама.

– На примеру из уџбеника (Из *Зоīрафскоī јеванђеља*, По Матеју, гл. XXVI, 26) ученици имају прилику да виде какав је био старословенски језик.

– Наставник демонстрира репродукције још неких сачуваних писаних споменика на старословенском језиком (*Самуилов наттис*, *Башчанска īлоча*, *Зоīрафско јеванђеље*).

Завршни

– Решавајући задатке у радној свесци (*Развој срīскоī језика*; 1, 2, 3, 4, 5 задатак), ученици утврђују знања стечена на овом часу.

Литература: Ивић, Павле (2001). *Срīски народ и њеīов језик*. Сремски Карловци – Нови Сад. Ивић, Павле (1998). *Преīлед истторије срīскоī језика*. Сремски Карловци – Нови Сад. Ђорђић, Петар (1990). *Истторија срīске ћирилице*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 11.	Наставна јединица: Развој српског књижевног језика: српскословенски, рускословенски, славеносрпски језик	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: усвајање основних податка о развоју књижевног језика код Срба (од почетака до данас).

Стандарди постигнућа: СЈ.1.3.17.

Наставне методе: вербална, демонстративна, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: схематски прикази, дијалекатска карта, табеле, графикони, репродукције писаних споменика

ТОК ЧАСА

Уводни

– Ученици уз електронску презентацију и разговор активирају постојећа знања о старословенском језику и почецима словенске писмености. Тако се остварује неопходан континуитет у сагледавању наредних фаза у развоју српског језика.

Главни

– Историјски језички идиоми посматрају се у контексту друштвених, политичких и културних прилика карактеристичних за доба у којем су настали, развијали се и употребљавали у одређеним видовима језичке продукције и одређеним књижевним и другим функционалним стиловима. Како су ове теме ученицима потпуно нове, препоручујемо употребу монолошке методе са елементима методе демонстрирања.

– Ученици се упознају са српскословенском епохом у развоју језика.

– Уз помоћ електронске презентације приказују се српскословенски рукописи писани ћирилицом (*Житије Светог Симеона* од Светог Саве, *Повеља бана Кулина*, *Душанов законик*).

– Ученици се упознају са рускословенском епохом, приближава им се друштвеноисторијски контекст.

– Ученици упознају славеносрпску епоху, рад Захарије Орфелина и *Славеносербски магазин*, први часопис објављен на славеносрпском језику.

Завршни

– На крају, као својеврсну синтезу у уочавању континуитета у историјском развоју српског књижевног језика до Вука Караџића, ученици треба самостално да попуне дату табелу.

старословенски	српскословенски	рускословенски	славеносрпски

Литература: Ивић, Павле (2001). *Српски народ и његов језик*. Сремски Карловци – Нови Сад. Ивић, Павле (1998). *Преглед историје српског језика*. Сремски Карловци – Нови Сад. Ђорђић, Петар (1990). *Историја српске ћирилице*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 12.	Наставна јединица: Д. Срејовић, А. Церемановић, *Речник грчке и римске митологије,* одредница *Аргонаути*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика за логичко схватање прочитаног текста; оспособљавање ученика за комплексно коришћење сазнања из других области (географија, историја) у циљу разумевања текста.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 1. 2, СЈ. 1. 1. 3, СЈ. 2. 4. 4.

Наставне методе: вербално-текстуална, дијалошка, метода графичких радова	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка; Д. Срејовић, А. Церемановић, *Речник грчке и римске митологије,* одредница *Аргонаути;* карта Европе, самолепљиви папирићи

ТОК ЧАСА

Уводни

Припрема за израду карте кретања Аргонаута. Читање текста из *Речника грчке и римске митологије* на стр. 32 у Читанци.

Упознавање са *Задатком за истраживање* на стр. 38. у Читанци.

Главни

Ученици на посебном паноу праве карту кретања Аргонаута.

– Из *Речника Грчке и римске митологије* заједнички читају целу одредницу која се односи на Аргонауте.

– Ученици се упознају са картом места везаних за догађаје из грчке митологије која се налази у *Речнику*.

– На посебне налепнице или папириће уписују имена свих места на којима су се задржавали Аргонаути.

– На обичној географској карти налепницама на које су уписали имена места из митологије обележавају пут који су у својој авантури прешли Аргонаути.

Завршни

Излагање и коментарисање готових радова. Ако је могуће, ово би било добро извести јавно, тако да и други ученици, наставници, родитељи могу да виде.

Литература: Ивић, Павле (2001). *Српски народ и његов језик*. Сремски Карловци – Нови Сад. Ивић, Павле (1998). *Преглед историје српског језика*. Сремски Карловци – Нови Сад. Ђорђић, Петар (1990). *Историја српске ћирилице*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 13.	Наставна јединица: Р. Гревс, *Златно руно* Д. Срејовић, А. Цермановић, *Речник грчке и римске митологије,* одредница *Аргонаути*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: савладавање књижевног текста, коришћење некњижевног (енциклопедијског) текста у функцији разумевања књижевног дела.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 1. 2, СЈ. 1. 1. 3, СЈ. 2. 4. 4.

Наставне методе: текстуална, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, књига, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

− Наставник подсећа ученике на оно што су претходног часа учили о путовањима Аргонаута. Ако је потребно, поново читају делове текста из *Речника грчке и римске митологије*

Главни

− Наставник чита ученицима текст *Златно руно*

− Разговор у којем наставник покушава да се увери да ли су ученици правилно разумели садржај текста и упућује их на који начин могу разрешити недоумице помоћу Речника.

− Наставник подстиче ученике да дођу до закључка о смислу и симболици *Златног руна*

Завршни

Посебно заинтересованим ученицима наставник скреће пажњу на *Задатак за истраживање* и *Задатак из мале школе писања*, који се налазе на стр. 43. у Читанци.

Сви ученици се упознају са *Истраживачким задатком* на стр. 47. и наставник им даје упутства за прикупљање података о животу и раду Вука Караџића.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 14.	Наставна јединица: Вукова реформа језика, писма и правописа	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: разликовање појмова књижевни и народни језик; стицање основних знања о развоју књижевног језика код Срба (од почетака до данас).

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 3. 17.

Наставне методе: вербална, текст-метода, демонстративна, метода реферисања	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: електронска презентација, Вуков *Рјечник*, *Речник српскога језика*

ТОК ЧАСА

Уводни

– Разговор о првим идејама о писању на народном језику (Доситеј, Венцловић, Орфелин).

– Заједно са ученицима треба доћи до објашњења зашто се ови аутори нису могли у потпуности служити народним језиком.

Главни

– Ученици самостално читају текст у уџбенику о Сави Мркаљу и уочавају које идеје је од њега преузео Вук Караџић.

– Са неколико информатички вештих ученика може се раније договорити да на основу података из уџбеника припреме електронску презентацију или реферате о Вуковом животу и раду и да је прикажу на овом часу. Задужења поделити – један ученик може припремити реформу језика и рад на речнику, један реформу писма, а један о победи Вукове реформе и првим делима која су објављена на народном језику.

– Решавајући задатке у радној свесци (*Вук и реформа језика и правописа*), ученици ће проверити и утврдити знања која су стекли на овом часу.

Завршни

– Ученицима треба показати Вуков *Рјечник* и указати на његов значај за нормирање српског језика.

– Читају се и коментаришу изабране одреднице из *Рјечника* и упоређују са истим одредницама у *Речнику Матице српске* или у *Речнику српскога књижевног језика*.

– Још једном треба истаћи најзначајније године у Вуковом раду и дела која су тада настала (1814, 1818, 1847).

Литература: Ивић, Павле (2001). *Српски народ и његов језик*. Сремски Карловци – Нови Сад. Ивић, Павле (1998). *Преглед историје српског језика*. Сремски Карловци – Нови Сад.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 15.	Наставна јединица: Миодраг Поповић: *Вук Стефановић Караџић* (одломци)	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: утврђивање појма *биографије*, као књижевно-научне врсте; стицање вештине истраживачког учења, кроз коришћење интернета и књига из школске библиотеке; развијање критичког односа према добијеним информацијама, нарочито онима које су доступне на интернету; развијање поштовања према културној баштини и жеље да се она негује и унапређује.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 1. 2, СЈ. 1. 1. 3, СЈ. 2. 4. 4.

Наставне методе: вербално-текстуална, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, књига, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Читање одломка *Крај Жеравије*, Читанка стр. 46. и кратка дискусија о прочитаном. Ученици самостално формулишу дефиницију *биографије* као књижевно-научне врсте.

Главни

Израда паноа од претходно припремљеног материјала, који су израдили према *Задатку за истраживање*, формулисаном на следећи начин:

У библиотеци или на интернету потражи податке о животу и раду Вука Караџића. Са друговима и другарицама из одељења начини пано посвећен овом нашем великом просветитељу. Пано треба да садржи податке разврстане у следеће целине:

- Вуково дечаштво и младост;
- Образовање;
- Боравак у Бечу;
- Личности које су чиниле Вуков бечки круг;
- Године изласка најзначајнијих издања;
- Историјске околности које су владале за његова живота;
- Најпознатији Вукови певачи;
- Година победе Вукових идеја.

Најбољи извор за твоје истраживање свакако је књига Миодрага Поповића *Вук Стефановић Караџић*, из које је узет и претходни одломак.

Ученици појединачно представљају свој материјал и коментаришу га. Оцењују свој рад на паноу и добијене резултате.

Завршни

Попуњавају анкету која се бави доступношћу информација о Вуку Караџићу на интернету и у школској библиотеци. Критички разматрају, заједно са наставником, квалитет информација до којих можемо доћи на интернету и оних до којих долазимо у библиотеци.

За домаћи задатак састављају сопствену ранг-листу десет, по њиховом мишљењу, најзначајнијих личности српске културе.

Литература:

1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 16.	Наставна јединица: Књижевни језик Срба од Вука до данас	Тип часа: обрада новог градива
Циљеви и задаци часа: усвајање основних податка о развоју књижевног језика код Срба (од Вука до данас).		
Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 3. 17.		
Наставне методе: вербална, демонстративна	Облици рада: фронтални, индивидуални	
Наставна средства: уџбеник, свеске (по потреби ПП презентација).		

ТОК ЧАСА	
– Уводно дијалошко обнављање: ученици се подсећају на значај Вукове реформе језика и писма, најзначајније догађаје, године и дела која су допринела нормирању српског језика.	Уводни
– Указује се на значај рада Ђуре Даничића за даљи развој српског језика. – Ученици стичу основна знања о Бечком књижевном договору и даљем заједничком развоју српског и хрватског језика. Разговарају са наставником о историјском контексту који је довео до тога и повезујемо знања о језику са знањима из историје. – Објашњава се како је Новосадски договор утицао на даљи развој језика, указује на принципе постављене за уједначавање и нормирање заједничког књижевног језика Срба, Хрвата и Црногораца и наводимо основне закључке овог договора. – Разговара се о друштвеним и политичким околностима које су довеле до тога да се од ових закључака почело одступати и околностима које су довеле до распада српскохрватске језичке заједнице.	Главни
– Понове се најважнији догађаји и дела која су обележила развој српског језика од Вука до данас – табеларни приказ у уџбенику.	Завршни

Литература: Бугарски, Ранко (2002). *Лица језика: социолинвистичке теме*. Београд: Библиотека XX век.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 17.	Наставна јединица: Вук Стефановић Караџић: *Српски рјечник* (избор)	Тип часа: обрада новог градива
Циљеви и задаци часа: упознавање ученика са *Српским рјечником*, његовим историјским значајем и особеностима.		
Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 1. 2, СЈ. 1. 1. 3, СЈ. 2. 4. 4.		
Наставне методе: вербално-текстуална, дијалошка	Облици рада: фронтални, рад у групи, индивидуални	
Наставна средства: Читанка, Вуков *Српски рјечник*, свеске, радови		

ТОК ЧАСА

Уводни

Наставник представља резултате анкете са прошлог часа о Вуку Караџићу. Ученици представљају своје појединачне ранг-листе десет најзначајнијих личности српске културе и усмено их образлажу. Дискутују о култури сећања и о томе зашто је важно да негујемо сећање на великане наше културе.

Главни

Читање одабраних страна Вуковог *Рјечника*.

Издвајање посебно занимљивих одредница.

Наставник разговара са ученицима о томе на који начин је Вук објашњавао одреднице, којим се све знањима и областима служио...

Завршни

Наставник, ако је могуће, даје ученицима могућност да прелистају цео Вуков *Српски рјечник* и истраже одреднице које су им занимљиве. Наводи их да обрате пажњу на то како су одреднице обликоване, на које језике су преведене, на шта их подсећају нека објашњења.

За следећи час, наставник задаје ученицима да се подсете догађаја везаних за Први српски устанак. Најављује нову тему – тематски круг епских песама о Првом српском устанку и могућности да се ученици такмиче у јавном квизу са познавањем теме *Први српски устанак у етици и у историји*.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 18.	Наставна јединица: Развој лексике српског језика	Тип часа: обрада новог градива
Циљеви и задаци часа: упознавање ученика са основним лексиколошким појмовима и критеријумом за класификацију речи према пореклу.		
Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 3. 15, СЈ. 1. 3. 16, СЈ. 2. 3. 11, СЈ. 3. 3. 7.		
Наставне методе: вербална, демонстративна, писана, реферисање	Облици рада: фронтални, групни	
Наставна средства: наставни листови, графофолија, *Речник српскога књижевног језика* (2007), Иван Клајн и Милан Шипка: *Велики речник страних речи и израза*		

ТОК ЧАСА

Уводни

– У уводном разговору се на примерима дефинишу појамови *реч*, *лексика* и *лексикон* а на изабраним одредницама из *Речника српскога књижевног језика* објашњава како се речи наводе у речнику.

Главни

– Припремљен је лингвометодички предложак и ученици из њега издвајају речи домаћег и речи страног порекла, траже објашњења речи у *Великом речнику страних речи и израза* Ивана Клајна и Милана Шипке; уводимо и објашњавамо појам *позајмљеница* (*посуђеница*).

– За групни рад припреме се задаци на наставним листовима (пет предложака и задаци за сваку групу). На часу ће формирати групе. Ученици имају на располагању 20 минута да реше задатке на наставним листовима.

1. група има предложак са турцизмима; 2. група предложак са грецизмима; 3. група предложак са посуђеницама из разних језика (латинизми, галицизми, германизми...); 4. група предложак са германизмима и турцизмима; 5. група са грецизмима и латинизмима.

Предлошци су из различитих функционалних стилова – научног, књижевноуметничког, публицистичког...

Свака група решава дате задатке – издваја позајмљенице, тумачи њихово значење, тражи одговарајуће српске еквиваленте (кад је то могуће)...

Завршни

– У завршном делу свака група ученика има на располагању 3 минута да презентује свој рад.

– Добро би било да неко од ученика направи на хамеру табелу из уџбеника у којој су приказане групе речи страног порекла у српском језику и да она стоји на видном месту у учионици. На крају часа ова табела ће послужити за систематизацију обрађеног градива.

Литература: Драгићевић, Рајна (2007). *Лексикологија српскога језика*, Београд: Завод за уџбенике. Шипка, Данко (1998). *Основи лексикологије и сродних дисциплина*. Нови Сад: Матица српска.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 19.	Наставна јединица: Речници српског језика;анализа домаћег задатка: приказ лексикографске обраде одредница из одабраног речника српског језика	Тип часа: обрада новог градива, увежбавање и провера знања

Циљеви и задаци часа: упознавање ученика са структуром лексикографске одреднице у општем дескриптивном речнику (*Речник српскога књижевног језика* 2007); оспособљавање ученика за самостално коришћење речницима.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 3. 16.

Наставне методе: вербална, текст-метода, демонстративна	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: *Речник српскога књижевног језика* 2007

ТОК ЧАСА

Уводни

– Ученици треба да се на основу информација датих у уџбенику упознају са основним типовима речника и лексикографском обрадом одредница у њима.

Главни

– На претходном часу ученици су за домаћи задатак добили да изаберу једну једнозначну и једну вишезначну реч из *Речника српскога књижевног језика* 2007 и да према обради лексикографског чланка датог у уџбенику самостално анализирају одабране речи (уоче морфолошке карактеристике, порекло речи, значење речи и домен њене употребе (у различитим функционалним стиловима) на основу кодних ознака у речнику.

На пример, на основу лексикографске обраде одреднице *гологлав* ученици могу да запазе да је то придев са обличким наставцима *-а*, *-о*, да је реч домаћег порекла, да је вишезначна, да је њено секундарно значење фигуративно. Разлику између основног и фигуративног значења ученици могу да уоче на основу датих примера...

гологлав, -а, -о 1. *непокривене главе, који је без капе или шешира, без мараме, рупца.* – У собу улете гологлав и разбарушен Вучко. *Лаз. Л.* Отрча како се затекла, гологлава, запомажући улицама. *Франт*. 2. фиг. а. *голео, голељен, без лишћа*. – Ћелава стоје брда, гологлав храст и бор. *Јакш. Ђ*. б. *без звона (о цркви)*. – Ето нам зја црква гологлава као невјеста без вијенца. *Љуб*.

Завршни

– Ученици раде 1. и 2. задатак у радној свесци (*Коришћење речника српског језика и правилна употреба речи са апстрактним значењем*). За домаћи задатак треба да ураде 3. и 4. задатак.

Литература: Шипка, Данко (1998). *Основи лексикологије и сродних дисциплина*. Нови Сад: Матица српска. Драгићевић, Рајна (2007). *Лексикологија српскога језика*, Београд: Завод за уџбенике.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 20.	Наставна јединица: Језици националних мањина	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: неговање језичке толеранције и позитивног става према другим језицима и културама; усвајање основних података о језицима националних мањина.

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 3. 19, CJ. 1. 2. 9.

Наставне методе: вербална, демонстративна, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: наставни листови, карта која приказује области на којима се користе језици националних мањина

ТОК ЧАСА

Уводни

– На изабраним примерима са којима се ученици могу срести у свакодневном животу (табле с натписима на државним институцијама, путокази и сл.) ученицима се указује који су све језици у службеној употреби у Републици Србији.

Главни

– Уводе се и дефинишу појмови *званичан*, *службени* и *наставни језик*.

– Ученицима се демонстрира карта која приказује области на којима се користе језици националних мањина и од њих тражимо да наведу те језике, називе припадника националних мањина и да кажу како је распоређено и где је концентрисано то становништво. (Можемо ово повезати са правописним правилима о писању великог и малог слова и тражити да запишу називе припадника неколико националних мањина и језике којима говоре).

– Ученици решавају задатке о језицима националних мањина у радној свесци (2, 3. и 4. задатак).

– Ученици читају своја решења и проверава се њихова тачност.

Завршни

– У завршном делу часа раде 1. задатак у радној свесци (*Језици националних мањина*), који је нека врста систематизације градива које је обрађено на овом часу.

Литература: Бугарски, Ранко (1996). *Језици*. Нови Сад: Матица српска. Бугарски, Ранко (1986). *Језик у друштву*. Београд: Просвета.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 21.	Наставна јединица: Контролни задатак – развој српског језика	Тип часа: провера знања

Циљеви и задаци часа: примена, утврђивање и провера стечених знања.	
Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 3. 17.	
Наставне методе: писана	Облици рада: индивидуални
Наставна средства: наставни лист са задацима	

Тест 1

1. Заокружи слова испред тачних одговора.

1) Најстарији књижевни језик Словена био је:

а) српскословенски језик; б) старословенски језик; в) рускословенски језик.

2) Прво писмо било је: а) глагољица; б) ћирилица.

2. Напиши ком писму припадају приказана слова.

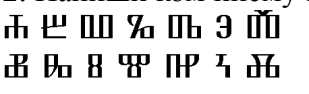

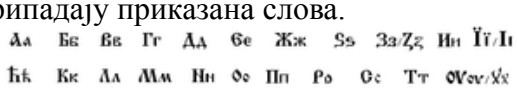

_____ _____

3. Наведи творце глагољице. _____

4. Заокружи слово испред тачног одговора.

Творци ћирилице су: а) Ћирило и Методије; б) Ћирилови и Методијеви ученици; в) Сава Мркаљ и Вук Караџић.

5. „Мирослављево јеванђеље“ писано је _____ језиком.

6. Допуни реченицу.

„Душанов законик“ је најпознатији српски законик, донесен у _____ веку. Писан је _____ језиком.

7. Попуни табелу подацима који недостају (називом језика или временским периодом).

IX век	**од XII до прве половине _____ века**	**XVIII век**	**крај XVIII века**	**од Вукове реформе до _____**
	српскословенски језик			српски језик

8. Повежи податке из леве колоне са делима на које се ти подаци односе.

1. Прва граматика српског језика објављена 1814. године, штампана Мркаљевом азбуком.
2. Дело објављено 1818. године штампано Вуковом ћирилицом и новим правописом, садржи 26 000 речи.
3. Расправа из 1847. године у којој Ђуро Даничић на научној основи брани Вукову реформу.
4. Дело из 1852. године са преко 47 000 речи. Аутору је у раду помагао Ђуро Даничић.

а) „Рат за српски језик и правопис“

б) „Писменица сербскога језика по говору простога народа писана“

в) „Српски рјечник истолкован њемачким и латинским ријечма“

г) Друго издање „Српског рјечника“

Активност

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 22.	Наставна јединица: Народна песма: *Почетак буне против дахија*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: оспособљавање за усмерено истраживачко читање народне епике; развијање разумевања за историјски и културни контекст у којем се јавља устаничка епска песма.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 1. 6, СЈ. 1. 1. 7, СЈ. 2. 4. 1, СЈ. 2. 4. 2.

Наставне методе: вербално-текстуална, дијалошка, херменеутичка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

У кратком дијалошком уводу наставник проверава шта ученици знају о историјском току и личностима везаним за Први српски устанак.
Читање песме.

Главни

Ученици се, на основу питања у Читанци, на стр. 59, самостално припремају за усмену дискусију о песми:

- Објасни зашто песма почиње помињањем речи *чудо*. Шта нам народни певач сугерише употребом ове речи на почетку?
- Запази како је употребљена стилска фигура *градација* у опису необичних небеских прилика које треба да подстакну Србе на борбу. Подвуци стихове у којима се то види.
- У периоду од 1800. до 1806. неке од астрономских појава које се помињу у песми (помрачење сунца и месеца и појава комете) заиста су се догодиле. Народни певач све ове појаве сместио је временски у 1804. годину. Објасни зашто.
- Чиме су, осим чудних знакова на небесима, још условљени страх и забринутост турских првака? Шта они наслућују?
- Запази како је народни певач догађаје из 1804. повезао са догађајима који су се одвијали у време Косовске битке. Објасни шта је у колективној свести српског народа означавала та давна битка.
- За какав преступ ће дахије бити кажњени? О чији су се завет оглушили?
- У какву моћ се узда Фочић Мемед-ага? Објасни у чему је, по твом мишљењу, највећа снага угњетене раје.
- Подвуци стихове у којима се наводи пророчанство о томр шта ће се са Турцима догодити у Србији. Објасни на који начин је историја потврдила ове стихове.
- Запази на који начин је у песми приказан лик кнеза Илије Бирчанина. Подвуци последње стихове који говоре о односу Мехмед-аге према овом српском кнезу. Образложи какву поруку овим певач шаље народу који слуша песму.

Дискусија о закључцима ученика.

Завршни

– Заинтересованим ученицима се сугерише да као домаћи задатак ураде *Задатак за истраживање* на стр. 52, који се тиче живота Филипа Вишњића.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 23.	Наставна јединица: Вук Стефановић Караџић: *О народним певачима*; народна песма: *Почетак буне против дахија*	Тип часа: комбиновани (обрада новог градива и увежбавање)

Циљеви и задаци часа: утврђивање знања о животу и делу Вука Караџића; упознавање са текстовима о Вуковим народним певачима; подстицање способности за правилно, течно, економично и усмено извештавање; развијање критичког односа према уобичајеном схватању народне епике као творевине неодређеног народног генија.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 1. 2, СЈ. 1. 1. 3, СЈ. 2. 4. 4.

Наставне методе: вербална, дијалошка	Облици рада: индивидуални, фронтални

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

У уводном разговору ученици се подсећају Вуковог рада на прикупљању народних умотворина.

Главни

Читање Вуковог текста *О народним певачима*, који се налази на 50. стр. у Читанци. Ученици који су претходно урадили *Истраживачки задатак* са стр. 52. о животу Филипа Вишњића, извештавају о томе пред одељењем. Истраживачки задатак је садржао следеће елементе:

У библиотеци пронађи књигу Владана Недића *Вукови певачи* и у њој прочитај поглавље посвећено Филипу Вишњићу.

- Објасни како су трагичне породичне прилике утицале на Вишњићев живот и стваралаштво.
- Зашто су и познати богати Турци тражили да слушају Филипа Вишњића?
- Запази начин на који су сељаци из Грка у Срему описивали слепог гуслара. Како ти доживљаваш тај портрет?
- Вешт гуслар је бивао радо виђен гост у различитим крајевима. Објасни шта је за српски народ у прошлости представљала јуначка песма испевана уз гусле.

Након извештаја, ученици дискутују о презентованим информацијама.

Читање и коментарисање цитата из књиге *Вукови певачи* Владана Недића, Читанка, стр. 50. и текста на стр. 59. у Читанци: *Учимо – епске јуначке песме новијих времена о војевању за слободу*.

Ученици износе своје мишљење о значају надарених појединаца за усмено стваралаштво. Критички промишљају уобичајено схватање народне епике као творевине неодређеног народног генија.

Завршни

Завршна дискусија. Ученицима се скреће пажња на то колико су устаничке песме биле борбене и за своје време друштвено ангажоване. Од ученика се тражи да размисле да ли је могуће пронаћи паралелу у нашем времену: у музичким појавама као што је друштвено ангажована реп и хип-хоп музика и сл. Ученици износе своја запажања и размишљања о овој теми.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 24.	Наставна јединица: Језик и комуникација	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: усвајање основни знања о језику и комуникацији и овладавање основном терминологијом у вези са овом темом; уочавање основних функција језика као најсавршенијег средства комуникације.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 1. 5, СЈ. 1. 1. 6, СЈ. 1. 2. 5, СЈ. 3. 1. 3.

Наставне методе: вербална, текст-метода, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: основна (уџбеник, радна свеска)

ТОК ЧАСА

Уводни

– Ученици раде 1. и 2. задатак у радној свесци (*Језик и комуникација*) и тако се уводе у основне појмове – комуникација, учесници у комуникацији, порука.

Главни

– Са ученицима дефинишемо основне термине: комуникација, језичка и нејезичка средства комуникације, учесници у комуникацији и порука.

– Разговарамо о вербалним и невербалним средствима комуникације (језичка и нејезичка средства). Ученици демонстрирају и тумаче гестове и изразе лица којима преносимо поруке.

– Заједно долазимо до закључка да је природни људски језик најсавршеније средство за споразумевање.

– Активирамо постојећа знања из биологије о променама које су код човека пре око 2,5 милиона година довеле до развоја говора (ученици читају у себи део лекције који о томе говори и изводе закључке о прочитаном).

– Разговарамо о различитим теоријама о настанку језика – ученици износе своје мишљење.

– Издвајамо најважније функције језика – комуникативну и стваралачку.

Указује се на то да је језик услов човековог друштвеног и културног развоја, разговара о односу језика и мишљења и креативности језика.

Завршни

– Предлажемо да се уради 5. задатак у радној свесци (*Језик и комуникација*).

Литература: Бугарски, Ранко (1984). *Језик и лингвистика*. Београд: Нолит. Радовановић, Милорад (1979). *Социолингвистика*. Београд: BIGZ

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 25.	Наставна јединица: Прота Матеја Ненадовић: *Мемоари* (одломак)	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: утврђивање и проширивање знања о књижевно-научним врстама: *аутобиографија*, *дневник* и *мемоари;* увежбавање и усавршавање усмереног и истраживачког читања; подстицање интересовања за проширивање знања о историјским догађајима.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 1. 2, СЈ. 1. 1. 3, СЈ. 2. 4. 4.

Наставне методе: вербално-текстуална, херменеутичка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, књига *Мемоари,* свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Ученици се кроз брзу игру асоцијације подсећају онога што знају о Првом српском устанку. Наставник на табли исписује њихове асоцијације.

Ученици се подсећају онога што знају о *аутобиографији* и *дневнику*. Наставник на табли исписује три колоне: дневник, аутобиографија и мемоари. У прве две уписује оно што ученици наводе да им је познато о ове две књижевне врсте.

Главни

Ученици се припремају да самостално раде на тексту на унапред припремљеним задацима.

- Са чиме приповедач пореди себе у првој реченици одломка?
- Коме се обраћа саветом? Подвуци тај савет у тексту.
- О којем догађају, историјски значајном за Први српски устанак, говори овај текст?
- Наведи бар један детаљ из текста из којег се види да је аутор био непосредни учесник догађаја.
- На кога кнез Алекса мисли у последњим тренуцима? О коме брине? Подвуци део у тексту из којег то закључујеш.
- Подвуци реченицу која описује држање кнеза Алексе на губилишту.

Подвуци реченицу којом се прецизно одређује време радње. Како се назива књижевно--научна врста у којој је важан елемент навођење датума догађаја?

Завршни

Наставник са ученицима дискутује о одговорима. Ученици се самооцењују.

Наставник подсећа ученике на дневник и аутобиографију и заједно са њима, на основу прочитаног текста, на табли попуњава трећу колону која се тиче мемоара.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 26.	Наставна јединица: Говорна и писмена вежба: *Историја виђена очима народног певача и Проте Матеје Ненадовића*	Тип часа: увежбавање и утврђивање градива

Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика за усмено и писано излагање на основу знања која су усвојили на претходним часовима.

Стандарди постигнућа: СЈ. 3. 4. 7, СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 2. 4. 1.

Наставне методе: метода говорне и писане вежбе, дијалошка	Облици рада: индивидуални, фронтални

Наставна средства: свеске, Читанка

ТОК ЧАСА

Уводни

Ученици се кроз разговор подсећају лика Илије Бирчанина у песми *Почетак буне против дахија* и у *Мемоарима* Проте Матеје. Имају задатак да у датим текстовима обележе места у којима се овај лик непосредно помиње.

Наставник на табли, испод наслова *Лик Илије Бирчанина*, исписује две колоне: *Мемоари* и *Почетак буне против дахија*. Ученици наводе своја запажања о лику Илије Бирчанина у ова два текста. Наставник записује на табли.

Главни

Писање састава о наведеној теми.

Завршни

Ученици читају саставе и коментаришу истичући предности и слабости различитих приступа.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 27.	Наставна јединица: Први школски писмени задатак	Тип часа: час израде писменог задатка

Циљеви и задаци часа: неговање културе писменог изражавање; развијање креативности и унапређивања језичког и стилског израза; израда Првог школског писменог задатка.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 2. 1, СЈ. 1. 2. 2, СЈ. 1. 2. 3, СЈ. 2. 2. 1, СЈ. 3. 2. 1, СЈ. 3. 2. 5.

Наставне методе: метода самосталних ученичких радова	Облици рада: индивидуални

Наставна средства: вежбанке

ТОК ЧАСА

Уводни

Наставник најављује Први писмени задатака. На табли записује три теме и укратко даје смернице за њихову обраду. Подсећа ученике да имају на располагању *Правопис*, *Речник језичких недоумица*, *Речник синонима* – које могу користити током израде писменог задатка, као и помоћ наставника (нарочито у погледу избора теме).

(Предлог тема: 1. Филип Вишњић, хроничар устаничких догађаја

2. „Небом свеци сташе војевати” (*Почетак буне на дахије*)

3. „Не треба се у срећи гордити ни у несрећи очајавати” (Прота Матеја Ненадовић)

Главни

Ученици раде писмени задатак.

Завршни

Последња два минута часа резервисана су за предавање радова.

Наставник најављује нову тему из језика за следећи час.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 28.	Наставна јединица: Анализа првог школског писменог задатка	Тип часа: утврђивање

Циљеви и задаци часа: неговање критичког мишљења и способности изношења ставова и аргументације. Указивање на добро схваћење и обрађене теме у писменим задацима. Усмено указивање на добре и на лоше стране урађених писмених задатака.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 2. 1, СЈ. 1. 2. 2, СЈ. 1. 2. 8, СЈ. 2. 2. 1, СЈ. 2. 2. 5, СЈ. 3. 2. 1, СЈ. 3. 2. 5.

Наставне методе: дијалошка, текстуална, монолошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: вежбанке, свеске

ТОК ЧАСА

Уводни

Наставник најављује тему часа: читање и анализовање ученичких радова – издвајање најуспелијих обрада тема, најзанимљивијих идеја, најбоље остварене композиције, фабуле; најупечатљивији ликови и стилска средства... Ученици се сами јављају да читају своје радове (али неке и сам наставник предлаже); сви ученици учествују у анализи – дају своје коментаре, аргументације и сугестије.

Главни

Ученици редом читају и коментаришу радове; вреднују их оценама од 1 до 10.

Наставник усмерава, коментарише, коригује.

Завршни

Завршни део часа предвиђен је за скретање пажње на грешке у писменим задацима – материјалне, стилске, језичке, правописне... Уз учешће ученика, наставник их бележи на табли, а ученици у својим свескама.

Литература:

1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 29.	Наставна јединица: Исправка првог писменог задатка	Тип часа: час провере и оцењивања

Циљеви и задаци часа: писање побољшане верзије писменог задатка; развијање способности за критички однос према сопственом тексту, за рад на тексту; усвајање језичких и правописних норми; развијање и неговање креативности.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 2. 1, СЈ. 1. 2. 2, СЈ. 1. 2. 3, СЈ. 1. 2. 8, СЈ. 2. 2. 1, СЈ. 2. 2. 5, СЈ. 3. 2. 1, СЈ. 3. 2. 5.

Наставне методе: метода графичких радова ученика, рад на тексту	Облици рада: индивидуални

Наставна средства: вежбанке, свеске, *Правопис, Речник језичких недоумица* и *Речник синонима*

ТОК ЧАСА

Уводни

Наставник најављује тему часа и предаје ученицима вежбанке са оцењеним писменим задацима и писаним коментарима. Упућује ученике на то да се потруде како би написали побољшану верзију састава. Они ученици који буду написали знатно бољу верзију састава могу да буду и додатно оцењени – добили би још једну оцену за исправку писменог задатка. Док пишу, могу се користити речницима и школским издањем *Правописа српскога језика*.

Главни

Ученици пишу исправку писменог задатка.

Завршни

Наставник до краја часа већ има увид у то колико су ученици брижљиво радили исправку, сакупља вежбанке и, пошто је у питању Први писмени задатак, било би добро да прегледа све текстове – како би стекао потпунију слику о томе колико су ученици заиста успели да напишу побољшане верзије својих писмених састава.

Било би пожељно да ученици приликом исправљања писменог задатка користе наведене језичке приручнике јер ће им то развити и потребу и навику да се користе правописом и речницима, као и свест о потреби развијања културе правилног писменог изражавања.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српскога језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српскога језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 30.	Наставна јединица: Народне епске песме новијих времена (тематски круг о ослобођењу Србије и Црне Горе) *Бој на Мишару*	Тип часа: брада новог градива

Циљеви и задаци часа: утврђивање и проширивање знања о народним епским песмама новијих времена; подстицање критичког тумачења народне епике; оспособљавање за уочавање тематског и стилског јединства песама о Првом српском устанку које је испевао Филип Вишњић.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 1. 2, СЈ. 1. 1. 3, СЈ. 2. 4. 4.

Наставне методе: вербално-текстуална, дијалошка, херменеутичка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: збирка народних епских песама новијих времена, Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Наставник започиње кратку игру асоцијација везану за Филипа Вишњића. На табли записује асоцијације ученика.

Главни

Читање песме. Разговор са ученицима:

а)Уочавање епитета: Шабац је *град бијели*, а Вакуп *проклета паланка*. Од ученика се тражи да образложе какав је, на основу ових епитета, став народног певача о Турцима, а какав о Србима.

б)Лик Кулинове каде. Уочити у тексту места која говоре о њеној: 1. почетној самоуверености; 2. мржњи према противницима; 3. немоћном бесу.

в) Обележити у тексту песме текст клетве.

г) Опис боја: колико је било Срба, а колико Турака? Шта народни певач сугерише оваквим распоредом снага? д) Поређење ликова Срба и Турака у песмама *Почетак буне против дахија* и *Бој на Мишару*. Наставник на табли исписује две колоне: *Срби* и *Турци*, уписујући у њих најважније особине које су ученици уочили.

Завршни

Ученици усмено, на основу песама које су читали и тумачили, образлажу какву слику устанка нам је оставио Филип Вишњић.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 31.	Наставна јединица: Језик свакодневне комуникације – главне особине типичног говореног и писаног језика	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: упознавање са основним особеностима говореног и писаног језика; уочавање разлика у формалној и неформалној упореби језика; оспособљавање ученика да свој језик прилагођава медијуму изражавања (говору, односно писању), теми, прилици и сл. и да препознају и употребљавају одговарајуће језичке варијетете (формални или неформални).

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 2. 5, CJ. 1. 2. 6, CJ. 2. 2. 4, CJ. 1. 2. 8.

Наставне методе: вербална, демонстративна, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: уџбеник, свеске

ТОК ЧАСА

Уводни

– Ученици објашњавају како схватају изјаву Бернарда Шоа: „Постоји педест начина да се каже *да* и петсто начина да се каже *не*, а само један начин да се то напише.“

Главни

– Дефинишемо термине: норма (ортоепска, ортографска и лексичка норма) и јавна комуникација.

– Према тумачењу датом у уџбенику ученици уочавају карактеристике говорене и писане комуникације и контекст у којем се комуникација остварује.

– На лингвометодичким предлошцима из уџбеника треба уочавати и тумачити карактеристике формалне и неформалне употребе језика.

– Дефинишемо и објашњавамо појмове *текст* и *контекст* и основне типове текстова – *приповедање*, *обавештавање*, *опис* и *расправа*, који се могу остварити у усменој и писаној форми.

– На изабраним предлошцима ученици уочавају разлике између говореног и писаног споразумевања.

Завршни

– Ученици састављају молбу у којој ће затражити одобрење за изостанак са наставе – 3. и 4. задатак у радној свесци (*Језик свакодневне комуникације – говорени и писани*)

Литература: Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 32.	Наставна јединица: Петар Петровић Његош: *Горски вијенац* (избор)	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: упознавање са личношћу и делом Петра Петровића Његоша; стицање вештине разумевања и тумачења архаичног текста уз помоћ коментара

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 1. 4. 6, СЈ. 1. 4. 7, СЈ. 2. 4. 1, СЈ. 2. 4. 5, СЈ. 3. 4. 6, СЈ. 3. 4. 7.

Наставне методе: вербално-текстуална, херменеутичка, дијалошка, монолошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Наставник упознаје ученике са личношћу и делом Петра Петровића Његоша, скрећући им пажњу на податке које могу пронаћи на стр. 69. и 70. у Читанци.

Главни

Читање одломка са стр. 71. и коментара који одломак непосредно прате. Ученици решавају тест из разумевања прочитаног, користећи текст из Читанке и анализирајући коментаре који се налазе поред текста:

- На кога се Бог разљутио? Подвуци и препиши стих у којем се то помиње.
- Кога је сатрла седмоглава аждаја?
- Кога означава седмоглава аждаја?
- На које царство се односи стих „на развале царства јуначкога“?
- На ког се Милоша мисли у стиху „засја света Милошева правда“?
  а) Милоша Обреновића
  б) Милоша Црњанског
  в) Милоша Обилића
  г) Милоша Војиновића
- „Што утече испод сабље турске (...) то се збјежа у ове планине“ – ови стихови се односе на:
  а) српски народ који се након пораза на Косову, склонио у планине Црне Горе;
  б) људе који су бежали од Турака у брда;
  в) Србе који су пред Турским насиљем бежали у планине.
- Подвуци у песми три стиха у којима се изричито наводи због чега се народ „збјежа у ове планине“.
- Како су завршавали живот „момци дивни исто ка и звијезде“? Подвуци и препиши стих у којем се то наводи.
- На шта се односе стихови: „И наше су утирали сузе/вјешти звуци дивнијех гусалах“? Шта је утеха за народ?
- Протумачи стихове „уједно су овце и курјаци“ – наведи кога означавају овце, а кога курјаци.

Завршни

Ученици са наставником дискутују о решењима задатака. Уз наставникове инструкције се самооцењују.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 33.	Наставна јединица: Петар Петровић Његош: *Горски вијенац* (избор)	Тип часа: комбиновани (обрада новог градива и увежбавање)

Циљеви и задаци часа: проширивање знања о значају и вредности *Горскоī вијенца* за српску књижевност и културу; развијање способности за тумачење књижевног дела из давне прошлости.

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 4. 1, CJ. 1. 4. 3, CJ. 1. 4. 6, CJ. 1. 4. 7, CJ. 2. 4. 1, CJ. 2. 4. 5, CJ. 3. 4. 6, CJ. 3. 4. 7.

Наставне методе: вербално-текстуална, херменеутичка	Облици рада: фронтални, рад у паровима

Наставна средства: Читанка, књига *Горски вијенац*, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

− Наставник подстиче ученике да се сете основних особености Његоша као песника и *Горскоī вијенца,* које су савладали на претходном часу.

Главни

− Наставник чита нове изабране одломке *Горскоī вијенца*, тумачећи заједно са ученицима текст уз помоћ коментара.

− Ученик дели ученике у парове, а затим им задаје да у паровима из књиге *Горски вијенац* изаберу одломак и покушају да га заједно протумаче.

Завршни

− Ученици представљају резултате рада у паровима.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српскоī језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српскоī језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 34.	Наставна јединица: *Горски вијенац* и косовски мит	Тип часа: комбиновани (обрада новог градива и увежбавање)

Циљеви и задаци часа: утврђивање и проширивање знања о личности и делу Петра Петровића Његоша; примењивање знања о есеју као књижевно-научној врсти на тексту; оспособљавање ученика за критичко процењивање прочитаног текста; дубље упознавање српског националног и културног идентитета на примеру косовског мита.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 1. 4. 6, СЈ. 1. 4. 7, СЈ. 2. 4. 1, СЈ. 2. 4. 5, СЈ. 3. 4. 6, СЈ. 3. 4. 7.

Наставне методе: вербално-текстуална, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, књига *Горски вијенац*, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Ученици говоре своје асоцијације на реч *Косово*. Наставник записује на табли. Наставник наводи ученике да отворе стр. 56. у Читанци и да уоче и прочитају део о Косовском боју у тексту песме *Почетак буне против дахија*. Ученици образлажу зашто, по њиховом мишљењу, народни певач подсећа на догађаје који су се збили вековима пре Устанка, на Косову. Објашњавају како он те догађаје повезује са Устанком и борбом за слободу.

Главни

Читање текста Иве Андрића са стр. 79. у Читанци: *Његош као трагични јунак косовске мисли* (пре читања, са ученицима се укратко подсетити главних одлика *есеја*). Наставник започиње дискусију на тему: *Његош као прототип косовског борца*.Ученици коментаришуАндрићеве ставове, изнете у есеју. Дискусију припремити користећи питања са стр. 81. из Читанке:

− Ученици подвлаче прву реченицу есеја: „Ова је драма почела на Косову.“ Усмено износе какве асоцијације она у њима буди. Формулишу суштину и окосницу косовског завета, који им је познат из претходних разреда. Објашњавају зашто је симболика Косова важна за српску културу, повезујући је са делом песме *Почетак буне против дахија*, који су читали у уводном делу часа.

− Запажају начин на који је писац насликао Црну Гору Његошевог времена. Уочавају у тексту чиме је Љуба Ненадовић био зачуђен током своје посете Црној Гори. Између чега је народ разапет? Износе своје став о мишљењу црногорског народа да је „њихова права на Косову закопана“.

− Образлажу какав је, из перспективе нашег времена, њихов лични став према томе.

− Запажају где и како у тексту писац објашњава зашто је косовска мисао за Његоша „живот сам“ . Објашњавају значење стихова из *Горског вијенца* да се у Црној Гори „крсту служи, а Милошем живи“.

− Дају свој критички став према суду писца да су „најдревније легенде увек и највећа људска стварност“.

Укратко формулишу основне одлике *есеја* које су запазили у Андрићевом тексту.

Завршни

Ученицима се за домаћи задатак даје да:

1. прочитају текст о косовском миту на стр. 82 у Читанци;
2. ураде *Задатак за истраживање* (први и други) на стр. 83. у Читанци.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 35.	Наставна јединица: Фокусирање реченичних чланова помоћу реченичног акцента и помоћу реда речи; Интонација реченице	Тип часа: обрада новог градива
Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика за изражајно изражавање и читање.		
Стандарди постигнућа: CJ. 0. 1. 3, CJ. 1. 3. 3, CJ. 2. 2. 1.		
Наставне методе: вербална, текст-метода, демонстративна	Облици рада: фронтални, индивидуални	
Наставна средства: звучни запис		

ТОК ЧАСА	
– На изабраним примерима ученици уочавају како се интонацијом могу истаћи поједине речи у реченици.	Уводни
– Заједно дефинишемо појам реченичног акцента и показујемо како се речи које се налазе у фокусу истичу приликом писања. – Објашњавамо реченичну интонацију и ритам и показујемо како се поједини делови говора посебно наглашавају, како паузама у говору можемо истицати поједине делове реченице и субјективни став говорника према информацији коју износи. – Припремити звучни запис са истим текстом који се различито интерпретира са становишта реченичног акцента. На тим изабраним примерима ученици вежбају реченични акценат и интонацију реченице. – Решавају задатке у радној свесци (*Реченични акценат*).	Главни
– Ученици на примерима датим у уџбенику увежбавају изражајно читање (*Изражајно читање*).	Завршни
Литература: Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике.	

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 36.	Наставна јединица: Љубомир Ненадовић: *Писма из Италије* (одломци)	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: утврђивање и проширивање знања о личности и делу Петра Петровића Његоша; утврђивање знања о путопису; повезивање путописа са другим књижевно-научним врстама; примењивање знања о есеју као књижевно-научној врсти на тексту; утврђују знања о књижевно-научним врстама које су познате одраније: *есеј, биографија, аутобиографија, мемоари, дневник* и *путопис*.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 1. 2, СЈ. 1. 1. 3, СЈ. 2. 4. 4.

Наставне методе: вербално-текстуална, херменеутичка, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Ученици износе оно што знају о породици Ненадовић: Алекси, Проти Матеји и Љубомиру Ненадовићу.
Читање и коментарисање Андрићевог текста о Љуби Ненадовићу на стр. 78. у Читанци. На овом кратком примеру запажају и образлажу главне одлике есеја.
Ученици се подсећају појма *путопис*, наводећи дела која припадају овом жанру, а која су им позната одраније.

Главни

Читање текста. Дискусија о тексту, према питањима са стр. 77. у Читанци.

- Објашњавају на основу чега закључују да је текст писан у облику писама. Образлажу како разумеју пишчево размишљање о културним знаменитостима у Италији. Запажају шта писца привлачи више од икона и кипова.
- Анализирају лик Вукала. Зашто је он незадовољан у једном од најлепших италијанских градова? Ученици у тексту проналазе део који сведочи о томе како Вукало доживљава страну средину у којој се нашао. Објашњавају шта такав став о њему говори.
- Писац говори да је на одређени начин замишљао личност црногорског владике. Од ученика се тражи да пронађу тај део у тексту. Формулишу какву је личност писац очекивао пре сусрета са Његошем и шта га је у Његошевом изгледу изненадило.
- Објашњавају зашто Његош тврди да су он и Љуба Ненадовић стари познаници. На који су се то начин они упознали пре стварног сусрета? Ученици проналазе реченицу из које се јасно види како су Његошева књижевна дела деловала на Љубу Ненадовића.

Ученици закључују зашто Његош жели да се ослободиоци српског народа од турског ропства састану баш на Косову. Образлажу како Његош види врхунску вредност српског народа, повезујући у овом тексту изнете ставове са ставовима из *Горског вијенца* и Андрићевог есеја *Његош као трагични јунак косовске мисли*.

Завршни

Ученици формулишу, на основу примера из текста, главне одлике путописа. Утврђују сличностии између књижевно-научних врста које су им познате: есеја, биографије аутобиографије, мемоара, дневника и путописа.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 37.	Наставна јединица: Анализа домаћих задатака о једном од елемената косовског мита	Тип часа: увежбавање и утврђивање градива и провера знања

Циљеви и задаци часа: утврђивање знања о Косовском боју и његовој поетској обради у усменој песми; развијање вештине истраживачког учења, кроз коришћење вануџбеничке литературе и интернета; подстицање активног критичког мишљења о чињеницама везаним за Косовски бој и њиховој поетској интерпретацији.

Стандарди постигнућа: СЈ. 3. 2. 1, СЈ. 3. 2. 2.

Наставне методе: метода ученичких радова, текстуална, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: ученички радови, свеске

ТОК ЧАСА

Уводни

У уводном делу ученици дискутују о косовском миту, на основу другог *Задатка за истраживање,* са 82. стране, који им је претходно задат:

На интернету или у библиотеци потражи податке о историјским чињеницама везаним за Косовски бој. Са друговима и другарицама из одељења уприличи дискусију о овом питању. Образложи шта за тебе представља косовски мит. Размисли на које начине он утиче на наше животе данас. Подсети се још једном Андрићевог става да су најдревније легенде увек и највећа људска стварност и критички промисли овакво виђење. Да ли се слажеш са нашим великим писцем, или не? Објасни зашто.

Ученици усмено износе мишљење о доступности и квалитету информација везаних за Косовски бој на интернету.

Главни

Читање одабраних састава, који су писани према првом *Задатку за истраживање,* са стр. 83. у Читанци. Од ученика се тражи да објасне зашто су се одлучили да пишу о баш том елементу косовског мита.

Ученици су за домаћи рад читали песме Косовског круга. На основу података из песама, бирају да пишу о једном од наведених елемената косовског мита (Лазарево опредељење пре битке; лик оклеветаног јунака, Милоша Обилића; лик издајника, Вука Бранковића; Кнежева вечера; Косово као испит витешке части опредељење различитих косовских јунака: Југ Богдан, Мусић Стеван, слуга Голубан, Косанчић Иван, Топлица Милан; Ликови жена: царица Милица, Мајка Југовића, Косовка Девојка).

Завршни

Ученици оцењују, од једне до пет звездица, колико им је сваки од наведених елемената косовског мита из задатка био занимљив.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 38.	Наставна јединица: Функционални стилови јавне комуникације	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика да препознају различите функционалне стилове и језичка средства карактеристична за те стилове; оспособљавање ученика да свој језик прилагођавају медијуму изражавања (говору, односно писању), теми, прилици и сл. и да препознају и употребљавају одговарајуће језичке варијетете (формални или неформални).

Стандарди постигнућа: CJ.1.1.3, CJ.1.2.5, CJ.2.1.3, CJ.1.2.8.

Наставне методе: вербална, текст-метода, демонстративна, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални, групни

Наставна средства: уџбеник и радна свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

– На примеру из уџбеника (*Како правиш пекмез од кајсија*) ученици уочавају како неадекватан стил утиче на комуникацију.

Главни

– Подсећамо се појма функционални стил и истичемо како језичке елементе бирамо у складу са ситуацијом, темом о којој говоримо, саговорником.

– Ученици већ познају карактеристике разговорног и књижевноуметничког стила, на овом часу ћемо, анализирајући изабране примере, указати на карактеристике административног, научног и публицистичког стила.

– На изабраним предлошцима ученици ће уочавати специфичности различитих функционалних стилова (примери у уџбенику и задаци у радној свесци).

Завршни

– Ученике делимо на групе – једна група треба да напише вест, једна група жалбу, а једна да дефинише појмове формална и неформална употреба језика.

Литература: Тошовић, Бранко (2002). *Функционални стилови*. Београд: Београдска књига. Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 39.	Наставна јединица: Говорна и писмена вежба: читање и разумевање текстова писаних научним стилом; препознавање карактеристика функционалних стилова на различитим текстовима	Тип часа: увежбавање и систематизација

Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика да препознају различите функционалне стилове и језичка средства карактеристична за те стилове; оспособљавање ученика да свој језик прилагођавају медијуму изражавања (говору, односно писању), теми, прилици и сл. и да препознају и употребљавају одговарајуће језичке варијетете (формални или неформални).

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 1. 5, CJ. 1. 1. 6, CJ. 1. 2. 8, CJ. 3. 2. 1, CJ. 2. 2. 3, CJ. 3. 1. 3.

Наставне методе: вербална, текст-метода, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални, групни

Наставна средства: радна свеска, наставни листови са примерима текстова писаних различитим функционалним стиловима

ТОК ЧАСА

Уводни

– Обнављање знања стечених на претходном часу – навођење карактеристика научног, административног и публицистичког стила.

Главни

– Ученици читају текст у радној свесци (*Питање порекла језика*). Текст је писан научним стилом. Ученици решавају задатке – проналазе и издвајају основне информације из текста према датим критеријумима; издвајају из текста аргументе у прилог наведеној тези (ставу) и аргументе против ње, изводе закључке засноване на овом тексту.

– На тексту у радној свесци (*Романтизам: народи против апсолутизма*) разликују у тексту битно од небитног, главно од споредног; организују текст у логичне и правилно распоређене пасусе; одређују прикладан наслов тексту и поднаслове деловима текста, издвајају кључне речи у тексту и пишу резиме датог текста.

Завршни

– Ученицима поделимо наставне листове писане различитим функционалним стиловима. Задатак је да одреде којим стилом је писан текст и да истакну карактеристике стила којим је писан текст који су добили.

Литература: Тошовић, Бранко (2002). *Функционални стилови*. Београд: Београдска књига. Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 40.	Наставна јединица: Ђура Јакшић: *Отаџбина*	Тип часа: обрада новог градива
Циљеви и задаци часа: читање и тумачење песме *Отаџбина*		
Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 1. 4. 4, СЈ. 1. 4. 9, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 5, СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 3. 4. 7.		
Наставне методе: вербално-текстуална, херменеутичка, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални	
Наставна средства: Читанка, свеске		

ТОК ЧАСА	
– Наставник у разговору с ученицима открива шта они до сада знају о Ђури Јакшићу као песнику и сликару. – Увођење ученика у историјски контекст у којем је настала ова песма. – Подсећање на појам *родољубива лирика*.	Уводни
– Наставник чита песму *Отаџбина*; разговор о првим утисцима. – Уз помоћ упутстава из Читанке, наставник подстиче ученике да одреде делове песме и њихова значења. – Разговор о стилским и звучним средствима и њиховом ефекту.	Главни
– Кратка дискусија у којој ученици имају прилику да открију на који начин они доживљавају родољубива осећања. За следећи час треба ученике подсетити да понесу Читанку и подсете се онога што знају о Ј.Ј. Змају.	Завршни

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 41.	Наставна јединица: Синтагме – придевске, прилошке, глаголске	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: препознавање и именовање подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми); одређивање реченичних и синтагматских чланова у једноставнијим и сложенијим примерима.

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 3. 6, CJ. 2. 3. 5, CJ. 3. 3. 5, CJ. 1. 3. 8, CJ. 2. 3. 6.

Наставне методе: вербална, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: наставни листови, графофолије / ПП презентација

ТОК ЧАСА

Уводни

– На изабраним примерима датим на графофолији / ПП презентацији ученици обнављају раније стечена знања о синтагми (зависним и независним синтагама) и именичким синтагмама.

Главни

– На примерима у уџбенику са схематским приказима ученике уводимо у придевске, прилошке и глаголске синтагме.
– Синтагме се могу налазити у функцији различитих реченичних чланова – субјекта, објекта, прилошких одредби; стога на одабраним примерима (наставни лист) одређујемо у којој се функцији налазе истакнуте синтагме.
– Решавајући вежбе у радној свесци (*Синтаѓме*), ученици одређују врсте синтагме, и функције синтагми у датим примерима.

Завршни

Наставни лист:
1. задатак: Из следећих реченица издвој синтагме. Одреди главни члан за сваку синтагму и врсту којој припада.
Наша настатвница није јако строга.
Јесења киша је врло дуго падала на уснули град.
До нас је дотрчао комшијски пас весело машући репом.

синтагма	главни члан	врста

2. задатак: Сваки пар ће добити по једну реч од које треба да створи што већи број синтагми у којима ће та реч бити главни члан. На пример, *вода*: питка вода, вода са извора, топла вода, морска вода, вода из бунара... Речи треба исписати на табли док ученици решавају први задатак.
3. задатак: Користећи што већи број синтагми, опиши у три или четири реченице свог најбољег друга или другарицу.

Литература: Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике. Петровачки, Љиљана (2004). *Синтакса у настави српског језика и књижевности.* Нови Сад: Змај. Петровачки, Љиљана (2010). „Процеси сазнавања синтаксичких појмова”, *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*. XXXV-2. 443–453.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 42.	Наставна јединица: Јован Јовановић Змај*: Светли трубови*	Тип часа: обрада новог градива
Циљеви и задаци часа: читање и тумачење песме *Светли трубови*.		
Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 1. 4. 4, СЈ. 1. 4. 9, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 5, СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 3. 4. 7.		
Наставне методе: вербално-текстуална, херменеутичка, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални	
Наставна средства: Читанка, свеска		

ТОК ЧАСА	
– Наставник подсећа ученике на оно што су претходног часа научили о Ђ. Јакшићу и упознаје их са ситуацијом у којој је песма *Светли трубови* настала. Ученици савладавају појам пригодне песме.	Уводни
– Наставник чита песму, а затим позива ученике да кажу речи које су им у песми најупечатљивије. Помоћу тога, наставник на табли исписује тематско-мотивску мрежу. Користећи ову мрежу, наставник у дијалогу с ученицима издваја основне идеје песме и тумачи централне симболе (важно је истаћи симболику светлости). – Ученици се подсећају појма *рефлексивна песма*.	Главни
– Дискусија на тему идеала. За домаћи задатак, ученици треба да напишу састав са темом „Мој идеал”.	Завршни

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 43.	Наставна јединица: Реченични чланови – исказивање реченичних чланова зависном реченицом и предлошко--падежном конструкцијом	Тип часа: утврђивање и обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: препознавање синтаксичких јединица (реч, синтагма, предикатска реченица и комуникативна реченица); уочавање и одређивање реченичних и синтагматских чланова у једноставнијим и сложенијим примерима.

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 3. 6, CJ. 1. 3. 8, CJ. 2. 3. 6.

Наставне методе: вербална, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: уџбеник, радна свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

– На примерима у уџбенику: *Јелена чека другарицу;Јелена чека своју другарицу;Јелена чека да јој дође другарица* ученици уочавају како се различита језичка средства могу наћи у функцији истог реченичног члана – објекта.

Главни

– На изабраним примерима ученици уочавају како се и остали реченични чланови – субјекат, атрибут, прилошке одредбе могу исказати речју, синтагмом и реченицом.

– Решавајући задатке у радној свесци (*Исказивање реченичних чланова речју, синтагмом и реченицом*), обнављају се раније стечена знања о реченичним члановима и утврђују знања стечена на овом часу.

Завршни

– Ова лекција је увод у обраду зависних реченица, те је пожељно урадити 1. и 2. задатак у уџбенику – уочавање зависних реченица и исказивање истакнутих речи и синтагми зависном реченицом.

Литература: Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике. Петровачки, Љиљана (2004). *Синтакса у настави српског језика и књижевности.* Нови Сад: Змај.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 44.	Наставна јединица: Симо Матавуљ: *Пилипенда*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: уочавање и формулисање *атмосфере* у књижевном делу на примеру текста приповетке *Пилипенда*; оспособљавање за усмерено и истраживачко читање приповетке; уочавање доминантних порука приповетке *Пилипенда;* утврђивање главних особина приповетке као књижевне врсте.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 5, СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 3. 4. 7, СЈ. 1. 4. 7, СЈ. 2. 4. 1.

Наставне методе: вербално-текстуална, херменеутичка, дијалошка	Облици рада: фронтални, рад у пару, индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Ученици се припремају за уочавање *атмосфере* у књижевном тексту. Подсећају се објашњења *атмосфере* на стр. 93. у Читанци.

Главни

Читање текста. Рад у пару, према питањима са стр. 96. у Читанци.

- Прочитај опис унутрашњости куће главних јунака. Спреми се да усмено образложиш шта о јунацима приповетке закључујеш из овог описа.
- Запази начин на који су описане животиње у причи. Која осећања приповедач приписује животињама? Спреми се да усмено објасниш зашто.
- Спреми се да образложи у каквој су вези опис скромног покућства и опис животиња. Каквој атмосфери ови описи доприносе?
- У тексту пронађи и подвуци реченице у којима се помињу две сеоске цркве. Која је стилска фигура у њима употребљена? Закључи шта је постигнуто употребом тог стилског средства.
- Подвуци у тексту реченице које описују Пилипа и Јелу док гледају у сиромашни товар од којег зависи њихов опстанак. Са чиме се њих двоје на овом месту у причи пореде? Шта њихов изглед оличава?
- Пилип пролази поред градилишта нове цркве. Како он одговара на дозивања са градилишта? Подвуци део текста у којем се описује шта главни јунак види гледајући сеоца расута по Петровом пољу. У каквој је вези страшна утвара глади са изградњом нове цркве?
- Прочитај још једном Пилипов разговор са Богом. Образложи јунаков став да треба више бринути о души, него о трбуху. Доведи овај став у везу са косовским заветом: „Земаљско је замалена царство, а небеско увијек и довијека“.
- Прочитај поново и Пилипов одговор, када му Кљако каже да ће се и он поунијатити пре Ускрса. Образложи какав је Пилипов однос према Богу и вери којој припада.
- Запази начин на који Кљако мења тон у дијалогу са Пилипом. Како он објашњава своје разлоге о унијаћењу на почетку разговора? Шта он узвикује Пилипенди на крају разговора? Објасни шта из тога можемо закључити о његовом лику.
- У свом обраћању Богу Пилип каже да жали и животиње које гладују. На крају приповетке плаче, постиђен. Шта је разлог његових суза? Шта оне говоре о њему?

Дискусија о закључцима ученика.

Завршни

Ученици се подсећају главних особина приповетке као књижевне врсте и записују их у свеске.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 45.	Наставна јединица: Симо Матавуљ: *Пилипенда*	Тип часа: комбиновани (понављање и обрада новог градива)

Циљеви и задаци часа: утврђивање знања о *карактеризацији ликова* и примена ових знања у тумачењу текста (*етичка, социјална, језичка карактеризација лика*); оспособљавање за усмерено и истраживачко читање приповетке; уочавање различитих *форми приповедања* у тексту; упознавање са дистинкцијом између појмова *фабула* и *сиже*; уочавање ове разлике на примеру текста; примена знања о *ретроспективном приповедању* на примеру текста; развијање критичког односа према књижевним методама уобличавања стварносне грађе.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 3. 4. 7, СЈ. 1. 4. 7, СЈ. 2. 4. 1, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 6.

Наставне методе: вербално-текстуална, дијалошка	Облици рада: индивидуални, рад у пару

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Ученици се усмено подсећају онога што им је познато о *карактеризацији ликова* у књижевном делу. Наставник исписује на табли њихове асоцијације, примедбе и одговоре. Наводе који су им *форме приповедања* познате. Наставник записује на табли.
Посебну пажњу ученици обраћају на појмове *фабула* и *сиже* (објашњење и налог на стр. 98: *Учимо и подсећамо се – фабула и сиже*).

Главни

Рад у пару на унапред припремљеним задацима:
1. а) обележавају делове текста у којима писац непосредно објашњава изглед јунака;
б) спремају се да усмено образложе како нам ови описи приближавају унутрашњи свет ликова;
2.уочавају места на којима о јунацима закључујемо из њиховог понашања и поступака;
3. подвлаче у тексту делове у којима се наводи садржај Пилиповог унутрашњег говора, припремају се да усмено образложе шта о ликовима закључујемо на основу њихових речи;
4. образлажу какав је социјални статус ликова, навођењем делова текста из којих се то закључује;
5. спремају се да усмено образложе зашто јунаци говоре дијалектом свог краја, а не књижевним језиком;
6. набрајају које су све форме приповедања уочили у тексту, наводећи примере;
7. однос фабуле и сижеа: ученици се припремају да образложе којим редом би се догађаји одвијали у фабули, а којим у сижеу. У тексту обележавају почетак ретроспективног приповедања.
Ученици износе закључке до којих су дошли, дискутујући међусобно и са наставником.

Завршни

Ученици обраћају пажњу на фотографије са стр. 96 . и 97. у Читанци и на кратак текст са 97. стране: *Требало би да знаш како се писци служе стварношћу*. Од ученика се тражи да критички прокоментаришу.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 46.	Наставна јединица: Интерпретативно препричавање текста *Пилиѿенда*	Тип часа: увежбавање градива и провера знања

Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика за интерпретативно препричавање књижевног текста.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 2. 4.

Наставне методе: вербално-текстуална	Облици рада: индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

− Наставник подстиче ученике да се сете онога што је важно имати на уму када се препричава уметнички текст.

− Важно је подсетити ученике на то да треба да издвоје само најважније делове текста.

Главни

− Ученици праве план текста, а затим самостално пишу текстове у којима интерпретативно препричавају *Пилиѿенду*, водећи рачуна о томе да ништа од важних делова текста не пропусте, а да не гомилају ни неважне детаље.

Завршни

− Ученици читају своје текстове, а затим их заједно, уз помоћ наставника, анализирају.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Меѿодика наса̄таве срѿскоī језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Меѿодика креаѿивне наса̄таве срѿскоī језика и књижевносѿи,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 47.	Наставна јединица: Зависне предикатске реченице	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: препознавање и именовање подврсте синтаксичких јединица (зависних предикатских реченица) и функција у којима се оне могу наћи.

Стандарди постигнућа: СЈ. 2. 3. 5, СЈ. 3. 3. 5.

Наставне методе: вербална, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: наставни листови

ТОК ЧАСА

Уводни

– Решавањем задатака на наставном листу, ученици активирају и примењују постојећа знања о формално-језичким средствима за исказивање реченичних чланова.

Главни

– На основу добијених примера ученици уочавају главну и зависну реченицу у оквиру сложене реченичне структуре и дефинишемо зависну реченицу.

– Издвајамо зависне реченице према функцији – субјекатске, објекатске, атрибутске и прилошке.

– На примерима показујемо различита значења која могу имати зависне реченице:

Послали смо радове
- **чим смо их завршили**. КАДА?
- **који су били најуспелији**. КОЈЕ?
- **да бисмо учествовали на конкурсу**. С КОЈИМ ЦИЉЕМ?

– Из лингвометодичког предлошка биће издвојени примери на којима ће се анализирати значење и функција зависних реченица. Примере и задатке дајемо на наставним листовима – одређивање броја предикатских реченица, уочавање главне и зависне реченице, одређивање значења и функција зависне реченице, повезивање датих прилошких реченица са значењем које им одговара, допуњавање главне реченице различитим врстама зависних реченица...

Завршни

– За завршни део часа предвиђен је наставни лист за утврђивање градива.

Допуни реченице.
Сложена реченична струкрура састављена од једне _____ и једне или више _____ реченица назива се зависносложена реченица. Зависне реченице могу да се налазе у функцији _____, _____, _____ и _____ главне реченице. Зависне реченице које имају месно, временско, начинско, узрочно, условно, намерно, допусно или последично значење врше функцију _____ главне реченице.

Литература: Петровачки, Љиљана (2004). *Синтакса у настави српског језика и књижевности.* Нови Сад: Змај.Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 48.	Наставна јединица: Изричне реченице	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: препознавање и именовање подврсте синтаксичких јединица (зависних предикатских реченица) и функција у којима се оне могу наћи; уочавање значења и функција изричних реченица и њихова правилна употреба; овладавање правописном нормом.

Стандарди постигнућа: CJ. 2. 3. 5, CJ. 3. 3. 5, CJ. 2. 2. 5.

Наставне методе: вербална, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: графофолија / ПП презентација, наставни листи, уџбеник

ТОК ЧАСА

Уводни

– На изабраном лингвометодичком предлошку ученици уочавају да се изричне реченице јављају као допуне глаголима мишљења, говорења, опажања и осећања и да су најчешће у функцији објекта главне реченице.

Главни

– Наставник треба да припреми примере на графофолији / ПП презентацији на којима ће ученици увежбавати трансформацију именице или синтагме у зависну изричну реченицу:

Чули су → *наш разговор*.
Чули су → *како разговарамо.*

У примерима треба да се нађу различити везници (*да, како, шта, што*).

– Са ученицима затим увежбавамо подврсту изричних реченица – зависноупитне реченице. Требало би да уоче да су ове реченице у неуправном (индиректном) говору и да на примерима запазе разлике између управног и неуправног говора.

Пита ме: ***„Да ли можеш да читаш?“*** *УПИТНА РЕЧЕНИЦА*
Пита ме ***да ли могу да читам****.* *ЗАВИСНОУПИТНА РЕЧЕНИЦА*

– На наставним листовима припремити задатке у којима ће трансформисати управни у неуправни говор, ученике треба подсетити на правописна правила код управног говора (наводници, велико слово...).

Завршни

– Урадити вежбу из уџбеника – препричавање дела приповетке *Усуд*, при чему ће управни говор заменити неуправним (зависноупитним реченицама).

Литература: Петровачки, Љиљана (2004). *Синтакса у настави српског језика и књижевности.* Нови Сад: Змај. Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 49.	Наставна јединица Лаза Лазаревић: *Све ће то народ позлатити*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: оспособљавање за усмерено и истраживачко читање књижевног текста; уочавање и утврђивање улоге стилске фигуре *поређења* у тексту; примена знања о *карактеризацији ликова* на примеру текста приповетке; развијање критичког става према вредностима које књижевно дело посредује.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 3. 4. 7, СЈ. 1. 4. 7, СЈ. 2. 4.1, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 6.

Наставне методе: вербално-текстуална, дијалошка, херменеутичка	Облици рада: фронтални, индивидуални, рад у пару

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Читање приповетке. Кратко подсећање на појам *карактеризација ликова* у књижевном делу.

Главни

Рад у пару, према питањима са стр. 106. у Читанци.

- У тексту подвуци реченице у којима се описује понашање Благоја казанџије и капетана Танасија Јеличића, док чекају лађу. Упореди начин на који је писац изградио ова два лика. Спреми се да усмено образложиш шта запажаш.
- Уочи пишчеве коментаре ликова. Капетаново понашање одаје уједно „господина и гејака“. Објасни какав је став приповедача према овом лику. За Благоја, приповедач каже: „Читалац ће се врло огрешити ако помисли да је Благоје какав чангризало.“ Образложи какав је став приповедача према лику Благоја. Шта закључујеш?
- Подвуци почетак дијалога између Благоја и капетана. Уочи поређења која се јављају у опису дијалога. Шта нам ова поређења говоре о душевном стању ликова? Обрати пажњу на портрет капетана раније у тексту: његово лице „те опомиње на омарину иза које се диже олуј, одлећу ћерамиде с кућа и капе с глава.“ Објасни какав је карактер писац представио у лику капетана Јеличића.
- У приповеци се наглашава да Благоје у нормалним околностима није претерано причљив. Чиме се објашњава његова потреба за разговором? Образложи зашто он започиње разговор о ратном инвалиду којег је видео да проси. Шта Благоје слути? Како се од тога брани?
- Подвуци поређење у опису Благојевог сина. Објасни шта нам писац сугерише употребом овог поређења.
- Образложи зашто Благоје у почетку не види, не препознаје сопственог сина.
- Подсети се Благојевих ставова о ратном инвалиду којег је видео да проси и упореди их са оним што он говори свом сину.

  а) „Боље би му било сто пута да је умро!“ насупрот: Хвала Богу, само кад си ти жив!

  б)„Само то ми се не допада што проси.“ насупрот: „Ово ће народ позлатити!“
- Образложи зашто је Благоје недоследан у својим ставовима. Сагледај осећања која руководе његовим понашањем. У којем тренутку у приповеци, по твом мишљењу, та осећања достижу врхунац? Објасни и поткрепи примером из текста.
- Подвуци у тексту реченицу из које се види разлог због којег газда Благојев син почиње да плаче. Шта га доводи до спознаје да је богаљ и просјак?

Дискусија о закључцима ученика.

Завршни

Ученицима се скреће пажња на *Задатак из мале школе писања* са стр. 98. и тај им се задатак задаје за домаћи рад. Ученици слободно бирају један од планова за причу, у којој ће бити заступљени различити облици излагања (форме приповедања).

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 50.	Наставна јединица Лаза Лазаревић: *Све ће то народ позлатити*	Тип часа: комбиновани (понављање и обрада новог градива)

Циљеви и задаци часа: оспособљавање за усмерено и истраживачко читање књижевног текста; уочавање најважнијих порука текста; примена знања о појмовима *опис, портрет, пејзаж, ентеријер* и *екстеријер* на примеру текста; утврђивање знања о *композицији* књижевног дела, уочавање композиционих одлика приповетке *Све ће то народ позлатити*.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 3. 4. 7, СЈ. 1. 4. 7, СЈ. 2. 4. 1, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 6.

Наставне методе: текстуална	Облици рада: индивидуални, фронтални, рад у пару

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Ученици наводе своје асоцијације на појам *композиција*. Наставник их записује на табли. Подсећају се шта појам композиција означава у књижевном делу.

Главни

Ученици анализирају оквире књижевног дела: почетак и крај приповетке, према питањима са стр. 107 у Читанци:

- Подвуци прву реченицу у приповеци *Све ће то народ позлатити*. Објасни зашто реченица почиње саставним везником „и“. У којим се приликама овај везник користи? Замисли како би реченица изгледала без тог везника. Закључи шта нам писац сугерише оваквом реченицом.
- На почетку приповетке, људи се разилазе својим домовима. Поред реке остају само Благоје и капетан. Запази како писац на крају приповетке коментарише судбину ликова. Упореди шта се догодило са „људима добра срца“, шта са капетаном, а шта са Благојем. Објасни у каквој је вези крај приповетке са њеним почетком.
- Подвуци последњу реченицу у приповеци и образложи је.

Рад у пару:

- ученици проналазе у тексту по један пример за опис, портрет, пејзаж, ентеријер и екстеријер (могу да користе објашњење појмова са стр. 108. у Читанци).
- На 107. страни читају о поруци у књижевном делу и одговарају на задата питања. Припремају се да усмено изложе своје закључке:

  а) Сагледај једну од порука приповетке *Све ће то народ позлатити*, тако што ћеш одговорити на следећа питања: Благоје и капетан не слажу се у својим виђењима жртвовања за отаџбину. Подсети се капетанових речи: „Видите: сваки онај који је пролио крв за своју земљу треба да се рачуна у срећне, јер се одужио својој мајци, својој земљи. Сваки је дужан својој земљи, земља није никоме ништа...“ Прочитај како на то одговара Благоје.

  б) Упореди следеће капетанове речи са приповедачевим речима на крају приповетке: „Тако је, тако је! Али ће они и добити сви пристојно издржавање из државне касе кад се сврши рат. Немајте ви бриге!“ „А његов син прима *издржавање* из инвалидског фонда и – проси!

  Можете му, ако ћете, уделити.“

  в) Подсети се краја приповетке и онога што закључујеш о пишчевом ставу према ликовима Благоја и Капетана. Да ли је приповедач непристрасан? Објасни коју је друштвену појаву писац желео да осуди.

Завршни

Дискусија о одговорима и закључцима.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 51.	Наставна јединица: Односне реченице	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: препознавање односних реченица, уочавање њихових значења и функција; овладавање правописним правилима (писање запете).

Стандарди постигнућа: CJ.2.3.5, CJ.3.3.5, CJ.2.2.5.

Наставне методе: вербална, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: графофолија / ПП презентација

ТОК ЧАСА

Уводни

– Из одломка *Прометеј* Густава Шваба издвајамо примере односних реченица.

Пандора је отворила кутију
- ***која је била начињена од злата.***
- ***коју је Зевс послао људима.***
- ***из које су изашла сва зла света.***
- ***чији садржај није знала.***
- ***на чијем дну је остала само нада.***
- ***о чијој опасној садржини није ништа слутила.***

Главни

– Ученици треба да уоче да се све истакнуте зависне реченице **односе** на именички појам у главној реченици.
– На изабраним примерима указујемо затим на функције у којима се односна реченица може наћи – атрибутска, објекатска, субјекатска и апозитивна функција.
– Посебну пажњу треба посветити разликовању атрибутске и апозитивне функције и писању запета.

1. Разговарали смо о миту <u>који нам је био веома необичан и узбудљив</u>.
О ком миту?
Разговарали смо о необичном миту. атрибутска функција

2. Разговарали смо о миту Прометеј, <u>који нам је био веома необичан и узбудљив</u>.
додатни податак о миту – апозитивна функција

– На вежбама предложеним у радној свесци (*Врсте зависних реченица према значењу и функцији*) ученици могу увежбавати значење и функцију односних реченица. Наставник може и сам припремити графофолију или ПП презентацију са сличним вежбама.

Завршни

– Ученици треба да саставе примере у којима ће именицу *прича* одредити зависним односним реченицама у атрибутској, објекатској и апозитивној функцији.

Литература: Петровачки, Љиљана (2004). *Синтакса у настави српског језика и књижевности.* Нови Сад: Змај. Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике. Кордић, Сњежана. (1995). *Релативна реченица*. Загреб: Хрватско филолошко друштво и Матица хрватска.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 52.	Наставна јединица: Контролни задатак – синтагма, реченични чланови, изричне и односне реченице	Тип часа: провера знања
Циљеви и задаци часа: примена, утврђивање и провера стечених знања.		
Стандарди постигнућа: CJ. 1. 3. 6, CJ. 2. 3. 5, CJ. 3. 3. 5.		
Наставне методе: писана	Облици рада: индивидуални	
Наставна средства: тест		

Тест 2

1. У следећем тексту истакнуте су синтагме. Подвуци главну реч сваке синтагме.

„По стотину пута сам читао мени **непозната имена писаца** и **наслове тих књига**. **Не имајући никога** да ме обавести и упути, ја сам тим насловима сам давао **неки смисао** и значење, налазио међу њима своје симпатије и антипатије. **Сваки од тих наслова** изазивао је моју машту да ради и да нагађа шта би могло иза њега да се крије...“

2. Одреди врсте синтагми истакнутих у реченицама уписујући поред примера + у табелу.

У тадашњем Сарајеву постојале су три или четири књижаре...
Књиге су ме неодољиво привлачиле и веома страсно сам их желео.
Гледајући осветљен излог, маштао сам о њима.
Оне су имале изузетно важну улогу у мом животу.

Синтагма	Именичка	Придевска	Прилошка	Глаголска
у тадашњем Сарајеву				
веома страсно				
гледајући осветљен излог				
изузетно важну				

3. Дато је неколико независних предикатских реченица. Подвуци у њима субјекатске синтагме.

Ђаци из виших разреда дошли су први на ред. Тргао га је из тих маштања професоров глас, резак и нестрпљив... Пред њим, сасвим пред њим, стајао је отресити рођи професор.

4. Одреди врсту и подврсту синтаксичке јединце којом је исказана истакнута прилошка одредба за узрок.

Не имајући никога да ме обавести и упути, ја сам тим насловима сам давао неки смисао и значење...

Врста синтаксичке јединице: _____ Подврста синтаксичке јединице: _____

5. Заокружи слово испред примера у којем је прилошка одредба за место исказана зависном реченицом.

а) Милоше, чекаћу те овде.
б) Милоше, чекаћу те пред школом.
в) Милоше, чекаћу те где смо се јуче растали.

6. Доврши започету реченицу зависном изричном реченицом.

Осећали су _____

7. Замени истакнуту зависноупитну реченицу директним говором.

Питала ме је шта волим да читам. _____

8. Подвуци атрибут у датој реченици, а затим га искажи односном реченицом у атрибутској функцији.

Донео ми је књигу шарених корица. _____

Активност

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 53.	Наставна јединица: Анализа домаћег задатка: Писање приче према плану	Тип часа: увежбавање и утврђивање градива и провера знања

Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика за обликовање плана приче и писање приче према том плану.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 2. 4, СЈ. 1. 2. 1, СЈ. 1. 2. 2, СЈ. 1. 2. 3, СЈ. 3. 2. 1.

Наставне методе: метода ученичких радова, вербално-текстуална	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Ученици читају кратки текст са стр. 108. у Читанци: *Требало би да знаш о творцу српске психолошке приповетке*.
Образлажу зашто је, према њиховом осећању, Лаза Лазаревић називан мајстором психолошке приповетке.

Главни

Извештавају о домаћем задатку који је писан према *Задатку из мале школе писања* (стр. 98. у Читанци):
Твој задатак је да напишеш причу користећи различите облике приповедања.
У твојој причи стога мора бити заступљен:

- опис средине у којој се прича одвија;
- опис лика (портрет);
- говор лика или ликова (дијалог, монолог, унутрашњи говор).

Одабери један од понуђених задатака:

Наслов: *Мирис реке*	Наслов: *Мокре улице*	Наслов: *Пекарски излог*
Главни лик: стари рибар	Главни лик: улични продавач књига	Главни лик: радница у пекари
Споредни ликови: остали рибари, конобарица	Споредни ликови: ужурбани пролазници	Споредни ликови: различите муштерије
Место радње: кафана у којој се окупљају рибари	Место радње: градски трг	Место радње: пекара на углу две прометне улице
Време радње: позно пролеће	Време радње: кишна, позна јесен	Време радње: зима, јутро

Завршни

Ученици образлажу зашто су се одлучили за одређени задатак. Разматрају са наставником тешкоће које су имали при писању.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 54.	Наставна јединица: Месне реченице; писање страних личних имена	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: препознавање месних реченица, уочавање њиховог значења и функције; усвајање и примена правописне норме.

Стандарди постигнућа: CJ. 2 .3. 5, CJ. 3. 3. 5, CJ. 2. 2. 5, CJ. 2. 2. 5, CJ. 3. 2. 5.

Наставне методе: вербална, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: уџбеник, радна свеска, свеска, наставни лист / графофолија/ ПП презентација

ТОК ЧАСА

Уводни

– На изабраним примерима из уџбеника ученици уочавају питања (*куда*, *īде*, *одакле*) на која одговарају месне реченице, као и то да се ове реченице налазе у функцији прилошке одредбе за место предиката главне реченице.

Главни

– Указујемо ученицима и на прилоге за место који се као корелативи могу јавити у главној реченици: *Идемо (онамо) куд нас ноīе однесу.*

–Ученици самостално према смислу допуњавају примере из уџбеника одоварајућим прилозима за место, а затим решавају 1. и 2. задатак у уџбенику и задатке на наставном листу или графофолији / ПП презентацији које наставник унапред припреми.

– Повезујемо раније усвојено градиво о односним реченицама са новим и уводимо ученике у нови део часа.

Задатак:

Обрати пажњу на подвучену реченицу и реци да ли је она односна или месна. Образложи своје мишљење.

Мелбурн на Флориди је место где је рођен Џејмс Даглас Морисон.

Подвучена реченица је односна јер се зависна реченица уведена прилогом *īде* односи на именицу *месшо* у главној реченици и прилог *īде* заменљив је предлогом и односном заменицом *у којем*.

Уочи и субјекат зависне реченице. Текст је писан ћирилицом, а у стандардном српском језику дозвољено је:

а) прилагођено писање (примењиво и у ћирилици и у латиници) и

б) изворно писање (примењиво у латиници).

Дакле, претходно наведену реченицу можемо написати и овако:

Melbourne na Floridi je mesto gde je rođen James Douglas Morrison.

– Указујемо на правила којих се држимо приликом транскрипције и увежбавамо са ученицима транскрибовање имена из руског, немачког, француског и енглеског језика (табеле у уџбенику и радној свесци).

Завршни

– Предлажемо следећи задатак:

Састави једну односну и једну месну реченицу у којима ћеш искористити дате информације о Џиму Морисону.

Џим Морисон је студирао у Лос Анђелесу. Није студирао у родном месту.

_____ _____

Литература: Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српскої језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике. *Правопис српскоīа језика* (2010). Нови Сад: Матица српска.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 55.	Наставна јединица: Иво Андрић, *Мост на Жепи*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: утврђивање знања о личности и делу Иве Андрића; развијање вештине истраживачког и усмереног читања: уочавање и анализа начина изградње ликова у приповеци; уочавање места и улоге приповедача у наведеној приповеци.

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 4. 1, CJ. 1. 4. 3, CJ. 3. 4. 1, CJ. 3. 4. 7, CJ. 1. 4. 7, CJ. 2. 4. 1, CJ. 2. 4. 2, CJ. 2. 4. 6.

Наставне методе: вербално-текстуална, херменеутичка, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални, рад у пару

Наставна средства: различита издања књига Иве Андрића, фотографије, Читанка, свеске

ТОК ЧАСА

Уводни

Ученици говоре своје асоцијације на појам *Иво Андрић,* наставник их записује на табли. Кратко их подсећа на основне податке о животу и делу нашег нобеловца.

Главни

Читање приповетке. Рад у пару на унапред припремљеним питањима.

- Лик везира: чиме је на почетку мотивисана његова унутрашња промена? Означи тај део у тексту.
- Подвуци приповедачев коментар везирове унутрашње промене на крају приповетке. Припреми се да га усмено образложиш.
- Коју везирову спознају приповедач посебно наглашава? Обележи тај део у тексту и спреми се да усмено објасниш како је ова промена деловала на „победника везира“.
- Запази начин на који се прича завршава. Ко је још, осим ликова, уведен у свет приповетке? Ко је одлучио да лепом мосту испита и сазна постанак?

Ученици излажу своје закључке и дискутују о њима.

Завршни

Ученици осмишљавају сопствену ранг-листу омиљених писаца који су стварали на српском језику. Усмено образлажу свој избор.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 56.	Наставна јединица: Иво Андрић, *Мост на Жепи*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: утврђивање знања о карактеризацији ликова на примеру приповетке *Мост на Жепи*; уочавање етичке, социјалне и језичке карактеризације ликова.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 3. 4. 7, СЈ. 1. 4. 7, СЈ. 2. 4. 1, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 6.

Наставне методе: херменеутичка, текстуална, дијалошка	Облици рада: рад у пару, индивидуални, фронтални

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Ученици наводе своје асоцијације на појам *мост*. Наставник их записује на табли. У разговору ученике подсећа на Андрићев текст о мостовима који им је познат из петог разреда.

Главни

Ученици раде у пару према унапред припремљеним питањима.

а) Лик неимара.

1. Одакле неимар потиче? Пронађи податак у тексту.

2. Зашто је „погнут и сед“, иако је још увек „румен у лицу“? Спреми се да усмено образложиш о каквим његовим особинама сведочи овакав опис. Закључи чему је неимар у потпуности предан.

3. Пронађи и обележи опис неимарове смрти.

4. Шта је једино што иза неимара на овом свету остаје? Спреми се да усмено објасниш како је то у складу са начином на који је живео.

5. Пронађи и подвуци део текста у којем се непосредно наводе речи Селима Циганина. О каквој је карактеризацији лика овде реч?

6. Спреми се да усмено објасниш зашто је неимар занимљив народу у Босни.

Дискусија о добијеним резултатима. Поновно обраћање пажње ученика на записане асоцијације на појам *мост*. Ученици доводе у везу своје почетне асоцијације и текст приповетке.

Завршни

Ученицима се скреће пажња на *Задатак из мале школе писања* на стр. 120. Ученици се припремају да пишу домаћи задатак са темом *Грађевина којој се дивим*. Може им се предложити да понесу фотографије грађевина о којима ће говорити.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 57.	Наставна јединица: Говорна и писмена вежба: *Грађевина којој се дивим*	Тип часа: увежбавање градива и провера знања

Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика за говорење и писање о одређеној теми, уз коришћење знања са претходних часова.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 2. 4, СЈ. 1. 2. 1, СЈ. 1. 2. 2, СЈ. 1. 2. 3, СЈ. 3. 2. 1.

Наставне методе: текстуална, метода ученичких радова	Облици рада: индивидуални

Наставна средства: свеске, радови, по могућности фотографије упечатљивих грађевина

ТОК ЧАСА

Уводни

Ученици се припремају да изложе писмене радове које су писали на основу *Задатка из мале школе писања* са 120. стране у Читанци:

- Прочитај део познатог Андрићевог записа о мостовима:
  „Од свега што човек у животном нагону подиже и гради, ништа није у мојим очима боље и вредније од мостова. Они су важнији од кућа, светији, јер су општији, од храмова. Свачији и према сваком једнаки, корисни, подигнути увек смислено, на месту на ком се укрштава највећи број људских потреба, истрајнији су од других грађевина и не служе ничем што је тајно или зло.“
- У пишчевом виђењу, мостови су важнији од кућа и светији од храмова. Да ли се слажеш са тим, или мислиш другачије?
- Које грађевине на тебе остављају посебан утисак?
- Још једном запази начин на који је у одломцима приповетке описан мост на Жепи. Потом по свом избору опиши грађевину која је тебе посебно одушевила. Можда је то нешто што си имала, или имао прилике да видиш на путовању, или пак нешто поред чега пролазиш свакодневно. Пре но што се латиш писања размисли о следећем:
- Какво је окружење у којем се та грађевина налази? Зашто је човек одабрао да је сагради баш на том месту?
- Како грађевина изгледа у различито доба дана, под различитим осветљењем?
- Да ли она има шири културни и историјски значај, или је једноставно теби драга?
- Да ли познајеш или би желео/ла да упознаш њену унутрашњост?

Какво расположење она у теби изазива?

Главни

Излагање ученика.

Завршни

Ученици износе своја запажања, међусобно анализирају радове.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 58.	Наставна јединица: Други школски писмени задатак	Тип часа: час израде писменог задатка

Циљеви и задаци часа: неговање културе писменог изражавање; развијање креативности и унапређивања језичког и стилског израза; израда Другог школског писменог задатка.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 2. 1, СЈ. 1. 2. 2, СЈ. 1. 2. 3, СЈ. 2. 2. 1, СЈ. 3. 2. 1, СЈ. 3. 2. 5.

Наставне методе: метода самосталних ученичких радова	Облици рада: индивидуални

Наставна средства: вежбанке

ТОК ЧАСА

Уводни

Наставник најављује Други писмени задатака. На табли записује три теме и укратко даје смернице за њихову обраду. Подсећа ученике да имају на располагању *Правопис*, *Речник језичких недоумица*, *Речник синонима* – које могу користити током израде писменог задатка, као и помоћ наставника (нарочито у погледу избора теме).

(Предлог тема: 1.Застао ми је дах пред тим призором

2. Да сам градитељ...

3. Сјај духовних мостова)

Главни

Ученици раде писмени задатак.

Завршни

Последња два минута часа резервисана су за предавање радова.

Наставник најављује нову тему из језика за следећи час.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 59.	Наставна јединица: Анализа другог школског писменог задатка	Тип часа: утврђивање

Циљеви и задаци часа: неговање критичког мишљења и способности изношења ставова и аргументације; указивање на добро схваћење и обрађене теме у писменим задацима; усмено указивање на добре и на лоше стране урађених писмених задатака.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 2. 1, СЈ. 1. 2. 2, СЈ. 1. 2. 8, СЈ. 2. 2. 1, СЈ. 2. 2. 5, СЈ. 3. 2. 1, СЈ. 3. 2. 5.

Наставне методе: дијалошка, текстуална, монолошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: вежбанке, свеске

ТОК ЧАСА

Уводни

Наставник најављује тему часа: читање и анализовање ученичких радова – издвајање најуспелијих обрада тема, најзанимљивијих идеја, најбоље остварене композиције, фабуле; најупечатљивији ликови и стилска средства... Ученици се сами јављају да читају своје радове (али неке и сам наставник предлаже); сви ученици учествују у анализи – дају своје коментаре, аргументације и сугестије.

Главни

Ученици редом читају и коментаришу радове; вреднују их оценама од 1 до 10.

Наставник усмерава, коментарише, коригује.

Завршни

Завршни део часа предвиђен је за скретање пажње на грешке у писменим задацима – материјалне, стилске, језичке, правописне... Уз учешће ученика, наставник их бележи на табли, а ученици у својим свескама.

Литература:

1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 60.	Наставна јединица: Исправка другог писменог задатка	Тип часа: час провере и оцењивања

Циљеви и задаци часа: писање побољшане верзије писменог задатка; развијање способности за критички однос према сопственом тексту, за рад на тексту; усвајање језичких и правописних норми; развијање и неговање креативности.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 2. 1, СЈ. 1. 2. 2, СЈ. 1. 2. 3, СЈ. 1. 2. 8, СЈ. 2. 2. 1, СЈ. 2. 2. 5, СЈ. 3. 2. 1, СЈ. 3. 2. 5.

Наставне методе: метода графичких радова ученика, рад на тексту	Облици рада: индивидуални

Наставна средства: вежбанке, свеске, *Правопис, Речник језичких недоумица* и *Речник синонима*

ТОК ЧАСА

Уводни

Наставник најављује тему часа и предаје ученицима вежбанке са оцењеним писменим задацима и писаним коментарима. Упућује ученике на то да се потруде како би написали побољшану верзију састава. Они ученици који буду написали знатно бољу верзију састава могу да буду и додатно оцењени – добили би још једну оцену за исправку писменог задатка. Док пишу, могу се користити речницима и школским издањем *Правописа српскога језика*.

Главни

Ученици пишу исправку писменог задатка.

Завршни

Наставник до краја часа већ има увид у то колико су ученици брижљиво радили исправку, сакупља вежбанке и напомиње да ће прегледати све текстове – како би стекао потпунију слику о томе колико су ученици заиста успели да напишу побољшане верзије својих писмених састава.

Било би пожељно да ученици приликом исправљања писменог задатка користе наведене језичке приручнике јер ће им то развити и потребу и навику да се користе правописом и речницима, као и свест о потреби развијања културе правилног писменог изражавања.

Литература:

1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српскога језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српскога језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 61.	Наставна јединица: Добрица Ћосић: *Деобе* (одломак)	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: примена знања о типовима *мотива – статичком, динамичком* и *асоцијативном* на примеру текста; уочавање различитих *форми приповедања* у тексту; упознавање са појмом *доживљени говор* и стављање истог у контекст других *форми приповедања*; оспособљавање за тумачење одломка романа кроз усмерено и истраживачко читање.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 2, СЈ. 1. 4. 5, СЈ. 1. 4. 7, СЈ. 2. 4. 1, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 6, СЈ. 2. 4. 7, СЈ. 3. 4. 2, СЈ. 3. 4. 7.

Наставне методе: вербално-текстуална. херменеутичка, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, књига *Деобе,* свеске

ТОК ЧАСА

Уводни

У краткој игри асоцијација ученици говоре своје асоцијације на реч *деобе*. Наставник их записује на табли.
Са ученицима се подсећа романа који су им до сада познати, нарочито оних са историјском тематиком.

Главни

Читање одломка. Ученици самостално раде на унапред припремљеним питањима о којима ће се касније дискутовати:
а) Мотив у књижевном делу:
1. уочи и подвуци места у тексту на којима се јавља мотив винограда;
2. спреми са да усмено образложиш зашто главни јунак, сељак, виноград доживљава као „део породице, део живота“;
3. спреми се да усмено објасниш зашто свог сина пореди са виноградом;
4. подсети се онога што знаш о различитим типовима мотива и оцени да ли је мотив винограда у одломку статички, динамички или асоцијативни.
б) Облици излагања – форме приповедања:
1. пронађи у тексту пример дијалога; означи га;
2. уочи делове текста у којима о ликовим сазнајемо од приповедача; означи их.
в) Изградња лика. Прати кроз текст јунакову унутрашњу драму. За свако од наведених осећања пронађи пример у тексту: страх, очајање, бес, бол, брига, радост, збуњеност.
Дискусија о донесеним закључцима, уз читање примера из текста.
Наставник ученицима објашњава појам *доживљени говор*, наводећи пример из текста.

Завршни

Ученици разматрају крај текста, у којем је приказан сукоб оца и сина и дискутују о вези тог дела текста са насловом романа, подсећајући се сопствених асоцијација на појам *деобе*, изнетих на почетку часа.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 62.	Наставна јединица: Временске реченице	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: препознавање временских реченица, уочавање њиховог значења и функције уочавање временских односа који се успостављају између главне и зависне временске реченица; развијање и неговање језичке компетенције ученика.

Стандарди постигнућа: CJ. 2. 3. 5, CJ. 3. 3. 5, CJ. 2. 2. 5.

Наставне методе: вербална, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: графички приказ, наставни лист

ТОК ЧАСА

Уводни

– На одабраним примерима из уџбеника ученици уочавају значење и функцију временских реченица. Ученици треба да уоче да радња исказана временском реченицом може да се врши пре радње исказане главном реченицом, истовремено с њом или после ње. Примере треба графички приказати са јасним истицањем симултаности, антериореност или постериорности радње исказане зависном реченицом.

Главни

– На примерима из уџбеника ученици самостално уочавају везнике којима су временске реченице повезане с главном реченицом.

– Требало би припремити наставни лист са вежбама у којима ће ученици на новим примерима уочавати и препознавати временске реченице, допуњавати главну реченицу зависном временском реченицом, трансформисати предлошко-падежне конструкције са временским значењем у зависне временске реченице и обрнуто.

Завршни

– За увежбавање значења и функција временских реченица предлажемо задатке из уџбеника и радне свеске.

Литература: Антонић, Ивана (2001). *Временска реченица*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 5-409. Петровачки, Љиљана (2004). *Синтакса у настави српског језика и књижевности.* Нови Сад: Змај. Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 63.	Наставна јединица: Оскар Давичо; *Србија*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: читање и тумачење песме *Србија*, савладавање њених стилских и значењских особености.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 1. 4. 4,СЈ. 1. 4. 9, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 5, СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 3. 4. 7.

Наставне методе: текстуална, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

– Наставник укратко упознаје ученике са животом и делима О. Давича.

– Ученици се подсећају одлика родољубиве поезије и њених најважнијих представника у српској књижевности.

Главни

– Наставник чита песму *Србија*.

–Ученици у тексту песме обележавају места која им се чине најупечатљивијим и покушавају да у разговору одгонетну који је смисао и функција тих места

– Наставник упућује ученике да открију рефрен у песми – подсећају се значења тог појма и његове сврхе.

– Ученици се позивају да на табли (или паноу) испишу мотиве из песме. Заједно посматрају мотивску мрежу и разматрају њено значење и симболику.

Завршни

– Кратка дискусија у којој наставник покушава да открије шта је Србија за ученике данас. Као почетак разговора може послужити део песме који ће ученици даље допунити по сопственој вољи. „Ој, Србијо, међу..."

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 64.	Наставна јединица: Милош Црњански: *Ламент над Београдом* (одломак)	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: читање и тумачење песме *Ламент над Београдом,* упознавање са поетиком Милоша Црњанског.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 1. 4. 4, СЈ. 1. 4. 9, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 5, СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 3. 4. 7.

Наставне методе: текстуална, дијалошка, херменеутичка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеска, књига поезије М. Црњанског, тонски запис (ако је могуће)

ТОК ЧАСА

Уводни

− Наставник укратко упознаје ученике са значајем који М. Црњански има у нашој књижевности и култури.

− Потребно је на почетку часа објаснити ученицима значење појма „ламент”.

Главни

− Ако је могуће, наставник пушта снимак на којем Црњански рецитује *Ламент над Београдом.* Ако снимак није могуће набавити, наставник чита песму.

− Наставник започиње разговор питајући ученике која им је слика „остала у глави" након читања ове песме. Заједно тумаче зашто су песничке слике Црњанског толико упечатљиве. Разговор о атмосфери песме.

− Враћају се тексту песме – наставник помаже ученицима да разумеју места у којима је теже одгонетнути значење, објашњава непознате речи и речи из страних језика.

− Наставник позива ученике да у тексту означе стилске фигуре које су им познате (епитете, метафоре, симболе, ономатопеје, алитерације, асонанце).

Завршни

− Ученици рецитују песму. Наставник им обраћа пажњу на интерпункцију у тексту. Ова вежба има добар ефекат и ако се ученици сниме док рецитују, па затим заједно слушају снимак и коментаришу.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 65.	Наставна јединица: Полугодишње понављање градива	Тип часа: утврђивање и провера знања

Циљеви и задаци часа: примена стечених знања и увид у постигнућа ученика током првог полугодишта.

Стандарди постигнућа: стандарде ускладити са задацима који ће се налазити на тесту и са нивоима постигнућа.

Наставне методе: писана	Облици рада: индивидуални

Наставна средства: тест

ТОК ЧАСА

Уводни

– Пожељно је да наставник припреми тестове са диференцираним задацима у циљу сагледавања ученичких постигнућа у усвајању целокупног градива (из области језика и књижевности). На основу резултата наставник ће уочити и препознати теме и садржаје којима треба посветити више пажње како би се ученици што успешније припремили за завршни испит.

Главни

– Наставник може самостално да креира тест, али пожељно је да задаци буду у складу са задацима датим у збиркама за припрему завршног испита и задацима који су предложени у образовним стандардима.

Завршни

– Ученицима ваља на основу резултата рада указати на области којима треба да посвете посебну пажњу.

Литература: *Образовни стандарди за крај обавезног образовања за наставни предмет Српски језик.* Република Србија Министарство просвете и Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања. Београд, 2010.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 66.	Наставна јединица: Теодосије, *Житије Светог Саве*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: утврђивање и проширивање знања о личности и делу Светог Саве; развијање вештине усмереног и истраживачког читања.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 1. 2, СЈ. 1. 1. 3, СЈ. 2. 4. 4.

Наставне методе: текстуална, херменеутичка	Облици рада: фронтални, индивидуални, рад у пару

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Наставник на табли записује ученичке асоцијације на име *Свети Сава*. Наставник им чита текст Димитрија Оболенског, са стр. 136. из Читанке: *Требало би да знаш – о Сави српском.*

Главни

Читање текста. Рад у пару према унапред припремљеним задацима.

- Пронађи пасус у којем се описује Савин изглед и обележи га. Наведи особине које писац у овом пасусу нарочито истиче.
- Обележи пасус у којем се описује како су разбојници одлучили да пусте Саву. Спреми се да усмено образложиш какав је утисак оставио на њих сусрет са Савом и какве му моћи они приписују.
- Обележи део текста у којем је описан сусрет разбојника и старца Макарија. Спреми се да усмено образложиш зашто су разбојници одустали од лукавстава и разбојништва.
- Пронађи и подвуци део на крају текста у којем се каже какав су плен након сусрета са светима разбојници запленили. Спреми се да усмено објасниш зашто се писац одлучио на овакво поређење.
- Протумачи речи: „Чуђаху се великој смерности његовој с толике висине Бога ради“. Спреми се да их усмено образложиш.

Дискусија о добијеним одговорима и закључцима.

Завршни

Наставник у договору са ученицима дели задужења која се тичу израде паноа о Светом Сави, упућујући их на *Задатак за истраживање* на 136. страни у Читанци.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 67.	Наставна јединица: Теодосије, *Житије Светог Саве*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: утврђивање и проширивање знања о појмовима *житије* и *биографија*; упознавање са личностима и делима Доментијана и Теодосија и њиховим местом у српској књижевности; развијање истраживачког учења кроз коришћење података са интернета и из штампане литературе; подстицање критичког односа према квалитету информација доступних на интернету.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 1. 2, СЈ. 1. 1. 3, СЈ. 2. 4. 4.

Наставне методе: текстуална, херменеутичка, дијалошка, метода ученичких радова	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеска, панои

ТОК ЧАСА

Уводни

Ученици се подсећају појмова *житије* и *биографија*. Наставник на табли исписује две колоне: *житије* и *биографија*, уписујући у њих ученичке одговоре о најважнијим особинама ових жанрова. Коментаришу шта је овим жанровима заједничко, а по чему се разликују. Може им се скренути пажња на објашњење житија у Читанци, на 132. страни.

Ученици читају текст о Доментијану и Теодосију на стр. 133 у Читанци. Подсећају се да је и Свети Сава писао житије свога оца (стр. 130. у Читанци).

Главни

Ученици извештавају о материјалима које су припремили за пано и дискутују о њима. Израда паноа.

Завршни

Ученици попуњавају унапред припремљену анкету о доступности, разноврсности и квалитету информација до којих су могли да дођу о Светом Сави на интернету и у библиотеци.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 68.	Наставна јединица: Говорна вежба: *Лик Светог Саве у очима народа и књижевника* (паралела)	Тип часа: увежбавање градива и провера знања

Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика за усмено излагање о лику Светог Саве; коришћење упоредног метода у анализи лика.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 2. 4, СЈ. 1. 2. 1, СЈ. 1. 2. 2, СЈ. 1. 2. 3, СЈ. 3. 2. 1.

Наставне методе: вербална, монолошка	Облици рада: индивидуални

Наставна средства: свеске, Читанка

ТОК ЧАСА

Уводни

− Ваљало би у уводу објаснити ученицима на који начин треба да осмисле своје излагање – нека у својим концептима саберу и организују своја сазнања о третману лика Светог Саве у народу и у књижевности, а затим покушају да их изложе тако да створе утисак поређења – компаративног тумачења.

Главни

− Ученици пишу концепте, а затим усмено излажу.

Завршни

− Разговор у којем наставник и ученици анализирају излагања. Уколико су се у излагањима појавила опречна мишљења, треба их овде искористити за аргументовану дискусију.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 69.	Наставна јединица: Узрочне реченице; писање полусложеница	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: препознавање узрочних реченица, уочавање њиховог значења и функције; усвајање и примена правописне норме.

Стандарди постигнућа: CJ. 2. 3. 5, CJ. 3. 3. 5, CJ. 1. 2. 7, CJ. 1. 2. 8, CJ. 2. 2. 5, CJ. 3. 2. 5.

Наставне методе: вербална, демонстративна	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: наставни лист

ТОК ЧАСА

Уводни

– Ученици допуњавају започете главне реченице понуђеним узрочним реченицама према смислу (табела у уџбенику).

...**зато што небеским телима имена дају њихови проналазачи**, а Месец је познат још од почетка историје.
...**јер је људско тело само делимично симетрично**.
...**зато што вребају плен и кретање би их одало**.
...**јер мозак не може да задржи истовремено више од пет до девет краткорочних сећања**.
...**због тога што је у њему заробљен ваздух**.

ЗАШТО/ЗБОГ ЧЕГА?	ЗАТО/ЗБОГ ТОГА ШТО/ЈЕР
Зашто заборављамо где смо оставили неки предмет?	Заборављамо где смо оставили неки предмет јер ...
Зашто наш Месец нема име?	Наш Месец нема име зато што...
Због чега је снег добар изолатор од хладноће и буке?	Снег је добар изолатор од хладноће и буке због тога што...
Зашто пауци дуго мирују?	Пауци дуго мирују јер...
Зашто нам је једно стопало често веће од другог?	Често нам је једно стопало веће од другог зато што...

Главни

– На урађеним примерима ученици уочавају значење и функцију узрочних реченица и најтипичније везнике и везничке спојеве (*јер, зато што, због тога што, стога што, пошто, будући да, како, кад*) који се у њима јављају.
– Повезујемо градиво о узрочним реченицама са новом темом – писање полусложеница и уводимо ученике у нови део часа.
– Предлажемо задатак овог типа:
Одговори на дата питања узрочном реченицом користећи различите везнике и везничке спојеве.

Зашто је фотосинтеза важан процес за одржавање живота?
Због чега фото-репортер треба да буде објективан?

Ученици треба да обрате пажњу на структуру речи *фотосинтеза* и *фото-репортер* и да уоче функцију правописног знака у полусложеничком споју. Важно је указати и на значења и на могуће семантичко-синтаксичке интерпретације сложеничког и полусложеничког споја. Наставник треба детаљније да протумачи примере дате у уџбенику и регистру полусложеница да би ученици увидели критеријуме на основу којих се може идентификовати полусложеница.

Завршни

– Предлажемо да се уради 1. и 2. вежба у уџбенику.
– Правописни диктат (писање синтагматских спојева, сложеница и полусложеница.

Литература: Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике. *Правопис српског језика* (2010). Нови Сад: Матица српска.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 70.	Наставна јединица: Ш. Кулишић, Ж. Петровић, Н. Пантелић*: Из српског митолошког речника,* одредница *Свети Сава*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: упознавање личности Светог Саве из аспекта српске митологије, подсећање на појам речника и коришћења објашњења речничких одредница.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 1. 2, СЈ. 1. 1. 3, СЈ. 2. 4. 4.

Наставне методе: вербално-текстуална, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеска, *Српски митолошки речник* (ако је могуће)

ТОК ЧАСА

Уводни

– Ученици се подсећају легенди и предања везаних за Светог Саву које су им познате из млађих разреда. Разговарају о њима и тумаче како је лик Светог Саве обликован у тим текстовима.

Главни

– Наставник чита из *Српског митолошког речника* одредницу *Свети Сава.*

– Ученици обележавају најважније податке које су открили у тексту.

– Наставник на табли бележи те особености лика Светог Саве, и ученици то пишу у свескама.

– Дискусија о томе како је обликован лик Светог Саве у колективној свести.

Завршни

– Ако је могуће, наћи *Српски митолошки речник*; у овом делу часа ученици могу по сопственом избору читати друге одреднице тог речника.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 71.	Наставна јединица: Условне реченице	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: препознавање узрочних реченица, уочавање њиховог значења и функције; стицање знања о подврстама условних реченица; уочавање условљености глаголских облика употребљених у главној и условној реченици подврстом односне реченице; развијање језичке компетенције ученика.

Стандарди постигнућа: СЈ. 2. 3. 5, СЈ. 3. 3. 5.

Наставне методе: вербална, демонстративна	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: графофолија са табеларним приказом / ПП презентација

ТОК ЧАСА

Уводни

– Уз помоћ примера датих у табели заједно са ученицима долазимо до примера условних реченица.

без + генитив	**уз + акузатив**	**глаголска синтагма**
Без муке, нема науке.	**Уз твоју помоћ**, завршићу тај посао.	**Марљиво радећи**, постићи ћеш успех.

Од истакнутих делова реченица заједно са ученицима развићемо зависне условне реченице. Наводимо нека од могућих решења:

Ако се не помучиш, нећеш ништа научити.
Уколико будеш марљиво радио, постићи ћеш успех.
Кад би ми ти помогао, завршио бих тај посао.
Да си марљиво радио, сад би имао успеха.

Главни

– Примере потребне за тумачење различитих типова условних реченица издвојићемо из лингвометодичког предлошка који се налази у уџбенику.
– Указујемо на везнике који се јављају у условним реченицама и комбинације глаголских облика који се јављају у главној и условној реченици.
– Важно је скренути пажњу да услови могу бити тројаки с обзиром на њихову остварљивост – реални, могући (потенцијални) и иреални. Тако и условне реченице могу да буду **реалне**, **могуће** и **иреалне**. Пожељно је да ученици самостално на примерима уочавају различите типове услова и да их аналогијом повежу са различитим типовима условних реченица.

РЕАЛАН УСЛОВ	МОГУЋ УСЛОВ	ИРЕАЛАН УСЛОВ
Ако (уколико) човек превари трговца, добиће дињу.	*Кад би човек преварио трговца,* добио би дињу.	*Да је човек преварио трговца,* добио би дињу.

– На графофолији / ПП презентацији наставник може припремити табеларни приказ могућих комбинација глаголских облика у сложеној реченици са реалним условним реченицама и фолију са вежбама различитог типа (препознавања, допуњавања, трансформације и сл.). Табеларни приказ треба да буде радног карактера, на часу ће ученици попуњавати празна места у њему.

Завршни

– Урадити 1. и 2. вежбу у уџбенику.

Литература: Ивић, Милка (1983). „О српскохрватским погодбеним реченицама”. *Лингвистички огледи*. Београд: Просвета. 143–151. Клајн, Иван (2005). „Условне (погодбене, кондиционалне) реченице”. *Граматика српског језика*. Београд: Завод за уџбенике. 251–253.
Петровачки, Љиљана (2008). „Исказивање услова: условне реченице”. *Методичка истраживања у настави српског језика и књижевности*. Нови Сад: Филозофски факултет. 154–166.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 72.	Наставна јединица: Избор из савремене српске прозе: Васко Попа, *Свети Сава;* Матија Бећковић, *Путовање Светоī Саве*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: упознавање са особинама модерне родољубиве поезије; развијање запажања о разликама између модерне и старије родољубиве поезије; проширивање знања о месту лика Светог Саве у уметничкој књижевности.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 1. 4. 4, СЈ. 1. 4. 9, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 5, СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 3. 4. 7.

Наставне методе: вербално-текстуална, дијалошка, херменеутичка	Облици рада: фронтални, индивидуални, рад у групама

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Разговор са ученицима у којем се подсећају онога што су сазнали на претходном часу. Припрема за упоредну анализу Бећковићеве и Попине песме о Светом Сави.

Главни

Читање песама. Рад у групама на унапред припремљеним задацима.

1. група: питања са стр. 140.
   - Прочитај поново прву строфу. У којем времену Свети Сава иде по земљи? Како разумеш ову необичну песничку слику?
   - Подвуци у песми стихове који се односе на садашње време. Шта нам песма поручује сталним упућивањем на време у којем и ми живимо?
   - Присети се историјског значаја који је Свети Сава имао за српски народ. У чему се тај значај нарочито огледа? Прочитај последња два стиха друге строфе. Које је све путеве Свети Сава утро за будућа поколења?
   - Објасни кога у песми представљају пси. Зашто пси нападају не само Саву, већ и „Свакога ко се упути Савиним траговима“? Које вредности оличава Сава, а које пси?
   - Протумачи зашто лирски субјект говори у првом лицу множине. Шта се тиме у песми наглашава?
   - Објасни зашто се напад на Саву одвија управо у зимско време. Какво време у овом случају може симболизовати зима?
   - Прочитај још једном речи Савине клетве. Како их ти разумеш?

2. група: рад на *Задатку за истраживање* на стр. 141. Изношење закључака и дискусија.

   - Прочитај о особинама модерне родољубиве поезије. Упореди Бећковићеву песму *Прича о Светом Сави* са песмом Ђуре Јакшића *Отаџбина*. Шта запажаш?
   - Прочитај одељак о Св. Сави из *Српскоī митолошкоī речника* који се налази у твојој Читанци. Запази атрибуте које народ приписује Св. Сави: штап, вериге, вукови, громови, петлови.
   - Прочитај песму Васка Попе *Свети Сава.* Уочи који су елементи народног веровања присутни у Попиној песми. Запази у њој необичне песничке слике.

Подсети се поново почетка Бећковићеве песме и упореди га са Попиним стиховима: „Лево од њега тече време/ Десно од њега тече време.“ Образложи како разумеш ове стихове.

Завршни

Домаћи задатак: ученицима се даје задатак да сазнају основне податке о Светој гори и Хиландару и да се спреме да их усмено изложе на следећем часу.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српскоī језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српскоī језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 73.	Наставна јединица: Допусне реченице	Тип часа: обрада новог градива
Циљеви и задаци часа: препознавање допусних реченица, уочавање њиховог значења и функције; развијање и неговање језичке компетенције ученика.		
Стандарди постигнућа: СЈ.2.3.5, СЈ.3.3.5.		
Наставне методе: вербална, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални	
Наставна средства: графофолија / ПП презентација		

ТОК ЧАСА

Уводни

– Из предлошка предвиђеног у уџбенику издвајамо примере за допусне реченице:

Мада Стари Словени нису веровали у судбину*, веровали су у преље судбине, у бића која се јављају на дететовом рођењу и управљају људским животима.*

Иако су словенски народи прихватили хришћанство*, нису се у потпуности одрекли својих старих веровања.*

Суђенице су знале, ***премда су лепо изгледале****, да суде нимало лепо по новорођенче.*

– Допусне реченице су карактеристичне по својим везницима *иако*, *мада* и *премда* и ученици треба да уоче да сва три везника имају исто значење.

Главни

– На основу анализираних примера требало би закључити да су допусне реченице врста зависних реченица у којима се износи препрека за вршење радње главне реченице, али се ипак допушта да се та радња (из)врши.

– На графофолији / ПП презентацији припремити различите задатке за увежбавање допусних реченица.

Завршни

– Урадити вежбу у уџбенику у којој треба саставити зависносложене реченице на основу датих информација. Зависна реченица треба да има допусно значење.

Литература: Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 74.	Наставна јединица: Милорад Павић: *Пред Светом Гором* (из романа *Предео сликан чајем* – одломак о путовању Атанасија Свилара на Свету гору)	Тип часа: обрада новог градива
Циљеви и задаци часа: проширивање знања о Светој гори и Хиландару; уочавање књижевног поступка коришћења података из митологије и историје у уметничком тексту.		
Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 2, СЈ. 1. 4. 5, СЈ. 1. 4. 7, СЈ. 2. 4. 1, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 6, СЈ. 2. 4. 7, СЈ. 3. 4. 2, СЈ. 3. 4. 7.		
Наставне методе: метода ученичких радова, дијалошка	Облици рада: индивидуални, рад у пару	
Наставна средства: радови, свеске		

ТОК ЧАСА	
Разговор о домаћем задатку. Ученици износе своја сазнања о Светој гори и Хиландару.	Уводни
Читање текста. Рад у пару на унапред припремљеним задацима. 1. Уочи начин на који писац уводи различите податке из историје и митологије. Ко је пролазио путем ка Светог гори пре јунака романа? Подвуци тај део у тексту. Наведи историјске личности које се помињу у одломку. Шта све сазнајеш из одломка о историји Свете горе, а шта о њеном садашњем устројству? Означи опис Гркиње Василије. Спреми се да усмено објасниш шта је у њеном опису Свете горе необично. Спреми се да усмено образложиш зашто је писац одабрао њен лик да кроз њега сазнамо о Светој гори. Дискусија о донесеним закључцима.	Главни
Заинтересованим ученицима се скреће пажња на *Задатак из мале школе писања*, на 145. страни.	Завршни

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 75.	Наставна јединица: Намерне реченице	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: препознавање намерних реченица, уочавање њиховог значења и функције; оспособљавање ученика за разликовање категорије узрока од категорије циља; развијање и неговање језичке компетенције ученика.

Стандарди постигнућа: CJ. 2. 3. 5, CJ. 3. 3. 5.

Наставне методе: вербална, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: наставни лист или графофолија / ПП презентација

ТОК ЧАСА

Уводни

– Из предлошка предвиђеног у уџбенику издвајамо примере за намерне реченице:

Хосе Аркадио Буендија је обећао да ће превалити пут до главног града ***да би практично приказао своје откриће пред војном силом*** *и* ***да би је лично обучио сложеној вештини борбе уз помоћ сунчевих зракова****.*

Мелкијадес му је оставио сажет извод из студије калуђера Хермана ***да би се могао служити астролабораторијумом, бусолом и секстантом****.*

Хосе Аркадио Буендија је саградио собичак на крају куће ***како га нико не би могао ометати у његовим експериментима.***

Главни

– Ученици би требало да уоче да се намерним реченицама исказује намера (циљ) вршења радње главне реченице и да се оне могу наћи у функцији **одредбе циља** или у функцији **допуне за циљ глаголима кретања**. Ове реченице уводе се везницима **да** и **како**.

– Наставник може на наставном листу или графофолији припремити задатке за увежбавање намерних реченица.

Завршни

– Важно је да ученици науче да разликују категорију узрока од категорије циља и било би добро да на што више примера увежбавају идентификацију узрока/циља.

Нпр. могу примере допуњавати одговарајућим предлогом (*због* или *ради*), а затим добијене конструкције развијати у зависну узрочну или намерну реченицу.

Учи _____ оцене. ⇨ Учи да би добио добру оцену.

Учи _____ родитеља. ⇨ Учи због тога што га родитељи терају.

Литература: Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 76.	Наставна јединица: Народна песма: *Српска дјевојка*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: утврђивање и проширивање знања о лирским народним песмама; вежбање вештине разумевања прочитаног на примеру народне лирске песме.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 1. 6, СЈ. 1. 1. 7.

Наставне методе: текстуална, херменеутичка, дијалошка	Облици рада: индивидуални, фронтални

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Ученици се подсећају онога што им је до сада познато о лирским народним песмама.

Главни

Ученици раде унапред припремљене задатке из разумевања прочитаног.

- Ко има дуге трепавице?
- Кога лирски субјект гледа и колико дуго? Подвуци тај стих у песми. Заокружи у њему личну заменицу.
- Шта он не може сагледати на девојци?
- Објасни значење речи *сагледати*.
- Зашто је сакупио коло девојака? Подвуци стих у којем се то наводи.
- У ком тренутку су све девојке погледале ка небу?
- Ко једино не гледа ка небу?
- Где Милица гледа?
- Ко се у наредним стиховима обраћа и коме:
  „Ил` си луда, ил` одвише мудра
  Те све гледаш у зелену траву“
- Подвуци Миличине речи на крају песме.
- Коме се она обраћа?
- Шта, по Миличином мишљењу, треба да раде девојке?
- Шта треба да раде виле?
- Које особине девојка испољава гледањем у зелену траве?
- Које особине испољавају виле вијањем облака?

Објасни које особине Милица испољава својим вештим одговором.

Завршни

Ученици се самооцењују.

Наставник задаје *Задатак за истраживање* са 152. стране.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 77.	Наставна јединица: Љубавне народне лирске песме (избор)	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: читање, тумачење и систематизовање знања о љубавним народним лирским песмама.

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 1. 6, CJ. 1. 1. 7, CJ. 1. 4. 1, CJ. 1. 4. 2, CJ. 1. 4. 5, CJ. 1. 4. 7, CJ. 3. 4. 2, CJ. 3. 4. 7, CJ. 2. 4. 5.

Наставне методе: текстуална, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални, рад у групи

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Дискусија *о Задатку за истраживање* са стр. 152, који су ученици имали за домаћи.

Главни

− Наставник чита избор песама.

− Наставник дели ученике у три групе:

1. група: ученици заокружују најзначајније мотиве у песмама;

2. група: ученици обележавају најупечатљивија стилска средства;

3. група: ученици истражују врсту стиха.

− Ученици излажу резултате својих истраживања, остали анализирају, допуњују и записују.

Завршни

− Дискусија о културолошком контексту у којем су песме настале и о утицају тог контекста на начин на који се мотив љубави у тим песмама третира.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 78.	Наставна јединица: Народне епско-лирске песме (избор); народна романса *Стојан и Љиљана*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: утврђивање знања о појмовима *епско* и *лирско;* увежбавање усмереног истраживачког читања; упознавање са појмом *народна романса*; уочавање особина народне романсе на примеру текста песме *Стојан и Љиљана*.

Стандарди постигнућа: СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 6, СЈ. 1. 4. 2, СЈ. 2. 4. 3.

Наставне методе: текстуална, дијалошка, херменеутичка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Наставник на табли исписује две колоне: *епско* и *лирско*. Ученици усмено формулишу најзначајније особине ових појмова и наставник их пише на табли.

Главни

Читање песме. Ученици самостално раде на питањима са 154. стр. у Читанци.

Припремају се да усмено образложе своје одговоре.

- Уочи начин на који је изнета радња песме.
- Шта те у њој подсећа на теби познате епске народне песме? Сагледај начин на који су у песми изграђени ликови Стојана и Љиљане.
- Објасни које осећање подстиче Стојана на делање. Шта о Стојановом лику закључујеш из његовог односа са мајком?
- Објасни како мајка подржава његову намеру да освоји девојку Љиљану.
- Уочи какав је лик Љиљане у песми. Образложи зашто је скривала своја осећања.
- Подвуци стихове у којима се наводе речи које Љиљана говори својој мајци. Шта из тих речи зкључујеш о њеним осећањима?

Запази у којим се све детаљима огледа ведар тон народне романсе.

Завршни

− Дискусија о донесеним закључцима.

Наставник задаје ученицима да се за следећи час подсете песме *Ламент над Београдом* и особености поезије Милоша Црњанског.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 79.	Наставна јединица: Последичне реченице	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: препознавање последичних реченица, уочавање њиховог значења и функције; уочавање логичке везе између узрока и последице.

Стандарди постигнућа: CJ. 2. 3. 5, CJ. 3. 3. 5.

Наставне методе: вербална, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: наставни лист / ПП презентација

ТОК ЧАСА

Уводни

– На примерима реченица ученици уочавају разлику између узрочних и последичних реченица:

Пошто смо се јако смејали, *кренуле су нам сузе.*

Толико смо се смејали ***да су нам сузе кренуле***.

– Важно је да ученици уоче логичку везу између узрока и последице и начин на који се у језику могу исказати узрок односно последица.

Главни

На изабраним примерима ће логички повезивати узрок са последицом:

УЗРОК	ПОСЛЕДИЦА
На журки је било досадно.	*Сви су отишли кући.*
Музика је била гласна.	*Мислили смо да ћемо отпловети.*
У соби је било хладно.	*Нико није скинуо јакну.*

– Требало би да уоче и везнике који су карактеристични за последичне реченице (*да*, *тако да*). Наставник треба да истакне и то да се у главној реченици обично јавља прилог **толико** или **тако**.

– Урадити вежбе које су предвиђене у уџбенику и радној свесци.

Завршни

– На наставном листу припремити различите врсте зависних реченица у којима се јавља везник *да*. Ученици треба да препознају последичне реченице.

Литература: Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 80.	Наставна јединица: Милош Црњански, *Сеобе I* (одломак)	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: читање и тумачење одломка из *Сеоба,* контекстуализација радње романа*;* савладавање појма колективног лика.

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 4. 1, CJ. 1. 4. 3, CJ. 3. 4. 1, CJ. 3. 4. 7, CJ. 1. 4. 7, CJ. 2. 4. 1, CJ. 2. 4. 2, CJ. 2. 4. 6.

Наставне методе: вербално-текстуална, херменеутичка, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеска, књига *Сеобе*

ТОК ЧАСА

Уводни

− Наставник подстиче ученике да се сете онога што су претходно научили о М. Црњанском.

− Наставник осликава у основним цртама радњу *Сеоба*, објашњава историјски контекст радње и улогу *Мемоара* Симеона Пишчевића као предлошка.

Главни

− Наставник чита одломак.

− Разговор са ученицима о најупечатљивијим местима – наставник их позива да замисле како би неке сцене снимили за филм – какве би кадрове користили, коју музику... Циљ ове вежбе јесте истраживање средстава за постизање одређене атмосфере у књижевном тексту. Ученици имају задатак да открију којим је средствима Црњански обликовао атмосферу у одломку романа *Сеобе*.

− Разговор о славенско-подунавском пуку, објашњавање појма колективног лика (ђаци записују).

Завршни

− За следећи час, ђаци треба да код куће још једном прочитају одломак, трудећи се да уоче на који начин је компонован и има ли симболике у описима.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 81.	Наставна јединица: Милош Црњански, *Сеобе I* (одломак)	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: истраживање композиције романа *Сеобе*; тумачење лика Вука Исаковича; симболика „сеоба”

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 3. 4. 7, СЈ. 1. 4. 7, СЈ. 2. 4. 1, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 6.

Наставне методе: вербално-текстуална, херменеутичка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

– Ученици излажу своја запажања о композицији и симболици у одломку из *Сеоба*, наставник на табли записује најважније.

Главни

− Наставник чита одломак.

− Разговор са ученицима о најупечатљивијим местима: позива их да замисле како би неке сцене снимили за филм, какве би кадрове користили, коју музику... Циљ ове вежбе јесте истраживање средстава за постизање одређене атмосфере у књижевном тексту. Ученици имају задатак да открију којим је средствима Црњански обликовао атмосферу у одломку романа *Сеобе*.

− Разговор о славенско-подунавском пуку, објашњавање појма колективног лика (ђаци записују).

Завршни

− Наставник предлаже ученицима да погледају филм *Сеобе* Александра Саше Петровића и напишу кратак приказ.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 82.	Наставна јединица: Поредбене реченице; интерпункција у вези са зависним реченицама и утврђивање градива о врстама зависних реченица	Тип часа: комбиновани (обрада новог градива и утврђивање знања)

Циљеви и задаци часа: препознавање поредбених реченица, уочавање њиховог значења и функције; овладавање правописном нормом (писање запете).

Стандарди постигнућа: СЈ. 2. 3. 5, СЈ. 3. 3. 5.

Наставне методе: вербална, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: уџбеник, радна свеска, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

– Много примера за поредбене реченице има у народним изрекама, изразима, пословицама и оне могу послужити као предложак за тумачење поредбених реченица.

Задувао се ***као да је лађу вукао****.*

Нестао је ***као да је у земљу пропао****.*

Како простреш*, онако ћеш лежати.*

Како је радио*, тако је и прошао.*

Како си посејао*, тако ћеш и пожњети.*

Главни

– Важно је истаћи да поредбене реченице одговарају на питање *како* и да се у њима поређењем истиче на који начин се врши радња исказана предикатом главне реченице.

Такође је важно нагласити да поређење може бити засновано на сличности и на неједнакости: *Прошли су боље* ***него што су очекивали****.*

– У реченицама у којима се поређење заснива на неједнакости обавезно се у главној реченици јавља компаратив, а зависна реченица се уводи везничким спојем *него/но што*.

– Урадити задатке који су предвиђени у уџбенику.

– Са ученицима треба на што више примера увежбавати и интерпункцију у зависносложеним реченицама. У њима зависна реченица може да стоји испред главне и обрнуто. Ова чињеница утиче на то да ли ћемо између ове две реченице стављати запету или не.

Завршни

– Предлажемо да се за систематизацију градива употреби табеларни преглед из уџбеника у којем је дата типологија зависних реченица и вежбе из радне свеске. Вежбањем треба обухватити што више примера.

Литература: Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике. *Правопис српскога језика* (2010). Нови Сад: Матица српска.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 83.	Наставна јединица: Контролни задатак – врсте зависних реченица	Тип часа: провера знања
Циљеви и задаци часа: систематизација стечених знања о зависним реченицама и њихова практична примена.		
Стандарди постигнућа: СЈ. 2. 3. 5, СЈ. 3. 3. 5, СЈ. 2. 3. 6.		
Наставне методе: писана	Облици рада: индивидуални	
Наставна средства: тест		

ТЕСТ 3

1. Заокружи слово испред примера у којима се јављају зависне реченице.
а) Одевен је био чисто и лепо.
б) Пред вратима остави своје оружје и оде у капелу, из које се хорило крупно руско појање.
в) У туђини сваки једва чека да види свог сународника.
г) У том разговору уђемо у кућу где је владика седео.
д) Ја сам се смејао, и они су се смејали.
ђ) После сам видео да и они носе рукавице.

2. *Пред вратима остави своје оружје и оде у капелу, из које се хорило крупно руско појање.*
а) Одреди предикате и подели сложену реченичну структуру на просте предикатске реченице.

3. Заокружи слово испред тачног одговора.
У том разговору уђемо у кућу где је владика седео. Подвучена зависна реченица је: а) месна; б) односна.

4. Подвуци реченицу са месним значењем.
Где је владика седео, сада више никог нема.

5. Одреди главну и зависну реченицу, а затим значење и функцију зависне реченице.
После сам видео да и они носе рукавице. Значење: _____; Функција _____.

6. Истакнута зависна реченица је: а) изрична; б) намерна; в) последична; г) условна.
Сам вас је Бог послао да ме у овој самоћи разговарате.

7. Допуни главну реченицу различитим типовима зависних реченица.
Кренуо је на пут _____ (временска)
_____ (намерна)
_____ (узрочна)
_____ (допусна)

8. Дату поредбену реченицу у којој је исказано поређење према сличности преобликуј тако да искажеш поређење према неједнакости.
Урадио је све како смо и очекивали. _____

9. Допуни започету реченицу.
а) Зависним условним реченицама исказује се _____ који је потребно задовољити да би се реализовала радња исказана предикатом _____ реченице.

б) Дате главне реченице допуни различитим типовима условних реченица тако да искажеш реалан, потенцијалан и иреалан услов.
Кренуће на пут _____
Кренуо би на пут _____
Путовао би _____

10. Упиши запете где је потребно.
Премда сам одавно из Србије опет сам му причао све што сам знао.
Причао сам му све што сам знао премда сам одавно из Србије.
Сусрео се с владиком који је био жељан разговора.
Сусрео се с човеком који је био владика црногорски.
Он је био као што сви добро знамо надалеко чувени владика.

Активност

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 84.	Наставна јединица: Јован Јовановић Змај; *Ђулићи* Десанка Максимовић, *Опомена*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: читање, тумачење и компаративна анализа две песме, савладавање особина уметничке љубавне лирике.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 1. 4. 4, СЈ. 1. 4. 9, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 5, СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 3. 4. 7.

Наставне методе: вербално-текстуална, херменеутичка, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални, рад у групи

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

– Наставник у краткој анкети сазнаје које су омиљене љубавне песме ученика (може се разговарати и о текстовима музичких нумера). У даљем разговору ученици се подсећају на песме и друге текстове са љубавном тематиком који су раније обрађивани, као и основних одлика поезије Јована Јовановића Змаја и Десанке Максимовић.

Главни

– Наставник чита песму из *Ђулића,* а затим разговара са ученицима о томе шта они знају о Змајевом животу и околностима у којима су написани *Ђулићи* и, касније, *Ђулићи увеоци*.

– Ученици разговарају о најупечатљивијим песничким сликама из песме.

– Наставник чита песму *Опомена*.

– Ученици разговарају о ситуацији о којој је у песми реч, о стању и осећањима лирског субјекта.

– Наставник дели ученике у две групе - једна група обележава и одређује најважније стилске фигуре у ове две песме, а друга се бави стихом, строфом и римом.

Завршни

– Ученици реферишу о резултатима својих истраживања и дискутују. На крају доносе закључке о поетским карактеристикама двеју анализираних песама: песме једног од најзначајнијих песника нашег романтизма, и песме једне од најзначајнијих српских песникиња 20. века.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 85.	Наставна јединица: Трећи школски писмени задатак	Тип часа: час израде писменог задатка

Циљеви и задаци часа: неговање културе писменог изражавање; развијање креативности и унапређивања језичког и стилског израза; израда Трећег школског писменог задатка.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 2. 1, СЈ. 1. 2. 2, СЈ. 1. 2. 3, СЈ. 2. 2. 1, СЈ. 3. 2. 1, СЈ. 3. 2. 5.

Наставне методе: метода самосталних ученичких радова	Облици рада: индивидуални

Наставна средства: вежбанке

ТОК ЧАСА

Уводни

Наставник најављује Трећи писмени задатака. На табли записује три теме и укратко даје смернице за њихову обраду. Подсећа ученике да имају на располагању *Правопис*, *Речник језичких недоумица*, *Речник синонима* – које могу користити током израде писменог задатка, као и помоћ наставника (нарочито у погледу избора теме).

(Предлог тема: 1.„Љубим ли те... ил'...” (Јован Јовановић Змај)

2. „Чуј, рећи ћу ти своју тајну” (Десанка Максимовић)

3. „Љубав, ах љубав!” (Милан Младеновић)

Главни

Ученици раде писмени задатак.

Завршни

Последња два минута часа резервисана су за предавање радова.

Наставник најављује нову тему из језика за следећи час.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 86.	Наставна јединица: Анализа трећег школског писменог задатка	Тип часа: утврђивање

Циљеви и задаци часа: неговање критичког мишљења и способности изношења ставова и аргументације; указивање на добро схваћене и обрађене теме у писменим задацима. усмено указивање на добре и на лоше стране урађених писмених задатака.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 2. 1, СЈ. 1. 2. 2, СЈ. 1. 2. 8, СЈ. 2. 2. 1, СЈ. 2. 2. 5, СЈ. 3. 2. 1, СЈ. 3. 2. 5.

Наставне методе: дијалошка, текстуална, монолошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: вежбанке, свеске

ТОК ЧАСА

Уводни

Наставник најављује тему часа: читање и анализовање ученичких радова – издвајање најуспелијих обрада тема, најзанимљивијих идеја, најбоље остварене композиције, фабуле; најупечатљивији ликови и стилска средства... Ученици се сами јављају да читају своје радове (али неке и сам наставник предлаже); сви ученици учествују у анализи – дају своје коментаре, аргументације и сугестије.

Главни

Ученици редом читају и коментаришу радове; вреднују их оценама од 1 до 10.

Наставник усмерава, коментарише, коригује.

Завршни

Завршни део часа предвиђен је за скретање пажње на грешке у писменим задацима – материјалне, стилске, језичке, правописне... Уз учешће ученика, наставник их бележи на табли, а ученици у својим свескама.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 87.	Наставна јединица: Исправка трећег писменог задатка	Тип часа: час провере и оцењивања

Циљеви и задаци часа: писање побољшане верзије писменог задатка; развијање способности за критички однос према сопственом тексту, за рад на тексту; усвајање језичких и правописних норми; развијање и неговање креативности.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 2. 1, СЈ. 1. 2. 2, СЈ. 1. 2. 3, СЈ. 1. 2. 8, СЈ. 2. 2. 1, СЈ. 2. 2. 5, СЈ. 3. 2. 1, СЈ. 3. 2. 5.

Наставне методе: метода графичких радова ученика, рад на тексту	Облици рада: индивидуални

Наставна средства: вежбанке, свеске, *Правопис, Речник језичких недоумица* и *Речник синонима*

ТОК ЧАСА

Уводни

Наставник најављује тему часа и предаје ученицима вежбанке са оцењеним писменим задацима и писаним коментарима. Упућује ученике на то да се потруде како би написали побољшану верзију састава. Они ученици који буду написали знатно бољу верзију састава могу да буду и додатно оцењени – добили би још једну оцену за исправку писменог задатка. Док пишу, могу се користити речницима и школским издањем *Правописа српскога језика*.

Главни

Ученици пишу исправку писменог задатка.

Завршни

Наставник до краја часа већ има увид у то колико су ученици брижљиво радили исправку, сакупља вежбанке; било би добро да прегледа све текстове – како би стекао потпунију слику о томе колико су ученици заиста успели да напишу побољшане верзије својих писмених састава.

Било би пожељно да ученици приликом исправљања писменог задатка користе наведене језичке приручнике јер ће им то развити и потребу и навику да се користе правописом и речницима, као и свест о потреби развијања културе правилног писменог изражавања.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српскога језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српскога језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 88.	Наставна јединица: Односи међу зависним реченицама	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: уочавање семантичко-комуникативних односа међу зависним реченицама у оквиру сложене реченичничне структуре и типа напоредног односа који се међу њима успоставља; функционална примена знања при анализи конкретних синтаксичких јединица.

Стандарди постигнућа: CJ. 2. 3. 5, CJ. 3. 3. 5, CJ. 2. 3. 6.

Наставне методе: вербална, демонстративна, текст--метода, писана	Облици рада: фронтални, рад у пару

Наставна средства: наставни лист, графички прикази

ТОК ЧАСА

Уводни

– С намером да се активирају постојећа знања ученика о напоредним односима међу независним реченицама, понудићемо ученицима задатак овога типа.

– Наведене реченице допуни одговарајућим везником и одреди тип напоредног односа заступљен у датим примерима.

Пропустићу овај аутобус _____ сачекати други.

Немам ситног новца, ____ треба да платим карту.

____ купи карту ____ иди пешке.

Главни

– На овом часу ћемо разматрати напоредне односе међу зависним реченицама и анализу настављамо на лингвометодичком предлошку из уџбеника. Из њега издвајамо типичне примере и графички их представљамо. У сложеној реченичној структури може да се налази више зависних реченица исте врсте које су у међусобном *напоредном односу*. Тај однос међу њима може бити *састави*, *раставни* или *супротни*. За сваки тип напоредног односа треба припремити графичке приказе који ће бити радног карактера и у којима ће ученици заједно са наставником попуњавати празна места. Графички приказ треба да се налази на графофолији или на наставном листу (према моделу који прилажемо).

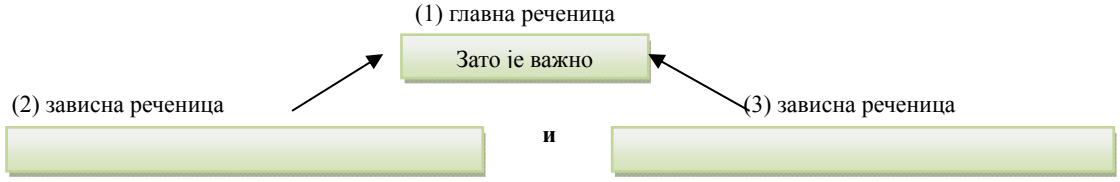

– Осмислити модел за разговор који садржи наведена питања са намером да ученицима укажемо на то како правилно треба да уочавају логичке везе међу информацијама на графичком приказу, да га читају, и по истом принципу сагледавају и тумаче наредне графичке приказе аналитички приказаних синтаксичких конструкција.

Завршни

– Ученици самостално сачињавају графички приказ за примере које им наставник припреми на наставним листовима.

Литература: Петровачки, Љиљана (2004). *Синтакса у настави српског језика и књижевности.* Нови Сад: Змај.Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике. Поповић, Љубомир (1982). „Из проблематике конституисања и структурирања сложених реченица. Независне и зависне реченице”. *Књижевност и језик*. 29/1. Београд. 2–15.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 89.	Наставна јединица: Рајнер Марија Рилке, *Љубавна песма*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: обрада и тумачење *Љубавне песме*.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 1. 4. 4, СЈ. 1. 4. 9, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 5, СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 3. 4. 7.

Наставне методе: вербално-текстуална, херменеутичка, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

− Наставник подсећа ученике на ауторске љубавне песме које су до сада упознали – заједно извлаче заједничке особине – наставник их пише на табли, а ученици у свескама.

Главни

− Наставник укратко упознаје ученике са Рилкеовом поетиком, а затим чита песму.

− Разговор са ученицима – која слика им се чини најупечатљивијом и зашто.

− Ученици издвајају теме, мотиве, стилска средства (посебно треба обратити пажњу на симболику музике као љубавног склада).

Завршни

− Наставник упућује ученике да за следећи час из књижевности истраже у библиотеци или на интернету дело Васка Попе.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 90.	Наставна јединица: Напоредни односи међу зависним реченицама	Тип часа: увежбавање градива

Циљеви и задаци часа: уочавање семантичко-комуникативних односа међу зависним реченицама у оквиру сложене реченичничне структуре и типа напоредног односа који се међу њима успоставља; функционална примена знања при анализи конкретних синтаксичких јединица.

Стандарди постигнућа: СЈ. 2. 3. 5, СЈ. 3. 3. 5, СЈ. 2. 3. 6.

Наставне методе: монолошка, дијалошка, метода демонстрирања, текст-метода	Облици рада: фронтални, индивидуални, рад у пару

Наставна средства: наставни лист, графички прикази

ТОК ЧАСА

Уводни

– На претходном часу су сагледани односи међу зависним реченицама, а овај час је предвиђен за увежбавање. Наставник организује да ученици раде у пару и аргументовано извештају о својим одговорима на задата питања.

Главни

– Понудити и наставни лист са више графичких приказа које ће ученици самостално попуњавати.

1. Пажљиво прочитај дати пример и попуни графички приказ.

Кад се возите аутобусом или кад сте у биоскопу, искључите мобилни телефон.

(2) _____ (3) _____

2. Реченице из датог примера распореди у графички приказ.

Сви су журили да уђу у аутобус јер је дувао ветар, али је већина остала на станици.

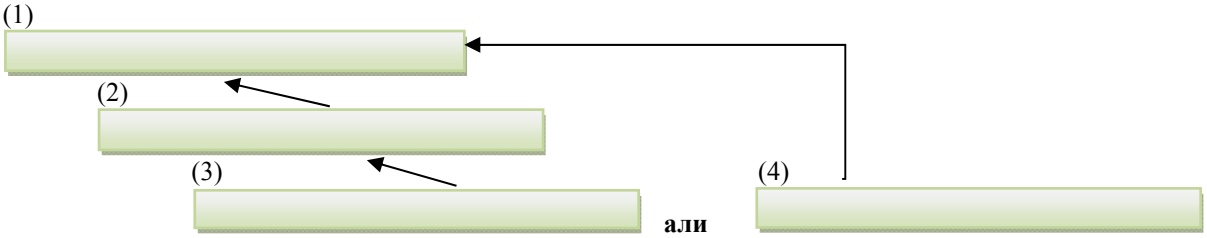

Допуни започете исказе и одговори на питања.

Главна реченица је _____.

Реченица *али је већина остала на станици* налази се у напоредном _____ односу са реченицом _____.

Наведи врсту употребљених зависних реченица:

(2) _____; (3) _____.

Какав је међусобни однос између друге и треће зависне реченице? Заокружи слово испред тачног одговора.

а) Друга реченица је надређена трећој реченици.

б) Друга реченица је подређена трећој реченици.

3. Самостално анализирај дати пример и на основу анализе сачини графички приказ.

Мислим да већ сви знају да у аутобусу треба устати старијима и да их треба пропустити на вратима.

Завршни

– Ученици треба да саставе примере у којима ће се остварити следећи задати односи између зависних реченица:

а) две или три зависне реченице у напоредном саставном односу;

б) две зависне реченице у којима ће се остварити надређени односно подређени однос међу њима;

в) две зависне реченице у напоредном раставном односу.

Литература: Петровачки, Љиљана (2004). *Синтакса у настави српског језика и књижевности.* Нови Сад: Змај. Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике. Поповић, Љубомир (1982). „Из проблематике конституисања и структурирања сложених реченица. Независне и зависне реченице”. *Књижевност и језик*. 29/1. Београд. 2–15.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 91.	Наставна јединица: Васко Попа, *Очију твојих да није*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: читање и тумачење песме *Очију твојих да није;* оспособљавање ученика за самостално истраживање поетских симбола.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 1. 4. 4, СЈ. 1. 4. 9, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 5, СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 3. 4. 7.

Наставне методе: текстуална, херменеутичка, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални, рад у пару

Наставна средства: Читанка, свеска, нека од поетских збирки Васка Попе

ТОК ЧАСА

Уводни

− Ученици који су припремили излагања о Васку Попи укратко излажу најважније податке о овом песнику.

–Наставник по потреби допуњује ученичка излагања. Подсећа ученике на врсте ауторске лирике, подстиче их да наведу наслове љубавних песама које су већ обрађиване и њихове заједничке карактеристике. Упућује их у најзначајније циклусе и песме Васка Попе у којима доминира мотив љубави („Врати ми моје крпице” и др.)

Главни

− Наставник чита песму *Очију твојих да није.*

− Разговор о томе шта се ученицима у песми посебно допало, а шта им се није свидело (и зашто).

– Наставник упућује ученике у то шта је модерна поезија (књижевност), по чему је Попина поезија модерна - са освртом на негативну критичарску рецепцију прве песникове збирке („Кора”) и несхватање коме је био изложен. Говори о значају и вредности Попине поезије у контексту савремене српске књижевности и о томе да је Попа један од најпревођенијих српских песника друге половине 20. века. Подсећа ученике на поетске вредности метафоричког изражавања. Поставља питање о сличностима и различитостима између два стилска средства: метафоре и симбола.

− Наставник задаје ученицима да у паровима истраже основне симболе и њихова значења (15 минута).

Завршни

− Ученици излажу и упоређују закључке својих истраживања. У заједничком резимеу тумачења Попине песме закључују о поетским вредностима основних одлика такве поетике: о концизности (језгровитости, згуснутости) песничког израза, метафоричности, симболичким сликама, ритму, одсуству интерпункције и сл.

Литература:

1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 92.	Наставна јединица: Номинализација исказа	Тип часа: обрада новог градива и понављање

Циљеви и задаци часа: идентификација језичких средстава карактеристичних за различите функционалне стилове са посебним освртом на номинализоване исказе; уочавање битних разлика између номинализованих исказа и зависних реченица.

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 1. 3, CJ. 2. 1. 3.

Наставне методе: вербалне, текст-метода, писане	Облици рада: фронтални, индивидуални, групни

Наставна средства: наставни листови

ТОК ЧАСА

Уводни

– На примерима из уџбеника ученици треба самостално да уоче различите језичке могућности за исказивање истог садржаја. На примеру паралелних номинализованих јединица и зависних реченица треба сагледати њихове структурне и синтаксичке карактеристике (Саветујемо *опрезност* возачима / Саветујемо возачима *да буду опрезни*).

Главни

– Важно је истаћи специфичну употребу номинализованих јединица у одређеним функционалним стиловима. Ученике треба оспособити за идентификацију јединица овога типа зато што оне добро репрезентују разлике међу функционалним стиловима, и то на синтаксичком, лексичком, стилском, па и прагматичком плану. Зато је важно да се повежу већ усвојена знања о карактеристикама различитих функционалних стилова (научног, публицистичког и административног) и да се уоче посебни ефекти који се постижу употребом номинализованих јединица: економичност, уопштеност, интелектуализованост, безличност... Све наведене карактеристике пожељно је тумачити на примерима из уџбеника и задацима у радној свесци (*Реченични кондензатори и номинализовани искази*).

Завршни

– Наставник би требало да припреми нове текстове (из различитих функционалних стилова) и да организује групни облик рада (3 групе које ће се бавити номинализованим исказима у различитим стиловима).

Литература: Радовановић, Милорад (1978). *Именица у функцији кондензатора*. Нови Сад: Матица српска. Радовановић, Милорад (1977). „Декомпоновање предиката (на примерима из српскохрватског језика)”. *Јужнословенски филолоī* XXXIII. Београд. 53–78. Кликовац, Душка (2008). „О стилским, идеолошким и утилитарним аспектима номинализације у српском језику”. *Јужнословенски филолоī* LXIV. Београд. 177–188.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 93.	Наставна јединица: Франческо Петрарка, *Канцонијер* (LXI сонет)	Тип часа: обрада новог градива
Циљеви и задаци часа: упознавање са значајем Петраркине поезије и петраркизма; читање и тумачење сонета; савладавање облика сонета и његових особености		
Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 1. 4. 4, СЈ. 1. 4. 9, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 5, СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 3. 4. 7.		
Наставне методе: вербално-текстуална, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални	
Наставна средства: Читанка, свеска, збирка *Канцонијер*		

ТОК ЧАСА

Уводни

– У уводном дијалогу са ученицима наставник подсећа на вредност и значај љубавне лирике у историји песништва и на најистакнутије представнике у светској и домаћој књижевности.
– Наставник упознаје ученике са околностима у којима је настао *Канцонијер*, обраћа им пажњу на утицај који је ова збирка имала у време када се појавила али и касније – у Италији и другим земљама.

Главни

– Наставник чита LXI сонет.
– Разговор о важности овог сонета (наставник може поменути и бројне верзије сонета *Нека је блажен дан, месец и доба* и у дубровачкој књижевности).
– Наставник позива ученике да истраже мотиве и њихову распоређеност у строфама.
– Разговор о смислу и значају платонске љубави.

Завршни

– Наставник исписује на табли формулу облика сонета (ђаци се подсећају облика катрена и терцине), ученици записују у свеске. Може им умножити или пројектовати чувени *Сонет о сонету*, који је написао Лопе де Вега:

Сонет о сонету

Напиши ми сонет, Виоланте рече,
и бејах у шкрипцу ко створ мало који:
сонет четрнаест стихова, знам, броји,
али, ко од шале стих четврти тече!

Мишљах нећу наћи сликове најпрече,
а ум пола другог катрена већ скроји,
и чим осми стих се са терцом споји,
јад престаће да ме због катрена пече.

Сад терцету првом крочих испод крова,
и то десном ногом баш, тако ми неба,
јер, гле, достигох му до последњег слова.

У терцету другом сумња ме колеба:
зар испевах збиља трианест стихова?
Четрнаест, ево! Бројте, ако треба!

– За следећи час, наставник задаје ученицима да изабере љубавну песму коју ће изражајно рецитовати.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 94.	Наставна јединица: Говорна вежба: изражајно рецитовање љубавне поезије по избору; увежбавање правилног изговора самогласника и сугласника	Тип часа: увежбавање и утврђивање градива и провера знања

Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика за изражајно рецитовање и правилан изговор самогласника и сугласника.

Стандарди постигнућа:

Наставне методе: монолошка	Облици рада: индивидуални

Наставна средства: Читанке, збирке љубавне поезије, збирка народних брзалица

ТОК ЧАСА

Уводни

– Наставник даје ученицима кратка упутства за рецитовање и пажљиво слушање рецитовања других, припрема за анализу.

Главни

– Ученици рецитују, остали записују своје утиске.

– Анализа и дискусија.

Завршни

– Наставник даје ученицима брзалице – ученици се такмиче у њиховом изговарању.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 95.	Наставна јединица: Глаголски облици	Тип часа: понављање и утврђивање градива

Циљеви и задаци часа: функционално обнављање знања о глаголским облицима (морфолошка структура и основна значења, правилна употреба).

Стандарди постигнућа: СЈ. 3. 3. 6, СЈ. 1. 3. 10, СЈ. 2. 3. 8.

Наставне методе: вербална, текст-метода, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: наставни лист

ТОК ЧАСА

Уводни

– Решавањем задатака у радној свесци (*Значења глаголских облика*), поновити са ученицима основна обележја глагола (променљиве речи, конјугација, категоријална обележја, лични и нелични глаголски облици, прости и сложени глаголски облици, глаголски начини, глаголски облици за исказивање радње која се дешава у садашњости, која се догодила у прошлости и која ће се догодити у будућности).

Главни

– На одабраним текстовима препознавати употребљене глаголске облике (са основном морфолошком анализом и у контексту оствареним значењем).

Завршни

– Задати вежбе различитог типа за активирање постојећих знања о глаголским облицима.

На пример:

1. Вредно *учим* за малу матуру.

Радња у прошлости: _____.

Радња у будућности: _____ .

2. Глаголе у загради напиши у одговарајућем глаголском облику.

Управо _____ (спремати се) за малу матуру. За неколико дана _____ (полагати) српски језик. _____ (желети) да се упишем у економску школу. Вредно _____ (вежбати) и сигуран сам да _____ (успети).

3. Заокружи слова испред реченица у којој су глаголски облици правилно употребљени.

а) Требаш да учиш.

б) Треба да учиш.

в) Требало је да учимо,

г) Требали смо да учимо.

Литература: Стевановић, Михаило (1964). *Савремени српскохрватски језик*. Београд: Научно дело. Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике. Милошевић, Ксенија (1978). „О проучавању временских глаголских облика у сербокроатистици”. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*. XXI/ 2: 93-121.Симић, Радоје (1989). „Синонимија и стилистика функције глаголских облика”. *Књижевни језик*. 18/3. 125–135.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 96.	Наставна јединица: Права и релативна значења глаголских облика	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: увођење нових термина у вези са значењем и употребом глаголских облика (апсолутна и релативна значења) и идентификација реализованог значења у конкретним примерима употребе глаголских облика.

Стандарди постигнућа: CJ.3.3.6, CJ.1.3.10, CJ.2.3.8.

Наставне методе: вербална, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: графички приказ

ТОК ЧАСА

Уводни

– Користећи графички приказ на којем су представљени глаголски облици, подсећамо се основних карактеристика глаголских облика.

Главни

– На изабраним примерима ученицима показујемо да глаголски облик може бити употребљен у апсолутном и релативном значењу:

Учила сам *вредно прошле недеље, али још* ***нисам*** *добро* ***научила*** *биологију.*

Пропала сам*, ако ме сутра прозове да одговарам.*

– Уводимо нове термине – апсолутно и релативно значење и истичемо важност одмеравања радње према тренутку говора или према неком другом тренутку у прошлости или будућности.

– Указујемо на то да се употребом глаголских облика у релативном значењу постиже посебан стилски ефекат. Добро је урадити вежбе у којима ће се упоређивати употреба различитих глаголских облика у истом реченичном контексту, са циљем да се уоче различити стилски ефекти. На пример:

па ***је*** *одједном* ***проговорио****.* _____

Дуго ме је гледао

па ***ће*** *одједном* ***проговорити****.* _____

– Урадити и задатке у радној свесци (*Значења глаголских облика – прошлост, садашњост, будућност*).

Завршни

– Задати вежбе у којима ће се међусобно замењивати глаголски облици који имају блиска синонимна значења.

_____ *јуче Ану.* ***Срела сам*** *јуче Ану.* _____ *јуче Ану.*

(презент) (перфекат) (аорист)

Којим од наведених облика постижемо већу изражајност у приповедању?

Литература: Стевановић, Михаило (1964). *Савремени српскохрватски језик*. Београд: Научно дело.Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 97.	Наставна јединица: Вилијам Шекспир, *Ромео и Јулија*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: утврђивање знања о драми; проверавање разумевања прочитаног одломка; увежбавање вештине усмереног истраживачког читања.

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 4. 1, CJ. 1. 4. 3, CJ. 1. 4. 4, CJ. 1. 4. 6, CJ. 1. 4. 9, CJ. 2. 4. 1, CJ. 2. 4. 6, CJ. 3. 4. 2.

Наставне методе: текстуална, херменеутичка	Облици рада: фронтални, индивидуални, рад у паровима

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Ученици казују своје асоцијација на појам *драма*. Наставник записује на табли.

Подсећају се драма које су им до сада познате. Наводе разлике између трагедије и комедије.

Главни

Читање одломка. Рад у паровима.

- На основу примера из текста објасни чему у драми служи пролог.
- Означи део текста из којег закључујеш да је препрека љубави Ромеа и Јулије њихово породично порекло. Пронађи део текста из којег закључујеш да Јулија у почетку не види Ромеа у врту.
- Спреми се да усмено објасниш зашто Ромео не жели да се представи својим правим именом.
- Означи део у тексту из којег се види на каквим крилима је Ромео прелетео баштенски зид.
- Где има више погибељи него у мачевима Јулијиних рођака? Подвуци ту реченицу у тексту. Спреми се да усмено објасниш ове Ромеове речи.
- Ко је Ромеу показао пут? Подвуци његов одговор у тексту.
- Каква би Јулија желела да буде? Пронађи тачну реч у тексту.
- Чиме се Ромео куне, у тренутку када га Јулија прекида? Чиме она жели да се он закуне? Означи део текста који о томе говори.
- Објасни зашто га она изнова прекида у његовој заклетви.

Дискусија о одговорима и закључцима.

Завршни

Ученицима се скреће пажња на *Задатак за истраживање*, који се налази на 175.страни.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 98.	Наставна јединица: Вилијам Шекспир, *Ромео и Јулија*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: проширивање знања о драмској књижевности; упознавање са појмовима *трагедија, протагонист, антагонист, катарза*; уочавање особина трагедије на тексту драме *Ромео и Јулија*.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 1. 4. 4, СЈ. 1. 4. 6, СЈ. 1. 4. 9, СЈ. 2. 4. 1, СЈ. 2. 4. 6, СЈ. 3. 4. 2.

Наставне методе: вербално-текстуална, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Ученици казују своје асоцијације на појам *трагедија*. Наставник записује на табли.

Главни

Читање текста *Учимо и подсећамо се – драмска књижевност, трагедија, протагонист, антагонист, катарза*.

Ученици одговарају на питања у вези са текстом:

- Подсети се радње трагедије *Ромео и Јулија*. Објасни у чему се огледа драмски сукоб у овој Шекспировој драми.
- Закључи ко су у драми протагонисти, а ко антагонисти.
- Образложи која слободна одлука и израз личне храбрости доводе главне јунаке до трагичног краја.
- Наведи које особине трагедије поседује драма *Ромео и Јулија.*

Завршни

Кратка дискусија о *Задатку за истраживање* са стр. 175, који је ученицима дат у разматрање на претходном часу. Припрема ученика за рад *Критички приказ филма*.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 99.	Наставна јединица: Права и релативна значења презента	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: правилна употреба презента; препознавање главних значења и функција презента.

Стандарди постигнућа: CJ.3.3.6, CJ.1.3.10, CJ.2.3.8.

Наставне методе: вербална, текст-метода, демонстративна, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: графофолија / ПП презентација

ТОК ЧАСА

Уводни

– Обраду презента можемо започети анализом примера из уџбеника, са намером да ученици схвате значај видског обележја глагола за употребу презента (***Решавам*** *задатке /* ~~***Решим*** *задатке*~~). Ученици треба самостално да закључе да је обавезна употреба имперфективног глаголског вида за исказивање праве садашњости.
– Сада ћемо уз описно тумачење праве садашњости – радње која се дешава у тренутку говора – активирати употребу термина **апсолутни презент**.
– Ученици се уводе у нове ситуације и захтева се да анализирају примере са перфективним презентом и закључују о томе када је употреба перфективног презента могућа и које се значење у том случају остварује (*Кад* ***научим*** *презент, учићу о аористу*).

Главни

– Графичким приказом на графофолији / ПП презентацији даћемо преглед најчешћих значења презента са одговарајућим примерима.

П Р Е З Е Н Т

прошлост
РЕЛАТИВНИ

будућност
РЕЛАТИВНИ

садашњост
АПСОЛУТНИ

– Осим наведених значења, требало би да се ученици упознају и са квалификативним и модалним значењем презента на одговарајућим примерима, а затим и да ураде вежбе у радној свесци (*Презент*).

Завршни

– Ученици треба самостално да направе схематски приказ значења презента и да га илуструју својим примерима.

Литература: Ивић, Милка (1958). „Систем личних глаголских облика за обележавање времена у српскохрватском језику”. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*. књига III. 139-152. Ивић, Милка (1981). „Српскохрватски глаголски облици за исказивање појава које постоје у садашњости”. *Јужнословенски филолог.* XXXVII, 13–24. Танасић, Срето (1996). *Презент у савременом српском језику*. Нова серија. Књига 12. Београд: Институт за српски језик САНУ. Мразовић, Павица и Зора Вукадиновић (2009). *Граматика српског језика за странце.* Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 100.	Наставна јединица: Сергеј Јесењин, *Писмо мајци*	Тип часа: обрада новог градива
Циљеви и задаци часа: читање и тумачење *Писма мајци*, уочавање средстава за грађење атмосфере и особености уметничке лирике.		
Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 1. 4. 4, СЈ. 1. 4. 9, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 5, СЈ. 3. 4. 1, СЈ. 3. 4. 7, СЈ. 3. 4. 3		
Наставне методе: текстуална, херменеутичка, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални	
Наставна средства: Читанка, свеска		

ТОК ЧАСА	
Ученици казују своје асоцијације на појам *мајка*. Наставник записује на табли.	Уводни
Читање песме. Самостални рад на питањима са стр. 179. у Читанци. Дискусија о добијеним закључцима.	Главни
Ученици одређују каква је песма *Писмо мајци* према врсти. Образлажу.	Завршни

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 101.	Наставна јединица: Права и релативна значења аориста и имперфекта	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика за правилну употреба аориста и имперфекта; препознавање главних значења и функција аориста и имперфекта и стилских ефеката који се постижу њиховом употребом.

Стандарди постигнућа: СЈ. 3. 3. 6, СЈ. 1. 3. 10, СЈ. 2. 3. 8.

Наставне методе: вербална, текст-метода, демонстративна, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: наставни лист

ТОК ЧАСА

Уводни

– У значење аориста и имперфекта уводимо ученике подсећајући се њихових формалних карактеристика. Како је реч о простим глаголским облицима, са основним значењем исказивања прошле радње, важно је на примерима указати на специфичности значења и употребе аориста односно имперфекта.

Аорист	Имперфекат
Она то *изговори* и брзо *се предомисли*.	*Говораше* надугачко о томе и *предомишљаше се* шта да уради.

– Након урађене вежбе, требало би јасно дефинисати критеријуме за њихово разликовање.

Главни

– Уз информацију о аористу као типичном наративном времену (приповедачки или наративни аорист), треба на примерима тумачити његово модално значење.
– По истом моделу обрадити и приповедачки имперфекат. Може се скренути пажња на специфичне ефекте који настају применом имперфекта у свакодневној комуникацији. Употреба аориста у свакодневној комуникацији делује спонтано, за разлику од имперфекта, чија употреба свакодневном говору даје призвук архаичности.
– Одабрати добре књижевноуметничке примере на основу којих ће указати на стилске вредности којима доприносе ови глаголски облици. Важно је да ученици уоче квалитет доживљености радње) који се постиже употребом аориста, или уверљивости и сликовитости радње – употребом имперфекта (***Слушаху*** *свирку за коју не* ***могаху*** *да нађу разлога, јер је допирала из зидова*, М. Црњански: *Сеобе)*.
– Значења аориста и имперфекта увежбавати на задацима који су предложени у радној свесци (*Аорист, Имперфекат*).

Завршни

– Припремити наставни лист са одломком из којег ће ученици издвајати глаголске облике за исказивање прошле радње, са посебним освртом на стилску функцију аориста и имперфекта. Предлажемо одломак из Теодосијевог *Житија светог Саве* (у читанци на страни 134. и 135).

Литература: Ивић, Милка (1958). „Систем личних глаголских облика за обележавање времена у српскохрватском језику”. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*. књига III. 139–152. Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике. Мразовић, Павица и Зора Вукадиновић (2009). *Граматика српског језика за странце.* Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића. Кравар, Мирослав (1981). „Имперфекат и аорист у хрватскосрпском језику”. *Научни састанак слависта у Вукове дане*. 7. 123–138.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 102.	Наставна јединица: Петар Кочић, *Кроз мећаву*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: проширивање знања о појму *мотив* у књижевном делу (*статички, динамички, асоцијативни*); примена знања о појму *мотив* на тексту приповетке *Кроз мећаву*; подстицање усмереног истраживачког читања.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 2, СЈ. 1. 4. 5, СЈ. 1. 4. 7, СЈ. 2. 4. 1, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 6, СЈ. 2. 4. 7, СЈ. 3. 4. 2, СЈ. 3. 4. 7, СЈ. 3. 4. 3.

Наставне методе: текстуална, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални, рад у пару

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Ученици казују своје асоцијације на појам *мећава*. Наставник записује на табли. Кратко подсећање на књижевнотеоријски појам *мотив* у књижевном делу. Ученици се подсећају значења *статичког, динамичког* и *асоцијативног* мотива.

Главни

Рад у пару на питањима са стр. 184. у Читанци.

- Пронађи и подвуци опис старца Реље у приповеци. Објасни шта из описа старчеве спољашњости закључујеш о његовом карактеру. Образложи зашто се Реља пореди са комадом „оних грђених и непрекидно мрачних и туробних планина, што се мукло уздижу поврх његова села.“ Које се особине његовог карактера тиме подвлаче?
- На шта читаоца припрема реченица: „Све се више смрачава и као да се нешто издалека потајно и подмукло спрема и пригушено хуји.“ Уочи још неке детаље који поткрепљују слутњу трагичног краја приповетке. Запази како је Реља наслутио несрећу која ће задесити његову породицу.
- Подвуци у тексту део у којем је описан кобни дан када је несрећа завладала у Рељиној кући. Запази мотив врућих планинских вјетрова који доносе пропаст Рељиној породици.
- Уочи начин на који се мотив ветра развија у приповеци. За сваки од наведених примера пронађи део у тексту:
  - пригушен хук ветра који се чује у чаршији;
  - врући планинских ветрови који доносе пропаст Рељиној породици;
  - подмукла ћуд планина оличена у изненадној мећави;
  - вихори осветнички разносе Рељин глас по планини;
  - ветрови као невидљиви дивови.
- Објасни како је, у развијању мотива ветра, употребљена стилска фигура *персонификација*.
- Образложи јунакове речи: „Ја се не бојим ништа, ни мећаве, ни вјетра, ни студени... Силне су мене мећаве биле и гониле, па ми не могоше ништа...“ На какве мећаве Реља мисли? Коју стилску фигуру он употребљава у овом свом исказу?

Дискусија о добијеном резултатима и донетим закључцима.

Завршни

Ученици дискутују о томе каквој врсти припада мотив ветра у приповеци и образлажу своје мишљење.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 103.	Наставна јединица: Петар Кочић, *Кроз мећаву*; правилан изговор (и)јекавског рефлекса јата и преношење акцента на проклитику	Тип часа: комбиновани (понављање и обрада новог градива)

Циљеви и задаци часа: увежбавање читања ијекавског рефлекса јата и преношења акцента на проклитику уз коришћење познатог књижевног текста.

Стандарди постигнућа:

Наставне методе: текстуална, монолошка	Облици рада: индивидуални, фронтални

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

− Наставник даје уводна упутства о правилима за читање ијекавског рефлекса јата. Ученици се подсећају случајева у којима *јат* даје *је*, и оних у којима је рефлекс *ије*.

− Ако је могуће, било би добро довести некога ко се у говору служи ијекавским изговором да прочита Кочићев текст и поразговара са ученицима. Такође, могуће је послужити се и тонским записом.

Главни

− Ученици читају делове Кочићевог текста обраћајући пажњу на савете и корекције наставника.

Завршни

− Наставник пише на табли примере (из текста и из говора) код којих се акценат преноси на проклитику – ученици увежбавају такав изговор.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 104.	Наставна јединица: Права и релативна значења перфекта и плусквамперфекта	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: правилна употреба перфекта и плусквамперфекта; препознавање главних значења и функција перфекта и плусквамперфекта; развој језичке компетенције ученика.

Стандарди постигнућа: CJ. 3. 3. 6, CJ. 1. 3. 10, CJ. 2. 3. 8.

Наставне методе: вербална, текст-метода, демонстративна, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: уџбеници, радна свеска, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

– На одабраном предлошку из романа *Сеобе* Милоша Црњанског ученици уочавају глаголске облике за исказивање прошле радње. Издвојићемо примере у којима се јављају перфекат и плусквамперфекат.

Певачи, што беху истерани на чело пука, умукоше. За ловачким псима официра, који су јахали пред пуком, димећи из лула, било је потрчало мноштво сељачких паса, који су после, изгубивши траг за повратак, ишли повијених репова...

После неколико дана, већ, беше сасвим затупео мозгом, у напору непрекидног хода...

На временској оси могу да одреде тачке које су ближе садашњем тренутку.

садашњост

Главни

– На одабраним примерима треба објаснити апсолутно и релативна значења перфекта (приповедачки, перфекат са модалним значењем). На примерима објаснити структуру и употребу крњег перфекта.

– Указати на то да се време вршења радње исказане плусквамперфектом одмерава према другој прошлој радњи и зато је значење плусквамперфекта ***релативно***. На примерима показати временски однос који се успоставља између радње исказане плусквамперфектом и радње према којој се одмерава (*Кад је он дошао, они* ***су*** *већ* ***били отишли***.)

– Урадити вежбе у уџбенику и у радној свесци (*Перфекат, Плусквамперфекат*).

Завршни

– Предлажемо да се системски сагледају сви глаголски облици за исказивање прошле радње.

На одабраном одломку вежбати значења ових глаголских облика (она која су реализована у реченичном контексту).

Литература: Ивић, Милка (1980). „О значењу српскохрватског плусквамперфекта". *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*. XXXIII/1. 93–100. Стевановић, Михаило (1964). *Савремени српскохрватски језик*. Београд: Научно дело. Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 105.	Наставна јединица: Данило Киш, *Ноћ и маїла*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: проширивање знања о појму *ѿелевизијска драма*; подсећање на појам *алузија* и примена сазнања о појму на тексту; уочавање драмског сукоба у драми.

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 4. 1, CJ. 1. 4. 3, CJ. 1. 4. 6, CJ. 1. 4. 9, CJ. 2. 4. 1, CJ. 2. 4. 6, CJ. 3. 4. 2.

Наставне методе: текстуална, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Ученици се подсећају појма *ѿелевизијска драма*. Дискутују о телевизијским драмама које су им познате. Говоре о својим омиљеним серијама. Наставник на табли записује које особине према мишљењу ученика треба да има добра телевизијска серија.

Главни

Читање текста. Ученицима се скреће пажња на објашњење појма *алузија* и на пишчев предговор. Са ученицима се дискутује о томе да ли би, без познавања алузија у Кишовом тексту, и без његовог предговора, било могуће на прави начин разумети текст драме.

Разматрање теме сећања у драми. Ученици усмено образлажу, на примерима из текста, значај сећања за главног јунака. Дају своје мишљење о томе зашто се јунаци не слажу око успомена.

Дефинишу окосницу драмског сукоба у драми.

Завршни

Заинтересованим ученицима се скреће пажња на *Задаѿак за иссѿраживање* са 194. стране.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Меѿодика насѿаве срйскої језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Меѿодика креаѿивне насѿаве срйскої језика и књижевносѿи,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 106.	Наставна јединица: Права и релативна значења футура I и футура II	Тип часа: обрада новог градива
Циљеви и задаци часа: правилна употреба футура I и футура II; препознавање главних значења и функција футура I и футура II.		
Стандарди постигнућа: CJ. 3. 3. 6, CJ. 1. 3. 10, CJ. 2. 3. 8.		
Наставне методе: вербална, демонстративна, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални	
Наставна средства: уџбеници, радна свеска, свеска		

ТОК ЧАСА	
– Од ученика тражимо да наведену реченицу искажу облицима футура: Кад је дошла код ње, о свему су се договорили. Када **будем дошла** код ње, о свему **ћемо се договорити**. – Јавиће се футур I и футур II. – Најављујемо да ћемо се најпре бавити значењима футура I.	Уводни
– На примерима тумачити апсолутно и релативна значења футура I (наративно и модално). – Вратићемо се на уводну реченицу и указати на специфичност футур II као везаног глаголског облика. На примерима показати како се овим глаголским обликом може означити неостварена радња за коју се претпоставља да ће се догодити у будућности, пре, за време или после неке друге будуће радње. – Предлажемо да се ови глаголски облици увежбавају на задацима који су дати у уџбенику и радној свесци (*Футур I, Футур II*).	Главни
– Како се футуром II представља будућа радња као могућна, неизвесна, напоменућемо да се он може сматрати и глаголским начином и најавићемо нову тему – глаголске начине.	Завршни

Литература: Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике. Стевановић, Михаило (1964). *Савремени српскохрватски језик*. Београд: Научно дело. Војводић, Дојчил (1996). „Статус футура I у књижевноуметничком и публицистичком стилу". *Јужнословенски филолог*. LII: 107-121. Ковачевић, Милош (2008). „Конкурентност двају футура и перфективног презента у савременом српском језику". *Зборник Матице српске за славистику*. 73. 195–211. Милошевић, Ксенија (1970). „Футур II и синонимски облици у савременом српскохрватском књижевном језику". Сарајево: АНУБиХ. *Дјела*. Књ. XXXIX. Одјељење друштвених наука. књ. 24.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 107.	Наставна јединица: Библиографија, појмовник, индекс	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика да разликују индекс, појмовник и библиографију и да умеју њима да се користе.

Стандарди постигнућа: CJ. 2. 1. 4.

Наставне методе: вербална, демонстративна, текст--метода	Облици рада: фронтални, индивидуални, групни

Наставна средства: наставни листови са примерима библиографије, појмовника, индекса, уџбеници из других наставних предмета (биологије, географије и сл.)

ТОК ЧАСА

Уводни

– Ученици могу да у уџбеницима за друге предмете (на пример биологије, историје, географије и сл.) потраже појмовник и да опишу његову структуру, информације које се наводе уз појам. Треба нагласити функцију појмовника и усмеравати ученике да се служе регистрима док уче или траже одређене информације.

– На одабраном научном делу показати где се у структури књиге налази индекс, како он изгледа и чему служи. Истаћи специфичност индекса у односу на појмовник и на примерима показати разлике.

– Потребно је објаснити појам и структуру библиографије. На раније припремљеном материјалу наставник треба да опише структуру библиографске јединице и да каже на значај прецизног навођења података у библиографији.

Пример навођења библиографске јединице:

Ивић, Павле (1994). *Српскохрватски дијелекти. Њихова структура и развој*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.

Главни

– Урадити задатке у радној свесци (*Библиографија*, *индекс*, *појмовник*).

Завршни

– Ученике поделити у три групе и свака група да направи индекс појмова на основу текста који треба унапред припремити.

Литература: Клеут, Марија (2010). *Научно дело од истраживања до штампе. Техника научноистраживачког рада*. Нови Сад: Академска књига.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 108.	Наставна јединица: Права и релативна значења императива и потенцијала	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: правилна употреба императива и потенцијала; препознавање главних значења и функција императива и потенцијала.

Стандарди постигнућа: CJ.3.3.6, CJ.1.3.10, CJ.2.3.8.

Наставне методе: вербална, демонстративна, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: уџбеници, радна свеска, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

– Скренути пажњу на разлику у значењу глаголских облика за исказивање времена и глаголских облика за исказивање начина. Веома је важно да ученици активирају знање о модалности као семантичкој категорији. Зато је потребно подсетити их и на примерима поново показати како се реализују модална значења глаголских облика за исказивање времена: *Да одмах урадиш домаћи / Да си одмах урадио домаћи / Урадићеш домаћи одмах*).

Главни

– Захтевати од ученика да императивом/потенцијалом искажу садржај датих реченица (*Одмах уради домаћи*. / *Урадио бих, али журим на тренинг.*) Ученици треба да препознају облик потенцијала и његово основно значење.

– Поред основних значења императива и потенцијала, нопходно је указати и на њихова остала значења, која треба поткрепити одабраним примерима. За императив наводимо осим значења за исказивање молбе, заповести, забране и наративно значење, а код потенцијала значења којима се исказује жеља, могућност, намера и услов.

– Предлажемо да се ураде вежбе у уџбенику и радној свесци (*Императив, Потенцијал*).

Завршни

– Ученици могу да се поделе у две групе. Једној групи дати задатак да напишу рецепт за припремање неког јела (очекујемо да ће често употребити императив), а другој да напише краћи састав са темом *Желео/желела бих да...*

Литература: Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике. Стевановић, Михаило (1964). *Савремени српскохрватски језик*. Београд: Научно дело.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 109.	Наставна јединица: Бранислав Нушић, *Сумњиво лице*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: тумачење *Сумњивоī* лица; уочавање специфичности драмске структуре на примеру ове драме; одлике комедије као драмске врсте.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 1. 4. 6, СЈ. 1. 4. 9, СЈ. 2. 4. 1, СЈ. 2. 4. 6, СЈ. 3. 4. 2.

Наставне методе: вербално-текстуална, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: свеске, примерци *Сумњивоī лица*

ТОК ЧАСА

Уводни

− У дијалошком уводу наставник подстиче ученике да се присете Нушићевих дела која су обрађивали у школи и основних биобиблиографских података и карактеристичних особина његових текстова.
− Издвајају најзначајније чињенице о Браниславу Нушићу, његовом делу и значају.
− Наставник у кратком разговору утврђује да ли су ученици разумели радњу *Сумњивоī лица*. − Између осталих, може поставити следећа питања:

Ко је главни јунак драме?

Који догађај покреће збивања?

У чему је суштина неспоразума?

Како изгледа расплет?

Главни

− Наставник на табли записује, уз помоћ ученика, етапе радње које би одговарале уводу, заплету, кулминацији, обрту и расплету *Сумњивоī лица*.
− Разговор са ученицима о томе на који начин Нушић постиже напетост и драматичност збивања.

Завршни

− Наставник пита ученике који су им делови били посебно смешни – покушавају заједно да класификују та места на основу тога да ли је реч о вербалној комици, комици карактера, нарави, или ситуационој комици.
− За наредни час, наставник задаје ученицима да размисле о томе шта све може бити смешно и зашто нам је нешто смешно.

Литература:

1. Николић, Милија (2008): *Меūодика насūаве срūскоī језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Меūодика креаūивне насūаве срūскоī језика и књижевносūи,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 110.	Наставна јединица: Бранислав Нушић, *Сумњиво лице*	Тип часа: комбиновани (понављање и обрада новог градива)
Циљеви и задаци часа: анализа карактера у *Сумњивом лицу*; тумачење сатиричне компоненте *Сумњивоī лица*.		
Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 1. 4. 6, СЈ. 1. 4. 9, СЈ. 2. 4. 1, СЈ. 2. 4. 6, СЈ. 3. 4. 2.		
Наставне методе: текстуална, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални, рад у групи	
Наставна средства: свеске, примерци *Сумњивоī лица*		

ТОК ЧАСА

Уводни

− Разговор са темом „Шта изазива смех?” – наставник се може послужити књигом *О смеху* Анрија Бергсона. Ученици треба да издвоје примере из сопственог (животног и читалачког) искуства и образложе свој избор. Треба да уоче шта је вербална, а шта ситуациона комика; да препознају како најчешће изазива смех оно што нескладно, неочекивано и претерано. Могу се сетити шта им је смешно у цртаним филмовима. Треба да разликују појмове *духовито* и *смешно*, и да схвате шта је *умесна* а шта *неумесна* шала.

Главни

− Наставник дели ученике по групама – свака група добија задатак да анализира један од главних ликова комедије.

− Представљање резултата и анализа.

Завршни

− Дискусија о томе против кога је уперена сатирична жаока Нушићеве комедије, наставник подстиче ученике да дођу до закључка о универзалности такве поруке. Ученици треба да схвате разлику између *хумора* и *сатире* и стекну способност за уочавање њихове улоге у уметничком делу. Нушић је наш најзначајнији комедиограф који је предност давао хумору, али се у свим његовим комедијама налази, мање или више изражена, сатирична критика карактера, нарави, друштва његовог времена.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српскоī језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српскоī језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 111.	Наставна јединица: Значења инфинитива и глаголских придева	Тип часа: обрада новог градива
Циљеви и задаци часа: правилна употреба инфинитива и глаголских придева; препознавање главних значења и функција инфинитива и глаголских придева.		
Стандарди постигнућа: CJ. 3. 3. 6, CJ. 1. 3. 10, CJ. 2. 3. 8.		
Наставне методе: вербална, демонстративна, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални	
Наставна средства: уџбеници, радна свеска, свеска		

ТОК ЧАСА

Уводни

– Подсетити се поделе глаголских облика на личне и неличне и карактеристика неличних облика. Предлажемо да се уради 1. вежба у радној свесци (*Нелични глаголски облици*).

Главни

– Обновити знања о инфинитиву као основном глаголском облику (облик и основно значење инфинитива, улога у грађењу футура I), а затим тумачити и остала значења и синтаксичке функције инфинитива (допуна глаголима и изразима, субјекатска функција, као део глаголске синтагме).

– Значења и функције инфинитива увежбавати на задацима предложеним у радној свесци (*Нелични глаголски облици* , 2. вежба).

– На примерима поновити грађење радног и трпног глаголског придева, истаћи њихову функцију у грађењу других глаголских облика. Важно је нагласити да утицај глаголског рода на грађење глаголског придева трпног (само од прелазних глагола).

– Оба глаголска облика могу имати атрибутску функцију и придевско значење, на шта треба посебно указати. За тумачење оба глаголска облика могу послужити примери у уџбенику.

– Урадити вежбе које су предложене у уџбенику и 6. задатак у радној свесци (*Нелични глаголски облици*).

Завршни

– Предлажемо да ученици самостално саставе неколико реченица у којима ће употребити инфинитив са различитим значењем, затим да напишу неколико устаљених синтагматских спојева са радним и трпним глаголским придевом.

Литература: Ивић, Милка (1972). „Проблематика српскохрватског инфинитива". *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*. XXV/2. 115–138. Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике. Стевановић, Михаило (1964). *Савремени српскохрватски језик*. Београд: Научно дело.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 112.	Наставна јединица: Молијер, *Грађанин племић* (одломак)	Тип часа: обрада новог градива
Циљеви и задаци часа: читање и тумачење одломка из комедије *Грађанина племића*.		
Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 3, СЈ. 1. 4. 6, СЈ. 1. 4. 9, СЈ. 2. 4. 1, СЈ. 2. 4. 6, СЈ. 3. 4. 2.		
Наставне методе: текстуална, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални	
Наставна средства: Читанка, свеска		

ТОК ЧАСА

Уводни

− Наставник даје кратку скицу Молијеровог живота и дела.

− Било би добро дати неколико уводних напомена о комедији класицизма.

Главни

− Читање одломка.

− Наставник поставља неколико питања да се увери да су ученици добро разумели одломак.

− Разговор о лику господина Журдена, његовом комичком потенцијалу.

− Уочавање структурних особености драме (дијалог, дидаскалије, сцене, чинови).

Завршни

− Дискусија о томе шта скоројевиће чини комичним (подсећање на сличне примере из литературе, филма, па и живота).

− Наставник упућује ученике да уоче моралну поуку Молијерове драме и повежу је са поетиком класицизма.

− За следећи час, ученици треба да напишу домаћи задатак: Анализа драмског лика по избору.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 113.	Наставна јединица: Анализа домаћег задатка: Карактеризација драмског лика по избору	Тип часа: увежбавање и утврђивање градива и провера знања
Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика за анализирање есеја.		
Стандарди постигнућа: CJ. 3. 2. 4, CJ. 3. 4. 7, CJ. 2. 2. 1.		
Наставне методе: метода ученичких радова, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални	
Наставна средства: радови ученика, свеске		

ТОК ЧАСА

Уводни

− Наставник даје кратка упутства о томе на шта треба обратити пажњу приликом анализе радова.

Главни

− Ученици читају радове.

Завршни

− Дискусија о радовима.

Литература:
1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 114.	Наставна јединица: Значења глаголских прилога	Тип часа: обрада новог градива
Циљеви и задаци часа: правилна употреба и грађење глаголских прилога; препознавање главних значења и функција глаголских прилога.		
Стандарди постигнућа: CJ. 3. 3. 6, CJ. 1. 3. 10, CJ. 2. 3. 8.		
Наставне методе: вербална, демонстративна, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални	
Наставна средства: уџбеник, радна свеска, свеска		

ТОК ЧАСА

Уводни

– Обновити знања о грађењу глаголских прилога и утицају глаголског вида на грађење. Скренути пажњу на то да се ови глаголски облици употребљавају као кондензатори значења и анализирати принципе по којима се радња означена глаголским прилозима и предикатска радња постављају у међусобни однос.

Главни

– На одабраним примерима из уџбеника тумачити значења и функције глаголских прилога (као кондензатора значења независне и различитих зависних реченица – временске, узрочне, начинске, условне и других), са вежбама трансформационог типа.

– Важно је нагласити и могућност атрибутске употребе глаголских прилога, са посебним истицањем устаљених, идиоматизованих лексичких спојева.

– Урадити вежбе у уџбенику и у радној свесци (*Нелични глаголски облици*, 3, 4. и 5. задатак).

Завршни

– Анализирати одломак из чланка *Копрцање по синтакси* у књизи *Странпутице смисла* Ивана Клајна, са посебним освртом на погрешну употребу глаголских прилога.

Литература: Ивић, Милка (1983). „О српскохрватским герундима”. *Лингвистички огледи*. Београд: Просвета. 155– 176. Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике. Стевановић, Михаило (1964). *Савремени српскохрватски језик*. Београд: Научно дело.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 115.	Наставна јединица: Контролни задатак – значења и функције глаголских облика	Тип часа: провера знања

Циљеви и задаци часа: примена, утврђивање и провера стечених знања о глаголским облицима, њиховом значењу и функцији.

Стандарди постигнућа: CJ. 3. 3. 6, CJ. 1. 3. 10, CJ. 2. 3. 8.

Наставне методе: писана	Облици рада: индивидуални

Наставна средства: тест

ТЕСТ 4

1. Заокружи слово испред тачног одговора.
Лични глаголски облици су: а) инфинитив, б) футур I, в) презент, г) радни гл. придев, д) перфекат, ђ) гл. прилог садашњи.

2. Подвуци правилно написане глаголске облике:
продавајући, продајући, донесен, донет, донешен, спасен, спашен, реко бих, рекао би, рекао бих, би смо, бисмо, небисмо.

3. Допуни текст глаголима датим у загради у одговарајућем глаголском облику.
Још један дан па _____ (кретати) на море. _____ (немати) стрпљења да _____ (чекати). Кад _____ (моћи) да _____ (склопити) очи и да _____(створити се) тамо. _____ (сањарити) тако, _____ (не чути) маму кад _____ (ући) у собу. Она _____ (рећи): „Милице, _____ (спремати) ствари, сутра _____ (путовати).

4. Пажљиво прочитај одломак.
Сељаци **се** све више **збијају** око гуслара... Дах им **се не чује**. Сви **трепћу** очима, задивљени. Трнци **пролазе** уз леђа, кичме **се исправљају**, груди **надимају**, очи **сјају**, прсти **се** на рукама **шире** и грче, а мишићи на вилицама **стежу**.
а) Заокружи слово испред тачног одговора. Облици презента истакнути у тексту употребљени су у:
а) правом значењу; б) релативном значењу; в) модалном значењу.
б) Истакнуте облике презента замени облицима перфекта.
_____
_____

в) Облици презента из датог одломка могу се заменити облицима перфекта јер
_____

5. Облике императива којим је исказана заповест или жеља замени облицима који су дати у заградама.
Ти, Марија, сутра **иди** на наставу.
_____ (да+презент)
Донесите ми књигу кад први пут дођете.
_____ (да+перфекат)
Узми своју торбу, Милане, и **извади** књигу.
_____ (футур I)

6. Одреди значење потенцијала у реченицама:
а) Сваке вечери **би се прошетао** са сестром по граду. _____
б) Тако **бих** се радо **прошетала** по парку. _____
в) Брже од тебе **бих завршила** тај задатак. _____

7. Одреди значење глаголских прилога у следећим реченицама:
а) Стигавши кући из школе, пресвукао се. _____
б) Прелиставао је новине чекајући ручак. _____
в) Видевши шта је мама скувала, одлучио је да одмах једе. _____
г) Право говорећи, није ни био баш јако гладан. _____

8. У следећем одломку истакнути су глаголски облици.
Воденичар, **видећи** Турчина ђе **трчи** на коњу, **поплаши се**, и **не имајући** куд **питати** зашто **ће** и кроз што **да** га **посијече**, **да** Ери своју капу а Ерину **баци** на главу, па изнад воденице **бјежи** уз брдо... Утом и Турчин **дотрчи** пред воденицу, па **сјаше** с коња и **улети** у воденицу.
– Камо, море, таки и таки човјек, што **је** сад ту **ушао** у воденицу?
Издвој: облик инфинитива који је употребљен као допуна глаголу _____;
императив са модалним значењем _____; перфекат _____;
глаголски прилог садашњи са узрочним значењем _____;
приповедачке презенте _____, _____, _____, _____, _____, _____, _____.

Активност

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 116.	Наставна јединица: Репортажа; употреба сликовитих речи ради ефектног изражавања у репортажи	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: упознавање комплексне врсте текстова у којима коегзистирају књижевноуметнички и неуметнички елементи; уочавање карактеристичних одлика репортаже као публицистичког жанра; препознавање различитих типова рапортажа (тематска условљеност).

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 1. 2, CJ. 2. 1. 2, CJ. 1. 1. 5, CJ. 2. 1. 5, CJ. 1. 1. 6, CJ. 2. 1. 6.

Наставне методе: вербална, текст метода, демонстративна, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: наставни листови са примерима репортажа, илустрације

ТОК ЧАСА

Уводни

– Нову тему повезати са већ усвојеним знањима о публицистичком стилу и раније обрађеним жанровима (вест, извештај).

– Увести нови термин (репортажа) и разговарати о томе шта све може бити тема репортаже. – Пожељно је да наставник одабере репортажу и припреми и илустрације које ће бити у складу са одабраним текстом.

Главни

– На одабраном примеру уочавати битне карактеристике репортаже: карактеристике које су типичне за публицистички стил, али и оне које су заступљене у књижевноуметничком стилу.

– Анализа треба да буде заснована на уочавању објективних података, али и ауторовог субјективног доживљаја (његових запажања и коментара, оцени појединих догађаја или личности).

– Посебну пажњу посветити употреба сликовитих речи ради ефектног изражавања у репортажи.

– На примеру одабране репортаже уочавати јединице са експресивним значењем (различита језичка и стилска средства, избор речи, ефектне комбинације које настају, на пример, укрштањем звучних и визуелних ефеката), као и оне којима се износи субјективни став аутора.

Завршни

– Ученици би требало за домаћи задатак самостално да напишу репортажу са темом по сопственом избору.

Литература: Тошовић, Бранко (2002). *Функционални стилови*. Београд: Београдска књига.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 117.	Наставна јединица: Четврти школски писмени задатак	Тип часа: час израде писменог задатка

Циљеви и задаци часа: неговање културе писменог изражавање; развијање креативности и унапређивања језичког и стилског израза; израда Четвртог школског писменог задатка.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 2. 1, СЈ. 1. 2. 2, СЈ. 1. 2. 3, СЈ. 2. 2. 1, СЈ. 3. 2. 1, СЈ. 3. 2. 5.

Наставне методе: метода самосталних ученичких радова	Облици рада: индивидуални

Наставна средства: вежбанке

ТОК ЧАСА

Уводни

Наставник најављује Четврти писмени задатака. На табли записује три теме и укратко даје смернице за њихову обраду. Подсећа ученике да имају на располагању *Правопис*, *Речник језичких недоумица*, *Речник синонима* – које могу користити током израде писменог задатка, као и помоћ наставника (нарочито у погледу избора теме).

Предлог тема: 1. Репортажа о... (написати репортажу, дати наслов)

2. Испловили смо на пучину...

3. Времеплов

Главни

Ученици раде писмени задатак.

Завршни

Последња два минута часа резервисана су за предавање радова.

Наставник најављује нову тему из језика за следећи час.

Литература:

1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 118.	Наставна јединица: Анализа четвртог школског писменог задатка	Тип часа: утврђивање

Циљеви и задаци часа: неговање критичког мишљења и способности изношења ставова и аргументације; указивање на добро схваћење и обрађене теме у писменим задацима; усмено указивање на добре и на лоше стране урађених писмених задатака.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 2. 1, СЈ. 1. 2. 2, СЈ. 1. 2. 8, СЈ. 2. 2. 1, СЈ. 2. 2. 5, СЈ. 3. 2. 1, СЈ. 3. 2. 5.

Наставне методе: дијалошка, текстуална, монолошка	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: вежбанке, свеске

ТОК ЧАСА

Уводни

Наставник најављује тему часа: читање и анализовање ученичких радова – издвајање најуспелијих обрада тема, најзанимљивијих идеја, најбоље остварене композиције, фабуле; најупечатљивији ликови и стилска средства... Ученици се сами јављају да читају своје радове (али неке и сам наставник предлаже); сви ученици учествују у анализи – дају своје коментаре, аргументације и сугестије.

Главни

Ученици редом читају и коментаришу радове; вреднују их оценама од 1 до 10.

Наставник усмерава, коментарише, коригује.

Завршни

Завршни део часа предвиђен је за скретање пажње на грешке у писменим задацима – материјалне, стилске, језичке, правописне... Уз учешће ученика, наставник их бележи на табли, а ученици у својим свескама.

Литература:

1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 119.	Наставна јединица: Исправка четвртог писменог задатка	Тип часа: час провере и оцењивања

Циљеви и задаци часа: писање побољшане верзије писменог задатка; развијање способности за критички однос према сопственом тексту, за рад на тексту; усвајање језичких и правописних норми; развијање и неговање креативности.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 2. 1, СЈ. 1. 2. 2, СЈ. 1. 2. 3, СЈ. 1. 2. 8, СЈ. 2. 2. 1, СЈ. 2. 2. 5, СЈ. 3. 2. 1, СЈ. 3. 2. 5.

Наставне методе: метода графичких радова ученика, рад на тексту	Облици рада: индивидуални

Наставна средства: вежбанке, свеске, *Правопис, Речник језичких недоумица* и *Речник синонима*

ТОК ЧАСА

Уводни

Наставник најављује тему часа и предаје ученицима вежбанке са оцењеним писменим задацима и писаним коментарима. Упућује ученике на то да се потруде како би написали побољшану верзију састава. Они ученици који буду написали знатно бољу верзију састава могу да буду и додатно оцењени – добили би још једну оцену за исправку писменог задатка. Док пишу, могу се користити речницима и школским издањем *Правописа српскога језика*.

Главни

Ученици пишу исправку писменог задатка.

Завршни

Наставник до краја часа већ има увид у то колико су ученици брижљиво радили исправку, сакупља вежбанке и напомиње да ће прегледати све текстове – како би стекао потпунију слику о томе колико су ученици заиста успели да напишу побољшане верзије својих писмених састава.

Било би пожељно да ученици приликом исправљања писменог задатка користе наведене језичке приручнике јер ће им то развити и потребу и навику да се користе правописом и речницима, као и свест о потреби развијања културе правилног писменог изражавања.

Литература:

1. Николић, Милија (2008): *Методика наставе српскога језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

2. Маринковић, Симеон (1994): *Методика креативне наставе српскога језика и књижевности,* Београд: Креативни центар.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 120.	Наставна јединица: Расправа и пропагандни текст – објективно и пристрасно приказивање чињеница	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: разликовање одлика уметничког и неуметничког текста; одређивање сврхе текста; уочавање структуре и одлика расправе.

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 1. 2, CJ. 2. 1. 2.

Наставне методе: вербална, текст-метода, демонстративна, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: уџбеник, радна свеска, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

– Монолошком методом увести појам расправе (у усменом и писаном облику) и повезати га са одликама научног функционалног стила.

Главни

– На изабраном примеру предочити структуру расправе и уочавати елементе њене структуре.

– За сваки сегмент расправе треба истаћи које се иформације очекују (уводни део – постављање тезе, централни део расправе – доказивање тезе, завршни део – потврђивање или одбацивање тезе у складу са одабраним теоријским приступом проблему).

– Важно је ученике усмеравати да самостално уочавају аргументе којима аутор доказује или негира постављену тезу. Такође је важно да ученици имају критички однос према аргументацији заступљеној у расправи. Као пример може послужити расправа дата у уџбенику с обзиром на актуелност теме о којој мишљење може имати сваки природни говорник српског језика.

– Анализом треба да буде обухваћен и лексички и синтаксички ниво, будући да је употреба термина и апстрактних израза, номинализованих исказа у складу са жанровском припадношћу расправе.

Завршни

– Урадити трећу вежбу у радној свесци (*Расправа*).

– За домаћи задатак ученици који то желе могу да ураде расправу са једном од следећих тема:

Пирсинг је опасан/није опасан по здравље

Боље је дружити се са стварним пријатељима, него са невидљивим пријатељима на Фејсбуку.

Литература: Тошовић, Бранко (2002). *Функционални стилови*. Београд: Београдска књига.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 121.	Наставна јединица: Анализа домаћег задатка – расправа или репортажа	Тип часа: увежбавање и утврђивање градива и провера знања

Циљеви и задаци часа: разликовање одлика уметничког и неуметничког текста; одређивање сврхе текста; уочавање структуре и одлика расправе.

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 1. 2, CJ. 2. 1. 2.

Наставне методе: вербална, текст-метода, демонстративна, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: уџбеник, радна свеска, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

– Ученици су на претходним часовима добили за домаћи задатак да самостално напишу репортажу са темом по сопственом избору или расправу на једну од следећих тема:

Пирсинг је опасан/није опасан по здравље

Боље је дружити се са стварним пријатељима, него са невидљивим пријатељима на Фејсбуку.

Главни

– Ученици читају своје радове, а остали прате и бележе да ли су у репортажи заступљени и књижевноуметнички и публицистички стил, колико је сликовита и експресивна (јесу ли заступљена различита језичка и стилска средства, какав је избор речи), да ли је у раду изнесен субјективни став аутора.

– Примери расправе који се читају треба да имају јасно уочљиву структуру (уводни део – постављање тезе, централни део расправе – доказивање тезе, завршни део – потврђивање или одбацивање тезе у складу са одабраним теоријским приступом проблему).

Ученици који прате читање треба да уоче аргументе којима се доказује или негира постављена тезу и да имају критички однос према аргументацији заступљеној у расправи и да запазе да ли је написана расправа у складу са својом жанровском припадношћу (језик, стил, термини, апстрактни изрази...).

Завршни

– Најуспешније радове похвалити и изложити на паноу у учионици или објавити у школском листу уколико је то могуће.

Литература: Тошовић, Бранко (2002). *Функционални стилови*. Београд: Београдска књига.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 122.	Наставна јединица: Грађење речи – суфиксација и слагање	Тип часа: понављање и обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: упознавање са основним принципима суфиксације и композиције; усвајање основне дериватолошке терминологије; оспособљавање ученика да уочавају и тумаче гласовне промене на творбеним шавовима.

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 3. 5, CJ. 2. 3. 2, CJ. 3. 3. 2.

Наставне методе: вербална, демонстративна	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: наставни листови, графофолија, електронска презентација

ТОК ЧАСА

Уводни

– Припремити наставни лист којим ће се активирати постојеће знање о простим и мотивисаним речима. Рад је пожељно наставити разговором о идентификацији мотивне речи за одређени творбени низ или творбено гнездо (на пример, *рукавица, руком, рукохват, рукав, наруквица, ручни, руковати се, руковање*).

Главни

– Уводе се нове информација о суфиксацији и композицији. Када је реч о суфиксацији, треба напоменути да је то један од најпродуктивнијих процеса у грађењу речи у српском језику. Питања која се постављају у вези са суфиксацијом, могу се сврстати у две основне групе: а) семантичко-деривациони однос творбене основе и суфикса, и у вези с тим облик и значење изведене речи; б) својства која произилазе из перинтеграције, односно процеса којим се размењује фонетски материјал између основе и суфикса. Важно да се на једноставним и јасним примерима истакну основне особине суфиксације.

– Структура изведеница погодна је за графичко приказивање које наставник може да припреми на графофолији / презентација или као наставне листиће.

На пример:

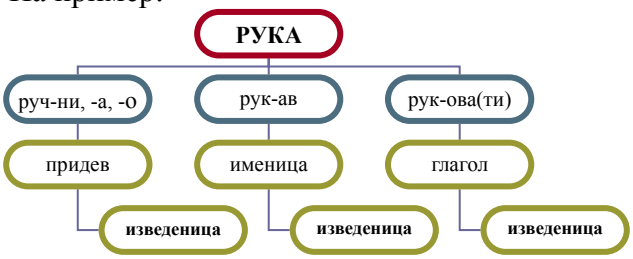

– На репрезентативним примерима треба указати на творбу именица, придева и глагола који су мотивисани морфолошки различитим врстама речи и разговарати о значењу изведеница.

– Структуру сложеница такође треба тумачити уочавањем мотивних речи и навести ученике да самостално закључе о композицији као творбеном процесу. Додатним примерима и задацима може се тумачити формална структура сложеница и њихова основна подела на сложенице са спојним вокалом и сложенице без спојног вокала (*бубамара* = буба + мара; *градоначелник* = град + о + начелник).

Завршни

– На лингвометодичком предлошку ученици треба самостално да идентификују изведенице и сложенице и уоче њихове мотивне речи и творбене форманте.

Литература: Клајн, Иван (2002). *Творба речи у савременом српском језику, Први део – слагање и префиксација*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства. Клајн, Иван (2003). *Творба речи у савременом српском језику, Други део – суфиксација и конверзија*. Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства. Матица српска. Институт за српски језик САНУ. Штасни, Гордана (2008). *Творба речи у настави српског језика*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 123.	Наставна јединица: Реклама	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: уочавање циља рекламе, структуру рекламе и језичке карактеристике рекламе; разликовање објективности од пристрасности и пропаганде на примерима реклама.

Стандарди постигнућа: СЈ. 2. 1. 6.

Наставне методе: вербална, текст-метода, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални, рад у пару

Наставна средства: различити визуелни и звучни материјали са примерима реклама

ТОК ЧАСА

Уводни

– На примерима датим у уџбенику ученици треба да уоче везу између производа или услуге која се рекламира, текста рекламе и циља који она треба да постигне.

– Упознавање са терминологијом везаном за рекламу (маркетинг, адвертајзинг).

Главни

– На изабраним примерима из уџбеника и радне свеске са ученицима треба анализирати језик рекламних порука (специфичност лексике, морфолошке особености – честу употреба императива, суперлатива синтаксичку структуру).

– С обзиром на чињеницу да је главни циљ рекламе жеља да се привуче пажња потенцијалних купаца, рекламне поруке су често пристрасне и зато ученике треба оспособити да разликују објективност од пристрасности.

– Решавањем задатака у радној свесци (*Реклама*), оспособљаваћемо ученике да уочавају циљеве и намере рекламе и да заузимају критички став према производима и услугама које се нуде на тржишту.

Завршни

– Предлажемо да ученици 4. задатак у радној свесци раде у пару. Ученици аргументовано излажу решења задатка. На крају уобличују резиме о природи и сврси рекламе, рекламирања и рекламног материјала.

Литература: Васић, Вера (1995). *Новински рекламни оглас*, *студија из контекстуалне лингвистике*. Нови Сад: LDI. Вуковић, Гордана (1981). „Неке особине језика штампаних реклама”. *Јазикот во јавната комуникација*. Скопје. 56-63. Чоловић, Иван и Ђ. Вуковић (1979). Правци истраживања рекламе. *Трећи програм* 41. 447-454.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 124.	Наставна јединица: Комбиновано грађење, грађење претварањем, гласовне промене у вези са грађењем речи	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: упознавање са основним принципима комбинованог грађења речи и грађења речи претварањем; оспособљавање ученика да граде реч према задатом значењу на основу постојећих творбених модела и да уочавају и тумаче гласовне промене на творбеним шавовима.

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 3. 5, CJ. 2. 3. 4, CJ. 2. 3. 2, CJ. 3. 3. 2.

Наставне методе: вербална, текстуална, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: наставни лист, уџбеник, радна свеска, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

– На примерима поновити и још једном објаснити правила на основу којих настају сложенице. Важно је демонстрирати сегментацију сложеница и симболички приказати њихову структуру и идентификоване творбене јединице именовати.

Главни

– Рад настављамо на примерима из уџбеника (*ватрогасац* и *романописац*). На датим примерима ученици ће уочити разлику између сложеница и сложено-суфиксалних сложеница. Структура сложеница и твореница насталих сложено-суфиксалном творбом треба да буде записана на табли.

Слагање: To_1 + о + Р или P_1 + о + P_2 To_1 + Р или P_1 + P_2	**Сложено-суфиксална творба:** To_1 + о + To_2 + суфикс То = творбена основа; Р = самостална реч; о = спојни вокал

– Ученике ћемо затим упознати са основним принципима префиксално-суфиксалне творбе.
– Очигледности ради, може се на табли и у табели приказивати творбена структура лексема насталих комбинованом творбом. На творбеним шавовима тумачити гласовне промене.
– На примерима датим у уџбенику и у радној свесци ученике треба упознати и са конверзијом или творбом претварањем.
– Ове творбене процесе увежбавати на вежбама предложеним у радној свесци (*Комбинована творба, Творба претварањем или конверзија*) и на примерима које ће наставник сам припремити на графофолији.

Завршни

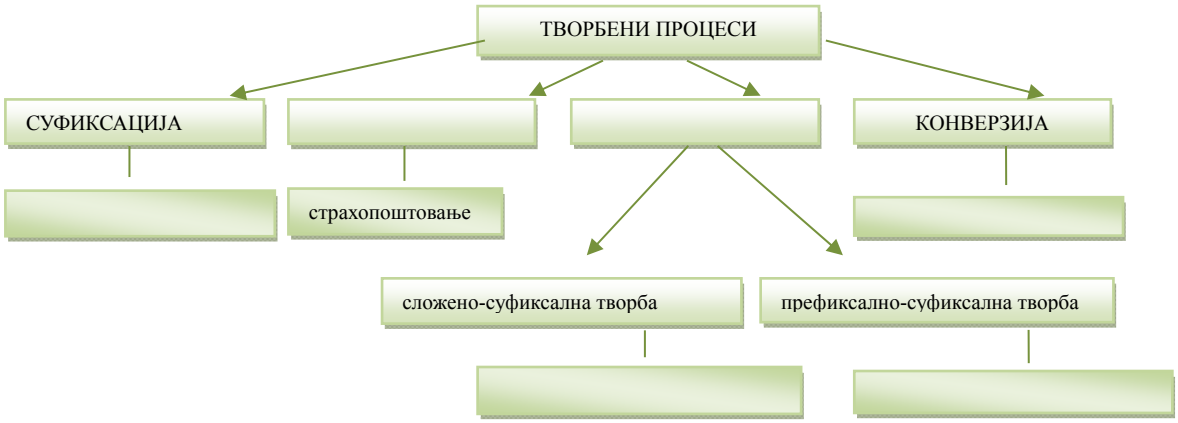

– У циљу систематизације теме попунити графички приказ.

Литература: Клајн, Иван (2002). *Творба речи у савременом српском језику, Први део – слагање и префиксација*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства. Клајн, Иван (2003). *Творба речи у савременом српском језику, Други део – суфиксација и конверзија.* Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства. Матица српска. Институт за српски језик САНУ. Штасни, Гордана (2008). *Творба речи у настави српског језика*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 125.	Наставна јединица: Иво Андрић, *Приповетке о деци*	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: развијање вештине усмереног истраживачког читања; уочавање приповедања у првом и трећем лицу на примеру приповетке *Деца;* уочавање особина лика-приповедача и начина на који његово виђење утиче на слику света у приповеци; примена знања о стилској фигури *поређење* кроз стварање сопственог текста

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 2, СЈ. 1. 4. 5, СЈ. 1. 4. 7, СЈ. 2. 4. 1, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 6, СЈ. 2. 4. 7, СЈ. 3. 4. 2, СЈ. 3. 4. 7.

Наставне методе: текстуална, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални, рад у пару

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

Ученици казују своје асоцијације на реч *детињство*. Наставник их исписује на табли.

Главни

Читање приповетке. Рад у пару на питањима и задацима са стр. 205 у Читанци.
Ученици се припремају да усмено изложе своје закључке.

- Прочитај прву реченицу приповетке и подвуци је. Запази у ком лицу прича почиње. Коме писац потом даје реч?
- Замисли како би прича изгледала да је до краја исприповедана у трећем лицу. Шта би се у њој променило?
- Запази које особине испољава лик – приповедач. Како он са временске дистанце види своје детињство?
- Објасни приповедачеве речи: „Мали људи, које ми зовемо, 'деца', имају своје велике болове и дуге патње, које после као мудри и одрасли људи заборављају.“
- Зашто деца измишљају сурове игре? Објасни зашто су се одлучили да нападну баш јеврејске дечаке.
- Пронађи у тексту делове који говоре о приповедачевој жељи да буде део групе дечака, да прати вође. Шта му је то на крају донело?

Уочи приповедачев унутрашњи сукоб: „Како да одредим свој однос према Милу, Палики и осталим друговима с којима бих желео свом душом да будем равноправан друг, али не успева, а како према јеврејским дечацима које треба, изгледа, нападати и туђи, а ја то не могу и не умем?“ Објасни шта приповедача спречава да буде попут својих другова. Шта га, са друге стране, подстиче на жељу да им буде равноправан?

- Образложи зашто је заборав „смрт детињства“.

Дискусија о добијеним резултатима.

Завршни

Ученици решавају *Задатак из мале школе писања*, на 205. страни, у којем стварају сопствена поређења, на основу примера из текста приповетке. Читају своје примере и коментаришу стилску вредност употребљене стилске фигуре.

Литература:

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 126.	Наставна јединица: Критички приказ	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика за сагледавање елемената структуре критичког приказа, његове функције и за изградњу критичког однос према подацима и ставовима изнесеним у њему.

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 1. 7, CJ. 2. 1. 7.

Наставне методе: вербална, текст-метода	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

– Увести појам критичког приказа и навести које све теме могу бити предмет ауторовог критичког сагледавања и процене.

– Истаћи које све податке критички приказ мора да садржи у зависности од одабране теме (показати на различитим примерима – књига, филм, концерт, позоришна представа, изложба слика и сл.).

Главни

– Предлажемо да се на примеру критичког приказа позоришне представе *Бура* Вилијама Шекспира сагледа и анализира тема коју овај критички приказ обрађује, структура (обавезни елементи), информације које се у њему износе (о глумцима, редитељу, сценским решењима, костимима).

– Уочити став аутора према предмету анализе и посебно истаћи начин на који он износи процену позоришне представе.

– Наставник треба да истакне да квалитет критичког приказа зависи од стручности критичара, те да је нужно да он буде стручњак у области коју критички приказује и оцењује.

Завршни

– Ученици треба да се припреме да на следећем часу разговарају о утисцима и процени неког филма (може бити *Ко то тамо пева*), или књиге, можда позоришне представе.

Једна група ученика који то желе могу покушати да ураде вежбу у радној свесци (*Критички приказ*).

Литература: Летић, Добрила (1993). *Српски језик и култура изражавања за 8. разред основне школе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 127.	Наставна јединица: Критички приказ филма по избору	Тип часа: утврђивање

Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика за коришћење елемената структуре критичког приказа у сопственом тексту; уочавање и усвајање потребе, пре свега, за читањем и праћењем критичких приказа – у штампаним и електронским медијима, у разним врстама публикација.

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 1. 7, CJ. 2. 1. 7.

Наставне методе: вербална, текст-метода	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: Читанка, свеска

ТОК ЧАСА

Уводни

– Ученици на почетку часа разговарају о утисцима и процени неког филма (може бити *Ко то тамо пева*), или књиге, можда позоришне представе.

Једна група ученика је урадила вежбу у радној свесци (*Критички приказ*). Ти ученици укратко усмено извештавају о темама (филмовима) којима су се бавили. Сажето коментаришу сопствени избор, тешкоће на које су наилазили приликом писања критичког приказа. Јављају се ученици који желе да прочитају своје приказе.

Главни

Ученици се, редом, јављају и читају своје приказе. После сваког читања ученици се јављају и коментаришу, дају примедбе и сугестије.

Завршни

Ученици заједнички бирају најуспелије приказе, предлажу их за објављивање у школским новинама. Изводе резиме – наводе неопходне елементе критичког приказа, као и његову сврху и функцију.

Литература:

Летић, Добрила (1993). *Српски језик и култура изражавања за 8. разред основне школе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 128.	Наставна јединица: Једнозначне и вишезначне речи	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: упознавање са семантичком структуром лексема; схватање феномена вишезначности посредством основних семантичких механизама којима се развија значењски опсег једне лексеме; упознавање са основном поделом речи према значењу на једнозначне и вишезначне

Стандарди постигнућа: СЈ.1.3.12, СЈ.2.3.9, СЈ.1.3.13, СЈ.3.3.7, СЈ.1.3.16.

Наставне методе: вербална, текст-метода, демонстративна	Облици рада: фронтални, рад у пару

Наставна средства: наставни лист, *Речник српскога језика* (2007)

ТОК ЧАСА

Уводни

– Навођењем реченица у којима ће се понављати одабрана једнозначна реч, ученици ће запазити да је њено значење увек исто, без обзира на контекст или везу са одређеним глаголом.

Купио је *бицкил* прошлог лета.	купити → бицикл
Покушали су сами да поправе *бицикл*, али нису успели.	поправити → бицикл
Дечак је пројурио *бициклом* кроз улицу.	пројурити → бициклом
Заборавио је да склони *бицикл* од кише.	склонити → бицикл

– Ученици ће констатовати да је значење речи *бицикл* у свим реченицама исто. Покушаће, затим, да дају значење ове речи, записаће га, а онда ће у *Речнику српскога језика* (2007) потражити ову реч и прочитати и записати њено значење и упоредити га са својим.

Главни

– На изабраним примерима објашњавати и увежбавати једнозначне и вишезначне речи, а у оквиру вишезначних речи примарно и секундарна значења.

– Једноставним графичким приказом на табли представићемо ову основну поделу речи према структури значења. Ученици ће исписати примере једнозначних и вишезначних речи из анализираних реченица. На основу минималне компоненцијалне анализе ученици треба да уоче основне механизме (асоцијација и аналогија) који могу бити индуктори секундарних семантичких реализација. Неопходно је, такође, да се тумачења прате илустрацијама којима ће се одређене асоцијације учинити видљивим.

	Зашто се *глава купуса* или *глава шећера* називају тако? Која је семантичка компонента у основном значењу речи *глава* допринела томе? Обрати пажњу! Ова семантичка компонента није садржана у дефиницији појма *глава.*

– На примерима указати на различите типове асоцијација (по боји, облику, функцији, положају). Ученици треба самостално да дођу до овог закључка на основу анализираних примера.

Завршни

– Ученици решавају 1. и 2. задатак у радној свесци (*Једнозначне и вишезначне речи*).

Литература: Гортан Премк, Даринка (2004). *Полисемија и организација лексичког система.* Београд: Завод за уџбенике. Драгићевић, Рајна (2007). *Лексикологија српскога језика*. Београд: Завод за уџбенике. Петровачки, Љиљана и Гордана Штасни (2008). „О полисемичности лексема и примени компоненцијалне анализе у настави српског језика”. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*. XXXIII-2. 391–400.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 129.	Наставна јединица: Акценатска норма	Тип часа: комбиновани (обрада новог градива и понављање)

Циљеви и задаци часа: увежбавање поделе речи на слогове у једноставнијим и сложенијим случајевима; одређивање места акцента у речи; усвајање основних правила акценатске норме.

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 3. 1, CJ. 2. 3. 1, CJ. 3. 3. 1.

Наставне методе: вербална, текст-метода, демонстративна	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: електронска презентација, наставни лист

ТОК ЧАСА

Уводни

– Припремити наставни лист на којем се налазе задаци у функцији активирања постојећег знања о акцентовању (врсте акцената и основна акценатска правила; идентификација акценатских целина и ненаглашених речи).

Главни

– Припремити електронску презентацију или графофолије са задацима на којима ће се увежбавати подела речи на слогове, акцентаске целине, наглашене и ненаглашене речи, место акцента, квантитет акцентованог гласа.

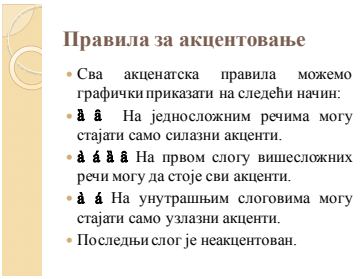

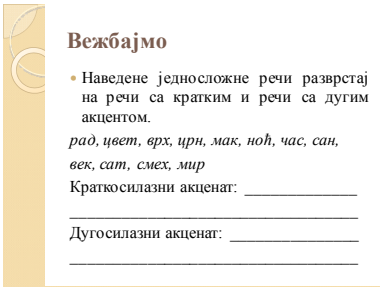

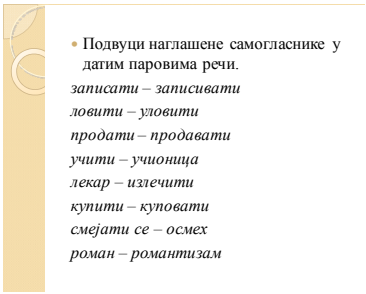

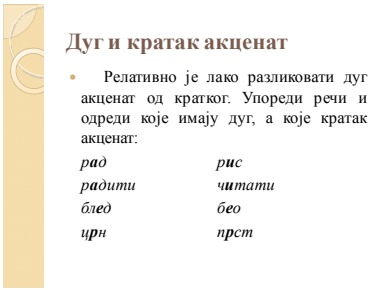

Завршни

– Увежбавати на што више примера одређивање места акцента и његову дужину.

Литература: Стевановић, Михаило (1991). *Књига о акценту књижевног језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства. Суботић, Љиљана (2005). *Ортоепска и ортографска норма стандардног српског језика*. Нови Сад: Филозофски факултет. Петровачки, Љиљана и Гордана Штасни (2008). *Методичке апликације*: *Планирање, програмирање и припремање наставе српског језика и књижевности.* Нови Сад: Филозофски факултет.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 130.	Наставна јединица: Акценатска норма; генитивни знак	Тип часа: комбиновани (обрада новог градива и понављање)

Циљеви и задаци часа: увежбавање поделе речи на слогове у једноставнијим и сложенијим случајевима; одређивање места акцента у речи; усвајање основних правила акценатске норме.

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 3. 1, CJ. 2. 3. 1, CJ. 3. 3. 1.

Наставне методе: вербална, текст-метода, демонстративна	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: електронска презентација или графофолије, наставни лист

ТОК ЧАСА

Уводни

– Увежбавамо одређивање места акцента и уз дужину (квантитет) уводимо и појам акценатског квалитета.

Главни

– Припремити електронску презентацију или графофолије са задацима на којима ће се увежбавати место акцента, акценатски квалитет и квантитет, постакценатску дужину и утицај акцента на значење речи.

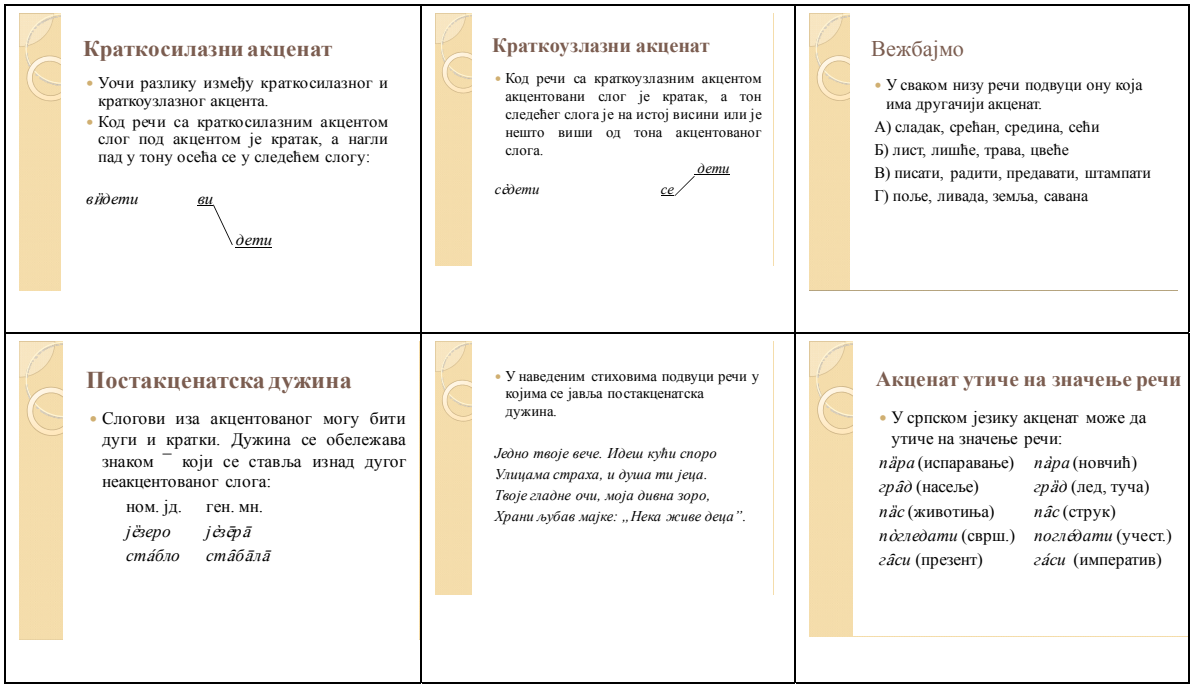

Завршни

– Тумачење употребе генитивног знака повезати са постакценатском дужином и објаснити употребу овог знака.

Литература: Као у претходној лекцији. *Правопис српскога језика* (2010). Нови Сад: Матица српска.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 131.	Наставна јединица: Бирократски језик	Тип часа: обрада новог градива

Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика да препознају бирократски језик као непожељан начин изражавања; уочавање основних карактеристика бирократског језика.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 3. 11.

Наставне методе: вербална, текст-метода	Облици рада: фронтални, рад у пару

Наставна средства: одабрани чланци из новина

ТОК ЧАСА

Уводни

– Објаснити на изабраним примерима појам бирократског језика и сфере његове употребе.

Главни

– На примерима показати које су то непожељне особине којима се одликује бирократски језик. Указати на злоупотребу уобичајених језичких средстава (номинализовани исказ, употреба речи страног порекла, ублажавање исказа) у бирократском језику.

– На примерима анализирати и употребу помоћних речи, неодређености исказа, квазинаучност – средства која су сама по себи и у обичним приликама неприхватљива. Анализа се може спровести на текстовима предложеним у уџбенику.

– Урадити задатак понуђен у уџбенику (анализа примера из дневних новина) и задатке из радне свеске (*Бирократско изражавање*).

– На одабраним новинским текстовима ученици треба самостално да уочавају језичка средства карактеристична за бирократско изражавање.

Завршни

– Ученици самостално читају одломак из књиге Ивана Клајна *Странпутице смисла* и траже средства којима се „преводи“ бирократски језик на обичан.

Литература: Кликовац, Душка (2008). *Језик и моћ. Огледи из социолингвистике и стилистике*. Београд: Библиотека XX век. Клајн, Иван (2007). *Испеци па реци*. Нови Сад: Прометеј.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 132.	Наставна јединица: Попуњавање различитих образаца; Читање и разумевање дијаграма и графикона	Тип часа: комбиновани (понављање и обрада новог градива)

Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика да попуњавају различите обрасце и формуларе с којима се сусрећу у школи и свакодневном животу и да читају једноставне и сложеније нелинеарне елементе текста: легенде, табеле, дијаграме и графиконе.

Стандарди постигнућа: CJ. 1. 2. 6, CJ. 1. 1. 8, CJ. 3. 1. 4.

Наставне методе: вербална, текст-метода, демонстративна, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: електронска презентација, штампани обрасци, уплатнице

ТОК ЧАСА

Уводни

– Наставник треба да објасни појам графикона и да прикаже (електронска презентација) различите типове легенди, табела и графикона.

Главни

– На одабраним примерима показати како се тумаче бројчани и визуелни подаци у нелинеарним елементима текста.

– На задацима предложеним у радној свесци (*Читање и разумевање графикона и табела*) увежбавати читање и тумачење графичких приказа.

– Ученицима указивати на предности графичких приказа и могућности њихове конкретне примене.

– Ученике треба оспособити за прецизно попуњавање штампаних образаца са којима ће се сусретати у свакодневном животу. За вежбу ћемо им дати да попуњавају налог за уплату и скренути им пажњу на то да и овде морају поштовати правописну норму.

Завршни

– Предлажемо да се уради задатак дат у уџбенику – самостално прављење графикона.

Литература: *Правопис српског језика* (2010). Нови Сад: Матица српска.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 133.	Наставна јединица: Обнављање и систематизовање градива из претходних разреда ради припреме за завршни испит	Тип часа: обнављање градива и систематизација знања

Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика да системски сагледавају појаве и језичке феномене и да функционално примењују знања стечена у претходним разредима.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 3. 1, СЈ. 1. 3. 3, СЈ. 1. 3. 4, СЈ. 2. 3. 1, СЈ. 2. 3. 2, СЈ. 2. 3. 3, СЈ. 3. 3. 1, СЈ. 3. 3. 2, СЈ. 3. 3. 3, СЈ. 3. 3. 4.

Наставне методе: вербална, демонстративна, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: наставни листови, табеларни прегледи

ТОК ЧАСА

Уводни

– Раније стечена знања треба обнављати током читаве школске године, а ове завршне часове користимо да бисмо сагледали пресек стања.

– За систематизовање знања стечених у претходним разредима препоручујемо да се преглед граматике који је дат у уџбенику подели у два дела и да се на овом часу обнове знања из фонетике, фонологије и морфологије.

Главни

– Препоручујемо да се ураде вежбања и графички прикази који су дати у радној свесци (*Гласови и подела гласова у српском језику, Слог и подела речи на слогове, Гласовне промене, Врсте речи, Глаголски облици*). Вежбе се могу радити по избору, а остатак се може дати за домаћи задатак.

– Наставник може по узору на предложене задатке креирати наставне листове за задацима за обнављање и систематизацију градива.

Завршни

– Ученицима треба на основу резултата рада указати на области којима треба да посвете посебну пажњу.

Литература: Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике. Стевановић, Михаило (1964). *Савремени српскохрватски језик*. Београд: Научно дело. *Образовни стандарди за крај обавезног образовања за наставни предмет Српски језик.* Република Србија Министарство просвете и Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања. Београд, 2010.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 134.	Наставна јединица: Обнављање и систематизовање градива из претходних разреда ради припреме за завршни испит	Тип часа: обнављање градива и систематизација знања

Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика да системски сагледавају појаве и језичке феномене и да функционално примењују знања стечена у претходним разредима.

Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 3. 6, СЈ. 1. 3. 7, СЈ. 1. 3. 8, СЈ. 1. 3. 9, СЈ. 1. 3. 10, СЈ. 1. 2. 8, СЈ. 2. 3. 5, СЈ. 2. 3. 6, СЈ. 2. 3. 7, СЈ. 2. 3. 8, СЈ. 2. 2. 5, СЈ. 3. 3. 5, СЈ. 3. 3. 6, СЈ. 3. 2. 5.

Наставне методе: вербална, демонстративна, писана	Облици рада: фронтални, индивидуални

Наставна средства: наставни листови, табеларни прегледи, схематски прикази

ТОК ЧАСА

Уводни

– Овај други час посветићемо систематизацији градива из области синтаксе и правописа – преглед је дат у уџбенику од 184. до 196. стране.

Главни

– Градиво се може увежбавати на задацима из радне свеске (*Реченица и основни реченични чланови, Конгруенција, Напоредни односи међу реченичним члановима, синтагмама и реченицама, Значење и функција падежа*).

– Задаци из правописа дати су у радној свесци (*Правопис – обнављање и систематизација знања*).

Завршни

– На основу резултата рада ученицима треба указати на области којима треба да посвете посебну пажњу.

Литература: Станојчић, Живојин и Љубомир, Поповић (2000). *Граматика српског језика за средње школе*. Београд: Завод за уџбенике. Стевановић, Михаило (1964). *Савремени српскохрватски језик*. Београд: Научно дело. *Правопис српскога језика* (2010). Нови Сад: Матица српска. *Образовни стандарди за крај обавезног образовања за наставни предмет Српски језик.* Република Србија Министарство просвете и Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања. Београд, 2010.

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 135.	Наставна јединица: Избор из савремене српске прозе	Тип часа: обрада новог градива
Циљеви и задаци часа: упознавање ученика са делима савремене српске прозе.		
Стандарди постигнућа: СЈ. 1. 4. 1, СЈ. 1. 4. 2, СЈ. 1. 4. 5, СЈ. 1. 4. 7, СЈ. 2. 4. 1, СЈ. 2. 4. 2, СЈ. 2. 4. 6, СЈ. 2. 4. 7, СЈ. 3. 4. 2, СЈ. 3. 4. 7.		
Наставне методе: текстуална, дијалошка	Облици рада: фронтални, индивидуални	
Наставна средства: Читанка, свеска		

ТОК ЧАСА	
Кратак разговор о прози Моме Капора. Наставник указује на Капорово ликовно стваралаштво заступљено у Читанци.	Уводни
Читање текста. Самостални рад на *Задатку из мале школе* писања са 222. стране. Одабери један од два понуђена задатка. ● Још једном прочитај у одломку наведени мото Хемингвејеве новеле *Снегови Килиманџара*. Твој задатак је да напишеш кратко објашњење леопардове судбине. ● Прочитај поново у другом делу одломка Капорову *Причу* која се састоји из „Алисиних цртица.“ Твој задатак је да причу допуниш тако што ћеш написати замишљени дијалог.	Главни
Читање задатака. Дискусија.	Завршни

Литература:

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

Редни број: 136.	Наставна јединица: Говорна вежба – причање о доживљајима са ефектним почетком и завршетком: *Пред вратима нове школе*	Тип часа: увежбавање и утврђивање градива

Циљеви и задаци часа: оспособљавање ученика за усмено излагање са посебним освртом на почетак и завршетак.

Стандарди постигнућа: СЈ. 2. 2. 1.

Наставне методе: монолошка	Облици рада: индивидуални

Наставна средства: свеске

ТОК ЧАСА

Уводни

− Наставник разговара с ученицима о томе на који начин могу савладати два најважнија места у писању и усменом излагању – почетак и завршетак.

− Кратка дискусија о теми.

Главни

− Ученици пишу концепте, а затим усмено излажу.

Завршни

− Дискусија, анализа излагања.

Литература:

У одговарајућу колону уцртајте знак √ процењујући степен присутности тврдње/показатеља.
(1– присутно у најмањој мери)

Показатељи	1	2	3	4
Време на часу је ефикасно искоришћено.				
Атмосфера за рад је подстицајна.				
Делови часа су повезани и структурирани.				
Наставник усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења (користи питања, идеје, коментаре ученика за рад на часу).				
Наставник проверава да ли су постигнути циљеви часа.				
Наставник врши оцењивање у складу са Правилником о оцењивању ученика.				
Наставник прилагођава захтеве могућностима ученика.				
Наставник похваљује напредак ученика.				
Ученици добијају потпуну и разумљиву повратну информацију о свом раду.				
Наставник учи ученике како да процењују свој напредак.				
Наставник даје ученицима могућност да постављају питања, дискутују и коментаришу у вези са предметом учења на часу.				
Дисциплина на часу је успостављена и одржавана на прихватљив начин и у складу са договореним правилима.				
Постојећа наставна средства су функционално искоришћена.				
Наставник учи ученике различитим техникама учења на часу.				
Ученици стичу знања на часу.				
Наставник даје упутства и објашњења која су јасна ученицима.				
Наставник користи наставне методе које су ефикасне у односу на циљ часа.				
Наставник поступно поставља све сложенија питања/задатке/захтеве.				
Наставник учи ученике како да користе различите начине/приступе за решавање задатака/проблема.				
Наставник учи ученике како да ново градиво повежу са претходно наученим.				
Наставник учи ученике како да повежу наставне садржаје са примерима из свакодневног живота.				
Наставник учи ученике како да у процесу учења повезују садржаје из различитих области.				
Наставник учи ученике да постављају себи циљеве у учењу.				
Захтеви наставника прилагођени су могућностима ученика.				
Темпо рада прилагођен је различитим потребама ученика.				
Наставни материјал је прилагођен индивидуалним карактеристикама ученика.				
Наставник примењује специфичне задатке/активности/материјале на основу ИОП-а за ученике којима је потребна додатна подршка у образовању.				
Ученици су заинтересовани за рад на часу.				
Ученици активно учествују у раду на часу.				
Ученици процењују тачност одговора/решења.				
Ученици умеју да образложе како су дошли до решења.				

Коментар наставника:

_____

_____

12. ЛИТЕРАТУРА:

1. *Блумова ревидирана таксономија* (Bloom's Revised Taxonomy), преузето 2014. са сајта: http://www.coe.sdsu.edu/eet/Articles/bloomrev/index.htm
2. Ивић, И., Пешикан, А., Антић, С. (2009). *Водич за добар уџбеник, Општи стандарди квалитета уџбеника*, Завод за уџбенике, Београд.
3. Материјал са семинара *Читањем и писањем до критичког мишљења,* Центар за интерактивну педагогију.
4. Павловић Бабић, Д., Гламочак, С., *Оцењивање ученика, Приручник за семинар*, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд.
5. *Подстицање развоја метакогнитивних вештина код ученика*, преузето 2014. са сајтова: http://www.slideshare.net/laurentiusadhyatmoko/developing-metacognitiveskills#
6. http://www.mx1.educationforthinking.org/sites/default/files/page-image/1-02MetacognitiveDevelopment.pdf
7. http://www.learner.org/courses/learningclassroom/support/09_metacog.pdf
8. Савовић, Б., Бјекић, Д., Најдановић Томић, Ј., Гламочак. С., (2007). *Примена тестова знања у основној и средњој школи*, Београд.
9. Хавелка, Н., Хебиб, Е., Бауцал, А., (2003). *Оцењивање за развој ученика*, Министарство просвете и спорта, Центар за евалуацију, Београд.